

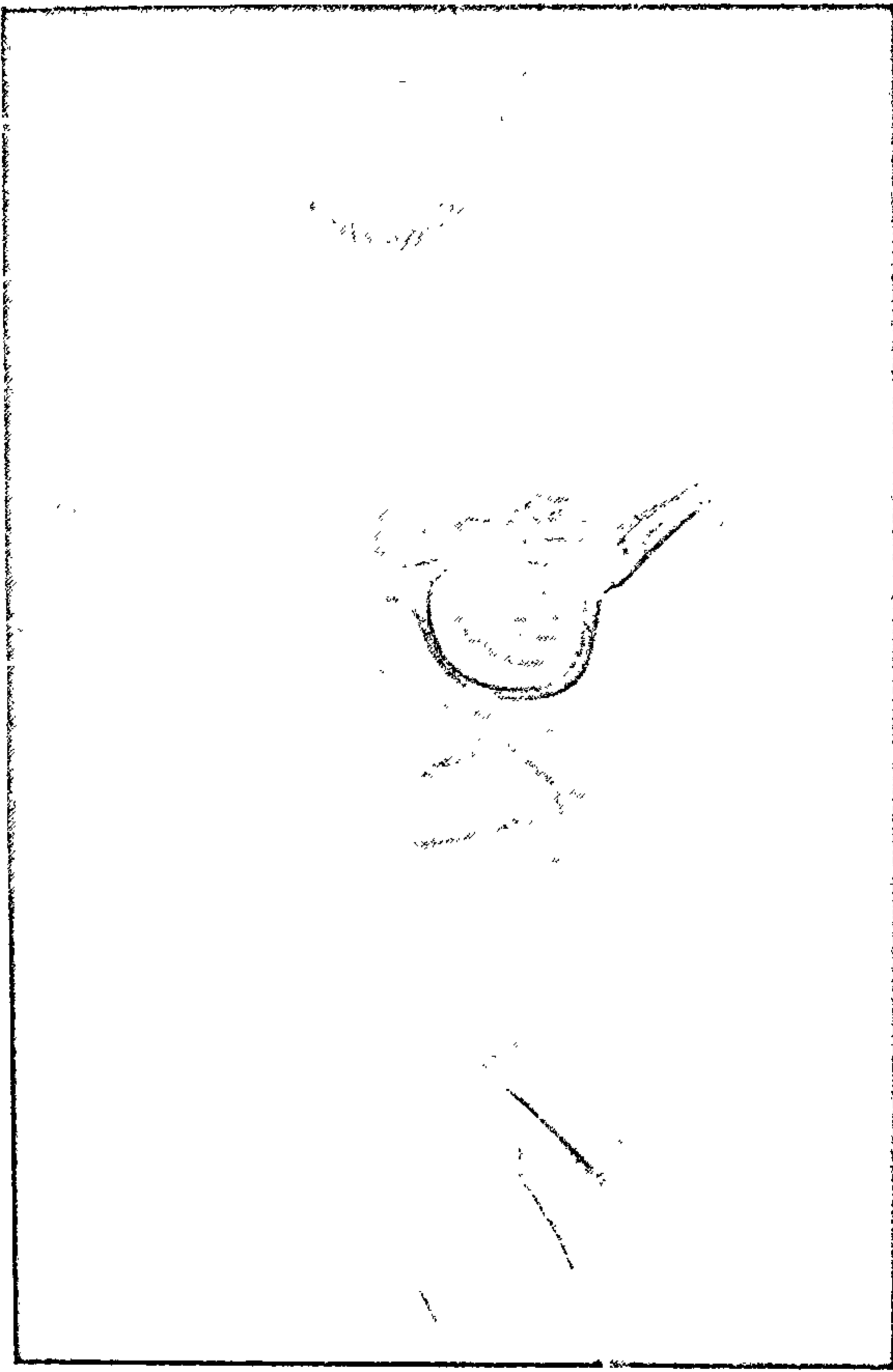
Алесь
Звонак

СЯБРЬІНА

выбранае

Алесь
Звонак

❁ СЯБРЫНА ❁

ВЫБРАННЯЯ
ТВОРЫ

ВЕРШЫ
ПАЭМЫ

1925—1985

МІНСК
«МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»
1987

ББК 84 Бел 7
3 44

З $\frac{4702120200-051}{M302(03)-87} 106-87$

© Выдавецтва
«Мастацкая літаратура»,
1987.

НА ВЫСОКАІІ ХВАЛІ

Многія радкі з вершаў Алеся Звопака, напісаныя ў сярэдзіне дваццатых гадоў, помпяцца яшчэ і цяпер. На высокай хвалі векапомнага Кастрычніка, як і ўся беларуская літаратура, уздымалася яго паэзія з дня апублікавання першых вершаў. І гэта зусім натуральна: пасля векавой няволі і прыгнёту, пасля крываваых войнаў і акупацый, якія амаль ніколі не міналі Беларусь, наш народ уздыхнуў з палёгкай, пасля Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі выйшаў на шырокую дарогу жыцця. Хто быў нічым, той стаў усім. Працоўны чалавек стаў гаспадаром свайго лёсу, уладаром усіх багаццяў краіны.

Усё гэта не магло не абумовіць духоўнага ўздыму ў народзе, які выклікаў таксама і культурную рэвалюцыю. Былая лапцюжная Беларусь пацягнулася да навукі і культуры. У авангардзе, як заўсёды, была моладзь. Дзеці рабочых і сялян запоўнілі студэнцкія аўдыторыі, пайшлі на розныя курсы і рабфакі, узяліся да натхнёнай творчай працы. Такім быў жыццёвы і творчы шлях аднаго са старэйшых беларускіх паэтаў Алеся Звопака. Сын мінскага рабочага-муляра Пётр Барысавіч Звопак, будучы паэт, пражыў нялёгкае дзяцінства, пакуль выбіўся, як кажучь, у людзі: папаўгалоднае жыццё ў дзіцячых прытулках, праца ў чужых людзей. Разам з братам ён намагаў бацьку класці падмуркі і печы ў ваколіцах Мінска.

Пра бацькоўскі лёс у адным з ранніх вершаў ён пісаў:

Цягаў ён гліну, цэглу і каменне,
Каб той мулярскі скрыт сабе прыдбаць,
Каб, жывучы ў каменным сутарэнні,
Умець другім палацы будаваць.

Дапамагаючы бацьку ў мулярскай справе, паэт не забываўся на вучобу. У 1923 годзе скончыў сямігодку і паступіў на агульнаадукацыйныя курсы, якія давалі сярэдняю адукацыю. У гэты час і выявіўся яго паэтыч-

пы талент. Дапамог яму Язэп Пушча, выкладчык гэтых курсаў. Алесь Звонак уступае ў рады літаратурнай арганізацыі «Маладняк» і становіцца актыўным яго супрацоўнікам. Пасля выхаду ў свет зборніка вершаў «Пушсовае рашце» (аўтары: Алесь Звонак, Яшка Туміловіч і Яшка Бобрык) у 1926 годзе Алесь Звонак едзе ў старажытны Полацк, дзе ўзначальвае філію «Маладняка» і супрацоўнічае ў газеце «Чырвоная Полаччына». У Полацку тады працавалі Андрэй Александровіч, Сымон Хурсік, пачыналі сваю творчую працу Эдуард Самуілёнак, Пятрусь Броўка, Тарас Хадкевіч...

Была гэта радасная пара маладосці рэспублікі, пара ўзнёслай творчай працы, пара спрэчак і дыскусій, актыўнай грамадскай дзейнасці. Вось у такіх спрыяльных умовах расла і гартавалася паэзія Алесея Звонака.

У 1927 годзе Алесь Звонак вяртаецца ў Мінск і паступае на педфак Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Адначасова працуе ў радыёкамітэце, супрацоўнічае ў рэдакцыях газет і часопісаў. Выходзяць яго кнігі вершаў «Буры ў граніце», «Каршун», «Загай», «На лінію агню». У 1931 годзе пасля Тыдня беларускай культуры ў Маскве Алесь Звонак пераязджае ў сталіцу Савецкай краіны і працягвае вучобу ў Маскоўскім ўніверсітэце, пасля ў аспірантуры пры Тэатральным камбінаце. Сваю адукацыю паэт прадоўжыў у Ленінградзе ў Акадэміі мастацтвазнаўства. І дзе б ён ні быў, усюды прымаў актыўны ўдзел у жыцці творчых арганізацый, шмат ездзіў па краіне.

У сваіх творах Алесь Звонак стараўся захаваць і развіваць лепшыя традыцыі беларускай паэзіі — прастату і народнасць, закладзеныя яго выдатнымі папярэднікамі: Янкам Купалам і Якубам Коласам, Максімам Багдановічам і Змітраком Бядулем, Цёткай і Цішкам Гартным. Жыць з народамі, працаваць для народа, адлюстроўваць бурную перабудову жыцця горада і вёскі на новых, сацыялістычных пачатках, дапамагаць партыі ў станаўленні новай культуры — такім быў змест дзейнасці маладога паэта. Вярнуўшыся ў Мінск, паэт шмат надарожнічае па Беларусі ў складзе творчых брыгад, наведвае Грузію і Башкірыю, Казахстан, адкуль прывозіць новыя вершы і пераклады з братніх літаратур.

Пазней жыццёвы лёс закінуў яго на далёкую Поўнач, дзе паэт працаваў на залатых прысках аж да 1955 года.

Некалі, разважаючы аб Радзіме, Алесь Звопак пісаў:

Цішыня над туманнай лагчынай,
Як браты, абняліся дубы.
Трэба выцерпець шмат за айчыну,
Каб яе навучыцца любіць.

Алесь Звопак мужна вытрымаў усе выпрабаванні, што вышлі на яго долю, і вярнуўся зноў да актыўнага творчага жыцця. Ён прывёз з сабой добры запас загартоўкі і трываласці, напісаў шмат вершаў аб суровым паўночным краі, аб яго мужных і цудоўных людзях, аб іх гераічных справах. Большасць гэтых вершаў увайшла ў повы зборнік «Табе адной».

Творчасць паэта ў гэтыя гады прасякнута глыбокім патрыятызмам, верай у справядлівасць і мудрасць партыі. Яна робіцца больш дасканалай па форме і глыбокай па зместу. «Табе адной», г. зн. Савецкай Радзіме, ён цалкам аддае сваю лірыку, сваё мастацкае слова.

Куды б мяне мой дзіўны лёс ні кінуў,
Пад неба поўначы, на берагі Дзвіны,—
Твой шлях — мой шлях, любімая Айчына!
Адным дыханнем, пачуццём адным
Я жыў з табой. Дарогаю адзінай
Мы ўсе тады ішлі, твае сыны.

Паэт пазбягае залішняй дэкларацыйнасці, характэрнай для маладнякоўцаў дваццатых гадоў. Радкі яго вершаў дасканалыя, лакалічныя і дакладныя. Гэта паэт высокай культуры, яму, як сталаму майстру, падуладны і лірычны верш, і паэма, і такі класічны жанр, як санет. Санет не часта сустраеш у літаратуры, не кожнаму ён удаецца, бо ў ім, як правіла, думкам прасторна, а словам цесна. Санетамі захапляліся такія волаты сусветнай літаратуры, як Петрарка і Шэкспір. У беларускай паэзіі час ад часу таксама з'яўляліся санеты, але яны былі падуладны толькі класікам — Янку Купалу і Максіму Багдановічу.

Алесь Звопак за пасляваенны час стварыў шмат санетаў, якія сабраў у адной кніжцы пад назвай «Санеты». Гэта — філасофскія разважанні аб жыцці і дзейнасці чалавека, аб яго пачуццях і жаданнях, аб простых жыццёвых назіраннях. Яны аб'яднаны ў асобныя цыклы: «Жаданні», «Рух», «Сустрэчы», «Ліпень», «Праўдзе веку», «Сумленне веку», «Дзіва», «Радзіма», «Расія», «Вясны мелодыі жывыя», «Кругазварот», «Зямля мая, любоў мая», «Кругі», «Кляповае лісце», «Званы», «Сар-

дэчныя сапеты», «Сатырычныя сапеты», «Маралістычныя сапеты». Як бачым, тут узняты самыя разнастайныя тэмы — ад інтымных пачуццяў да сапетаў высокага грамадскага гучання.

Паколькі «з песні словы не выкідаюцца», прывядзём адзін з іх:

ПАВЕРКА

Старэем мы. Свой след кладзе пяшчадны час
То попелам валос, то ценем пад вачамі.
Хачу свой век дажыць у часа на вачах
З адкрытаю душой, з нягнуткімі плячамі.

Нялёгка караблю на вечны стаць прычал,
Прывычнаму страчаць шаленства хваль грудзямі.
Такім, пранёшы груз нялёгка на плячах,
Хачу ў страі стаяць байцом паміж байцамі.

Калі пастроіць час — суровы камандзір —
Нас, радавых салдат, на страявой паверцы,
Як статут палявы гаворыць, пад рапжыр,

І як на службе той спакон вякоў вядзецца,—
Я стану, як заўжды, сярод байцоў за мір
Па закліку душы і па загаду сэрца!

За пасляваенны час, апрача зборнікаў «Табе адной» і «Сапеты», выйшла з друку яшчэ некалькі паэтычных кніжак Алеся Звонака: «Запаветнае», «Россып», «Прадчуванне», «Ружовая чайка», «Выбраныя творы» ў двух тамах, вершы, паэмы, пераклады (1977 г.).

Нямала зрабіў паэт і для беларускага тэатра. Творчыя партрэты аб дзеячах сучаснай літаратуры і тэатра сабраны ім у кнізе «Неспакойныя сэрцы».

Перакладчыцкая дзейнасць Алеся Звонака заслугоўвае асаблівай увагі. Гэта перш за ўсё пераклад разам з Міколам Хведаровічам вядомай паэмы Шата Руставелі «Віцязь у тыгравай шкуры» на беларускую мову. Узбагаціў ён беларускую паэзію і перакладамі з моваў братніх савецкіх народаў — рускай, украінскай, латышскай, армянскай і іншых...

Сталы патрабавальны майстра мастацкага слова, паэт высокай культуры, адданы патрыёт сваёй савецкай Радзімы — такім паўстае ў гэтай кнізе выбраных твораў вобраз старэйшага беларускага паэта Алеся Звонака, які больш за шэсць дзесяцігоддзяў аддаў служэнню паэзіі.

РЫГОР ПЯХЛІН

❖ СЯБРЫНА ❖

Толькі стомлены бачаным,
Вочы на момант заплюшчу —
Папывуць успаміны
Парожыстай шпаркай ракой:
Скібы чорныя хмар
Бліскавіцы крамсаюць рашуча,
Перуны грукацяць,
Быццам сотні цяжкіх цягнікоў...

Аднаві, мая памяць,
Гады маладосці кіпучай,
Гул гарачай крыві
І трывожных начэй неспакой!

Час — эпохі каморнік —
Адмераў мне восем дзесяткаў
Буравейных, грымотных
І сонцам залітых гадоў.
Што лічыў ён асноваю,
Я — толькі прыкрым выпадкам;
Што лічыў ён выпадкам —
Я — толькі набеглай бядой.

Але век не забыць пам,
Як ворагі мёртваю хваткай
Вырывалі штандар
З рук дзяржавы зусім маладой!

Але век не забыць
Юных тых камсамольскіх атрадаў

З песняй — яблычкам гучнай
Падцяўшых галодны жывот,
Што хадзілі ўсталёўваць павечна
Савецкую ўладу
У краіне, празванай
Краінай лясоў і балот.

Як жывых, бачу іх,
Безразважных, трывалага складу,
Племя смелых,
Глашатаяў ленінскай праўды жывой!

Памяць, высветлі зрокам відушчым
З нябыту часіны:
Аднаўленчы развой,
Вогнекрылай рамантыкі дух,
Гучны голас трыбун,
Звонкі спеў піянерскай дружыны,
Шчасце першых сустрэч
І шчымлівых расстанняў бяду!

І з'яўленне раптоўнае
Той непаўторнай, адзінай,
Што ўвайшла беззваротна
У свет тваіх дзей і задум.

...Прашумелі гады
Над маёй галавой насівелай.
Азірнуўся:
Пазад, як слупы верставыя, бягуць.
Не слыніць іх,
Як тых цягнікоў вогнедышныя целы,
Што нясуцца на ўсход,
Аглушаючы роўма тайгу.

О, радзімы зямля,
Ты ў гады ліхалеццяў нас грэла,
Цеплыню тваю ў сэрцы сваім
Прапясу, зберагу!

Бачу, бачу, нібы на экране,
Урыўкі ўспамінаў
Каляровымі кадрамі
Перад вачыма ўстаюць,
Дзе царывам адзіным
З'яднаная цесна сябрына
На будоўлях кавала
Упартасць і мужнасць сваю.

Як сваіх дапрызыўнікаў,
Ты нас вучыла, Краіна,
Весці строем сталёвым
У заўтрашні дзень каляю.

Ажыві, мая памяць,
Імёны сяброў-аднагодкаў,
Юніёраў паэзіі
Маладнякоўскіх гадоў,
Хто яшчэ не зазнаў
Смаку славы атрутна-салодкай,
Чый яшчэ не блішчэў перламутрам
Гарачы радок!

Точыць сэрца мне скруха за тых,
Чый разгон быў кароткі,
Не прыпала каму
Размінуцца з падступнай бядой!

Абарвалася песня чыя
Недапетай актавай
Ад сляпое варожае кулі
На паўрадку,
Не дайшоў хто да Віслы, Дунаю,
Да Лабы ці Влтавы
З сшыткам вершаў,
Апаленых порахам,
У рэчмышку;

Хто злажыў галаву
У імя найсвяцейшае справы,

Хто зламаўся ў дарозе,
Не трапіўшы ў родны свой кут.

Хто прайшоў цераз пекла вайны,
Цераз мукі палону,
У каго на рубцах
Непазбыўнае памяці соль,
Што смыліць аж дасюль,
Бы ў Савіцкага горкіх палотнах,
Як праклён чалавецтва,
Яго пезагоены боль.

Хто праз смерць і пагібель
Дайшоў да зялёнага ўлошня
Слухаць вечную песню
Наднёмапскіх родных дубоў.

Ці жалкуй ты ці не,
А не ўсё, аб чым марыў, збылося,
Ваўстралістам пякучым
Парэзы тых рап апалю.
Мала елася нам,
Мала спалася,
Мала пілося,
Покуль свет скалануў
Перамогі Вялікай салют.

Колькі іх, непрывечаных,
Добрых людзей засталася,
Колькі тых, педномшчаных,
Топча святую зямлю!

...Абярпуся назад,
А гады, нібы клін жураўліны,
Над сівой галавой
У бясконцуо далеч пывуць...

І выразна мне бачыцца
Ў гурце юнацкай сябрыны
Тая, першая,
Мроіцца што ува снe й паяву,

З кім на досвітку росным
Хадзілі ў ажышы-малішы,
З кім пад месяцам срэбным
Тапталі атаву-траву.

А ці ж можна забыць,
Як шукаў да заіmkі сцяжыну
Паміж сопак панурых
У сініх зыбучых снягах;
Як, самотай загнаны,
Галубіў чужую жанчыну,
Каб забыцца на тую,
Што здрадай адпудзіла страх?

Так і будзе, відаць,
Аж да самай канечнай гадзіны:
Ёй стаяць, як дакор,
Знакам зла і добра ў галавах.

А яшчэ усплываюць гады,
Дзе пад небам айчыны
Трапяталі ружовыя чайкі
Высокіх надзей,
Дзе героі туманаў і гор
Былі тою сябрынай,
Што трывала ядпала
Адважных суровых людзей.

Як шкада,
Што ў бакі паразбегліся
Іх каляіны,
Што дружыны той шэрагі
З часам радзей і радзей!

Углядаюся пільна
Праз вэлюм харэяў ды ямбаў,
Як нясуць верталёты над тундрай
Маіх землякоў,
Аж туды, дзе гудзе
Ашчаціненны вышкамі Ямбург,

Дзе мігцяць з вышак тых
Ланцужкі светлякоў-аганькоў,

Дзе спрадвечнай здзічалай маўкліваеці
Сказана: амба!

Дзе парушаны раз пазаўжды
Камарыны спакой.

...Памяць, рэха тваё —
Гэта песня, прапетая ўчора,
Перажытага попел
І жар неастылай крыві.
З перабітым крылом
Я адольваў твае крутагоры,
Каб узняцца вышэй
Над былым і наступным сваім.

Блаславёнаю будзь,
Маіх продкаў зямля-цепагора,
За бацькоўскую мову,
За шчасце быць сынам тваім!

І таму я між тых,
Хто планеце нясе мірны атам,
Хто страшыдлу вайны
Кажа цвёрда і коратка: згінь!
Хто сябрыну ўсяго чалавецтва
Нястомна і ўпарта
Заклікае да мірных
Бяз'ядзерных, шчасных часін.

Наша маці-зямля
На дары і даброты багата,
Хай не будзе галодным на ёй
Чалавек хоць адзін!

Хай гучыць з краю ў край:
Мір тваім гарадам і хацінам,
Твайму чыстаму небу
І сэрцам гарачым тваім,

Шматмільённага люду
Працоўнага ладу, сябрына!
Мы на гэтым стаялі
І цвёрда на гэтым стаім!

Мы на гэтым стаялі
І цвёрда на гэтым стаім!

1986

ПУНСОВАЕ

РАННЕ

НОЧЫ

1

Песні, ўздымайцеся сокалам,
Гордымі крыллямі слоў!
Ноч, не шумі ты асокамі,
Ціхім усплёскам балот!..

Шэпчуць бярозы кудлатыя,
Сцелецца сівы туман,
Шэпча над шэрымі хатамі
Стрэх саламяны дыван.

Гойдае шумнымі голлямі
Стройная здань тапалёў,
Шызым праносіцца голубам
Ноч над дрымотным сялом.

Ой, не шуміце дубровамі,
Шэптам бярозавых слоў,
Ночкі мае чарнабровыя,
З цёмным высокім чалом!..

Шмат вас трапала паваламі,
Білі малапкі па вас,
Хай жа зялёнымі хвалямі,
Жытам рунеецца час!

Ветры гамопяць у зараснях,
Шастаюць лісцямі лоз.
Бачу, як повага парасткам
Шчасце людзей ажыло...

Чую, у песнях алешнікаў
Блізкае сэрцу гучыць:
Новыя песні начлежнікаў,
Копей іржачне ўначы...

1925

2

Ночы, смугою спавітыя,
Любы вы сэрцу майму!..
Здружаны з вамі праз жыта я,
Рады жывому ўсяму,

Скінуўшы путы мінулага,
З сэрца прагнаўшы тугу,
Смела іду з песняй чулаю,
Ў цемру, ў вясновы разгул.

Дрэмлюць прасторы бязмежныя,
Дыхае роўна зямля...
Сосны высокімі вежамі
Ў цемры здаюцца здаля...

Месяц дае ў паднябессі
Ў срэбныя хвалі нырца,
Льецца нячутная песня,
Вечная песня жыцця...

Ноч. Залатымі зарніцамі
Дзесь небакрай шугане,
І хоць не сплю я, а спіцца
Ява дзівосная мпе...

Ноч. Валацужны адзін я —
Думкі пад шэпт каласоў
Горнуцца к сэрцу радзімы,
Поўнай жывых галасоў...

Чую: шапочуць з каліпамі
Штосьці старыя дубы...
Краі мой, з палямі, далішамі,
Як мне цябе не любіць?!

1925

* * *

Доўга быў прытулкам мне падвал,
Пратаміў маленства я ў падвале...
Бачыў сонца ў год я раз ці два,—
Як яно на сценцы трапятала!..

І жывуць у памяці гады,
Змрок падвальны, сцен сырая плесень...
Рос хлапчук змаршелы і худы,
Хоць душа жадала сонца й песень...

Так дзяды і так бацькі жылі...
Так было... Ды болей так не будзе,
Бо на пераворанай зямлі
Час не той, зусім не тыя людзі...

Вось ён, светлай раніцы узор,
На высокім даху залаціцца,
І гудкі, што будзяць даль-прастор,
Рэхам адгукаюцца ў граніце!..

Чую, бачу: новых дзён разгон
Скрышыць, знішчыць цёмнае былое,
І з паўзмроку ўстаўшы, маладзён
Зловіць шчасця сонца залатое!

1925

Праходзяць хвіліны, мінаюць гадзіны,
Мінаюць гадзіны, мінаюць гады.
Усё, што было, што здавалася дзіўным,
Здавалася дзіўным, растала, як дым...

Так раннем барвяным зара заравая,
Зара заравая зганяе туман...
Спакойна выходзяць на поле ратаі,
На полі ратаі ўздымаюць дзірвап.

О, час мой суровы! Вясна маладая!
Вясна маладая абноўленых дзён!
Пахілы, старонькі аб печым гадае,
Аб печым гадае пад вокнамі клён...

Дарэмна! Дарэмна! З сучаснасці вее,
З сучаснасці вее інакшая быль.
Мінулае тлее, наступнае днее,
Наступнае днее на ўвесь небасхіл.

Так дрэвы скідаюць пажоўклае лісце,
Пажоўклага лісця асеннюю медзь,
Каб повай вясною смарагды-маністы,
Смарагды-маністы на голле надзець.

Праходзяць хвіліны, мінаюць гадзіны,
Мінаюць гадзіны, імчацца гады,
Знікае былое, у вечнасці гіне,
У вечнасці гіне, каб стаць маладым.

1926

ЯКУБУ КОЛАСУ

Землі радзімы, балотная гаць,
На раздарожжы бярозы стаяць.

Золак пупсовы заліў небакрай,
Ранне страчае абноўлены край.

Выйду па ціхі зялёны прастор
І пакланюся вясне залатої.

Тут маё сэрца з табою, зямля!
Тут пачынаю далёкі свой шлях.

Смела ступаю хадой маладой,
Радасна йсці нам з табой, за табой!

Песняй сваёю ты нас акрыліў,
Юных сыноў беларускай зямлі.

Нёс ты яе скрозь навалы і стынь,
Ў сэрцы ж гарачым запал не астыў.

Бор там узняўся, дзе быў буралом,—
Слова тваё сярод нас ажыло.

Мы працясём яго ў сэрцы людзей,
Творцаў вялікіх падзей і падзей.

Тых, што збудуюць вялікі палац,
Там, дзе старыя бярозы стаяць!

1926

* * *

Дагарэла зара ў небакраі,
На зямлю ноч спакойна лягла.
У гармонік бярозавы грае
Ў пералеску срабрыстая мгла.

Цішыця. Над туманнай лагчынай,
Як браты, абняліся дубы...
Трэба выцерпець шмат за айчыну,
Каб яе навучыцца любіць.

Прыпадзі да зямлі цёплай ніцма,
Да узорапай плугам раллі —
Ты пачуеш, як б'ецца крыніцай
Сэрца вечна жывое зямлі.

Ты пачуеш, як повае слова
Завітала да нас на парог,
Як нястрымна праходзіць век новы
Па завілінах даўніх дарог;

Як над краем, калісьці загпаным,
Як над краем спрадвечнай журбы
Узыходзіць світанак чаканы,
Несучы незвычайную быль...

Цішыня. Хутка поўнач падыдзе
Сыпаць зор залаты авёс
Ды папасвіцца месяц выйдзе
На ліловую пашу нябёс...

1926

БАЛАДА ПРА КАМУШІСТА

У гэткую поч не сустрэць чалавека,
Не чуцен у цемры сабачы брэх.
Грыміць навальніца, шалёныя ветры
Салому зрываюць са стрэх.

А неба ад чорпае сажы чарней,
І нібы жывы кожны куст.
Гэй, хто там стаіць у ляску пры сасне?
Каго там пільнуе ў ляску?

Нікога. Варушацца лапамі хвоі,
І лес прыдарожны — сцяной.
Ды чорнымі крыллямі над галавою
Махае спалохана поч.

Імчыцца і пудзіцца ў цемрадзі конь
Пад ветравы пошвіст і шал.
І коннік трымае трывожнай рукою
Нагапа халодную сталь.

Не лішняю будзе твая асцярога,
На кожную дробязь зважай,—

Шямала яшчэ па лясах і дарогах
Блукае варожых зграй!

Яшчэ чырванее ў Бярозе вада
Крывёй беларускіх сыпоў,
І ходзяць па сёлах і па гарадах
Раскаты рашучых баёў.

Шуміць павальніца, згінае бярозы,
Што сталі, як волаты, ў рад.
Гэй, хто там? Гэй, хто там стаіць пры дарозе?
Ці вораг закляты, ці брат?

Нікога. Бязлюдна у цемры густой,
Шапоча бярозавы ліст,
Імчыцца упарта вярсту за вярстой
З пакетам у штаб камуніст.

Не гопар яго падганяе, не слава,
Не страх перад ліўнем свінца:
Калі камуністу даручана справа,—
Яе давядзе да канца!

І скача скрозь буру уперад і ўперад,
Пад ветравы гоман і свіст,
У фрэнчы суконным, пацёртым і шэрым,
З пакетам у штаб камуніст.

Што гэта? Ўздымаецца конь па дыбкі
І раптам кідаецца ўбок,
І падае вобзем з прабітай рукі
Наган на вільготны пясок...

Засада. Чарга кулямёта з-за соснаў,
Вінтовачны беглы агонь...
Ратуі седака, адступаць яму позна,
Друг верны, салдацкі конь!

...Па ўсходзе далёкім зара запылася,
Пад'ём праіграў гарніст.
У фрэнчы суконным, дзе кроў запылася,
Прымчаўся у штаб камуніст.

1926

Асфальт, і пыл, і людная панель,
Гудуць гудкі, спяшаюцца трамваі...
А ты адна, як кветка палявая,
Ідзеш пасустрач сонцу і вясне.

Прайшла. І водбліск сопечных палёў
Ад сініх воч бліснуў праменнем чыстым...
А дзень ішоў над плошчамі ўрачыста
Рознагалоссем воклікаў і слоў...

Асфальт, і пыл, і людная панель...
Іду, і памяць светлы міг хавае,
Дзе ты адна, як кветка палявая,
Прайшла насустрач сонцу і вясне...

1926

Полаччына

ПОЛАЦК

Хваля за хваляй, над хвалямі ветры,
Ласкава срэбрацца воды Дзвіны.
Дні залатыя з усмешкаю ветлай,
Перадасеннія ціхія дні!..

Хвалі празрыстыя, жвір на адмелях,
Сонца ружовы усход і заход!
Хвалі калісьці крывёй чырванелі,
Краі руйнаваўся з году у год.

Сцежкай лясной падкрадаліся ворагі,—
Краі бараніць уздымаўся твой люд:
Рыцараў зграі заплочвалі дорага,
Не паланіўшы чужую зямлю...

Кляштары, цэрквы, крыжы златарогія
Доўга валодалі воляй тваёй,
Грудзі сціскалі прыгопам, астрогамі,—
Дух жа скаваць не змаглі горды твой!

Славай былой паўстаюць успаміны
З грудзёў руін, што травой параслі...
Больш не сагне твой народ свае спіны,
Вольны ўладар сваёй роднай зямлі!

Яснае сонца ўзышло над табою,
Звоп багамольны змаўкае навек,
Свежаю, новай ідзе баразною
Вольных палёў гаспадар-чалавек.

У сіняе сёння ў ліловае ранне
Ён смела вітае радзімы зару:
Сягоння на новых шляхах палачане,
Сягопня на новых шляхах Беларусь!

1926

ДЗВІНА

Дзвіна, Дзвіна!
Люблю ў імгле вячэрняй
Павольны ўсплёск
Тваіх гуллівых вод!
На берагах зялёнашумны чэрвень
З табой шапоча роснаю травой...

Дзвіна, Дзвіна!
Хадзілі плытагоны,
З журботнай песняй
Гналі ўдаль плыты,
Ты ратавала вольніцу з прыгону,
Была ім роднай мацеркаю ты!..

Дзвіна, Дзвіна!
Дажджы і непагоды
Хадзілі часта берагам тваім,
Грымелі ўвесну грозна крыгаходы,
Лясных пажараў слаўся горкі дым...

Дзвіна, Дзвіна!
З высокай стромкай кручы
Глядзіцца сонца ў жвірыстае дно,
А час імчыцца хваляю бягучай,
А свежы вецер дыхае вясной...

Дзвіна, Дзвіна!
Табой зачараваны,
Стаю і бачу,
Як вядуць чаўны
У доўгі шлях
Да сонечнага ранця
Рукамі смелымі твае сыны...

Шуміць вада,
Сінее цёплы чэрвень,
Губляе золата ў раку заход...
Дзвіна, Дзвіна!
Люблю ў імгле вячэрняй
Прыветны ўсплёск
Тваіх празрыстых вод!

1926

ЧАС ІДЗЕ...

Заўважаю з сумам:
Час праходзіць —
Дзень за днём плыве
Да сініх берагоў.
І ніхто не скажа:
Стой!
Спыніся!
Годзе!
Ціха. Даль спавіта
Белаю смугой...

Глянуп я навокал
Зрокам ясным:
Нерухома спіць
Скаваная Дзвіна.
Дзе той міг чароўны,
Дзе той момант шчасны? —
У бяздонні часу
Не прыкмеціш дна.

На душы і радасна, і дзіўна.
Па крутому насту
Добра йсці нагам.
Не шумяць прасторы,
Не пяе Наддзвінне.
Белыя дарогі.
Іскаркі ў сняхгах...

Ёсць такое слова дарагое,
Я яго глыбока ў сэрцы захаваў.
І нясу праз час,
Авеяны смугою,
На парог вясны,
Дзе свеціць сонца ў твар.

Мне яго сказала палачанка,
Калі май шумеў
У квецені садоў,
Тонкімі брывамаі,
Чорнымі вачамі,
Апаліўшы сэрца,
Абудзіўшы кроў.

Дзе яна?
Чакаю — можа, прыйдзе?
Можа, я прыдумаў
Чараўніцу сам?!
Хай не знацца з ёю
Ні бядзе, ні крыўдзе,
Хай не звяне ўвосень
Майская краса.

Небакрай знікае
Ў сівым дыме,
Змрок на снег кладзе
Падсінены сувой...
Краю мой бялявы,
Краю мой любімы,
З сіняю істужкай
Прыдарожных хвой!..

Неяк на душы
І радасна, і дзіўна.
Цені адвячорка
Некуды сплылі.
Мякка час ідзе
Па свету,
Па Наддзвінню,
А зямля
Снягамі белымі пыліць...

1926

ЦЕНЫ ЕФРАСІНІ

Па руінах разбураных келляў,
Там, дзе зеўраюць з трэшчыні вякі,
Я спускаўся ў твае падзямеллі,
І спалохана ў пальцах трымцелі
Свечак доўгія языкі...

Пачарпелыя глыбы скляпенняў,
Лабірынты бясконцых хадоў
Праглыналі дрыготкія цені...
Быў, як мудрасці сімвал пятленны, —
Сдёрты надпіс далёкіх гадоў.

Сустракалі пяветліва госця,
Не ўставалі з сатлелых грабніц
Мудрых продкаў пажоўклыя косці...
А жылі ж, пракліналі кагосьці,
Перш чым пасці закутымі піц.

Пахла воскам у прыцемку сінім.
І здавалася, з дна тайнікоў
Свецяць вочы Вялікай Княгіні...
Гэта здань твая, Ефрасіня,
Мільганула з глыбінь вякоў!

1927

* * *

Плывуць над полем журавы
У далеч сінюю без краю...
І водбліск дня яшчэ жывы
Зарой вячэрняй дагарае.

Плывуць... І след іх чарады
Знікае ў змроку чарнахмарным...
Вось так юнацкія гады
Сплылі, патрачаныя марна...

Мне сон ружовы ваш знаём
І абуджэння буйны галас...
Юнацтва светлае маё,
Цябе даўно чакае сталасць!..

Хоць і шкадую — дагарай,
Юнацтва ранак светлавокі!
Мой родны край, зялёны край
Чакае дзей і спраў высокіх!

Хаі жураўлінай чарадой
Гады плывуць між хмарак срэбных,
Праз пыл дарог, гупчар гадоў
Мы шлях у Заўтра працярабім...

1926

Вечар. Гадзіна каторая?
Люднаю плошчай іду.
Мары мае ясназорыя!
Водбліскі ўзбуджаных дум!

Быццам кагосьці шукаю,
Быццам пакінуты кім...
Можа, цябе напаткаю
Ў гэтым натоўпе людскім?

Бляскі рассыпала вуліца,
Людзі спяшаюць кудысь...
Тут і сатруцца і згубяцца
Лёгкай паходкі сляды.

Я не шукаю спакою,
Сам я — імкненне і рух.
Хоць і знайду — не такою
Будзеш, мой страчаны друг!

Знаю, ў гадзіну каторую
Страту сваю я знайду.
Мары мае ясназорыя!
Водбліскі ўзбуджаных дум!

1927

Асепні холад, стынь і бездарожжа.
Як не прыстаць?
Як не дрыжаць у вечар пэпагожы
Лістам?

Туман і дождж, і восеўскае слоты
Курыцца дым,
І сыплюць, сыплюць лісцяў пазалоту
Сады.

О вобраз воспі! О вобраз адцвітаппя!
Крані і згінь!
Мне халадок бадзёрага світанья
Пакінь.

Крані рукой сваёй усход праменшы,
Ясноту дум!
Свой ясны шлях пад шум вятроў асенніх
Знайду!

Ускалані душу крыві прылівам,
Пачуццяў бунт,
Як навальніцы буйныя парывы
Вярбу!

Хай белы' дзень адзене снегам чыстым
Зямлю маю.
Яе красу і поступ урачысты
Пяю.

Часы падзей нястрымнай чарадою
Ідуць, ідуць...
І ніці светлыя для срэбнага сувоя
Прадуць...

1927

БЕСПРЫТУЛЬНАМУ

Што з табою, хлопча? Што з табой, смуглявы?
Слёзы, як каралі, роніш на асфальт?
На панелі пыльнай я такі ж гулявы
Спазнаваў, як ты, жыцця бліскучы фальш...

Што ж ты, мой харошы, цьмянымі вачамі
Пазіраеш з болем на прыход вясны?
Ці прыстаў туляцца пад вуглом начамі,
Аб жыцці інакшым сніць трывожна спы?

Міма ходзяць людзі з горам ці з уцехаў,
Ты сціскаеш зубы, захаваўшы злосць...

Дзе ж ты, любы хлопча, развучыўся смеху?
Дзе ж ты гэтак раша страціў весялосць?

Я таксама вырас сярод вуліц шумных,
Як і ты, блукаў бяздомны на начах...
І таму мне крыўдна, і таму мне сумна
Бачыць ціхі смутак у тваіх вачах...

Дзіўна! Свет шырокі, чалавечку ж цесна!
Гэта ўсё мінецца, прыйдзе час другі.
Прыйдзе тваё шчасце, прыйдуць смех і песні,
Дзе не будзе гора, смутку і тугі...

Без бацькоў, без дому, мінулага цепем
Ты пакінеш хутка па дварах блукаць,
Босымі нагамі шліфаваць каменне,
Без пары, без часу сэрцам астываць.

Прыйдзе тваё шчасце яснавокім раннем,
Памянеш мінулае, як нядобры сон.
Мы гэта скасуем, мы загоім раны,
Што жыццё прынесла ад мінулых дзён!

1927

Норд-остам халодным павеяла з мора,
Прыбой загрымеў у прыбэражных скалах...
Было ж гэтак ціха яшчэ толькі ўчора,
Яшчэ толькі ўчора чужымі мы сталі...

І раптам парывы магутнага шквалу
На чорныя камні абрушылі пырскі,
Прыветныя словы суровымі сталі
І стала далёкім, што звалася блізкім...

Так сівы туман далягляду марскога
Хавае паволі прасолены ветразь...
Цяплынь тваіх рук, успаміны былога
Прывеюць не скоро вясновыя ветры...

Норд-остам халодным павеяла з мора,
Грукоча аб бераг за грэбенем грэбень...
З табой развіталіся мы толькі ўчора,
А сэрца — як камень, а сэрца — як крэмень...

1929

НА ВОЛЗЕ

На палубе вецер гуляе у змроку,
Стаяць перухома матросы,
Наскакваюць хвалі, няспышны іх рокат
Ўздымае бурштынавы россып.

Я гэтую музыку слухаю доўга
Пад пеністы шум парахода,
Навокал хвалюецца гордая Волга,
І бераг губляецца воддаль...

І коцяцца хвалі, і пеняцца хвалі,
І думкі — без ценю трывогі...
У цемры матрос ціха песню спявае
Пра Сцецьку, князёўну, пра Волгу...

А бераг находзіць агромністай глыбай,
Таёмным і чорным адхопам,
І водгуллем дальнім даносяцца нібы
Бурлацкія песні і стогны...

То здані былога.
Казань і Ульянаўск,
Як сведкі падзей паваротных:
Тут просты з смяротных Валодзя Ульянаў
Свой шлях пачынаў бесмяротны...

О, грозная веліч! З грудзей тваіх чую
Дыханне эпохі гарачай!..
Здаецца,
Не хвалі так смела бушуюць,
А львы белагрывыя скачуць...

А кіль рассякае кіпучую пену,
А вецер мацнее ў віхуру,
І ў цемры шалёна галосіць сірэна...
...Збіраецца бура...

1929

* * *

Даўно трывогі праплылі,
І далягляд ізноў пустынны...
Так у далёкія краіны
Плывуць па моры караблі...

На бераг выйду я тады,
Дзе вецер свежы і салёны
На гальку кідае шалёпа
Грамады пепнае вады.

У тым пязмоўклым шуме хваль
Адчую сэрцам і душою:
Па лёс трывог і пэпакою
Мяне хрысціў дзевяты вал.

Каб ад малапак не аслеп,
Не захлынуўся ў дзікай прорве,
Каб не звялі ні суш, ні мора
Маёй душы на лжывы след...

1929

РЭСПУБЛІКА МАЛАДАЯ

Штодня прачынаецца буднічны рапак,
Жыццё пачынаючы зноў;
Расплюшчваюць вокны павекі фіранак,
Дзень повен жывых галасоў:
У спевах гудкоў, перазвоне трамваяў
Я чую, як дзень працавіты вітаеш,
Рэспубліка маладая!

Абмытая ветрам, начною расою,
Паведам ружовай зары,
Ты, гордая юнай і свежай красою,
Завеш працаваць і тварыць!
Майстроў, кавалёў і руплівых ратаяў,
На подзвіг вялікі, як маці, склікаеш,
Рэспубліка маладая!

І мы на твой заклік адказваем смела:
Гатовы, ты толькі скажы,
Муры пяцігодкі узводзіць умела,
Грудзьмі барапіць рубяжы!
Хай злая павала цябе абмінае,
Хай скрухі народ твой ніколі не знае,
Рэспубліка маладая!

Дзе твар твой палоскамі быў зрубцаваны —
Адзнакай пядолі цяжкой, —
Скасуем мы межы, засеем старанна
Зямлю збажыной залатоі!
Хай плён небывалы тваіх ураджаяў
Даверху засекі твае напаяняе,
Рэспубліка маладая!

Твае аграномы, твае сталявары,
Твае машыністы, твае цесляры,
Мы яваю зробім, што спілася ў марах
Табе з дзён далёкай пары!

Няхай над табою свабодна лунае
Сцяг партыі пашай ад краю да краю,
Рэспубліка маладая!

1930

КРОКІ ЭПОХІ

Ты ідзеш над зямлёю,
Падзеямі ўзрушаны час,
Ты ў агні рэвалюцый
Нясеш чалавецтву збавенне,
На далонях далін,
На узгор'яў гарбатых плячах
Бачу сонца ліццё,
Бачу бляск залатоў летуценні...

Грозны летапіс дзён
Ты вядзеш на старонках сваіх,
Я, твой сын паслухмяны,
Радкі іх чытаю і бачу:
Чалавечай крывёю
Запісаны нашы баі,
Мазалямі і потам
Адзначаны нашы удачы.

Хай раскажуць пустэльні
Размоваю выдмаў сухіх,
Дзе ў бязводных абшарах
Асмяглі азёры і рэкі,
Як калісьці панура
Ішлі караваны па іх,
Як грукочуць цяпер
Паязды па турксібавых рэйках.

Хай раскажа Данбас,
Хай раскажа магутны Дняпро

Лебядзіпаю песняй
Магутных грудзей Ненасытца,
Хто цяплом сваіх рук
Распаліў яго белую кроў,
Хто ажыўшае сэрца
Прымусіў турбінамі біцца?

Ты над прахам былога
Праходзіш, абноўлены час,
Свежым ветрам пясеш
Ты па землях разбуджаных зрухі,
Невычэрпныя сілы
Даеш ты рукам і плячам,
Каб рэспубліку вывесці
З цемры і пылу разрухі!

На высокіх частотах
Працуе твой пульс малады,
Сочаць вочы мільёнаў
За кожным чарговым ударам,
Як змяняюць свой твар
Твае сёлы і гарады,
Як савецкія людзі
Змяняюць аблічча абшараў.

Рэкі там паплылі,
Дзе курыўся пяскамі бархан,
Дзе бязлюдныя стэпы
Шумелі ўначы кавылямі,
І шляхі праляглі
Там, дзе слаўся балотны туман,
Дзе журботную песню
Насілі вятры над палямі.

Там па жылах жалезных
Ажыўшага цела зямлі
З руднікоў і капальняў,
З багатых нафтавых вышак,
Нібы свежая кроў,
Цягнікі паплылі, паплылі
Над калішнім цалінным
Дрымотным зацішшам.

Па артэрыях рэк
Да багатых марскіх партоў

Палілася дажджом залатым
Маладая пшаніца,
А з паўпачных краёў,
З непраходных тасжных лясоў
Даражэйшыя футры
Пясца, гаршастая, куціцы.

Ўсе багацці краіны,
Прасторы зямлі і нябёс
Перададзены нам
У надзейшыя цвёрдыя рукі.
Пакаленне адважных —
Мы самі ствараем свой лёс,
Дзе не будзе ні войнаў,
Ні гора, ні скаргі, ні скрухі.

Дык ступай жа, мой час,
Непахіснай і грознай хадой,
Праз агоп' рэвалюцый
Нясі чалавецтву збавенне!
На далонях далін,
На магутных плячах гарадоў
Бачу сонца ліццё,
Бачу бляск залатоў летуцені!

1930

АРБАТ

1

Шуміць шматлюдны ўвечары Арбат,
Блішчыць асфальт паліраваным люстрам.
З высокіх дахаў — цёмнага гарба —
Звініць капеж красавіка салютам...

Ідзе вясна. Яе бадзёры гул
Над гмахамі, над плошчамі сталіцы
Зганяе халаджавую смугу
Ласкаваю, як дых дзіцячы, гліцайі.

І тут нічым уздыму не суняць,—
Ён урываецца ў трамвайны скрогат,
Зганяе ён маршчынкi з твараў строгіх,
І маладзее ад яго Масква...

І маладзеею я, і ты, і сотні тысяч
Такой жа неўгамоннай грамады,
Што рве ў няматкі былых зацішкаў цішу,
Што гоніць прэч былых ідыліі дым!..

Бо ідзе эпоха цвёрдаю хадой,
Апранутая ў камень і жалеза;
Бо пад зямлёю нашай маладой
Шумяць гады вясновым ветрам свежым!..

Таму згані, каханая, з вачэй
Туман трывог. Хай просты і суровы
Іх позірк разгараецца ярчэй,
Як зор святло у поцемку начэй,
Як пчырасцю пароджае слова...

2

У завірусе будных дзён і спраў
Губляюцца сябры і аднагодкі.
У фарбы сноў нядрэмная пара
Знаёмай урываецца паходкай...

Яна іскрыцца ў позірку вачэй,
У шпаркім поступе, у жвавых рухах,
І ў рытме тым ты хочаш сам хутчэй
Узяць стэрно жыцця надзейна ў рукі,

Каб струны жыл, папята крывёй,
Дзён музыкаю радасна звінелі,
Каб зрок упарты і гарачы твой
Глядзеў наступным дням у вочы смела;

Каб не цвіло акрасаю пустой
Радкоў прыгожых залатое пер'е,
Каб станавіўся у вялікі строй,
Як майстра песень, а не падмасцер'е!..

Каб слоў тваіх шурпатая жарства
Сапраўднаю нянавісцю гарэла

Да тых, хто веліч часу, хараства
Аздоблівае тапнай акварэляй;

Хто далікацтвам прыхаваўшы фальш,
Маной цыруючы душы прарэхі,
Шчо выдае да нашых дзён амаль
За поўны голас слоў пустое рэха...

3

Люблю брысці ў сутонні вечароў
Па вуліцах узрушаных маскоўскіх...
Гарыць святло няяркіх ліхтароў...
І хочацца гаворкі па-сяброўску,
Пра тое,
 чым жыве душа і кроў...

Так і сустрэча гэтая прыйшла,
Як пейкае раптоўнае здарэнне:
Мне на плячо рука твая лягла,
А ў вочы —
 воч блакітнае мігценне...

На заклік твай маўклівы адкажу
Я шчырасцю, сагнаўшы чэмер горкі
Журботных дум. І ты вачэй не жмур,—
Хай будзе задушэўнаю гаворка!

Пара стрымаць пачуццяў шпаркі лёт,
І лёгкасць дум, і крылле маладосці!..
Так гладзь азёрную зімовы першы лёд
У звапкі снежань апаўночы мосціць...

Мы сталі ўдумней за пражыты год,
Мы асмяялі разам яшчэ ўчора
Стракатасць стрэч і разнабоі прыгод,
Нядоўгую няўдач юнацкіх горыч...

Хадзем жа, любая, пад светлы далягляд,
Пад шум вясы і дзён няспыны грукат
Па ясны, на шырокі й просты шлях,
Як у маленстве, ўзяўшыся за рукі!..

4

Што нам заклятых ворагаў мана?!
 На чорны лес хай сыдзе іх нявер'е!
 У нас — дарога простая адна,
 Па ёй з табой і будзем мілі мераць!..

Барозны часу хай прарэжуць лоб,
 Хай прыпарошаць скроні нашы срэбрам,
 Мы будзем ведаць: шквалам нас нясло,
 У поч, у бездараж, праз багны і праз грэблі.

Каб даль яснела маладым жыццём,
 Ішлі мы ўгору па крутым уздыме,
 Сатлелы ўшчэнт міпуўшчышы касцёр
 Тапталі мы нагамі маладымі...

З нас кожны выканаць быў з радасцю гатоў
 Загад эпохі і няўхільны, й слушны...
 Без літасці, без спачувальных слоў
 Мы пакідалі ззаду маладушных.

Таму й скупыя для пустых забаў,
 Таму штодзень трымаем вуха востра:
 Яшчэ ў наступным шмат гарачых спраў,
 Яшчэ завуць няпройдзеныя вёрсты...

Навокал свет, як вогнепны вулкан,
 Гісторыя рыхтуе грозны выбух...
 Дык скіньма прэч драбнот тугі аркан
 І асабістых спраў цяжкія глыбы!

5

Цябе, любоў мая, вітаю зпоў
 У пезвычайны гэты цёплы вечар!
 Вятрыска цёплы дыхае вясной
 На нечаканасць нашае сустрэчы.

Вячорны змрок агортвае муры,
 Дымок туману над Масквою сцеле...
 Так блізкі нам пямоўчны гэты рытм,
 Калі ідзе і вуліцаў тунелі
 Кідаюць блікі з вокан на панелі...

Мы зноў з табою ў рупнай грамадзе,
Прыціснуўшы цясней да локця локаць...
Дзесь над Сакольнікамі памірае дзень,
Да золаку ж другога дня далёка...

Як хораша ўдваіх вось так блукаць
Пасля кіпучай працы ў вечар гэты,
Трымаць юнацтва шчасце у руках
Нам, полымем эпохі абагрэтым!

І йсці ды йсці... І цёплых зор касцёр
Хай зіхаціць над нашай галавою.
Пакуль наканавана нам жыццём
Любоў і шчасце падзяляць з табою!

І, можа быць, каму зусім няўцям,
Што гэта наша лепшае імгненне —
Кавалачак вялікага быцця,
Іскрынка вокамгненнага натхнення!..

1932

Песні Балтыкі

БАЛТЫЙСКАЕ МОРА

Шумяць і бушуюць
Сівыя прасторы,
І ветры з бакоў —
То адзін, то другі.
Балтыйскае мора,
Балтыйскае мора!
Вялікай Радзімы
Маёй берагі!

Спускаецца вечар
На мачты, на рэі,
Губляецца ў далях
Істужка зямлі.
Па сініх прасторах,
Дзе вецер свяжэе,
Пад сцягам чырвоным
Плывуць караблі.

Па водах Радзімы
Плывуць у дазоры,
Упэўнена рукі
Трымаюць штурвал,
На водмель, на сушу
Балтыйскае мора
Кідае за валам
Успенены вал...

Над роднаю гаванню
Падаюць зоры,
Клубяцца туманы
Пад самай вадой.
Балтыйскае мора,
Балтыйскае мора
Вартуе краіны
Вялікі спакой!

Мо сёння, мо заўтра
Чыгушныя жорлы
Смяротныя зрэчкі
Павернуць да нас,
Каб лютаў нянавісці
Луджаным горлам
Ізноў загрымела
Пракляццем вайна...

Спі, маці-зямля,
Пасля дзённае зморы!
Спакойна і грозна
Плывуць караблі...
...Балтыйскае мора,
Балтыйскае мора
Шуміць на ўзбярэжжах
Савецкай зямлі!..

1934

ШТОРМ

Ударыў вецер з Фінскае затоці,
Нява пайшла у наступ на граніт,
І парастае шторму гулкі рокат,
І гоніць хваляў чорных грабяні.

І над ракой, удзень яшчэ лагоднай,
Ірве ў шматкі звычайныя правы
Суровы пораў Балтыкі халоднай,
Дзесяцібальны вецер штармавы.

А там, дзе ў цемры глыбаю каменнай
Спакойна узвышаецца Кранштат,
Празжэктароў магутныя прамешні
Раз'юшаны бароздзяць далягляд.

Стаяць спакойна грозныя лінкоры,
Маўчаць ствалы нацэленых гармат,
Успамінае ў гавані «Аўрора»
Семнаццатага года Петраград...

Ёй спіцца Зімпі, хмуры дзень асепні
І першы залі старому свету ў лоб,
Адкуль шчаслівых дзён летазлічэнне
Назаўжды чалавецтва павяло...

Хай узаўецца заўтра печакана
Кароткі і ясны, як малачка, кліч,—
Зноў павядуць адважна капітаны
У боі рашучы пашы караблі!..

1933

ІДУЦЬ БАЛТЫЙЦЫ

Яшчэ ў праменні залацістым
Адміралцейства шпіль гарыць,
А пад Нявою змрок лажыцца
Апошнім водбліскам зары.

І вее вечар ясна-зыркі
Вятрыскам зябкім ад ракі...
Ідуць у белых бесказырках
Па пабярэжнай маракі.

Ідуць балтыйцы маладыя —
Савецкіх вод вартаўнікі;
І песні словы баявыя
Ільюцца пад узмах рукі.

Ідуць. Пагойдваюцца плечы,
Кладзецца чотка кожны крок.
І пават гоман чалавечы
Сціхае быццам незнарок.

І горад з мармуру і граніту
Начны агортвае спакой.
Надзейны пашыя граніцы
Ў руках такіх вартаўнікоў.

Таму ў вячорным сонца спектры
Здалёк зазвычай пазнаю
Па торцу Неўскага праспекта,
Чырвоны флот, хаду тваю!

1934

ПЕРАД БУРАЇ

Ніякіх ілюзій!
Абапал сапраўднасць устала
Нябачнай мяжой
Процілеглых сваіх берагоў,
Дзе стромай высокай
Цямнеюць пахмурныя скалы,
Дзе неба палае
Агнямі чужых гарадоў.

Кладуць бліскавіцы
На твар іх агнёвыя рысы,
Вядуць навальніцы
Над імі бязлітасны лік.
Як стоены кратэр —
Узвышшаў далёкіх абрысы,
Дзе неба зліваецца
З шызаі істужкай зямлі.

А вечар ідзе
Халаджавымі крокамі брызу,
Раптоўна ўздымаючы
Пеністы гулкі прыбой.
Шалёна ўскіпае вада
За кармою унізе
І хвалі, як тыгры,
Кідаюцца наперабой...

Мацнее свяжак,
Далятаюць на палубу пырскі.
На месцы сваім капітан,
І штурвальны на месцы сваім.
У грукаце шквальным
Адчуеш ты голас няблізкі,
Што раптам павее
Нагоду салодкай тугі...

Мы ўдалеч пльвём,
Мараплаўцы вялікіх паходаў,
Адзін качагарам,
Другі — паслухмяным юнгой.
Азначан наш курс
Непахіснаю воляй парода

Праз накіп пагроз,
Перашкод і нялёгкіх прыгод...

Пакуль жа зацягваюць песню
На шканцах матросы —
То пульс аптымізму
Ірве абалопку тугі;
То дух неўтаймоўны —
Юнацкай крыві сугалоссе
Плыві ў пападмор'і
У шатах вячорнай смугі.

Гарачага часу дыханне
Ім вее ў абліччы,
І грудзі ўдыхаюць глыбока
Вільготны свяжак,
І голас наступнага
У далеч пазнаную кліча,
І рэхам дзівосным
Тых заклікаў словы дрыжаць...

Шалёна клакоча
Вада за кармою унізе...
Хадой алегорый
Ступае задымлены змрок:
Па сініх прасторах
Плыве Карабель Камунізма,
І ясны кірунак
Паказвае сцягам флагашок...

1933

МЁРТВЫ КАРАБЕЛЬ

(Балада аб Эпроне)

Недалёка ад берага роднай айчыны,
Дзе па рэйдзе стаяць параходы ў страю,
Пахаваны ў глыбокай і цёмнай пучыне,
Ён знайшоў печакана магілу сваю.

Яго цела марская трава аплятае,
Над яго галавою праходзяць гады,

Чайкі белыя нізка над ім пралятаюць,
Закранаючы крыллем паверхню вады.

І штодня праплываюць над ім параходы,
Белакрылыя яхты, маторкі-чаўны...
У бязвоблачны дзень ці у час пенагоды
Яму спяцца на дне таямнічыя сны...

Сніцца: чорная ноч узнялася над светам,
Фасфарыстыя хвалі шуршаць за кармоў,
А над цемраю неба ўзвілася ракета,
Прадвясчаючы грозны эскадраны боў.

І тады над прасторам марскога прыбоў
Цішыню разрывае гарматны агонь,
І, паранены ў сэрца варожым набоем,
Захлынаецца хваляю сіваю ён...

І магутнага цела жалезная глыба
Апускаецца ў багну халоднага дна,
І хаваюць павекі зялёныя глыбі
Нават пробліск нясмелы наступнага дня.

Час праходзіць, аваяны вечною славай
Незабыўных баёў і рашучых падзей,
Ходзяць штормы над морам то злева,
то справа,
У тумане сірэна працягла гудзе...

І тады надыходзіць такая гадзіна:
Вадалазаў сірэна збірае ізноў,
Бо яшчэ і яшчэ патрабуе радзіма
Для вялікіх паходаў жывых караблёў.

У вачастых скафандрах з'яўляюцца людзі,
Дзень за днём пад вадою работа ідзе.
Ён са дна падымае магутныя грудзі
І вітае халоднае Балтыкі дзень.

Так на волі адважных, упартых і смелых
Ён прыходзіць у докі да вусця Нявы,
Дзе, ажыўшы, яго амярцвелае цела
Стае гордым і дужым у піраг жывых.

1934

Калі праўда ўсё гэта — вазьмі
Мае рукі ў свае далоні.
Між табою і мною хоць на міг
Шчырасць госцяй хай будзе сягошя.

Ты набачыш яе у вачах
Гэткіх самых, як мы, сустрэчых.
Напаўголасу словы гучаць
Аб звычайным, аб простым, аб вечным.

Ты схавай іх у сэрцы сваім —
Памяць нашай юнацкай любові.
Гэтак хораша быць маладым,
Закаханым, шчаслівым, здаровым!

Час сатрэ нават воблік твой,
Толькі момант такі не сатрэцца:
Ленінградскіх начэй хараство,
Ў цішыні перастукі двух сэрцаў...

Калі ж ростань надыдзе, скажы,
Каб у шчырасці зніклі сумненні,
І як лепшы ўспамін зберажы
Найвастрэйшае гэта імгненне.

1934

ЧАПАЕЎ

Кавылі шумяць былою славай
У шырокіх стэпах Прыуралля,
А па іх — палева і направа —
Красак незлічоных каралі...

А над імі пралягаюць годы,
Устаюць былыя летуценні,
Белая ўздымае свае воды,
І Урал грукоча па каменні,

Скачуць тымі стэпамі казакі,
Колюць неба спічкамі пікі,
На Самару йдуць чэхаславакі,
Белыя палкі вядзе Дзянікін.

А над імі коршуны лунаюць
Ды арлы драпежныя кругамі,
Кавылямі восень залатая
Сцелецца пад конскімі пагамі...

І тады пад небам нашым сінім,
Пад барвянай восеньскай зарою
Зноў збіраюць даастачы сілы
Маладой рэспублікі героі.

Па вялікіх роўніцах краіны
Баявыя ходзяць павальніцы,
Устаюць рабочыя дружыны,
Устаюць казачыя станіцы.

Па гарах, лагчынах ды разлогах,
Па бяскрайняй той зямлі акрузе,
Па расійскіх вілістых дарогах
Іх вядзе ў баі таварыш Фрунзе.

Не хадзіць далёка войскам белым, —
Б'е у лоб ліхія тыя зграі
Пад Уфой, Уральскам, Белебеем
Грозная дывізія Чапая.

...Тых гадоў гарачыя старонкі
Памяць неўміручая гартас...

Ў кавылях гуляе вецер звонкі,
Ў полі ходзяць рушныя ратаі.

На дарогах тых бягуць машыны —
Новых стэнаў дарагія госці,
Дзе над кустам дзікае шышшышы
Братнія даўно сатлелі косці.

Дзе калісь дарогамі крутымі
Баявая маладосць хадзіла,
Пралятаюць над краямі тымі
Самалётаў нашых эскадрыллі.

Палівае стэпы дожджык боікі
Ды шумяць высокія пшаніцы,
Дзе былі Сламіхінскія боікі,
Поч цяжкая Лбішчанскай станіцы.

Дзе пад сонцам вострыя багнеты
Зіхацелі варанёнай сталлю,
Дзе уральскія тугія ветры
У вушах няпрошана світалі.

Падстаўляла кулям свае грудзі
Маладосць, на радасці скупая.
Дзе яшчэ раслі такія людзі,
Як Васіль Іванавіч Чапаеў?!

Дні грымелі ў пораху і дыме,
Каб жыла Рэспубліка Саветаў,
Красавала днямі маладымі,
Сонцу усміхалася і свету.

Вось затое ў часе не растане
Памяць, успамінамі скупая,
Пра такіх бястрашных і адданых,
Як Васіль Іванавіч Чапаеў!

1934

МАЯ РАДЗІМА

Ад Мурманскіх халодных узбярэжжаў
Да залатога сонечнага Крыма
Пралёт паўсцяж у воблачных мярэжах
Абшар мае вялікае Радзімы.

Ад гушчароў дрымучага Палесся,
Ад Фінскай затуманенай затокі
Мая Радзіма распасцерла плечы
Да Сахаліна і Ўладзівастока.

Шумяць па ёй блакітнай плыню рэкі,
Гараць пад сонцам сінія азёры,
Бягуць удаль шляхоў вялікіх рэйкі,
Гудуць у небе гулкія маторы.

Яна п'е вятрамi маладымі,
Абмыты твар яе расою свежай.
І сем марэй ляглі з бакоў Радзімы
Вартаўнікамі неабсяжных межаў.

Над ёю час ідзе хадой бяссмерця,
Гады ўстаюць, як помнікі, за ёю,
І роўна б'ецца маладое сэрца
Жаданнем міру, шчасця і спакою.

Ад сцен Крамля да дальняга аула
Адноі сям'ёй жывуць яе народы.
Грымяць яе заводы мерным гулам,
Яе палі ўраджай багаты родзяць.

Цвярдзіні скалы ірвуцца аманалам,
І заміраюць вадаспадаў шумы,
Ламаецца круты хрыбет Урала,
Растуць сады ў пустэлях Каракума.

Яна стаіць над спарахнелым светам,
Дзе вораг лютаі ярасцю шалес,
Для ўсіх плямён —
Ненагасімы светач,
Для ўсіх народаў —
Прыклад і падзея.

Няхай грымяць здалёку навальніцы,
Няхай ідуць пагрозы рыссім крокам,—
Трымае зірк спакойны на грашцах
Яе сыноў пядрэмлючае вока!

1935

СМЕРЦЬ АНДРЭЯ БЛАЖКО

Памяці дукорскіх партызан

Там, дзе ўраджаі наўкол разлягліся
Жоўтымі хвалямі жытняга мора,
Там, дзе сады малахітавым лісцем
Ў сонечны дзень ахінаюць Дукору,
Мохам-травою пакрыта магіла
Ў лесе глухім паміж сосен пахілых.

Свежыя ветры над ёй пралятаюць,
Бурныя годы над ёю імчацца,
Новыя ў поле выходзяць ратаі
Класці барозны вялікаму часу.
Кожны з іх памяццю сэрца сагрэе,
Міма прайшоўшы магілы Андрэя...

Вось мы стаім маладыя, здаровыя,
Жалем спавітыя ў гэту часіну.
Ціха гаворыць Варвара Пятроўна,
Мужная маці, пра мужага сына.
Шапкі здыміце, таварышы, дружна,
Слухайце мужае слова аб мужным:

Дальнімі сцежкамі, морам і сушай
Ходжана многа матросам Андрэем,
Ветры марскія світалі у вушы,
Білі з варожых бартоў батарэі,
А не зламалі ні штормы, ні буры
Духу пязломнага, гордай натуры!

Матчына сэрца не ведае страху,
Матчына радасць разбаўлена горам.
Вось і прыждала заморскага птаха,

Тройчы хрышчопага хвалямі мора,
Тройчы хрышчопага боем гарматым
Пад Петраграфам і пад Краштатам.

А на радзіме палі здратаваны
Ботамі папскімі, коньмі чужымі,
Ганьбай, няволяю дух скатаваны,
Землі набраклі крывёю радзімы.
Вось і пайшоў ён дарогай паўстання,
Слаўны Андрэй — камандзір партызанаў...

Хто яго спыніць і сілай якою,
Гневу народнага выбух магутны?
Не, Беларусі не быць пад пятою
Папскага бота, знявагі атрутнай!
Білі чужынцаў не раз партызаны,
Білі драпежнікаў — ката і пана.

Горам разбаўлена матчына радасць...
Хто спадзяваўся такое хвіліны?
Чорнай гадзюкай праклятая здрада
Выпаўзла ціха на досвітку сінім.
Зграя варожая злева і справа
Іх палаціла для жорсткай расправы.

Майскаю раніцай, досвіткам сінім,
Дротам калючым паскручваўшы рукі,
Сцежкай апошняй любімага сына
Ў лес навялі на астатнія мукі...
Вытрыце слёзы, Варвара Пятроўна,
Сын ваш загінуў смерцю героя.

Смерць гэту ворагу мы яшчэ ўспомнім,
Прыйдзе яшчэ для расплаты гадзіна!
Вытрыце слёзы, Варвара Пятроўна,
Мы ім адпомсцім за вашага сына!
...Імя Андрэя Блажко не сатрэцца,
Сэрца яго у грудзях нашых б'ецца!

1935

ПАЎНОЧНАЕ ЗЗЯННЕ

* * *

Хай за акном пурга шалёна
Сумёты снегу памятае.
Мне сніцца восень залатая
І лістападны шолах клёнаў,

І немасць рэк у лёдным глянцы,
І позірк твой, як неба, чысты,
І той цягнік, што бег кудысьці,
І агацькі далёкіх станцый...

Той дзень мінуў. Як цень былога,
На сэрцы шрам ад успамінаў.
Але трывожнаю хвілінай
Ты зноў ідзеш маёй дарогай.

Ты кажаш: снег вясной растае, —
Крутых дарог маіх падзея!..
А за акном ветры-зладзеі
Шляхі снягамі замятаюць.

1938

У ДНІ ВАЙНЫ

К. Звонаку

Я хацеў бы
Быць салдатам,
Напавал забітым
Першай куляй
Ў першы дзень вайны...
Шарль Вільдрак

Ён дакаціўся і сюды,
За дзесяць тысяч кіламетраў,
Той гул народнае бяды,
Што скалануў глухія нетры.

Я ведаў, я не малавер,
Народ навалу пераможа,—
Магілу знойдзе чорны звер,
Што выняў меч крываваы з жожа.

Я ішоў на шахту, у забой,
Я здабываў метал на зброю,
Каб ты, салдат, у грозны бой
Ішоў упэўненай хадою.

І я (было ж нямала нас)
Чакаў павесткі кожны вечар,
Чакаў, калі праб'е наш час,
Час незабыўнае сустрэчы.

Калі паэт і інжынер,
Пабраўшы ў рукі аўтаматы,
Па роднай пройдучь старане
Жалезным поступам салдата.

Ды іншае прызначыў лёс,
Параскідаўшы нас на свеце:
Я — там, дзе край скаваў мароз,
Ты — там, дзе гáрам пахне вецер.

Я помню: ў дзень, калі ў баях
Ты ўпаў з раздробленай нагою,
Душа ірвалася мая
Туды, да вас, на поле бою.

За кроплю кожную крыві,
Што пралілі ў баях салдаты,
Я, безыменшы радавы,
Як ты, змагаўся б да расплаты

За слёзы горкія сірот,
За крыўду мацерак і жонаяк,
За ўсё, што вынес мой народ,
За гора, што прынёс падонаяк...

І калі б суджана было
Зірнуць і мне ў аблічча смерці,
Я знаў бы — побач тут жыло
Са мною тваё жывое сэрца.

...Палярны дзень даўно пагас,
На сопкі лёг сінявы вечар.
Я веру: прыйдзе светлы час,
Час пезабыўнай нашай стрэчы.

1943

* * *

Няма на карце свету гэтай кропкі.
Тут царства ўсеабдымнай цішыні.
Тут месяц нежывы павіс над сопкай.
Не цепляцца прыветныя агні.

Марозам закаваны далячыні.
Сінее скрозь маўклівы стылы снег.
О край суровы! Дзікія лагчыны
Сняць сны аб гулкай сопечнай вясне.

А тут цяплынь. Тут у жалезнай печцы
Галінкі кедра ветліва трашчаць.
З вышыняў зоркі падаюць у вечнасць.
І гутаркі пяхітрыя гучаць.

Тут маладосць душы — першапрычына
Трываласці і ўпартасці крутой.

Тут словы-успаміны аб жапчынах
Напоўнены тугой і цеплынёй...

Што нам пурга, шаленства дзікіх ветраў?
Ёсць мэта, ёсць работа, ёсць загад!
Ёсць чалавек. І ўсе багацці петраў
Ці ж багацей душы яго? Наўрад!

Тут кожны цвёрда ведае, што робіць.
Тут кожны выбух, кожны ўдар кайла
У грудзі непадатлівай пародзе
Дзеля таго, каб з мёртвых ажыла

Краса зямлі, што скута мерзлатою,
Краса жыцця, схаваная ў снягах,
Каб трапятала сонца залатое
У нашых ператруджаных руках.

Таму не спіцца людзям у зямлянцы,
Жар-птушка — мара б'ецца ў галавах,
І свецяць ім агні далёкіх станцый,
І маці незабыўная — Масква...

1943

* * *

Вецер носіць лёгкія сляжышкі —
Гэта восень ходзіць белай павай,
Напявае штосьці пад сурдзінку
На лугах пяскошанай атаве...

А пічога! Снег яшчэ растае,
Познім сонцам дзень пазалацее,
Прыйдзе, прыйдзе нашае спатканне,
А за ім пяхай ідуць завеі...

Адшуміць кастрычнік жаўталісты
І падзене белую карону,
Так і ты з усмешкай прамяністай
Прамільгнеш у забыцця сутонне...

Салаўю ўсё роўна — абы песня,
Абы сонца ды кавалак ценю.
Супраць буры плыць куды пачэсней,
Чым схіліць пакорліва калені.

Пакручастайі гэтаю дарогай,
Можа, я вярнуся з падарожжа,
З чыстым сэрцам стану ля парога,
Дзверы мне тады адчыніш, можа?

Я прыйду былога напамінкам
Праспяваць жыццю і шчасцю славу...
...Вецер пасіць лёгкія сляжынкi,
Ходзіць восень ціха белай павай...

1944

* * *

Ты сказала, відаць, педарэмна
Пра сваю агпявую любоў,
Як прыйшла яна сцежкай таемнай
Буштаваць неўтаймоўную кроў.

Спадабалася мне да паўночы
Па-за стойбішчам часта блукаць,
Заглядацца у карыя вочы
Ды крутое плячо абдымаць.

Тарбазі вышывала, кухлянку,
Захаваўшыся ў цёмны шацёр,
Маладую душу якуцянка
Укладала ў мастацкі узор.

Падарунак аддаць не змагла ты,
Я ж не здолеў любоў зберагчы:
Здагадаўся твой бацька багаты
І са стойбішча зняўся ўначы...

Цёмнай ночкай ці снежаньскім ранкам
Сваё шчасце ўсё роўна знайду.

Падкрадуся да цёплай ярангі,
Як разбойнік, цябе украду.

Нас укрываюць пурга і туманы,
След глыбока снягі замятуць.
Варажыў педарма ў Наяхане
Мне пра тое старэнькі якут!..

1945

* * *

За парогам восень спчыць
Бабаю-ягою.
Дробна стукае ў акенца
Касцяной рукою...
Агалеў шывшывнік чахлы,
Сцеце слапнік голле.
На адной назе, як чапля,
Пад акном таполя.
Паківае галавою,
Голлямі-рукамі,
Пашапачацца са мною,
Здыме з сэрца камень...
Мо журба змяіным джалам
Сэрца мне працяла?
Можа, ты не ўсё сказала,
Можа, схітравала?
Змрок кладзе на твары рэтуш,
Значыць, дзепь канае...
Прыгадаю ўсе сустрэчы,
Дні перагартаю...
Зажуруся, можа, трошкі
Па табе, пязванай...
Спелай ягадай марошкай
Адцвіло каханне...
Не шукаў цябе па свеце,
За былое — ўдзячан...
...За акенцам спчыць вецер,
Ціха восень плача...

1945

БЕЛАЯ ПТУШКА

Цемру страсаючы, ззяе
Дзень, што да сонца заве.
Белае пер'е губляе
Белая птушка завей.

Неба —
 бяздоннем глыбокім.
Радужны сонца залом.
Белая птушка здалёку
Белым махае крылом.

Быццам бы ў снежную далеч
Клёкатам кліча мяне.
З горкай усмешкай і жалем
З вуснаў зрываецца «не».

З месячных ніцяў саткана
Поўначы срэбная муць.
Сопак папурья здані
Пільна мяне сцерагуць.

І, схамянуўшыся раптам,
Шпарка бягу да акна.
Бачу, праз шыбіны-краты
Свеціцца
 кропка адна.

Гэта прымроіўся захад,
Родных мясцін краявід.
Даўні адкінуўшы закід,
Ім прысягаю ў любві.

Хмаркі не стомяцца гушкаць
Месяца срэбны чаўнок.
Сніцца мне: Белая птушка
Крыллем махае здалёк...

1945

У ДАЛІНЕ МАЎЧАННЯ

З высокае сонкі праз срэбраны пыл
Спускаўся я поччу ў Даліну Маўчанья.
Над светам трывожна гайсалі слупы
Вар'яцтвам Паўночнага Зьяшья.

Нібыта зямля патанула ў сняхгах
І рушыць шалёна Дарогаю Млечнай,
Страсаючы шэрані прывідны прах,
Крутою арбітай у немасці вечнай.

Здавалася, ў свеце мы толькі ўдваіх:
Я, ўсімі забыты, і быццё нежывое.
Вось-вось ад зямлі адарвуся я ўміг,
Падхоплены сілаю той незямною...

Ды цела не хоча пакінуць душа,
Не хоча ў прасцягу нямым растварыцца,
А прагне зямное з надземным змяшаць,
А прагне пабачыць рэальнасці рысы...

У тым паядынку, напэўна б, знямог,
Ды Зьяннем Паўночным хтось выслаў дарогу:
І ўбачыў я ў мёртвай даліне дымок,
Што віўся ратункам з хібаркі убогай...

1945

* * *

Ноч. Нада мной, над табою цярушыцца снег,
Лётаюць, кружацца белыя мухі-сняжышкі...
Як ты далёка, далёка цяпер ад мяне!
Толькі лунае ўспамінаў былых павуціпка...

Дзе ты цяпер? Там, дзе роднага неба блакіт?
Можа, чакаеш мяне ты парой веснавою?
Быў я юнгою — вучылі мяне маракі
Не пасаваць перад лютай стыхіяй сляпою!

Я й не пасую: дзьмі, вецер, я спраўлюся сам,
Гніццяся, мачты, гайдайцеся, гнуткія рэі!..
Можа, прыснілася мне твая злая краса,
Можа, сумуючы ўвосень, прыдумаў цябе я?

Лёгкі караблік кідае раз'юшаны шквал,
Нізка над пеннымі хвалямі гоісаюць чайкі..
Ведаю, дзе адшукаць мне чароўны карал,
Як у жар-птушкі мне выхапіць пер'я ручайку...

...Хмаркі пльвучь у чароўнай тваёй старане,
Шчодро рассыпаны зорак бліскучых пясчышкі..
Як ты далёка, далёка цяпер ад мяне!
Хай жа не рвецца ўспамінаў былых павуцінка!..

1946

* * *

Паэт празорліўцам не створап,
А ўсё ж патхнёнаму відно,
Як па Няве ў гранітным створы
Плыве сярэбраная поч.

А над Нявой халодны Зімпі
Бялее мармурам калон
І ў харакстве бяздушным стыпе,
Узяты часам у палон.

І я шукаю ў час няўрочны
Бязлюддзем вуліц гарадскіх
Цябе — стварэнне Белаі Ночы,
Што не паўторапа нікім.

Хай для цябе ніхто ці нехта
І я, і моі нясярскі лёс,—
Табе па сонечных праспектах
Я сэрца чыстае прыніс,

Каб каля белаі каланады,
Што на граніт кідае цень,
Ты адарыла хоць паглядом
Надзеі высокіх летуцень!

1945

НОЧ ПАД НОВЫ ГОД У ЗАПАЛЯР'І

Льецца цьмянае святло
Ў шывку слюдзяную.
Свет снягамі замяло,
Сцюжаі ахінула...

Вупь самотны маладзік
На марозе стыне,
Год стары, падвёўшы лік,
Растае ў пустыні.

Промнік да акна прымёрз,
Мо згубіў дарогу?..
Многа тысяч доўгіх вёрст
Да твайго парогу.

Не дайсці... Туман густы,
Пад снягамі сопкі.
Поўнач. Ціша. Ноч. І стынь.
І былому — кропка!

Не, не згодзен! Новы год,
Маладыя крокі
Ты скіруй з маіх шырот
Да яе далёкай...

Да тае, што сіні лёд
Запалярнай ночы
Прабівае павылёт
Позіркам жаючым,

Да тае, што цеплынёй
Ласкавага сэрца
Саграе закутак мой
Стылы ў папяверцы...

Што сумненняў снег і лёд
Растапляе верай,
Што падзей высокі ўзлёт
Шле замест хімеры...

Веру ў закліка твайго
Незямную сілу,

У блакітавы агопъ
Тваіх зрэнак мілых...

Веру ў знак былых прыкмет,
Мілая сяброўка...
Да цябе ён значыць след
Месячнай падкоўкай...

Толькі ты мяне чакай
З доўгіх падарожжаў,
Я прыйду ў твой светлы край,
Стану на парозе.

Рукі ў рукі, што было,
Праплыло паводкай!..
Мары светлае вясло,
Шчасных дум чародкі

Хай плывуць праз рэштку год
Па ружовай плыні,
Хай растопяць стынь і лёд
Горкае часіны!..

1945

* * *

У гэтую поч бяззорную, сіваю
Вятры зімы распачалі грызню...
Я па табе сягоння не сумую,
Цябе чакаць не буду ўпершыню.

Узлёт задум маіх імклівых, вышай
Тых стромых гор, што падзялілі нас.
З далёкіх даляў зноў і зноў ты пішаш,
Што прамінуў даўно чакання час...

А свет увесь — як снежная пустыня,
Мятуць сцягі, схаваліся ў норы звер...
Вось дзверы рышнулі, і раптам з белай
стыні
Ліст ад цябе ізноў нясе кур'ер.

Зноў бісер літар б'е па сэрцы шротам,
Дакор ірве па часткі цішыню...
Я прымірыўся сёння з адзінотай,
Цябе чакаць не буду ўпершыню.

1946

* * *

Машыны грымелі па трасе
Насустрэч вятрам і снягам.
Суровай і дзікай акрасай
Здаваўся край Поўпачы нам.

З усіх па зямлі расставанняў
Здавалася самым цяжкім,
Што раптам лягло вострай грашню
Між сэрцам маім і тваім.

Я быў да цябе вельмі блізка
У час той, снягурка мая,
Ды горных хрыбтоў абеліскі
Бязгучна шапталі: вар'ят!..

І зноў па завейнай дарозе
Шалёпа я мчаўся пазад,
І стукала сэрца ў трывозе,
І даль засцілаў снегапад...

1946

* * *

Пагасалі дня жывыя гукі,
Патапала сонца педзе ў моры...
Назаўжды твае запомню рукі,
Галубіную вачэй пакору.

Для пяшчот, на жаль, паэт не створан,
Хто ж аддаў цябе яго уладзе?
Хто паслаў цябе на бераг мора,
Маладая гронка вінаграду?

Хараство паэт не сузірае,
Хараству паэт не б'е паклонаў,
Хараство ён сам сабе стварае,
Беручы, як гліпы ком, далоняй.

Не знайшоў ён і ў табе святыні,
Не прыпаў, як грэшнік, на калені...
Дзе ты, мора? Жоўтаю пустыняй
Праб'ягаюць успамінаў цені...

Хараства узор разбіў нядбайна,
Як хрусталь каштоўнейшае вазы,
Не збярог яго чароўнай тайны
Бесклапотны песельнік і блазан...

А ў душы бяздомнага блукальца
Ўсё ж жыве ўсхвалёванае мора,
Рук пяшчотных трапяткія пальцы,
Галубіная вачэй пакора...

1946

САВЕЦКАЯ ЗЯМЛЯ

На Хандыгу,
На Хандыгу
Бягуць аўтамабілі,
Удзень і ўноч на трасе
Грукочуць і пыляць.
Тайга, тайга навокал,
Тайга за міляй міля...
Якая ты бяскошца,
Савецкая зямля!
На Хандыгу,
На Хандыгу
Між гор,
Што ў кола сталі,

Лагчынамі распадкаў,
Праз дым і праз туман
Бягуць аўтамабілі
Да светлавокай далі,
Дзе коціць хвалі сінія
Сівы дзядок — Алдан...
Праз Хандыгу,
Праз землі
Якуці далёкай,
Дзе горы аж да неба
Уздыбілі хрыбты,
Ты вабіш мяне, Бацькаўшчына,
Ўсмішкай яспавокай,
Далёкая і блізкая,
Адна з адзіных
Ты!
За Хандыгай,
На захадзе,
За ціхаю ракою,
Мігцяць у цемры ночы
Прыветныя агні.
Танклявая бярозка
Махае мне рукою,
Напевам танкаструпным
Сасновы бор звіціць...
О боль салодкі смутку,
О шчасны міг вяртання,
О Бацькаўшчыны мілай
Блакітны пахкі дым!
Дарэшты поўна сэрца
Трывожным хваляваннем
І пачуццём любові,
Заўсёды маладым.
Праз Хандыгу,
За Хандыгу
Бягуць аўтамабілі,
Удзень і ўноч па трасе
Грукочуць і пыляць...
Да гэтых вандраванцяў
Цябе так не любіў я,
Бязмежная, цудоўная
Савецкая Зямля!

1946

АСЕННЯ СКРЫШКІ

Прамення залочаны смык
Асення скрыпкі галубіць.
І сэрца знямелага крык
Не кратае скрухаю губы.

Я ў зрэшкі твае зазірну,
Усмешку злаўлю пезнарокам,
І раптам згадаю вясну
І вобраз забытай далёкай.

Яна не такая, як ты,
Яе не паблытаць з другою:
І позірк не той ясныты,
І сэрца, напэўна, не тое...

На бераг халоднай ракі
Я выйду,
абняты спакоем,
Плывуць журавоў касякі,
Курлыкаюць пад галавою.

Празрысты дыхне халадок,
Павее з-за сопкі ў даліну,
І след пурпуровых аблок
Дрыжыць на ўстрывожанай плыні...

Ляці, мая думка, ляці,
Ляці, мая мара, на захад!
Ўкладзіся,
мой шлях,
між свяціл
Да мэты, не зведаўшы страх!

Цябе я не клічу туды,
Твой шлях і лягчэйшы й прасцейшы...
Мне мрояцца-сняцца сады,
Пялёсткамі ўсланыя сцежкі...

Там зорак асколкі на дне
Мільгаюць у возеры чыстым,
Там хтосьці чакае мяне,
Спаткання хвіліны ўрачыстай...

Таму ты не ўчуеш мой крык
Праз глуха зацятыя зубы,
Як восені сонечны смык
Пачне скрыпкі часу галубіць...

1946

* * *

Шлях да цябе згубіўся між туманаў,
Цяпер яго нялёгка адшукаць,
Але далёкім вобразам аддана
Мая душа і сэрца і рука.

І ты між іх, як светлая камета,
Раптоўна ўразіш сні далягляд,
Каб асвятліць забыты шлях паэту,
Каб абудзіць замоўклай песні лад.

Няма звароту! З думкай той я звыхся,
Хоць і ляціць яна туды, наўпрост,
На берагі, дзе бронзавыя сфінксы
Папура сцерагуць чыгучны мост.

На берагі, дзе з Ладагі сцюдзёнай
Нясе вясна абломкі крыг Няве,
Дзе ля высокай белае калоны
З табою мы рассталіся навек...

1946

У ТАЙЗЕ

На світанні ў шэрай стышні
Устае марозны дзень.
Рогі на спіну закінуў
І бяжыць тайгой алень.

Змоўкне хруст у стылых нетрах.
Прыпыніўшы раптам бег,
Ён абнюхвае паветра,
Капытом б'ючы аб снег.

Ловіць шолах таямнічы
Ён над мёртвай цішынёй:
Ці не ходзіць паляўнічы
Тою дзікай стараюй?!

Цішыня. У сінім ранку
Распываецца туман,
Дым клубіцца над ярапгай,
Дзе відаць качэўя стаі...

Стрэл! Упаў ён на калені,
Снег зачырванеў крывёй,
І смяротны крык аленя
Аглушыў тайгі спакой...

...Можа, так і я загіну,
Ідучы па сцежцы той,
І ў вачах маіх застыне
Водбліск зічкі залатой...

1946

* * *

Дождж ідзе, і на сэрцы маркотна,
І душы не хапае спакою...
Гэта восень майстэрскай рукою
Тчэ з туманаў сівыя палотны.

Нашаптала яна ў вечар змрочны
Невыразных здагадак аповесць,
Каб, як грэшніка, клікаць на споведзь
У дванаццаць гадзін апаўночы...

Ападае пажоўклае лісце:
Ўзняўшы ўгору стамлёныя рукі,
Паскідалі, застыўшы без руху,
Тапалі залатыя маністы.

Гэта ўсё мне ў самоце здалося,
Гэта, вышлыўшы з пены туману,
Нашаптала мне словы падману
Дажджавая бяздомная восень...

1946

* * *

• Верас рыжаваты
Сцалецца між гор.
Залатыя шаты,
Восеньскі убор!..

Крык гусей гартаншы
Кліча холад сцюж,
Плаваюць туманы
Па лядку калюж.

Па імшарах топкіх —
Журавінаў жар,
Хутаюцца сопкі
Наміткамі хмар.

Пунсавеюць далі,
Знік маскітны тлум.
...Ах, калі б ты знала,
Што такое сум!..

1946

* * *

Горныя рэкі па звільпах рэчышч
Ліжуць гранітавы камень,
Падаюць зоры халодныя ў вечнасць,
Небу махнуўшы рукамі.

Таюць вясёлкі у чорных выгарах.
Сопак сняговыя пікі
Туляць пяшчотна бялёсыя хмары,
Дню адышоўшага блікі...

Поўнач! Азёр залатая паверхня!
Цёмнай тайгі перухомасць!
Дзёп першабытных нямая прыветнасць,
Дальніх паходаў няўтомнасць!

Вецер гуляе па горных цяспінах,
Ястраб пільнуе здабычу,
Трубіць алень у гушчары прызыўна —
Самку бязрогую кліча...

1946

ВЯСНА НА ПОЎПАЧЫ

Зноў вясна. І ў гэтым сэнс
Існавання свету.
Белы заяц акасеў,
Верне дзень на лета...

Сонца шчодро прыграе
Голая узгоркі,
Чысціць кіпцікі свае
Чорная вавёрка...

Сабаліныя сляды
На сняжку расталі,
Волас з белага рудым
Стаў у гарнастая...

Слапнік з-пад сумёту ўстаў,
Абтрасае голле.
Пастрайнеў прыгожы стап
У лістоўніц голых...

А на сонцы, на грудзі,
Выскачыўшы з ямкі,
Паласаты бурундук
Заклікае самку.

Пра каханне ёй пая
Радасна і звонка...
Значыць, будучь у яе
Два ці тры дзіцёнкі...

І, адлежаўшы бакі,
Абсмактаўшы ланы,

Рушыць гаспадар тайгі,
Мішка касалапы...

Поўнач, Поўнач! Цішыня,
Веснавая гліца!..
Не змаўкаючы звiняць
Ключыкі-крыніцы...

Наталяў шукальнік-зух
Вамі сваю смагу...
...А за прыіскам грызуць
Грунт каўшамі драгі...

Тэрыкопаў канусы
Неба падпіраюць,
Ды вясёлак паясы
У сем столак граюць...

Хараству няма мяжы,
Неба — ў сiнім глянцы...
Па шлюзах вада бяжыць,
Прамывае слапцы...

Поўнач, Поўнач! Хмарак бег
Па нябёс раскошы!..
Я ж сумую на табе,
Па маёй харошай...

Снішся мне ты: ад красы
Я тваёй пямею...
Валасы у дзве касы —
Залатыя змеі

Абвілі маю душу,
Палапілі сэрца.
Мару я адну нашу,
Каб з табой сустрэцца.

Пачакай жа трошкі хоць —
Вернецца нябога!
За другога не выходзь,
Не любі другога!

Поўнач, Поўнач! Край дзівос,
Самародкаў сховы!

Звёў мяне з табою лёс
На шляху жыццёвым.

Дружбаі злучаны адной
Мы з табой, як з братам.
Залатое тваё дню
Я рукамі кратаў.

Ну, а сёння павяло
На радкі паэта
(Не такое гэта зло,
Скажам па сакрэту!).

Бо вясна-краса паўкол
Загуляла ліха...
...Пад кустом з бурундуком
Спіць бурундучыха...

1947

ЗА ДАЛЁКІМ ГОРНЫМ ПЕРАВАЛАМ (Песня)

За далёкім горным перавалам,
Дзе дажджы вясновыя шумяць,
Золатавалосая казала:
«Ты вяртайся, буду я чакаць!..»

Час ідзе, а дні ляцяць, як птахі,
У далёкі твой заморскі край...
Нада мной пурга грыміць па даху,
За акном вятровы дзікі грай.

Маладосці дні адшалацелі,
Пацяміеў свавольны бляск вачэй.
Я здружыўся з песняю мяцеліц,
З белаю маўклівасцю пачэй.

Памяць сцерла час той незвычайны,
Цеплыню тваіх сумотных слоў.

Я згубіў пярсцёнак заручальны
Дзесьці ля Курыльскіх астравоў.

А сягоння на чужой бяседзе
У далёкіх сіверных краях
Я прыпомніў, што сумуе недзе
Золатавалосая мая...

Ля затокі Фінскай ходзіць можа,
Мо праводзіць вокам караблі:
«Дзе ж ты, мой харошы, непрыгожы,
На якой пяходжапай зямлі?»

Што скажу сваёй забытай мілай?
Ці ж вядома дзікаму арлу,
Збіты куляй, дзе ён зложыць крылле,
Паўшы ніц на вострую скалу?

Пралягла туды мая дарога,
Дзе шуміць салёны акіян.
Пакахай сабе каго другога,
Золатавалосая мая!..

1947

* * *

Вайна размяла нас на беламу свету,
І я, прычакаўшы вяспу,
Схіляюся кожпаму стрэчнаму ветру,
Што вее ў тваю старацу.

Жывеш ты, кахана, дзесьці далёка.
Услед маёй даўняй журбе
Лятуць туды птахі, гартаны іх клёкат
Нясе прывітанне табе.

Я веру, што час нечакапай разлукі
Як злую павіннасць прыму,
Што дружбы прыветнае цёплыя рукі
Працягнем адзін аднаму.

Калі ж яно спраўдзіцца, тое прароцтва,
І мы размінемся ізноў,
Пастукае зноў да мяне адзіноцтва
Кастлявай рукою ў акно.

1947

* * *

Каля цёмных берагоў
Светлаплыных рэк
Свет дзіцячых чыстых сноў
Патануў навек.

У мігценні бліскавіц,
Шапаценні лоз
Назаўсёды ўпалі ніц
Дыяменты слёз.

Сціхла водгулле грымот.
Ачышчальны час
У нябачаны паход
Клікаў юных нас.

Мы ішлі. Не пазіраў
З нас піхто назад,
Дождж нам вочы засцілаў,
Біў пяшчадна град...

Там, дзе ў роднай старане
Цвіў язмін густы,
Пацалунак першы мне
Падарыла ты...

Ды ўраган пракляты змяў
Наша поле й сад.
Глянуў смерці ў вочы я,
Выпіў горкі яд.

А юнацкіх мрояў рой
Ўсё жыве ў душы,

Абуджае ў жылах кроў,
І на той пашы,

Дзе разбегліся ў бакі
Нашыя сляды,
Клічуць цёплыя радкі
У даўнія гады,

Каб ажыў ружовы сон,
Поціск мілых рук,
Каб забіўся ва ўнісон
Сэрцаў перастук.

Вось таму не дам журбе
Ніць разлукі віць,
Прыпясу я ў дар табе
Той агонь любові,

Што пранёс праз ураган,
Што ў агні збярог,
Загаіўшы шрамы ран,
Шчасцем перамог!..

1947

* * *

Як хораша! Нячутнаю ступою,
Світальным подыхам асенняе красы
Ступае верасень над жоўтаю травою,
Страсаючы жамчужынкі расы...

Надзелі сопкі белыя тупікі,
Пясуць вятры адзнакі таямніц,
На схонах гор пунсовая брусніка
Халодным, зыркiм цолымем гарыць.

Скрозь пену хмар з вышыняў неабсяжных
Глядзіцца сонца ў шкло азёрных вод,
Дзе алянёнка важанка наважна
Вядзе на мяккі мох праз сіні брод.

Нібы лунацік,
па тебе вачамі я гойсаю,
Дзе ўсё спрабую
знайсці сваю зорку адну.
Хто цябе выдумаў,
зеленавокую, звонкагалосую,
Тую, хто ў гэтую зорную поч
не дае мне заснуць?!

Спіш, а мне зрэпкі твае усё свецяцца,
свецяцца ўпоцемку.
Некуды ў далеч ружовую
гэтак спакусна завуць...

Ходзіць марозік —
крыштальныя цінькаюць боцікі,
Срэбныя цені
па белай пустэчы пывуць...

Хочаш — прачпіся.
Я склаў табе казачку свежую, —
Не пра Кашчэя, —
пра горкай самоты гады,
Як над маіх летуценняў
паветрапай вежаю
Прашалясцелі смяротныя крылы бяды...

Чуецца голас твой,
поўны іскрыстых смяшынак.
Злучана ўсё ў ім —
і золак ружовы відзён.

Ведаю:
трэба мне ўкрасці не момант хвіліны,
Трэба мне ўкрасці
вясёлку азорапых дзёп!

Ведаю:
трэба мне добрым, сардэчным
і ласкавым,
Дорачы ўсмішкі,
прайсці па зямлі да канца,
Дума аб шчасці
каб стала не выдумкай-казкаю,
Шчасце людское
каб стала законам жыцця.

Калі ты заснеш,
 бесклапотная, смешная, мілая,
Сон прыкархне на падушцы,
 нібыта варкотлівы кот,
Ўсё гэта шэпча мне поўнач маўклівая, стылая,
Шолахі ветру
 і лёгкіх сняхынак палёт.

1947

НОЧ КАЛЯ КАСТРА

Расталі праменні заходу,
І ноч апусціла свой полаг,
Сатканы з бясконых сузор'яў
Таёмнай рукою быцця.
Нястомны рамантык-бадзяга,
Мой друг летуценнік-геолаг
Бяседу вядзе, а навокал
Ядлоўцу кусты шалясцяць.

Далёкім няясным абрысам
На захадзе высяцца сопкі,
Над імі халодныя зоры
Праходзяць адвечны свой шлях.
Мы ловім крылатыя словы,
А там, над лагчынаю топкай,
Разбуджаны зверам прыблудным,
Лятае спалоханы птах.

Бывалы разведчык-шукальнік,
Ён ведаў цану вандраванняў,
Высокую радасць знаходак,
Тайгі неабдымны прастор;
Гаворыць — і з нены туманаў,
Як цепі забытых наданняў,
Выходзяць адважныя людзі —
Героі цясніпаў і гор...

У кожным абломку пароды
Чытаў ён разгадкі прыроды,

Капаўся ў размывах далінных,
Браў пробы ў праселінах скал;
Збіраў залатыя пячышкі,
Багаццяў шукаў для народа,
Спускаўся ў глыбокія шахты,
Дзе ў кварцы набліскваў метал.

І вось перад намі ўставалі
Заместа пустэльных ускраін
У бляску агнёў электрычных,
У дзіўнай красе гарады,
І беглі па нашым далёкім,
Калісьці закінутым краі
З Масквы па далёкую Поўнач
Імклівай хадой паязды.

Мы бачылі лініі вуліц,
Дамы, і тэатры, і школы;
Адолеўшы клімат суровы,
Квітнелі густыя сады,
І людзі адважнага роду
Выходзілі з шахт і са штолен,
У скарбніцу маці-радзімы
Прыносілі працы плады.

І там, дзе па водмелях рэчак
Блукаў адзінокі старацель,
Шукаў выпадковага шчасця,
Няўдачы свае кляпучы,
У новым, залітым агнямi,
Прасторным шахцёрскім палацы
З хлапцамі гарняцкаю славай
Дзяліліся барадачы...

...Срабрыстай істужкай на ўсходзе
Світанне нясмела ўставала,
Дыханне кароткага лета
Кранала сваім халадком...
Мы ведалі, кожны па-свойму,
Што свет наш збудовам трывала,
Што шляхам, хаця і нялёгкім,
Мы цвёрда да шчасця ідзём.

Быць можа, наўпчыя ў марах,
Спляталі мы ў некалькі столак

Прыгожую выдумку казкі
З суроваю праўдаі жыцця?!
Няхай сабе! Мару, якую
Раскрыў нам рамантык-геолаг,
Не мы, дык другія такія ж
За нас давядуць да канца!

1947

* * *

Прамільгіе відовішча залётнае,
Зрушыць думак гулкі разпабой.
Хутка, хутка птахі пералётныя
Праляцяць бясшумна над табой!

Снег засыпле белаю парошаю
Сцежак след, пракладзены ў трысці.
Удваіх з табою нам, харошая,
Разам той дарогаю прайсці.

Паглядзі: ў стаўках паміж асокамі
Табуном збіраюцца чырккі.
Шчасце наша ўецца гордым сокалам,
Вадаспадам пеністай ракі...

Пранясём яго над пераваламі,
Па сумётах звлістых дарог.
Хрышчана агнём яно, трывалае,
Перш чым узысці на наш парог!

1947

ПАЎНОЧНАЯ РАПСОДЫЯ

Там, на прыску гэта было
У мінулым ці ўчора.
Усё роўна.
Світанак, як сёння,
Празрысты наскрозь,

Ружавеў на усходзе,
Залаціў спахмурнелыя горы,
Прахалоду з распадкаў
На крылах нябачаных пёс...

Там, на Поўначы,
Лета ішло
Па лагчынах пясмела,
І, аслепшы ад сонца,
Рыдалі ў міжгор'ях сцягі.
Ўрадучыся прыходзіла поч
На гадзінку
Ўся ў белым,
І сіпча рассоўвала зноў
Даляў тых берагі...

А ў імшыстых нізінах
Цвіла-зацвітала марошка,
Ды струменні пазвоп'валі
На перакатах рачных...

Ах, каварства пачуццяў,
Не ў час ты дало пам падножку,
Закруціла не ў час
Неадольным парывам адным!

Мы блукалі пад карстам.
І з пашчы яго патыхала
Вечным холадам
Вечна таемных глыбінь.
Мы блукалі
За даўнім,
Зарослым травою
Адвалам,
І вятрыска ласкавы,
Гарэзны
Твае валасы церабіў...

Колькі дзіва было
У той дзікай красе першароднай!
Нават шчасце пясмелае наша
Схавалася ў сэрцах глыбей...
Бурхала, Бурхала,
У струменнях тваіх срэбраводных

Недамовак таемнасць
Накінь назаўсёды сабе!

Не кіпенне ў крыві
Маладосці запозненай нашай
На узгорнай сцяжыне
Зняпацку нас разам звяло.

Гэта сталасць даспелая,
Шчырасць, адкрытая насцеж,
Лебядзінае песні
Ў палёце апошнім крыло!

І це іскры агню
Палымнелі ў вачах тваіх карых,
А пад сонцам няяркім
Праменнага дня цеплыня,
А вячорнага захаду
Адпалымнеўшыя мары,
А паслянавальнічных
Празрыстых яспот
Чысціня!

Там, на прыску гэта было:
Купал неба блакітны
Абярнуўся халодным каўшом
Над дрымотнай зямлёй...
Хай жыве ў нашых сэрцах,
Як сон незабыўны й нязбытны,
Тое светлае,
Што нас міжвольна
Адноўчы звяло!

1947

НА ПЕРАВАЛЕ

На перавале вецер свішча,
А там далей, на даляглядзе,
На лета жоўтым папялінчы
Зямлю скупое сонца гладзіць.

Гляджу зачараваным вокам
З высокай стромкае вяршыні,
Нібы шукаю дзён вытокі,
Заканамернасці прычыны...

А ўнізе — шахты, ляск лябёдак,
Гул транспарцёраў, шум насосаў,
Адвалы горнае пароды
І галасоў рознагалоссе...

Далёкіх выбухаў уздрыгі
Трасуць зямлі глухія поры,
Паўночных хмар сівыя крыгі
Плывуць спалохана за горы...

Калішні край пустэльні белай,
Што ведаў толькі гromу грукат,
Праз небыця водападзелы
Жыццю прасцёр асілка рукі.

Стыхій здзічэламу ігрышчу
Ўладар зямлі гаворыць: годзе!
...Над лета жоўтым панялішчам
Скупое соцца нізка ходзіць.

1948

* * *

Ну вось і ўсё. З табой мы квіты,
Не пераступіш рубяжы.
Мне ахвяраваную літасць
Ты для другіх паберажы.

Красы адцвіўшая прынада
Крылом надзей не закране,
Ні жаль, ні позняя снагада
Не верне страты гэтай мне.

Але, багатая ўспамінам,
Душа імкнецца да цябе:

У край, дзе шэпча ціхай пльняй
Рака цудоўны сказ вярбе.

Дзе абуджае лісцяў вечна
Вятроў запознены парыў,
Дзе чорны кот — пушысты вечар
Мурлыча казку да зары.

Той, што на першым перагоне
Ўлаў чорны след на белы снег,
Той, што на полацкім перопе
Дарогу нашу перабег.

Згасае дзень. У цёмным царстве
Лаўлю твай зіркі між чыстых зор,
Дзе ночы чорнае знахарства
Пляце з надзей складаны ўзор.

1948

* * *

Я сляшаўся. Я бег. Я, стамлёны знямогаю,
Піў пагбом са студзёных крынічак ваду.
Дзень, задушаны цемрай, знікаў за атрогамі
Перш, чым выгнаць на нашу зарніц чараду,
Перш, чым я перакатамі, кручай, разлогамі
Да цябе аднае сваю сцежку знайду...

Я спяшаўся. А зоры ўставалі над кручамі,
Мая сцежка лягла над абрывамамі скал...
Я зірнуў табе ў вочы, няведаннем змучаны,
Не знайшоўшы таго, што так прагна шукаў.
І тры дні і тры ночы сабакам прыручаным
Не збегала за мною туга з лапцужка...

1948

РАЗВІТАННЕ

Пад сонцам высокім
Срабрыстаю птушкай
На захад, на захад
Ляціць самалёт...
Бывай, маё шчасце,
Ні болю, ні смутку
У сэрцы, працятым
Табой навывлёт.

Над горнай градой,
Над тайгой
І над стэпам
Твой шлях пралягае
Далей і далей,
А я застаюся
На ўскраіне свету,
Дзе снег замятае
Маленькі твой след.

Плыве самалёт
У блакітнай прасторы,
І горы, і рэкі
Мільгаюць пад ім.
Цябе я убачу
Не скоро, не скоро,
А можа не ўбачу
Ніколі зусім.

Гарняцкую долю
І сціплую славу,
Пачэспую, цяжкую
Працу сваю,
Як песню, прапошу
Праз штрэкі і лавы,
Як мужнасці песню,
Я ўголас пяю.

Грымяць малаткі,
Працінаючы ўрубам
Упартых парод
Непадатлівы пласт.

Мацнсе ў рабоце
Мужчынская дружба,
Трывала і мужпа
Згуртоўвае нас.

Паўночнай зары
Ружаватая сцюжа
Праменнямі мосціць
Дарогу к вясне,
Сыходзяцца людзі,
І любяць,
І дружаць,
Як водзіцца ў свеце
Ў любой старапе.

Бо сэрца не камень,
І цёплая ласка,
Як хлеб наш надзёны,
Патрэбна яму.
Так ты прамільгнула
Вясёлаю казкай,
Як вецер вясны,
Што праводзіць зіму...

Што ж, мілая, зробіш,
Што ж, мілая, скажаш,
Калі аддзяляюць нас
Тысячы вёрст?
Я працы, турботаў
І шчасця паклажу
Нясу, не сагнуўшыся,
Людзям паўпрост.

Я вершы пішу
Пасля змены на шахце,
Хоць гул аманіту
Стаіць у вушах.
Здаецца мне,
Крок твой
За шыбай прапастаў
І ціха гаворыць
З душою душа...

І свет велізарны
Прыціх на хвіліну,

І посвіст шалёны
Спышла пурга...
Ты спіш ціхамірна
Пад небам Айчыны,
І месяц, як кот,
Прыкархнуў у нагах...

Што ж, мілая,
Ўсё можа стацца на свеце,
Здалёку памылкі
Яскравей відны.
Я рад, што жывём
На адной мы планеце
І дыхаем
Чыстым паветрам
Адным.

1948

СТАРАЦЕЛІ

Хадзілі па следу звера,
Здабычу сваю шукалі,
На громам пасечаны бераг,
Маланкай пабітыя скалы.

Над скрэсленым тварам вечара
Вісеў фіялетава купал,
І з пасткі халоднага глетчара
Струменьчыкі біліся скупа.

А вецер з душой непрыкаянай
Еў вочы прыгарам горкім,
І кедрык, задушаны камнем,
Туліўся на голым узгорку.

Упартыя, сцежкай звярынай
Па краю зарослага кратэра
Спускаліся ў лона даліны
Крылатай надзеі старацелі.

Звінелі сталёвыя кайлы,
Быў дзень, як хвіліна, кароткі...
Як сонца асколкі, ляжалі
На дошцах бутар самародкі...

І гордыя шчасцем удачы,
Знаходкаю гордыя плённай,
Лічылі, што лёс яе значыў
На лініях цёплай далоні...

...Далёкія дні і падзеі
Так многа душы маёй значаць!
Я знаю: чакае надзея
Мяне з самародкам удачы...

1949

ТРЫТОН

У таўшчыні пластоў палеагена,
У амярцвелае глыбіні мязлот
Загінула калісь вякоў стварэнне —
Жыхар трацічных цёплых вод.

Гадоў мільёны збеглі ў небыццё,
Вятры, ільды крышылі ў друз і шчэбені
Кару зямлі. Сваёй чаргой жыццё
Ішло пад ясным і халодным небам.

Над роўнядзю застыглае зямлі
Ўздымаліся гарачыя вулканы,
І нежывыя пусткі зноў жылі,
І рэкі йшлі ў абдымкі акіянаў.

Па перагнях тых далін і рэк
Зашумаваці папараць і травы...
Тады прыйшоў магутны чалавек
Вяршыць закон жывой і творчай справы.

І загрымелі выбухі ў гарах,
Праз першабытны лес праішлі прасекі.

Так узнялася над зямлёй зара
Непераможнай сілы Чалавека!

...Яго знайшоў я ў слоі белых глін
І кінуў у ставок, зарослы мохам,
І ён ажыў пад сонцам і паплыў,
Далёкі госць далёкае эпохі!

Блішчаў на сонцы золатам лускі,
Глядзеў у твар нябачанаму свету.
І я, пераступаючы вякі,
Убачыў яву здзейсненае мэты:

Ўсё падуладна волі Чалавека —
Заканамернасць смерці і быцця:
Ён пераможцам выйдзе ў бітве з векам
Свайго недаўгавечнага жыцця!

1949

* * *

Гарыць тайга. У сінім дыме
Здалёк паблісквае рака.
Над кедрачамі маладымі
Узнята полымя рука.

Скрозь хмары дыму, як з туману,
Глядзіць барвяны сонца дыск,
І далятае пах смаляпы
І чадны гар да нас сюды.

Адбіць агонь цаной любою
Мы выйшлі ўсе да аднаго,
І кожны крок мы бралі з бою
У пекле чортавым яго.

А ён змагаўся не на жарты,
Кідаў у твар удушша чад,
Пакуль пад паціскам упартым
Не павярнуў ад нашых хат.

І тлелі чорныя выгары
Там, дзе кіпеў гарачы бой,
І гул знішчальнага пажару
Ішоў далёкай стараюй.

Калі ж набраклай хмары вымя
Лінула дожджыкам густым,
Над кедрачамі маладымі
Яшчэ курыўся едкі дым.

1949

СЛАПІК ¹

Жыхар тайгі, ўладар бясконцых сопак,
Вечназялёны, вечнамалады,
Здружыўся ён з марозамі і спёкай,
Знаём яму пажараў горкі дым.

Даў прашчур-кедр яму такую долю:
Ні пышнае кароны, ні ствала.
Ідзе зіма — ён голле сцэле долу, —
Хай саграе халодная зямля!

Гудзе завей паўночнае пасланне,
Кладуць вятры сумёты на сумёт,
Пад снегам дрэмле неўміручы слапik,
Вясновых дзён пільнуючы прыход.

Ці раз цябе, палярніка, касіла
Дарогі змора папалам з цыпгой?
Ты ажываў, п'ючы жывую сілу, —
Яго смалы гаючае настой.

Павсе першым подыхам прадвесня,
Праводзяць крыкам кедраўкі зіму, —
І ўжо яму пад снежнай коўдрай цесна,
І ўжо няімецца ў цішыні яму.

¹ Слапik — карлікавы кедр. На зіму сцэле голле долу; прадчуваючы вясну, узнімае яго з-пад снегу насустрач сонцу.

Ён устае, да сонца ўзняўшы рукі,
Зляжалы снег страсаючы, як сон,
І прэч бягуць упоцем завірухі
Пад дружным націскам наступных дзён.

Ці ж мы, сябры, не йшлі пад шум завеяў,
Схаваўшы ў сэрцы шчырасць пачуцця,
Насустрач дням нябачаных падзеяў,
Насустрач сонцу праўды і жыцця?

1949

РУЖОВАЯ ЧАЙКА

Праплывае ўдалеч белых хмарак стайка,
Дагарае дзень арапжавым святлом.
Распасцерла крылле ружовая чайка
Над вадой сцюдзёнай рэчкі Амалон.

Блізка тае плыні асакі ручайкі
Слаліся пад ногі зморанай хадзе.
Пераліўным пер'ем ружовая чайка
Непаўторны цень губляла па вадзе.

Я блукаў па свеце. Дудкай-самаграйкай
Услаўляў жыцця зямное хараство.
І таму, спаткаўшы ружовую чайку,
Адхіліў убок я варапёны ствол.

У паносах галькі, у жвірах затокі
Я шукаў чароўны камень-самацвет,
Сябраваў з вятрамі, ваяваў са спёкай,
І дажджы касыя мой змывалі след.

Асалоду ўдачы мне дарыла дайка —
Выкапень багаты я ў руках трымаў.
Паднімаў я вочы — ружовая чайка
Падала насустрач з-за махрыстых хмар.

Ты скажы мне, хто ты? Першатвору зданне?
Зарыва асколак? Золака святло?

Можна, пралілося бліскавіцы зьяніце
Водбліскам халодным на тваё крыло?

Падсярог я чайку ў зарасніку вогкім.
Не здружыўся з клеткай ружакрылы птах:
Знік дзівосны колер успамінам лёгкім,
Казачнай маною на маіх вачах.

Ці не так юнацтва белых хмарах стайкай
Праплыве і сталасць пасярэбрыць кропць?
Толькі часта будзе сніцца тая чайка
Над вадой сцюдзёнай рэчкі Амалоп...

1949

* * *

Выпадкова зірні у глыбокі калодзеж
І пабачыш у зрэнцы яго трапяткой:
Жоўты клён мігаціць акварэляю Клода,
Быццам схоплены воблака белаю рукой.

Так у вочы твае, нібы ў цёмны калодзеж,
Я зірну і адчую ўсім сэрцам сваім,
Як сама ты дзівоснаю фрэскаю Клода
Адаб'ешся ў захопленым зроку маім.

1949

ПЕСНЯ

Ружавее неба ўранку на зары,
Гопіць хмаркі-лебедзі ветрык угары,

Гопіць хмаркі-лебедзі вецер-спегавей,
Дзе мая адзіная ў церамку жыве...

Вочы яе карыя зорачкі ярчэй,
Бровы яе тонкія, не знайсці танчэй...

Тапалінкі стромкай стац яе зграбней,
Голас яе звонкі палаціў мяне...

Ты скажы мне, сонейка,
чысты мой крышталь,
Як мне к твайму гапачку сцежку
прагатаць?..

Я прыйду на золаку ў палісаднік твоей,
Стукну ў акаціцу праваю рукою.

Выйдзі, мая ластаўка, выйдзі, не тамі!
К сонейку вясноваму вочы паднімі.

Ветрык твае плечы ласкай ахіне,
Слоўца запаветнае за мяне шапне,

Тое, што нашу на сэрцы я даўно,
Тое, што сказаць магу табе адной!..

1949

ЗАПАЛЯР'Е

Гаспе прысак змяркання,
Дачаснаю цемрай задушаны,
Поўнач — сцюж валадар —
У свае уваходзіць правы.
За сцяной галасы
Ці то водгалас спрэчак прыглушаны...
Б'ецца злосна ў замёрзлыя шыбы
Віхор снегавы.

Нечы голас прастуджаны
Мкнецца асіліць завею:
«...Адчыні ты паціху калітку...» —
Раве ў цемнаце.
Я ламаю алоўкі,
А ён, адурэлы, шалее:
«...І ўвайдзі ў ціхі сад...
...Увайдзі ў ціхі сад ты, як цень...»

Гэта ён, гэта ён
Маіх мук, маіх пошукаў сведка,

Што стаіць на паліцы ў кутку,
Гукавержац-вулкан,
Хоча ўнэўніць мяне,
Што вясною прыгожыя кветкі,
Што дарогі мае —
Толькі пыл, ды туман, ды бур'ян...

Хлусіць той барытон...
Нездарма я страчаў непагоду
Твар у твар,
Каб ясналі наступнага чыстыя дні.
Так, напэўна, пілот
Галадуе без кіслароду,
Каб узняць самалёт
Да нябачапай вышыні...

Я не госць на зямлі, —
Гаспадар і шукальнік старанны.
У глыбінях мярзлот,
Захапаных яе таямніц
Я багацці знаходжу,
Я ў белых снягоў акіяне
Не трымаю пазнання
У рамках даступных граніц...

Гэта мне, гэта мне
Белым крыллем махаюць завеі,
Да мяне белы коннік зімы
Мчыць на белым кані...
Для мяне, для мяне
Дзень палярны ўрачыста святлее,
Для мяне ручаямі вяспа
Несціхана звініць...

Кожным нервам і мускулам,
Кожнай пульсуючай жылкай
Урачыстага часу
Я рухі лаўлю.
Акрылёны унартаю верай,
Дужэй за асілка —
Чалавек, што заклікае
Нашчэпт перайначыць зямлю.

Песнапеўца жыцця
І глыбіняў падземных геалаг,

І палацаў наветраных
Муляр і інжынер,
І душы чалавечай
Канструктар руплівы й вясёлы,—
Я ў наступнага крыл
Не бяру напакат, напавер...

Я ў наступнае йду,
І палярная поч ружавее,
І з-за сопак сцюдзёнае сонца
Мне свеціць у твар,
Я іду — і пад ногі
Пакорна кладуцца завеі,
І ўцякаюць спалохана
Зграі пашарпаных хмар...

1949

МАЛАДОСЦЬ

Памахала белаю хусцінкай,
У дарогу доўгую праводзячы...
Дзе ты, дзе, знаёмая мясцінка,
Дружбакі, таварышы і родзічы?

Павядуць гаворку колы з рэйкамі,
Пабягуць назад станіцы, станцыі,
Стане сонца высака над рэкамі,
Прыпадуць вятры да кручаў сланцавых.

Стэп шырокі вынікне зняпацку,
Папыліве міраж у сінім марыве...
О, пара шчаслівага юнацтва
З непаўторнай сонечнаю мараю!..

Для яе зямля прыбрапа ў шаты
У пахмуршы дзень і зорнай поўначчу.
Камсамольцы ехалі на шахты
У пязнаны край суровай Поўначы.

Час праходзіць. Маладосць мужкее.
Надыходзіць восень з журавінамі.

Дажынаюць споп апошні жнеі
Дзесь далёка за гарамі сінімі.

Дзесь далёка на праспектах Мінска
Ходзіць-бродзіць тая русакосая,
Што хлапцу ад самага дзяцінства
Стала самай лепшай і харошаю.

Асыпае верасень марошку,
Залаціцца стромкая лістоўніца.
Ходзіць хлопец засмучоны трошку —
Дарагою думкай сэрца поўніцца.

Прыйдзе час, і прыйдзе тваё шчасце,
Аб якім так многа марыў некалі!..
...Клець ляціць насустрач цёмнай шахце,
Ён праходзіць вулачкамі-штрэкамі.

Грукацяць па штрэках вагапеткі,
Угару бягуць па тэрыконіку,
Да нябёс растуць адвалы-сведкі,
Камсамольскіх спраў жывыя помнікі.

Вечар. Свята ў клубе. Дзень шахцёра.
Ён жа ў дружны круг зусім не рад ісці,
Бо не можа падзяліцца скора
Ён з табой сваёй высокай радасцю.

Прыязджай жа з першым параходам!
Раніцой асенняю празрыстаю
Будзе ён чакаць цябе на сходнях,
Будзе ён чакаць цябе на прыстані.

Ясны шлях. У светлыя азерцы
Паглядаюць стромкія лістоўніцы...
Гэта шчасце, калі сэрца з сэрцам
Дзень у дзень адною думкай поўніцца!

1950

* * *

Ноч. Пад сузор'ямі Стажараў
Маўчыць зямля ў нямой цішы.
І дым таежнага пажару
Змяшаўся з горыччу душы.

І вабіць ночы гэтай морак
Да берагоў далёкіх рэк,
Дзе ў грудзі непрыступных гораў
Ўразаецца упарты штрэк.

Туды, дзе сіла чалавека
Перамагла цвярдынь зямлі,
Дзе людзі светлыя прасекі
Насустрэч сонцу павялі,

Туды, дзе я змагу адолець
Нямую сілу чар тваіх,
Дзе думкі вяжуць з нітак болю
Неразвівальныя страі.

Ды злая сіла прыцягнення
К табе мацней усякіх чар,
Далёкі друг майго патхненця,
Мой спадарожнік даўніх мар!..

Ноч. На другім канцы паўшар'я
Ты спіш, і поўначы навой
Вачмі халоднымі Стажараў
Бяздумна сон пільнуе твой...

1950

* * *

У сіняй вокладцы блакнот,
А ў ім душа мая з табою,
А ў ім задум маіх узлёт
І ў вершах след твае любові.

Гартаю цёплыя лісты
І не магу ніяк уцяміць:
Ну як магла забыцца ты
Пакінуць мне сябе на памяць?

1950

АРЛАН

Лунаў арлан над сопкай беласпежнай,
Дзе сонца, ў вочы блікамі б'ючы,
Сляпіла пільны зрок арлішы.
Яго ўсё вабіў акіян бязмежны,
І бліскавіцы грозныя мячы.
І дзікія міжгорныя лагчышы.
І, ўзняўшыся да краю хмары срэбнай,
Ён крылле белае над светам распластаў,
Пільнуючы пядбайшую здабычу.
А дзесьці там, між сланцаватых рэбраў,
Ля выемкі бясцэннага пласта
За ім сачыў здабытчык-паляўнічы.
І грымнуў стрэл.

І вось шпарчэй, чым камень,
Паў белакрылы на скалу арлан
З асколкам неба ў воку ашклянелым...
...І мне знаёма рызыка шуканняў
І самародкаў рэдкасны паклад,
І ўзлёт увысь,

і ў бездань крок нясмелы...
Адно пязменна: вечны рух наперад
І мараў раззалочаны спічак,
І радасць лёту думкі белакрылай...
Таму лаўлю жар-птушкі алай пер'е,
А сам пашу,

пакуль жывы, ў вачах
Асколак неба бацькаўшчыны мілай...

1951

ДВА БЕРАГІ

Краі зямлі. Узпяўся цёмны бераг,
Як уцёс над плынямі пратокі.
Тут праходзіў мараплавец Берынг,
Кладучы ў пязведанае крокі.

Білі злосна штормы ў грудзі брыга,
Паласкалі ветразі шалёна.
У набег ішлі на поўдзень крыгі,
І тады мацнеў свяжак салёны.

Праляталі нізка альбатросы,
Узнімалі чайкі лямант дзікі,
І святло халоднае лілося
Ў акіян Лядовы і Вялікі.

Жартавалі хвалі з берагамі
У хвіліны бурнага прыліву.
Шлях праклаў паміж мацерыкамі
Сын Расіі, горды і шчаслівы.

Тут цяпер на беразе высокім
Слаўных продкаў малады пашчадак
У сівыя далі строміць вока —
Сцеражэ спакой па даляглядзе.

Бачыць ён, як скрозь бурунаў пырскі,
Скрозь прыбой, што ўдзень і ўноч грукоча,
Адпльваюць казакоў сібірскіх
На той бок над ветразямі кочы.

І на месцы, дзе спраўляў ігрышчы
Дзікі вецер з берагоў Юкона,
Вырасталі сцены гарадзішчаў,
Зелянелі першыя загоны.

Красавала буйная пшаніца
Забайкальскай добрае пароды,
І з братамі рускімі радніца
Йшлі плямёны гордага народа.

Ды зайшло над тою дружбай сонца,
Прыкрасць труціць сэрца горкім зеллем:
Губернатар — вышладак саксонскі
Распрадаў чужынам нашы землі.

Так лягла мяжа сярод пратокі,
Дзе праходзіў мараплавец Берынг.
...Малады салдат не зводзіць вока —
Сцеражэ Айчыны родны бераг.

1953

БУРХАЛА

Па-якуцку Бурхала — шпаркая рака.
Мітусіцца паміж гор срэбраны рукаў...

А над ёй вясна ідзе подыхам вятроў,
А за ёй тайга гарыць полымем кастроў.

Над далінай па начах — камарышы звон,
А за ёй гара Марджот, дальні Оймякон.

Па-пад прыіскам плыве дымчатая поч.
Заглядаўся часта я ў залатое дно.

Думаў, шчасце я сваё на тым дне знайду,
Смагай змучаны я піў той ракі ваду.

Ў грудзі сланцавых парод прасякаў забой,
Клаў у скважын жарало агнявы набой.

У правалы, пад зямлю, у глыбокі карст
Апускаўся, каб знайсці багацейшы скарб.

Ды знайшоў яго не там, дзе даўно шукаў:
Каля рэчкі Бурхалы я цябе спаткаў.

Кроў у жылах — не вада, сэрца — не скала,
Да яго патайны ход ты сама знайшла.

З той пары згубіў спакой ды зазнаў бяды
Каля вышак буравых майстра малады.

Паміж скал крутых блішчыць срэбраны
рукаў, —
Па каменьчыках звiніць Бурхала-рака...

1953

ТАМ, ДЗЕ ЗАЇМАЕЦЦА ДЗЕНЬ

Я ўдыхаў салёны водар мора
Ля крутых ахоцкіх берагоў.
Сябар мой — эвенк, не ведаў зморы,
Кавасакі ладзячы на ўлоў.

Мы хадзілі разам на марзвера:
Білі перпу, білі сівуча,
І губляўся наш далёкі бераг
Ў непрыглядных штармавых начах.

Шунавалі ветры, гнулі снасці,
Аднавокі дзесь мігцеў маяк.
Сплёўваў сябар мой у твар папасці,
Самасад пакурваючы ўсмак.

Ад яго пазычыў я трываласць,
Мужнасць сэрца і халодны зрок,
Цвёрдасць рук на вахце ля штурвала,
На крутым уздыме роўны крок.

Шквал сціхаў. На цёмным небасхіле
Высыпала поч мільёны зор,
І спяваў эвенк аб краі мілым,
Аб далёкім чуме паміж гор:

Як на шпаркім залатым алені
Новага жыцця прыслаў закон
Неўміручы волат — мудры Ленін,
Бацька ўсіх народаў і плямён...

Я ціхутка песні той уторыў
Мовай сэрца, моваю бацькоў.
...Акіян гайдаўся на прасторы,
Дзень займаўся на хрыбце вякоў.

1953

З табою памяць зрошчана. Нявер'е
Хаіі пажаўцелым лісцем ападзе.
Губляе верасень залочанае пер'е
І ў пераддзвер'е восені вядзе.

Няхай. А ты запомні пералівы
Апоўначы раптоўных бліскавіц,
Нясмелы стук усхваляванай слівы
У глухату закрытых акапіц.

А ты запомні мяккі жнівень, лівень,
Раскат грымот, малапак апаяе...
Тады, і толькі, ты была шчаслівай,
Аб немагчымым марачы падчас.

Запомні плач самотнае каліны
Слязамі лістападаўскіх завей,
Як сэрца — птах у кіпцях сакаліных —
Хацела распач выклеваць з грудзей...

Запомні расставанне без праводзіп,
Свіст цягніка і доўгі шлях на ўсход,
Усё, усё, з чым быў з табой не згодзен,
І нават мой раптоўны адыход...

Не, я не зрокся даўніх спадзяванняў,
Скрозь дым працёшы чыстату душы,
Дзе ўсё — парыў юнацкіх хваляванняў,
Дзе ўсё — імкненне да крутых вяршынь...

Запомні, што над словамі маімі
Не ўладны забыцця набляклы час:
Я сто разоў прайду слядамі тымі,
Дзе ты прайшла, быць можа, толькі раз!

1953

ЧАЛАВЕК ІДЗЕ НА ПОЎНАЧ

Анямелі празрыстыя горныя рэкі
У крыштальных кальчугах лядовай шугі.
Журавоў адляцеўшых далёкае рэха
Праглынулі даўно маладыя снягі.

Змоўк бульдозераў ляск па раскопаных поймах,
Драгі нема застылі ў метровым ільду.
Уступае ў правы запалярная поўнач,
Зграі белых заваяў за ёю ідуць.

А жыццё не змаўкае. Ідуць рудакопы
На чарговую змену, на шахты, туды,
Дзе капры падымаюць над жэрламі сопак
Сотні, тысячы тон дарагое руды.

Там на ўсіх гарызонтах у штрэках і лавах
Людзі злую прыроду за горла ўзялі.
І здабытая працай гарпяцкая слава
З кожнай клетцы ляціць на паверхню зямлі.

Ў неба высяцца конусы цёмных адвалаў,
Стрэлы стромяць увысь буравыя стапкі.
Гэта мы на пачэсную вахту усталі —
Інжыперы, геалагі і гарнякі.

І кладуцца наўсцяж мпагавёрстыя трасы
Паміж сопак крутых, паміж горных крыніц.
Колькі ўкладзена тут чалавечае працы,
Каб узняць над тайгою агні камяніц!

І яны падымаюцца ў сівернай стыні,
Працінаюць туман электрычным святлом.
Гэта ў наступ пайшлі на мярзлотаў цвярдшыні
Нашых рук мазалі, аманіт і кайло!

Чуеш? Ахнуў за сонкай далёкаю выбух,
Пракаціўся магутнага пошчаку гром,
І грамады пароды стаповяцца дыба,
З неба сыплюцца доўга каменным дажджом.

І кідаецца прэч з перапуду сахаты,
І пясец мітусіцца, пачуўшы той гул,

І ўцякае ў гушчар бурундук зухаваты,
І згінаецца сланік зялёны ў дугу.

Так. Суровая памяць не можа не помніць
Пра Галімы, Хету, Валькумей і Певек,
Пра гады, як у наступ на белую Поўнач
Наш, савецкі, ішоў чалавек!

1954

НА ВОЗЕРЫ ДЖЭКА ЛОНДАНА

З-за гары ўстае ружовы золак,
Туманы над возерам дымяць.
Рамантычны, пэўна, быў геолог,
Што такое даў яму імя.

Што ж? Яму за адкрыццё падзяка.
Першым ён праклаў цяжкі маршрут.
Жвавая якуцкія канякі
Падымаюць нас на схону круч.

Вышыня! Натойн гранітных глыбаў.
Горны звал на стромкіх берагах.
Возера нявымеранай глыбі,
Як іртуць, паблісквае ў гарах.

Вы яго не знойдзеце на карце,
Там яшчэ ці мала белых плям.
Можа быць, вулкана даўні кратэр
Помнік аб сабе пакінуў нам...

Навакол раскінуліся сопкі —
Белых шапак белая града!
Харыус дурэ срэбрабокi,
Зіхаціць люстраная вада.

Фантазёр-геолог начатрада,
Тых мясцін заядлы воўк стары,
Рэй вядзе, як белыя каскады
З громам-грукам рынуцца з гары;

Як пашлюць магутныя турбіны
У тайгу яскравыя агні...
Выцірае рукавом слязіну
Юкагір стары — наш праваднік.

А пакуль — сюды кладуць дарогу.
Крышыць скалы з гулам аманіт.
І глядзяцца горныя атрогі
Ў глыбіню раскрытых таямніц...

1954

ПАД НЕБАМ ПОЎНАЧЫ ДАЛЁКАЙ

Пад небам Поўначы далёкай,
Сабраўшы скарб паходны свой,
Шукаў я светлыя вытокі
Крыніцы творчай і жывой.
Яе празрыстае струменне
Збягала з гор у ручаі.
Тут нараджалася натхненне
Нялёгкіх пошукаў маіх.
Ішла вясна, квітнелі сопкі,
Я піў смалістай хвоі дух,
У гушчары крычалі сойкі
І клікаў самку бурундук...
А над усім стаяла сонца,
Святло не гасла і ўначы.
Мы йшлі дарогаю бясконцай
Да верхавінаў Баханчы.
Стаўлялі белыя палаткі,
З галля складалі шалашы,
Шурфы капалі па распадках,
Па ўзгорках білі капушы.
Ад камарынага нашэсця
Палілі дымныя кастры.
Мы так жылі, пакуль, нарэшце,
Нам фарт знаходкі не дарыў.
Дзе вы, тых спраў жывыя сведкі,
Мае юпацкія гады?

Ў гарах далёкая разведка,
Начных кастоў гаркавы дым?
Міне пара завей калюжных,
Нідзе спакою не знайду.
Ізноў шукальнік валацужны
Знаёмай сцежкаю іду.
Цвіце ў лагчынах галубіка,
Марошка спее па імхах,
Краса тайгі — шыпшынік дзікі
Пялёткамі ўсцілае шлях...
Я тым прыгодам падарожным
Астатак дзён гатоў аддаць.
...Чакаць тады спакойна можна,
Калі няма чаго чакаць!

1954

ВЯСНА ІДЗЕ

Як першы крок вясны прыветнай,
Устала сонца над гарой,
І лёд, бы камень самацветны,
Блішчыць прамешнаю іграй.

І вось з усмешкаю дзявочай
Вясна кідаецца ўнярод,
У светлы пробліск белай ночы,
У сініх дзён кругазварот.

Рвучы скалы крутыя сцены,
Спаўзаюць з гор ледавікі,
Кладуцца донныя марэны
Пачаткам будучай ракі.

І гулкі пошчак б'еца ў кручы
Стыхій раз'юшаных гульні, і,
І абнімаецца павучы
Вятрыска з юнаю сасной.

Вясна ідзе да нас на Поўнач
Пад грукат рэк, птушыны крык,

Бы напайў вадой чароўнай
Яе раптоўна чараўнік.

А ці даўно ліхой пургою
Тут ахіналі сцюжы нас?
Ды ўжо ідзе хадоў другою
Інакшы дзень, інакшы час.

Ў тры паясы ўстаюць вясёлкі,
Грымяць грамы над галавой.
Агні далёкага пасёлка
Прынаднай вабяць цеплынёй.

Я палюбіў той край шахцёраў,
Суровай дружбы пачуццё,
Геолагаў вясёлы нораў
І іх вандроўнае жыццё,

Шуканняў доўгіх асалоду,
Гул руднікоў, шырокіх лаў,
Людзей нязломнае пароды —
Адвагі з працай стойкі сплаў.

1954

СЛАЎЛЮ ЖЫЦЦЁ

Мы з табою справілі заручыны
На зары далёкае пары.
Паварот дарогі пальцам скурчаным
Тыча ў грудзі цёмнае гары.

Там мігценне захадаў арапжавых,
Смелы росчырк падаючых зор,
Там у небе над вяршыняй кражавай
Велічны арлан нясе дзор.

Там ізюбр, увесну панты скінуўшы,
Водзіць самку ў дзікім гушчары,
Ноч ідзе на досвітку да фінішу,
Дзень страчаюць снегам снегіры.

Прыпадзі, душа мая, к наджошкам тым,
Дзе крыніцы пачынаюць шлях,
Прыкладзіся вухам насцярожаным,—
Чуеш? Вольна дыхае зямля!

Гэта ёй ты ўся павек аддадзена
Чысцінёю дум і пачуцця,
Гэта з ёй даўно умова складзена:
Жыць і славіць кожны дзень жыцця!

1954

ГЕОЛАГ

Тады я быў намнога маладзей,
Цвярдзей была рука мая і воля.
Прайшоў я шмат па сушы і вадзе,
Дапытлівы шукальнік і геалаг.

Сталёвым адмысловым малатком
Я адбіваў кавалкі той пароды,
Дзе тонкі прожылак, дзе ракавісты злом
Мне адчыняў эпох мінулых подых.

Залог удач знаходзіў я ў рудзе,
Дзе ўкрапаны бліскучыя крышталі.
Я быў тады намнога маладзей,
І я шукаў паклад такіх металаў,

З якіх пязломнай волі інжынер
Здабудзе сплаў несакрушальнай сілы.
Ён быў, як я, зусім не малавер
І летуценнем быў, як я, акрылен.

Ўначы, як месяц закідаў вясло
У мёртвы зыб азёрнай срэбнай хвалі,
Кідаў я груды тугаплаўкіх слоў,
Распаленых да белага папалу.

На, маё сонца, клікаў я, знайдзі,
Каторы камень найярчэйшы грашню?

Ў якім адбітак непаўторных дзіў
Гарыць іскроў імкненняў палымяных?!

Вазьмі яго з маіх пястомных рук,
Зірні на свет, і ў ясным праламленні
Убачыш ты, мой непаўторны друг,
На кожнай грані радасць і здзіўленне!

1954

УСПАМІН

Зубчастых гор зігзаг няроўны
Асветлен бляскам масянжовым.
У гушчары драмалі жоўны,
Крычалі ў зарасніку совы.

Бяздонны свет абліты срэбрам,
А цішыня, як груз свінцовы,
Лягла на сланцавыя рэбры,
На трыснягі і на ядловец.

Рачушка бегла без аглядкі,
Пятляла на шырокім логу,
Дзе нашы белыя палаткі
Стаялі ў рад каля дарогі.

Дымок круціўся колцам едкім,
Трашчалі смольныя карчагі.
Тут пачыналі мы разведку,
Тут першыя стаўлялі штагі.

Тут на адхонах скалаў голых
Шукалі кварцавыя жылы,
Тут мы — тапограф і геалаг —
Калісьці моцна падружылі.

Як зараз бачу стан дзяўчыны
Каля трыногі нівеліра:
Нібы ўвесь свет вачам адчынен
І ў іх — здзіўленія позірк шчыры.

У парфірыт, у даламіты —
Гор пепадатлівыя целы —
Мы білі штольні дынамітам,
Мы тою працаю гарэлі.

Мы дамагаліся, каб сцерці
На карце краю таямніцы,
А таямніцам нашых сэрцаў
Не стала часу, каб раскрыцца...

1954

ДЗЕ ПРОЙДЗЕ МАЛАДОСЦЬ

Далёкі бераг пештага мора,
З шырынё паўпачных сцюжыня вятры,
Кладзе вялікай ночы шэры морак
Сваю далонь на белыя шатры.

А там,
дзе даль пазёмкаю дыміцца,
Губляючы уласныя сляды,
Блукае маладая алянца,
Адбіўшыся ад роднай чарады.

Пільнуе курапатку зырккі собаль
Ды песняй цішыні звіняць снягі,
На след заечы важнаю асобай
Ідзе пясец,
звужаючы кругі.

Успалыхне залётная камета,
На міг праклаўны ў небе срэбны шрам,
І ловіць зрок,
як добрую прыкмету,
Яе ў дарозе к новым берагам.

Дарма вятроў рантоўныя набегі
На нас склікалі ліха і бяду,

Спынялі сон кароткага начлегу,
Ды не спынілі мужпасці хаду.

Як старадаўніх дзён землепраходцы,
Мы пракладалі ў белых пустках шлях,
Бо там, дзе пройдуць ногі маладосці,
Дыхне жыццём і мёртвая зямля!

1954

ПАЎНОЧНАЕ ЗЗЯННЕ

Ты спіш яшчэ, а ў нас ужо за поўдзень.
За сонку падае барвяны сонца круг.
Упэўнен я — мы час спаткання знойдзем
З табой, далёкі, добры, даўні друг!

Світанне ў вас. Маўклівых вуліц веліч.
Над зграбным горадам асенняе цяпло.
Тут вечарэе. Да глухіх паселішч
Дарогі ўсе снягамі занясло...

Тут ноч прыходзіць раптам. Нерухома
Ляжаць за вокнамі бяскрайнія снягі.
Распадак кожны тут даўно знаёмы,
Знаёмы кожны гук нямой тайгі.

Мароз такі, што скоўвае дыханне,
Дымок віецца над маім жытлом.
А пад усім гарыць паўночным ззяннем
Дзівоснае прэстае святло.

Палае неба, быццам з Запаляр'я
На крыллях почы сцюжныя вятры
Прышеслі і раздзьмулі над паўшар'ем
Яскравыя халодныя кастры.

...Даўно ўжо поч, а я сяджу над картай,
Кладзе па ёй маршрут скупы пункцір.
А на двары спакойна ладзіць парты
Якут стары — наш верны правадыр.

Світае. Далеч снежная імгліца.
Алеям не стаіцца на пагах.
Павер мне: след ад нашых экспедыцый
Не замяце ніякая пурга!

1954

* * *

Усё міне, а праўда застаецца,
На ўсё жыццё пакіне росчырк свой.
У тлуме спраў ці раз успамянецца
Тых вечароў нямое хараство:

Над цёмнай рэчкай шолах чарацяны,
Размова з небам стогадовых ліп...
Не паўтарыць такога пачуцця нам,
Што раз да нас прыходзіць на зямлі!

Спакойна, сэрца! Даўнія падзеі
Пакрыты часу жорсткаю жарствой,
А ты жывеш, празрыстая надзея,
І забыццё не сцерла вобраз твой!

А што яшчэ? Не хоча ў тым прызнацца
Душа, усхваляваная былым,
Што ты — яе парываў лепшы знаўца,
Што ты — яе адмоўнасць і ушлыў.

Хай сплавам дружбы сэрцы будуць зліты,
Яе ж збіралі доўга пакрысе,
Яе, прайшоўшую скрозь полымя іспытаў,
Як цень былых пачуццяў працясем.

Сумнення цень да нас не падкрадзецца,
Не стане здаць разладу на мяжы,
Бо ўсё міне, а праўда застаецца,
І толькі ёй адной заўсёды жыць!

1954

КАЛЫМА

Мнагаводная красуня,
Плешчаш дзікім хараством!
Ад хрыбта Сунтар-Хаята
Праз парогі, ледалом,
Выгінаючыся станам
Між пізін, між горных стром
У абдымкі Акіяна
Ты імчышся напралом...

Ой, ты, рэчка, мая рэчка
Ды з вадзіцай ледзяной,
Ледзь суняў я боль сардэчны,
Як ступіў на бераг твой!
Як стамлёны ўпаў на гальку,
Як набраў вадзіцы ў рот,
Як сцябаў, нібы нагайка,
Вецер сцюжны тых шырот...

Прыгадаюць, можа, ўсплёскі,
Зыб сцюдзёнай той вады,
Як цягаў на баржы дошкі
Ноччу грузчык малады!..
Як праз горы, як праз доли
Песню ўсюды нёс з сабой,
Беларускія раздоллі
Памінаў у песні той...

Як пасля ў мароз і спёку
Дзе з рыдлёўкай, дзе з кайлом,
Абышоў твае прытокі
І распадкі ўсе суздром;
Як бурыў мярзлотны панцыр
З той гарняцкаю братвой,
Як струменіўся між пальцаў
Залаты пясочак твой!..

Люд арцельпы, прысковы
Як навекі палюбіў,
Вершаваным добрым словам
Памянуць не пазабыў...

.

Спіць рака, і спяць прытокі,
Ноч палярная плыве...
Краі адважных, край далёкі,
Ты ў грудзях маіх жывеш!

1955

* * *

Мінула ўсё: дарогі спегавыя
І скавытанне снежнае пургі.
Бягуць слупы насустрач верставыя,
У шкле азёр блакітныя кругі.

Не сцісне грудзі крыўды горкай зелле,
Дзе боль і радасць злучапы ў адно.
Зноў сустракаеш ты радзімы землі,
Зноў родны вецер стукае ў акно...

Зноў для цябе мігцяць у небе зоры,
І калі ўпасці прыйдзеца адной,
Дык што з таго? Не сёння і не ўчора —
За страты ўсе заплочана даўно!

1955

ТАБЕ АДНОЙ

ТАБЕ АДНОЙ...

Куды б мяне мой дзіўны лёс ні кінуў,
Пад неба поўначы, на берагі Дзвіны,—
Твой шлях — мой шлях, любімая Айчына!
Адным дыханнем, начуццём адным
Я жыў з табой. Дарогаю адзінай
Мы ўсе тады ішлі, твае сыны.

Тайгой Сібіры, стэпам Украіны,
Праз гонкія палескія лясы
Ляжала проста наша пуцявіна,
І сэрца я тваё ў сваім пасіў.
Яно жыло табой, мая Айчына,
І ў шчасны дзень і ў цяжкія часы!

З табой ішоў гадамі пяцігодак,
Перамагаў з табой уздым круты.
Апальваў твар пясчаных пустак подых
І холад запалярнай мерзлаты...
Усё з табой — і радасць, і нягоды,
І кожны крок адоленай вярсты!

Сталела ты — і я сталаў з табою;
Мужпела ты — і я з табой мужнеў
Пад грозны шум вчорнага прыбою,
Пад грукат часу, несню рушых жней...

Квітшела ты вялікіх дзей зарою,—
І я іх светлым водбліскам квітнеў!

Я быў з табой, калі мы сцяг твой паслі
Праз павальніцы, зграі чорных хмар,
Твае салдаты, муляры і цеслі
І з імі я — нястомны твой пясняр.
Табе адной — мая душа, і песня,
І смутак мой, і сэрца майго жар!

На твой прасцяг патокам сонца льецца,
Шуміць зямля калоссем залатым,
Тваіх садоў плады згінаюць вецце
І свежых парасткаў шумяць лісты.
Вясной жыцця, вясною чалавецтва,
Мая Айчына, сёння стала ты!

Ад сцен Крамля старых і вечна новых,
Дзе пульсам часу б'ецца думак строй,
Я чую голас ленінскага слова,
Прызыўны голас Партыі сваёй.
То — голас твой і ласкавы й суровы,
То — мацярынскі родны голас твой.

На заклік той сям'ёй народаў дружнай
Мы возьмем курс, прызначаны табой.
І стане ў нас і сілы й волі дужай
Дайсці да мэты гордае тваёй.
Любоў сваю, і кроў сваю, і мужнасць
Мы аддаем без слоў табе адной!

1955

ЧЫРВОНАЕ УРОЧЫШЧА

Чырвонае ўрочышча, тонкія хвоі,
Калішніх парубак замшэлыя нні!
Ці раз на Дукору дарогай тваёю
Хадзілі мы з бацькам у даўнія дні?

Ці раз я, надлетак, гамонку ляскую
Надслухваў, што вецер на ўрочышчу нёс?

Глядзеў, як хваістыя лапы вяслуюць
Па сіняму мору паўднёвых нябёс?

Піў пах твой мядовы, ішоў пехатою
Па сыпкіх пясках засцяпковых дарог,
Мінаў ячмянёў азярцо залатое,
З крыпчай сцюдзёнай імшасты разлог?

Радзіма, Радзіма!
Зямля маіх продкаў,
Гаворка пывучая, песня-душа!
Сціскалася сэрца ад болю салодка,
Ад горкай любові, пазнанай спярша.

Мулярскі струмент —
малаток, ды грунтвага,
Ды кельня, ды фартух, ды рук мазалі,
Садоўная настояная хмельная брага
Ды шэпт таямнічы разложыстых ліп!

Кароткі пачлег пад чужою страхою
Ды хлеба кавалак з чужога стала...
Не матчынай ласкай, а жорсткай рукою
Мяне маладосць па жыццю правяла.

Гады праляталі. Прасторы Сібіры,
Паўночныя зоры дружылі са мной.
Я зноў на радзіме. Блакітныя шыры
І роднае неба над галавой.

Забыты грунтвага, і фартух, і кельня,
Спакой пад таполяю бацька знайшоў,
Стаў лесам і гаем бярэзнік і ельнік,
Крывая дарога — шырокай шашой.

Дарогаю тою імчацца машыны,
Прысады стаяць на абодва бакі.
Чырвоная ўрочышча, гмахаў вяршыні,
Заводскія трубы, трамваяў званкі!

Ці тут я падслухваў вятроў ліхалецце,
Гамонку вясновую стромкіх сасён?
Стаіць беласценавы горад на месцы,
З якога быў горад стары ледзь відзён.

На ўсход і на захад, у сіль далягляда,
Глядзіць ён прыветна вачамі акон.
Хаджу я па вуліцах горада-сада,
Узрушаны, горды гляджу навакол.

Хаджу я па парку. Зялёныя шаты
Пад сонцам іграюць стракатасцю фарб.
Нямарна хадзіў я гадамі на шахты,
Адшукваў у петрах каштоўнейшы скарб!

Нямарна пасіў я шахцёрскую робу,
У будучы час пракладаючы штрэк,
Я браў ад жыцця найгарчэйшыя пробы,
Каб вышасіць пазву адну: Чалавек!

Каб бачыць вась гэты цудоўнейшы вырыс
На родным абліччы любімай зямлі,
Каб казачны горад сапраўднасцю вырас
На месцы адвечных дрымотных цалін.

Быць можа, прысніцца туманнай маюю
Дарога ў Дукору, юнацкія дні,
Дзе колісь юнацтва маё залатое
Хадзіла пяскамі тае стараны!..

1955

РАЗМОВА АД ДУШЫ

Мы праехалі ці мала станцый,
Ці адну мы прыстань праплылі?!
Зіхацяць азёры светлым глянцам,
Збажыноі хвалююцца палі.

Рэкі рукі ў поціску злучаюць,
Мора з стэнам гутарку вядзе,
Гонкі лес у пустках вырастае,
Караван у горы шлях кладзе.

Поезд часу у няспынным руху
Да Вялікай станцыі бяжыць.

Не паспеў — адстанеш, бедны духам,
На паўстапку сонечнай мяжы.

Адчыніце вокны дню насустрач,
Хай выходзіць пакаёвы чад!
Навальніцу родзіць вецер шустры,
Сонца росціць пладавіты сад.

Свет прасторны, светлы і шырокі,
Вабіць вока ясны далягляд.
Мы кладзем у Будучыню крокі
Без аглядкі боязнай назад.

Нам ісці і радасна і проста.
Дзе яна, імкненняў нашых грань?
Чалавек наш — волат буйным ростам,
Ростам мыслі і вялікіх спраў.

На яго раўнуюцца народы
Ўсіх плямён прыгнечаных і рас.
Ім нясе святло надзей уводдаль
Нашых дзён гарачая пара.

Узнялі мы ўгору шмат паверхаў
На падмурку бацькаўскіх будоў.
Дык не будзем аглядацца зверху,
Сыпаць попел ганарыстых слоў.

Нам прыпала ўсё спытаць і вызнаць:
Гора страт, навалы грознай час.
Ўсе шляхі вядуць да Камунізма,
І няма другіх шляхоў у нас!

Трэба будзе — зноў за плечы ранцы, —
У паход не ўпершыню ісці.
Нам яшчэ праехаць многа станцый,
Не адну нам прыстань праплысці!

1955

ТВОРЧАСЦЬ

Дажджы ўсю поч бубняць па ржавым даху,
Ім дружна адгукаецца капеж.
Світанне ў шыбы б'ецца шэрым птахам,
Фарфоравыя вушы на слупе
Падслухваюць размову правадоў.
Насупраць белы высачэзны дом
Спакойна, безуважна сочыць
За ўцёкам восеньскае ночы...
А дождж... З сяўніцы хмар ліецца дождж...

Спалохана ўцякаюць почвы цені,
Хаваюцца ў завулках і кутках,—
Маўклівай цемры кволя стварэнні,
Абрыўкі таямнічага клубка...
Паперы аркуш стыне на сталі,
Пачуццяў сіні жар на ім сатлеў,
Адны радкі — пакут пачных адзнакі —
Ляжаць, як попел, як гарачы пакіп.
Яшчэ на год іх творца пасталеў.

Страсаю сон, як кроплі з лісця ясень,
Страчаю дзень, як сонца узыход
Пасля палярнай ночы. Зрок мой ясен,
Просталінейны думак мерны ход.

Гляджу ў акно. Радзіўся першы гук:
Запеў гудкоў, паспешны крокаў стук,
Прарэзлівы гудок трамвая...
І сэрца б'ецца, сэрца ажывае,—
Маіх пачэй бяссонных лепшы друг.

Дык біся, біся адчуваннем шчасным
Хады падзей, утомай творчых спраў!
Хай не пакліча нас на суд сучаснасць
І не прад'явіць часу жорсткіх праў.
Жыццё тваё — не проста звыклы бег
Уздоўж настаўленых на трасе вех,
Жыццё тваё — не проста існаванне...
...У небе скібы хмар ірве світаннем
Свяціла пазалочаны лямех...

1955

* * *

Падкраўся вечар чорнай скнарай,
Сыпнуўшы ў неба жменьку зор...
Пакорай сцішаная Нарач
Застыла сіняй бірузой.

А там, дзе захад лілаваты
Гасіў расплаўленую медзь,
Плыў човен кропляю агата
З абрыўкам хмаркі на карме.

У чоўне двое.
 Ўсе клопоты
Аддаўшы пройдзенаму дню,
Плывуць, і вёслы у качотах
Кранаюць квола цішыню...

Як рыбакі, сабраўшы снасці,
Імкнуцца прэч ад берагоў,
Так і яны плывуць да шчасця
Кахання першага свайго.

Усё для іх,
 што ёсць на свеце,
І на зямлі, і на вадзе,
Хай спадарожны добры вецер
Да мэты човен іх вядзе!..

Няхай плывуць сабе надзіва
Дарогай шчасця й пекнаты,
Сівая ж мудрасць тым шчасліва,
Што ходзіць берагам крутым...

...Цьмяпеюць дальнія планеты,
І толькі месяц малады
Кідае срэбныя манеты
У шкло люстранае вады...

1956

Плыве над паркам гарадскім
Мядзяны дыск вясновай поўні.
Аблокі зыбкія над ім,
Нібы залочаныя чоўпы.

Як трыццаць год таму назад,
Ідзем знаёмаю алейй,
Ды пасталеў памнога сад,
І мы намнога пасталелі.

Узрушан успамінам госць,
Згадаўшы даўнія зарукі,
Ды прамінула маладосць,
Цяпер не возьмецца за рукі.

Юнацкай дружбы лёс такі:
Душу асветліць, як вясёлка,
Збярэм, як старац медзякі,
Яе бліскучыя асколкі.

Яна прайшла гадоў іспыт,
Яна ў агні не спапялела,
Ёй саграваўся следыт,
Вандруючы па пустках белых.

Што ж! Хай жыве, як светлы сон,
Сустрэчай гэтай абагрэты...
Кала Бруньён, Кала Бруньён,
Знаёмы мне твае прыкметы!..

1956

ПЕСНЯ ВЯСНЫ

З галавой акупуся я
ў водар лясоў смаляны,
У спакой падвячорны —
настой расквітнеўшай вясны!

Чуткім сыхам адчую,
як звопіць крыштальны струмень
Тої празрыстай крынічкі,
што схована лозамі ў цень.

Прывітаю ўрачыстасць вясёлак
і сонечных дзён,
Вогкі подых раллі,
свежаўзнятых яе баразён!

Я ад гор снегавых,
ад ахоцкіх крутых берагоў
Асцярожна прынёс
неўтаймоўнага сэрца любоў.

Для цябе аднае
я душы падарунак збярог,
Перайшоўшы праз рэк перакаты
і ростав дарог.

Я іду паміж яблынь
тваіх ружа-белых садоў,
На шырокіх праспектах
тваіх маладых гарадоў.

Я вітаю
паступнага дня зіхатлівы усход,
Летуценняў высокіх
да неба пястрымшы палёт!

Лёгкі наступ вятроў
і святло ад усмешкі тваёй,
Салаўіную песню
і сэрца свайго неспакой,

І шуканняў трывогі,
дзе мэта здалёку відна:
Зырккі позірк у глыб
залатога азёрнага дна...

Я пакораны ўладай тваёй,
чараўніца вясна,
Першым буйным дажджом,
першым грукатам перуна,

Першым коласам жыта
і першым птушыным гняздом,
Першым пахам смалы,
што прынёс свежазрублены дом...

Я паўсвету прайшоў
па далёкіх суровых краях,
Лепш цябе не знайшоў,
дарагая Айчына мая!

Я гарачыя словы
у песенны сплаў пераллю,
Закаханы павекі
ў тваю маладую зямлю!

1956

НА АЎТАСТРАДЗЕ МІНСК — МАСКВА

П. С. Малчанаву

Між ліп, газонаў, светафораў,
З палону стройных камяніц
Машына рвецца на прасторы
Лясных цішынь, азёр, крыніц.

Канец шырокаму праспекту.
Усход у дымчатым святле
Праменнем сонечнага спектра
Ламаецца ў вятровым шкле.

На змепу ўчорашнім трывогам,
Дзе час клопатамі спавіт,
Бяры ў палон мяне, дарога,
Чаруй мне вока, краявід!

Дарога! Колькі ў ёй прынады!
Праз акіяні жытоў, пшаніц
Канцы вялікай аўтастрады
Злучылі сэрцы дзвюх сталіц.

Удод сакоча за кюветам,
Стракочуць конікі ў траве,
А ты імчыся супраць ветру
Насустрач сонцу і Маскве.

Глядзіш: зялёнаю паляйкай,
Дзе сонца п'е крышталь расы,
Ідуць вясёлыя смуглянкі
Непараўнальнае красы.

Мы не ў даўгу у маладосці,—
Яна ў вачах, яна ў крыві,
Яна заве гасцінна ў гасці:
Працуй, любі, твары, жыві!

Яшчэ работы шмат на свеце,
Удачу стрэнем не адну,
Хоць час ідзе і стрэчны вецер
На скронях трэпле сівізму.

І нас трапала дзікай проймай,—
Не ружы слала маладосць:
Сухар, патронную абойму,
Акоп і снег, агонь і дождж...

Наш лёс не ведае спакою:
Тварыць, шукаць, пястомпа ісці!
Не ўсё аднолькавага крою,
Што намі створана ў жыцці!

Таму люблю разбег дарогі,
І спеў вятроў, і шум вясны...
...Хто не спытаў хоць раз трывогі,
Жыццю не ведае цаны!

1956

ПОМІК

Адліты ў бронзы нерухомасць,
З узлётам мужнае рукі,—
Такім народная свядомасць
Яго запомніць на вякі!

А побач гмах на люднай плошчы
Асветлен сонцам веснавым,
І вецер горды сцяг палашча
Над родным горадам маім.

Яго дамы, яго палацы,
Грапіт і мармур, сталь і шкло —
Усё, што ў ім красою працы
З руін і вогнішч ажыло.

То над сатлелым папялішчам
Разбегам вуліц, плошчаў, трас
Паўстала светлая сталіца, —
Масквы малодшая сястра.

Тут, верны ленінскаму слову,
На ясны выйшаўшы прасцяг,
Вяршыць народ на роднай мове
Закон шчаслівага жыцця.

Усё яго — зямля і рэкі,
Што адстаялі ў грозны час, —
Усё спалучана навекі
З вялікім імем Ільіча!

1956

ТЫ СНІЛАСЯ МНЕ...

Ты снілася мне на далёкай ускраіне,
Дзе грукае ў бераг прыбой,
Дзе сіняе неба да мора прынаяна
Барвяна-чырвонай каймой;

Дзе ветразь у моры халодным налошчацца,
Кідае гарпун кітабой,
Ты снілася мне. У тасжным урочышчы
Я мроіў таксама табой.

Мне ўсё там знаёма так блізка і хораша:
Атрогі сінеючых гор,

Палопкі сцюдзёнай вады паміж торасаў
І шкло нерасталых азёр.

Бадзягі душа на цябе не паскардзіцца:
Усё, што было, то сплыло.
Табе аддаю беззваротна ўсю скарбніцу,
Што сэрца ад бур зберагло.

Спрадвеку на свеце ўжо гэтак паводзіцца:
Нястомна шукаць павізну;
Калі ж адшумуе крыві калабродзіца,
Навек закахацца ў адну.

Таму да цябе я прыходжу не Каінам,
Сумленне — празрысты крышталь.
Той толькі адчуе ўсю слодыч спаткання,
Хто горкасць разлукі спытаў.

Вядзі ж мяне лугам, расквечаным берагам
Задуманых рэчак тваіх,
У цень твайго саду — відовішча белага,
У руні пшаніц маладых!

Вядзі мяне полем, пясчанымі ўзгоркамі,
Вядзі мяне борам густым
У хаты, дзе людзі не доляю горкаю,—
Валодаюць лёсам сваім!

Вядзі гарадамі, праспектамі, плошчамі,
Чыгунак тваіх палатном,
Па ўсім, што рукамі руплівымі ўзрошчана
Тваіх працавітых сыноў!

Загоена ўсё, што навалаі паранена,
Прыбраная ў сонечны ўбор,—
Такою ты спілася мне на ускраіне,
Дзе грукае ў бераг прыбой.

1956

РАШАК СТАЛІЦЫ

Вей, кастрычніцкі вецер!..
Над горадам юным,
Ледзь крапаты зарой,
параджаецца дзень.
Зябка лапкі птушыныя
кратаюць струны
Правадоў тэлефонных.
Здалёку гудзе
Басавіты гудок цягніка.
І трамваі,
Застаяўшыся ў парках,
імкліва бягуць
Між высокіх дамоў
да знаёмых ускраін,
Напаўняючы звонам
паварот на рагу...
Першым лёгкім марозцам
пабелены ранак,
Шалясціць пад нагамі
лісцвяная медзь,
Халаджавы прамень
рассякае світанак,
Дзень сталіцы ідзе,
повен новых прыкмет.
Гэта блізка, знаёма
і сэрцам прачута:
Веліч стромкіх калон,
вязь садоў і прысад,
Новых вуліц прасекі
і даўні закутак,
І прагнутыя дахі
паўразбураных хат.
Іх паспешна руйнуюць,
гарачым гудронам
Заліваюць мінуўшчыны сівай сляды.
І, знішчэннем стваральным
дарэшты патхнёны,
Тут плануе работы
прараб малады...
Міма паркаў пажоўклых
і рыжых газонаў
На работу спяшаюцца людзі і ты.

Вуць дзяўчаты
 у сініх камбінезонах
 На мурах высачэзных
 займаюць пасты.
 Вуць зубастым каўшом
 прапразае канаву
 Эскаватар
 праз глей першародных пластоў,
 Жылы сінія труб
 ад далёкай Дашавы
 Дзень за днём
 пакараюць вярсту за вярстой...
 Вуць высока пад дахам
 у хісткіх калысках
 Аздабляюць фасады
 майстры-маляры...
 А бялявыя хмаркі
 над сонечным Мінскам
 Праплываюць
 па сіняй прасторы ўгары...
 Вей, кастрычніцкі вецер!..
 Барвянае лісце
 Раскідай па зямлі,
 як даніну красе.
 Гляннь, як горда жыве
 маладая сталіца,
 Як шчасліва
 плады сваёй працы нясе...
 Прыгажуня-сталіца!
 Упартаю сілай
 Цябе з попелу рукі сыноў узнялі,
 Што крывёй сваёй,
 потам сваім арасілі
 Камні бруку твайго,
 мякаць вогкай зямлі.
 Вось яны:
 землякі, беларускія людзі,
 Закаханья ў працу,
 зямныя наскрозь,
 З-пад рукі,
 што натруджапа
 дойлідствам будзен,
 Сочаць шлях спадарожніка
 ў глыбі нябёс...

Вей жа, вей неспіхапа,
кастрычніка вецер,
Над зямлёй маладой,
над радзімай людзей,
Што насустрач ідуць
той шчаслівай прыкмеце,
Дзе зарой камунізма
займаецца дзень.

1958

ГАДЫ ПРАЙШЛІ, А Я ЎСЁ ПОМНЮ...

Гады прайшлі, а я ўсё помню
Твой першы крок насустрач мне,
Зімой заснежаваю пойму,
І лёд празрысты на Дзвіне,
І старажытны сонны Полацк,
І звонкі студзень, і снягі,
І на гары Сафійскі волат,
І гоман бомаў з-пад дугі...

Было бясхмарнае юнацтва,
Быў бляск вачэй, быў звонкі смех,
І санак рыц, і лес знянацку,
Што сінім ценем лёг на снег...
Было: зімовы зорны вечар,
Бязлюднай вуліцы спакой,
І мост гарбаты над ракой,
І развітанні, і сустрэчы...

Шырокі свет раскрыўшы насцеж,
Рукою шчодраю жыццё
Дарыла марамі, і шчасцем,
І незваротным пачуццём,
І той адвагай беспрычыннай,
І дзёрзкасцю бяздумнай той,
Дзе немагчымае магчыма
І дзе магчымае — нішто.

Здавалася, што дар юнацтва
Навек ададзеш — не ў заклад,
Што пам з бядою не спазнацца,
Што не сцямнее далягляд,
Што неба сіняе скляпенне
Не рассячэ маланак меч,
Як узаемнага імкнення
Суроку злomu не рассеч...
Здавалася...

Натужным гужам
Гады прайшлі праз кроў і дым,
Каб зноў цвісці вільготным ружам
І сустракацца маладым.
Сустрэў і я цябе, жанчына,
І ўсё прыкмеціў зыркi зрок:
Вачэй насмешлівы вірок,
І ад павек разбег маршчынак,
І той жаночы халадок,
Што невядомы быў дзяўчыне...

Цяпер спытай сябе, да сэрца
Прыклаўшы цёплую далонь:
Няўжо між двух адзінаверцаў
Нявер'е плён густы дало?
Няпраўда. Мы з табой. Вачыма,
Зірнуўшы ў вочы, кажаш ты:
І немагчымае магчыма
Таму, хто ўзяў рубеж круты!

1958

ЛЯСНАЯ КАЗКА

Ноч абсыпала срэбным бляскам
Галіны стромкае сасны.
Жыла ў душы лясная казка,
Якую чулі мы адны.

Яе навеяў бор пявучы
На сцежках снежап'скай зімы.

Напеў салодкі і балючы
Пілі, захопленыя, мы.

Ішлі, пабраўшыся за рукі,
Сябры юнацкіх даўніх дзён,
І толькі сэрцаў перастукі
Краналі змроку белы сон.

Жыццю аддаўшы ўсё дарэшты,
Прайшоўшы тысячы дарог,
Не даказаў з нас кожны нешта
Ці проста выказаць не змог.

...Зноў снежань... Цьмяны бляск вячоркі
Цяпер не раз згадае мне
Пра задушэўныя гаворкі,
Пра цёмны бор і белы снег...

Цяцлынь даўно забытай ласкі
Прашалясцела стараной,
А ўсё жыве лясная казка,
Якую склалі мы з табой...

1958

МАЁ ПАКАЛЕННЕ

Пакаленне маё вырастала на дружбе,
На пачуццях яднання — плячо да пляча.
Мы ставалі ў ранжыр, як на воінскай службе,
З неастылым дзяцінствам у ясных вачах.

Неакрэплай рукою сціскалі вінтоўкі,
Ідучы ў раздарожжы дваццатых гадоў.
Мы умелі трымаць сваю вернасць сяброўкам,
Жыць удачай адной і адною бядой.

Мы умелі... А многа чаго і не ўмелі,
Пракладаючы першымі ўдалеч сляды.
Нас вучыла жыццё: будзь разумны і смелы,
Смеласць, кажуць, заўсёды бярэ гарады!

Мы з вусамі ішлі на рабфакі за парты,
З барадой на будоўлі ці ў пекла вайны...
Мы ішлі на загаду, па закліку партыі,
З ёй жылі пачуццём і дыханнем адным.

...Так, пражыўшы паўвека, сяброў я гукаю,
Як няясыць самотная ў цёмным бары.
Ходзіць мара мая па сівым небакраю,
Ходзіць мара па краю пунсовай зары.

Нарадзілі яе дні натхнёнае працы,
І бяссонныя ночы, і роздуму бег...
Землялюб, працалюб, не прыстану ўглядацца,
Век вялікіх здзяйсненняў, у вочы табе!

Адгукніцеся, хлопцы, хто жыў і хто выжыў,
Хто прайшоў рубяжы бліскавіц і грымот!
Многа вас палягло, як гавораць, пад крыжам,
Многа вас на пляцоўках вялікіх работ!

Той — сівы генерал, а другі — акадэмік,
Той — стары інжынер, той — складае тамы,
Той — канструктар, а той... Гэта ўсё наша племя,
Што ў дваццатых гадах проста звалася: «мы!»,

Што адолела ворагаў, голад і скрухі,
Што агонь і мядзяныя трубы прайшло,
Што ўсе сілы кладзе, каб вайны завірухі
Не дыхнулі смяротным сваім жаралом.

Вось чаму ў слове «дружба» такою празрыстай
Перад памі заўсёды ўстае навізна.
Наша мара, — каб мірных людзей таварыства
Больш не ведала чорнага слова «вайна!».

1958

ЗОЛАТА

Мне пішуць сябры-інжынеры,
Паўночных краёў дружбакі:
Ну як паэтычныя сферы?
Як хлеб зарабляеш цяжкі?

Даўно не прыходзіш на шахту,
Пакінуў кайло і латок,
Ставаць на аўральную вахту
Адвык ты, напэўна, браток?!

Паўвочныя нашыя шыры,
Тайгі неабдымны слакой
Змяняў на падманшчыцу-ліру,
На ўтульны і ціхі пакой?!

Не ходзіш ты больш у разведку
Адшукваць пясок залаты
Між сопак, дзе карлікам рэдкім
Паўзуць на адхонах кусты.

А можа, ўжо стаў сібарытам,
Дзяўбеш манатонна адно,
Сшываючы ніткамі рыфмаў
Пашарпаных вершаў радно?!

Твой ліст, атрымаўшы, чыталі
Гуртом, бы ў гадзіны вайны,
Чыталі і бачылі далі
Геройскай тваёй стараны...

Мы й самі жывём не ў зацішку —
Закваска гарняцкая ў нас:
Шуруем як след залацішка
І п'ём за удачы не квас.

Грукочуць магутныя драгі
Па рэчышчах рэчак старых...
Ну, словам, жывём мы няблага,
Твае дружбакі і сябры.

Ну што ж? Адпішу па парадку:
Па-першае, ўсім вам паклон,
З кім жыў-бедаваў у палатках,
З кім дружбу дзяліў без аглядкі,
Як кажа таёжны закон...

Для шахты я ўжо стараваты —
Рука не ўтрымае кайло,

Не тая гарняцкая хватка
І сілы бракуе былой...

Пыл славы не слепіць мне вочы,
Пагардай не крывіцца рот —
Паэзіі чорнарабочы,
Я слаўлю рабочы народ.

Так! Вывучкі нашай суровай
Душа не пазбудзе павек!
Я ў сэрцы ўражаюся словам,
Як колісь забоем у штрэк.

Мне сняцца паўночныя шыры,
Тайгі неабдымны спакой,
Як дзікія гусі у вырай
Высокай лятуць чарадой.

Прыгадваю ўсіх вас пайменна,
Герояў вялікіх работ,
З кім лавы бурылі адменна,
Крышылі цвярдныі парод.

Прайшоўшы дарогаю мужных,
Пазнаўшы і радасць і сум,
Цану таварыству і дружбе
Я ў сэрцы трывалым пяску.

Хаджу я, сябры, і ў разведку
Адшукваць пылок залацін.
Як шмат самародкаў, і рэдкіх,
Мне тут давлялося знайсці!

Шукальнік шукаць не забудзе,
Дзе б ногі яго ні прайшлі,
А золата гэтае — людзі
Цудоўнае нашай зямлі!

1958

НАД БУГАМ

Высокае неба ў бяздонным разліве блакіту,
Гарачае сонца блакіт пасылае вясне.
Над Бугам санлівым шапачуць аб нечым ракіты,
Трава парасла на старой цытадэльнай сцяне.

Маўчаць амбразуры, і дым не клубіцца
з расколін,
А водгулле часу ў грудзях несціхана гучыць:
Хто ў бітве няроўнай адужаць праціўніка здолеў,
Таго не спалохае стрэл з завуголля ўначы...

Стаяць экскурсанты — равеснікі грознага года,
Над імі шчарбатая высіцца хмура сцяна,
Тут смерць прыпялі іх бацькі непахіснай пароды,
Тут куляў сляды, што скасілі жыццё Фаміна...

Схілілі галовы маўкліва хлопцы і дзяўчаты,
Здаецца ім: кроўю дымяцца цагліны руін...
Палкоўнік ссівелы ракоча баском хрыплаватым,
І мёртвыя пліты гавораць на мове былін...

О час неўтаймоўны, ты добра загойваеш раны,
Астуджваеш памяці вострай пякучы парэз!
Адпеты геройскія песні лясных партызанаў,
У засень каштанаў ад спёкі хаваецца Брэст...

Пра славу былую шуміць Белавежская пушча,
На братніх магілах чырвоныя кветкі гараць.
Як вокам акінуць — пшаніц ізумрудныя гушчы,
Налітыя сонцам, хвалююць зямлі небакрай...

Як вокам акінуць — гайдае зялёнае мора
Дыханне вясны на абшарах палескіх пізін,
І льецца над Бугам жалезная песня матора,
І дыхае парай узнятая глеба цалін...

Зямля Беларусі, абмытая ліўнем нягодаў,
З мігценнем вясёлак у ясных і сініх вачах,
Здабытае ў бітвах бяспэчнае шчасце народу
Нясеш ты нястомна на мужных, трывалых
плячах!

1958

* * *

Нямала дзён з жыцця Айчыны
Чырвонай лічбай значыць час,
Але адзін —

першапрычына,
Што надзяліла крыллем нас.

Ён быў авеян лістападам,
Калі, зламаўшы ход падзей,
Устаў над дымным Петраграфам,
Як новай эры першы дзень.

З яго пачаў летазлічэнне
Народ,

старое сцёршы ў прах,
Калі дэкрэтам першым Ленін
Адкрыў да будучыні шлях.

І хоць грымелі навалыніцы
І дым баёў сляпіў нам зрок,
Мы не маглі з дарогі збіцца
Ці адступіць хаця б на крок.

Бо нам заўсёды ў твар свяціла
Святло ідэй з вяршынь крутых:
Мы зналі веліч нашай сілы
І сілу нашай праваты.

Той сілай зрушана планета,
Яе крывёю не заліць,
Яна ўзняла народы свету
У бой за шчасце на зямлі.

Ты чуў,
як адстаяла Куба
Свабоду быць самой сабой,
Як негр з племені балуба
З кап'ём ідзе ў астатні бой;

Як на сухіх пясках Анголы
Дыміцца кроў яе сыпоў,
Як узняліся ў бой за волю
Народы ўсіх мацерыкоў!

Нямала год прайшло з той даты,
Адкуль павёў наш час свой лік,
Але Кастрычніка раскаты
Гучаць, грымяць па ўсёй зямлі!

1959

ЗАЛАТАЯ ПАРА

Ён ідзе па зямлі, ён ляціць над зямлёй
Спадарожнікам светлых надзей чалавецтва,
Ціха рунню на полі шуміць маладой,
Заглядае рупліва ў засекі і клеткі...

Над іржышчам таіюцца ніткі прадзе,
Каб яны ў перухомым паветры луналі,
То над цэхам вясёлым гудком прагудзе,
То залье сінявою празрыстыя далі.

Вось і сёння прыйшоў.

Як дзівосны маляр,
Сыпануў поўнай жменняй гарачыя фарбы:
І зазьяла ў ста колерах маці-зямля,
Раскрываючы восені дзіўныя скарбы...

Па лясах, па садах ён прайшоў кагадзе —
Азалочаны ўсе, нават кволай рабіне
Ён такія каралі на шыю надзеў,
Што палаюць ярчэй самацветаў-рубінаў.

Завітаў ён прыветліва ў кожны наш дом,
Папасыпаў засекі янтарнай пшаніцай,
Спелых яблык патрос, што прапахлі віном,
Прыгуменні засыпаў калючай кастрыцай.

За багатым сталом пасядзеў — і з двара,
Кінуў жменю праменняў на плечы сталіцы,
Дзе барвянай лістотаю парк і гараць,
Дзе да шэрага неба растуць камяніцы...

Па праспектах прайшоў, зазірнуў у дамы:
Ці дароблена ўсё да вялікае даты?

Паглядзеў, як пльвучь мірнай працы дымы,
Як ідуць у страі маладыя салдаты...

І малы і вялікі сустрэчы з ім рад,
І вышэй галаву падымае прывычна...
Нездарма кажуць так: залатая пара,
Залатая пара чалавецтва — Кастрычнік!

1959

ВІЛІЯ

Б. Г.

Вілія, Вілія,
Ціхаплынная сонная рэчка,
На крутым беражку гарадок,
На другім беражку паплавы,
А за імі ружовае мора
Квітнеючай грэчкі,
Аблямоўкаю сіняй удалечы
Бор векавы...

Па зялёных завулках,
Па густа зарослых садочках,
Друг мой мілы, з табою
Блукаў супакоены я,
І журчала гаворка сардэчная,
Бы ручаёчкі,
Што збягалі уніз, дзе цячэ
Вілія, Вілія...

Над Вілейкаю ціша,
У прыцемку сцелецца вечар
Ды мелодыя песні дзявочай
Ліецца здаля;
Над вадою
Нахіленых вербаў
Гамонкае веча,
Ціхамірная, чуе праз сон
Вілія, Вілія...

Я маўчу, ты маўчыш,
Друг мой добры, адкрыты і мілы,
З кім на схіле гадоў
Падсумоўваю вышкі я
Усяму, што было,
Чым удосталь жыццё надзяліла...
І сляды нашых ног
Зараўноўвае ўслед
Вілія...

Цішыня...
Толькі падаюць словы,
Як волава кроплі,
Гэта голас сумлення,
Суровая споведзь мая...
Стому з цяжкіх павек
Ты згані, вецер ціхі і цёплы,
Пыл нялёгкіх дарог
Змый вадзіцай сваёй,
Вілія!..

Ноч.
Нябёс халадок
Лье Мядзведзіцы коўш сямізорны,
Росны водар травы
Прагна п'е
Перагрэтая сонцам зямля...
Як я ўдзячан табе
За снакой, што табою падорац,
Ціхаплынная рэчка-краса,
Вілія, Вілія!..

1959

❁ КРАСАВІК ❁

НАС ПАРТЫЯ ВЯДЗЕ

Сучаснікі мае,
Сябры ў жыцці і працы,
З кім дружбу, хлеб і соль
Дзялілі ўсе гады,
З кім да крутых вяршынь
Мы здолелі падняцца,—
Зірніце, дзень які
Сягоння малады!

Паснулі дрэў рады
У срэбранай адзежы,
Ляціць крыштальны пух
З заінеўшых галін,
З усходу вецер дзьме
Такі празрысты й свежы —
Цудоўнае надвор'е
Сёння на зямлі!

Ашаламіўшы свет
У зорачным суквецці
Стварэннем рук людскіх,
Планета чэрціць шлях!
І здзіўлена глядзіць
З падзеяй чалавецтва
На вежы і муры
Зубчастага Крамля.

Усё, што ўчора нам
Здавалася пязвычным,
Рэальнасцю жывой
З лятункаў паўстае.
Якое шчасце знаць,
Што ў век камуністычны
Мы робім новы крок,
Сучаснікі мае!

Усё, чым мы жывём,
Усё, чым мы багаты —
Лясы заводскіх труб,
Палёў зялёны шум, —
Нам партыя дала,
Рабочым і аратым,
Яна ўдыхнула ў нас
Гарачую душу!

Нам партыя дала
Жывы і смелы розум,
І дум высокі ўзлёт,
І веліч ясных мэт,
І зброю, каб суняць
Варожую пагрозу,
І сілу, каб за мір
Змагаўся мірны свет!

Нам партыя дала
Для будучыні крылы,
Вачам — арліны зрок,
Рукам — размах работ,
Вялікую любоў
У сэрцы пасяліла
К Радзіме, што навек
З'яднала ўвесь народ!

Нас партыя вядзе
Удаль, дзе пунсавее
Світанне камунізма
Сонечным святлом...
Таму свой светлы лёс,
І ясныя надзеі,
І шчасце на зямлі
Мы партыяй завём!

1959

СВЯТЛО КАСТРЫЧНІКА

З тых даўніх дзён, калі
У Мінск наш старажытны
«Аўроры» зал з Нявы
Вятрамі данясло, —
Над сном лясных цішынь,
Над морам шыры жытняй
Гарыць, гарыць заўжды
Кастрычніка святло!

Яно свяціла нам,
Калі ў агні і дыме
Сачылася крывёй
Пакутніца зямля,
Упэўненасць надзей
Запальвала на ўздыме
І асвятляла шлях
Рубінамі Крамля.

За годам год ідзе
Самкнутым шчыльным строем,
Змянілі зброю мы
На молат і кайло.
У засеці прысад
Спяць вечным сном героі,
Каб нам свяціла ў твар
Кастрычніка святло.

Зноў восень па зямлі
Ідзі красуняй-павай —
Па плошчах гарадоў,
Па сёлах і дварах.
Дзень добры, Беларусь,
Народная дзяржава,
Зямля руплівых рук,
Радзіма слаўных спраў!

І вось нясуць адказ
На крылах часу вёрсты,
На пераклічцы дзён
Грыміць магутны строй.
Гавораць: Нафтабуд,
Шахцёры Салігорска,

Працаўнікі палёў
Рэспублікі маёй.

У пераклічцы той
Я чую гром металу, —
То Трактарны падаў
Магутны голас свой,
То Жодзіна грывіць
Жалезам самазвалаў,
То працы мірнай рытм
Грукоча над зямлёй.

На ўсім, што творым мы, —
Пячаць нязломнай волі,
Рабочых нашых рук
І подыху цяпло,
І водбліскам жывым,
Нягаснучым ніколі,
Нам асвятляе шлях
Кастрычніка святло.

Люд працы ўсёй зямлі
З затоеным дыханнем
Глядзіць, як дружна мы
Будуем шчасця дом,
Іх сэрцы саграе
Надзея на світанне,
І вочы іх гараць
Кастрычніка святлом.

Мы ў будучыню ідзём
Дарогай найяснейшай,
Дзе камунізма даль
Бліжэй нам з кожным днём,
І будзе вечна жыць
Імя таго, хто першым
Нам сэрцы запаліў
Кастрычніка святлом!

1959

МЕЛОДЫЯ ВЯСНЫ

Шуміць вясна
на сніх пералесках,
Збягае снег
слязою ў раўчукі,
Глядзяць вачмі блакітнымі
пралескі
На белы свет,
жывы і трапяткі.
Шматлікіх рэчак
буйнае разводдзе
Па ўсёй краіне
радасна гудзе.
Ён устае
ў празрыстай прахалодзе,
Вясны і міру,
працы й дружбы
дзень.
Нібы мастак,
на палатно абшараў
Кладзе вясна
зялёныя мазкі,
У прадчуванні
летпяга цяжару
Набраклі сонцам
голых дрэў саскі.
Бароны гладзяць
ворыва маршчыны,
Клубіцца пара
ад пластоў зямных...
Ва ўсім,
ва ўсім:
і ў клёкаце арліным,
І ў шэпце
закаханае дзяўчыны,
І ў бесталачным
галасе грачыным,—
Гучыць, грыміць
мелодыя вясны!
Яе пясе на крыллях
ветрык скрытны,
Яна —
ў таемным шалаху ўначы,

Яна гучыць
у працы мерным рытме
Будаўнікоў,
ратаяў
і ткачых.

Яна вядзе
з вясёлым ракатам
На ладныя
калгасныя двары
Ва ўласнасць рук
гаспадароў стараных
Рабочых рук
шматсільныя дары.

Яна платы зганяе
па Бярозе,
Па Прыпяці,
па Сожы,
па Дняпры,

Яна вядзе
па сопечнай дарозе
Да летніх дзён
гарачае пары.

Яна вядзе
на вуліцы і плошчы,
Дзе светлы горад
высіцца ўгару,
Дзе майскі дзень
палотнішчы палошча
Пад гук мядзяны
басавітых труб.

Хай дзесьці
точаць зубы
пелюдзімы

На мірны свет
пагрозаю вайны.

Дарма!
Над светлай галавой Радзімы
Гучыць,
грыміць
мелодыя вясны!

1959

КРАСАВІК

Красавік —
Гэта першыя краскі вясны,
Некрапудыя сінь
Танканогай пралескі,
Рокат рэк гаваркіх,
Буйства сокаў зямных.
Вечна юнага часу
Ўрачыстая песня.

Красавік —
Абуджэнне салодкіх трывог,
Прадчуванне грымот,
Навальніц і маланак,
Шум крыві,
Неспакой,
Прага дальніх дарог,
Перадышкі кароткай
Прыветны паўстанак.

Красавік —
Галубы ў небе крыллем шасцяць,
Птахі міру і дружбы,
Надзей і сумлення.
Красавік —
Гэта час аднаўлення жыцця,
Гэта месяц,
Калі нарадзіўся
Лепіц.

Можа быць, воль такім
Скрозь туману дымок
Уставаў красавік
Над драўляным Сібірскам,
Запаліўшы над будучыняю
Аганёк,
Лёс Расіі гайдаючы
Разам з калыскай.

Можа быць, і не знала
Красуня рака,
Пяючы калыханку
На захадзе веку,

Што адсюль
Узнясецца над светам рука,
Каб злучыць у адну
Чалавечыя рэкі.

Красавік...
Вее ў твар
Цёплы вецер вясны.
Мы ідзем па зямлі,
Людзі новага часу.
І заўсёды між нас —
Бесмяротны Ільіч,
Поплеч з намі ідзе
Бесмяротны Ільіч,
Сэрцы нам саграе
Бесмяротны Ільіч
На шляху да вышынь
Чалавечага шчасця!

1960

ДАРАГІЯ РЫСЫ

Дзеямі і справамі сваімі
Абганяем мы вялікі час.
Будуць вечна жыць між нас жывымі
Дарагія рысы Ільіча!

Светлаю любоўю да Радзімы,
Сілай непахіснай у плячах
Услаўляем вобраз мы любімы —
Дарагія рысы Ільіча!

Нашымі рукамі будзе зменен
Твар зямны у наш грымотны век,
Бо заўсёды неўміручы Лёцін
Разам з намі творыць і жыве!

Чалавек наш горды і шчаслівы,
Будучыня свеціцца ў вачах,
Бо нясе ў сабе ён беражліва
Дарагія рысы Ільіча!

1960

СТАІСЫ АБ ЛЕШНЕ

* * *

Калі гляджу на роднае аблічча,
Разцом паўторапае тысячы разоў,—
Здаецца, ён жывы, ён побач, блізка,
На брапявік вась толькі узышоў;

Вось-вось — і выбух слоў над светам хмурым,
Падобны грому, хмары разарве,
І грозны час рабочай дыктатуры
З «Інтэрнацыяналам» ажыве;

І хартыяй павечнае свабоды
Раптоўна захістаецца зямля,
І вочы ўсіх прыгнечаных народаў
Скіруюцца з падзеяй да Крамля!

* * *

Калі гляджу на роднае аблічча,
Узнятую руку, прыжмур вачэй,—
Здаецца, ён жывы, ён побач, блізка,
Ён нас зусім не пакідаў яшчэ.

У пашых справах, гучных і кіпучых,—
Яго рука, яго жывы удзел.
Ён з намі браў гадоў ваянных кручы,
Ён з намі быў у шчасці і ў бядзе.

І чым далей ад нас гады адходзяць,
Тым ён бліжэй да нас штодзень, штогод,
Тым ён глыбей жыве ў душы народа,
Тым вышай веліч простая яго!

* * *

Калі гляджу на роднае аблічча,
На востры зрок з-пад стомленых навек,—
Вось-вось з граніту сыдзе прасты, блізкі
І самы чалавечны Чалавек!

І слоў яго гарачае дыханне
Высокай мудрасцю душу кране,

І век нябачаных у свеце пачынанняў
Да подзвігаў вялікіх развіне.

У дзень яго зямнога нараджэння
Да сэрца зноў прыслухайся свайго,
Каб дзеямі, жыццём сваім, сумленнем
Хоць кроплю быць падобным да яго!

1960

ІЛЫЧ З НАМІ

Як першы цёплы дзень красавіковы
Усё жывое будзіць па зямлі,—
Так вечна мудрым, ясным, простым словам
Натхняе нас да парыванняў новых
Жывы заўсёды паміж нас Ільіч.

Як ручаі збягаюцца да рэчак,
Каб мнагаводдзем плыні к мору плыць,—
Так разнамоўе думкі чалавечай
У рэчышча адно злучыў навечна
Сваёй крышталнай думкаю Ільіч.

Як на заранку змрок начны радзее,
Змагло каб сонца далеч асвятліць,—
Так променем агністае ідэі,
Так полымем пягаснае надзеі
Людскія сэрцы запаліў Ільіч.

Мы з тым агнём сабе здабылі права
Тварыць жыццё без войнаў на зямлі,
Узняўшы пад магутнаю дзяржавай
Лвеяны нямеркнучаю славай
Сцяг партыі, што першы ўзняў Ільіч.

Грудзьмі ў баях Радзіму адстаялі
Сыны з'яднанай ленінскай сям'і.
Па праву мы гаспадарамі сталі
Зямной прасторы і касмічнай далі,
Бо з намі быў заўсёды наш Ільіч.

Адкрыты людзям працы
светлы дом наш,
 Агні яго пікому не заліць,
 Бо надзяліў нас сілаю нястомнай,
 Бо надзяліў нас мужнасцю нязломнай
 І мудрасцю високаю Ільіч!

1961

РАЗЬБЯРКА

Работніцам завода «Нёман»

Пра цябе не чуў я песень звонкіх,
 Сціплая дзяўчына з Наднямоння,
 Хіба толькі стромкія сасёнкі
 Прашумяць імя тваё спрасоння...

Як яны гамоняць патаемна,
 Быццам бы на мове чалавечай!..
 Я падслухаў голас іх прыемны
 Ё падарожны час аднойчы ўвечар...

За сасновым гаем дым і трубы,
 Непрасторна ў тых заводскіх цэхах.
 Ты ідзеш на змену. Гасяць губы
 Пад сур'ёзным тварам іскры смеху...

Варыць шкло ў пякельнай ванне-печы
 Майстар-чарадзей, на справы скоры.
 На крышталь бясформенны
разметчык

Накладае будучыя ўзоры.

Вось прыйшоў ён да цябе, разьбярка,
 Той крышталь, і мутны, і няяркі,
 Каб зазьяць у пераліўным руху,
 Праз твае прайшоўшы дзіва-рукі...

Залатыя рукі... Лжывае
 Той крышталь, нібы ўвабраўшы сонца,
 Нібы грае ў ім вясёлка мая
 На празрыстым і бліскучым допцы...

Нібы воч тваіх у ім іскрыпкі
На чароўных гранях уваскрэслі,
Нібы ў ім гараць твае смяшыпкі,
Нібы ў ім твае застылі песні!..

1960

СКРЫПАЧ

З глыбінь пялёгкіх дум вярнуў ты шчасце
мне,

Як ноч вяртае дню расой умыты ранак.
Вось-вось — і смык струпу скрыпічную крапе,
І гукаў вадаснад палецца печакана...

І забярэ ў палон, і ўладна павядзе
Да снегавых хрыбтоў, да сіняга бяздоння,
І на світалыны змрок святлісты пырсне дзень,
І сонцу лісце дрэў зашэпча штось спрасоння...

І свет высокіх мар, і пошукаў, і ўдач
Раптоўна ажыве акрэсленай падзеяй...
Пяе ў душы матыў, што абудзіў скрыпач,
І кроў бяжыць хутчэй, і сэрца маладзее...

Натхнення валадар і гукаў чарадзей,
Якія сілы ты ў людскіх пачуццях будзіш,
Каб у пялёстках хмарак распускаўся дзень
І каб салодкі сум штуршкамі біўся ў грудзі?

Так першы дождж вясны на суш зямлі ліне,
Раскроіўшы заслопу хмар лязом малапак...
Дум светлых чысціню вярнуў ты раптам мне,
Як ноч вяртае дню расой умыты ранак...

1960

БЛАКІТНЫ АГАНЁК

Ад квартала да квартала,
Ад кватэры да кватэры,
Не пастукаўшы ні разу,
Не крануўшы за званок,—
Нібы госць доўгачаканы,
Перад кім наросхрыст дзверы,
Ціха-ціха уваходзіць
К нам блакітны аганёк.

І прыветная усмешка
Асвятляе твар жанчыны,
Нібы ў будучыню зроблен
Мнагавёрстны новы крок...
Доўга-доўга дабіраўся
Ён з далёкіх далячыняў,
Непрыкметны і няяркі
Той блакітны аганёк...

Качагар змахнуў рукою
Пот салёны, пот гарачы,
Сыпануў на развітанне
Ў топку шуфлем вугалёк:
— Вось і ўсё. Ставай на змену
Назаўсёды, не іначай,
Грэй катлы, давай ім жару,
Наш блакітны аганёк!

І прадымлены апальшчык
Прычыніў кацельні петры:
— Раставай у пебе чыстым,
Курны ўедлівы дымок!
Дыхай, друг зялёнакрылы,
Не атручаым павеграм,
Што прынёс у падарунак
Нам блакітны аганёк!

І няўцям занятым людзям —
Людзям працы, людзям справы,
Азірнуцца хоць на момант,
Прыгадаць хаця б здалёк,
Як ішоў праз пушчы, стэпы
З прыкарпацкае Данавы

Да сталіцы беларускай
Той блакітны аганёк.

Дзьмулі з поўдня сухавеі,
Дзьмулі з поўначы завеі,
Асляпляла вочы спёка,
Парушыла сцюжа зрок.
Людзі моцнае пароды
Клалі трубы у траншэі,
Каб хутчэй дайшоў да мэты
Наш блакітны аганёк.

Нагіналі шыі краны,
Цягачы раўлі сярдзіта,
Вязлі ногі у балоце,
На зубах скрыпеў пясок.
Кіламетр за кіламетрам,
Мужнай працаю здабыты,
Набліжаў да перамогі
Нас блакітны аганёк...

І калі згасала лета,
Шапацела восень блізка,
З пазалочаных бярозак
За лістом злятаў лісток,
Далакопы і прарабы
Падышлі да ўскраін Мінска,
І ў вачах іх засвяціўся
Наш блакітны аганёк...

1960

* * *

Разышліся навекі,
Адзіп аднаго ж не забылі,
Белым голубам смутак лятае між
намі...
Юльюш Славацкі

Гэта ўсё прамінула... Блакітнае плацце
І блакітных вачэй позірк ціхі і строгі...
Гэта ўсё называлася некалі шчасцем
Ці пачаткам вялікай сумеснай дарогі...

Летні сад над Нявою, агні над Фаптапкай,
Медны коннік на глыбе, залочаны шпіль...
Мы з табою на тым разышліся паўстанку,
Дзе прадрок навальніцу бязветраны штыль.

І гримела яна, і высмальвала вочы,
Бліскавіцамі гневу штурхала ў баі,
Каб ізноў над Нявой серабрыстыя ночы
Ціхамірна праводзілі нас абаіх...

Толькі час пралятае на крылах эпохі,
І другія прыходзяць сюды замест нас,
І над морам гуляюць далёка спалохі,
Зіркі арліны пільнуе наш сон і наш час.

Захавай жа яго, паліпялае плацце,
Афарбоўкі юнацтва блакітны узор...
Калі будзеш хаця б выпадкова на Лахце,
Ўспомні белых начэй падвянечны убор!

Хай ў сэрцах жыве успамін пезабыўны,
Непаўторнага шчасця пара залатая,
Што на захадзе год нечаканым і дзіўным
Белым голубам смутку між нас пралятае...

1960

* * *

Не шкадую я аб згубленым,
Рад таму, што знойдзена.
З кубка мудрасці прыгублена,
Рубіком пяройдзены.

Чорнай дзюбай поўнач выдзеўбе
Ў небе зоркі-зерняткі,
Покуль дзень у светлым вырубце
Урачыста вернецца.

Так і шлях да светлай ісціны,
Што гарыць, як сонейка.

Не чырвопай ружай высцелен —
Цернямі, дзядоўнікам...

Так і наша узмужнелае
Спрабаванне вернасці,
Нібы ў полі жыта спелае,
Прарастае з зернятка.

1960

МАЙ

Ясны ранак сон Радзімы будзіць —
Па зямлі вясна ідзе-гудзе.
З Першым маем, дарагія людзі!
Добры дзень,
Вясновы светлы дзень!

Павявай над бацькаўшчынай мілай,
Свежы ветрык з цёплай стараны!
Сонцам нас сягоння акрыліла
Свята міру, дружбы і вясны.

Ліся, ліся ў вуліцы і плошчы,
Мора чалавечых галасоў!
Маладыя кроцце сцяганосцы
Пад прызыўным шэлестам сцягоў!

Вашы вочы гордасцю іскрацца,
Вам высока несці алы сцяг —
Ад брыгад камуністычнай працы
Да камуністычнага жыцця!

Да вышынь ляці, як водгук славы,
Гром аркестраў, песенны прыбой!
Наша маці родная, дзяржава,
Мы адной сям'ёй ідзём з табой!

Да любой работы мы гатовы
Пад зямлёй, у небе, на зямлі —
Толькі ты скажы, Радзіма, слова,
Толькі, Партыя, народ пакліч!

Глянь, як зграбна адбівае крокі
Маладых салдат адменны строй! —
Кожны з іх твой смелы горды сокал,
Кожны рыцар-абароцца — твой!

Глянь: ідуць рабочыя раёны —
Сямігодкі творцы і майстры!
Глянь: усмешка шчасця ззяе сёння
На абліччах юных і старых!

З краю ў край разбуджанай планеты
Узняліся людзі ў гэты час,
Свеццаць ім святлом надзей з партрэтаў,
Як жывыя, вочы Ільіча.

Шчодро, сонца, пад прасторай роднай
Цеплыні струмень гарачы лі!
Да вясны і шчасця кроц, народ мой, —
Пакарыцель неба і зямлі!

1961

СЫН ВЕКУ

Ю. Гагарыну

Спыніся, час!
Прыціхні на хвіліну,
Рабочы гул
Узрушанага дню!
Збылося:
Сын Савецкае Айчыны
Нязпаную штурмуе вышыню!

Адным парывам
Зліты нашы сэрцы.
Схіліў чало
Дваццаты мудры век:
Наўкол Зямлі
Арбітаю бяссмерця
Ляціць
Зямны і прасты чалавек.

Яму далі
Рашучасць па дарогу,
І яснасць воч,
І сілу на узлёт,
І жар душы,
І веру ў перамогу,
І мудрасць часу
Партыя й Народ!

Вы чулі голас Юрыя?
Як цвёрда
Ён прагучаў
З кабіны карабля,
Узняўшы славу нашу
Смела й горда
Да тых вышынь,
Дзе свеціць зорны шлях!

Прайшлі
Чакання важкія хвіліны...
І мы з гарачым,
Шчырым пачуццём
Шлём «дзякуй!»
Простай рускай той жанчыне,
Што з смелых смеламу
Дала жыццё!

Сын веку,
Слаўся!
Ты паклаў пачатак,
Каб нас дарогі
К сонцу прывялі,
Каб стала мара
Праўдаю крылатай
Для шчасця
Чалавека
На Зямлі!

12.IV.1961

ПА ЗЯМЛІ ПРАХОДЗІЦЬ ЛЕНІН

Повен сонца й сіні
Дзень вясенні,
Ласкай цёплай вецер
Вее ў твар.
Людзі ўсёй планеты
Словам «Ленін»
Лепшую назвалі
З лепшых мар.

Ленінская праўда
Ў сэрцах будзіць
Гневу і рашучасці
Агонь
Тых, хто больш у рабстве
Жыць не будзе,
Хто парваў
Жалеза ланцугоў.

Золак —
Над В'етнамам і Лаосам,
Афрыка
Ахоплена агнём,—
Гэта людзі
Правяць сваім лёсам,
Ленінскім сагрэтыя святлом;

Гэта людзі прагнуць
Волі й хлеба,
Гэта людзі прагнуць
Быць людзьмі,
Каб раслі плады
На роднай глебе,
Панавалі
Розум,
Праца,
Мір!

Да свабоды
Воля іх нязменна,
Крышыцца прыгнёт
У пыл і прах,—

Гэта па зямлі
Праходзіць Лепіп,
Асвятляе
Ў будучыню шлях.

Ён у кожным сэрцы,
Ў кожным доме,
Ён кіруе ў космас
Караблі,
Каб у працы,
Ў бітвах,
Дыме,
Громе
Шчасцю нарадзіцца
На Зямлі!

1961

МІР — ЯМУ ІМЯ

Свет прыціх.
Ляціць да сонца дзіва
Нам на шчасце,
ворагам назло.
Самае праўдзівае
з праўдзівых
Слова
людзям сэрцы апякло.
Слова —
караценькае,
як выстрал,
Важкае —
як сотні тон свінца,
Яркае —
нібы маланкі іскра,
Цвёрдае —
нібы алмаз разца.
МІР — яму імя!
Па ўсёй планеце
Досвіткам
яму у вокнах дзень.

Знайце, злыдні:
 хто пасее вецер,—
Навальніцу грозную пажне!
Так сказаў народ
 і гэтак будзе.
Мы на тым стаялі і стаім:
Не патрэбны войны
 працы людзям,
Не патрэбен
 бразгат зброі ім!
Ёсць хлусні распуснай
 грань і мера.
Яшчэ раняць памяць
 слёзы ўдоў.
Капгрэсмены,
 ўрады і прэм'еры,
Скіньце
 ідала вайны на дол!
Годзе
 у прытонавых сутоннях
Плесці павуцінне
 чорных змоў!
Людзі не дапусцяць
 новай бойні,
Псоў рудых
 не спусцяць з ланцугоў!
Сонца міру
 свеціць ім у хаты,
Мірны дым
 клубіцца з каміноў,
Хай хутчэй
 пад музыку салдаты
З арміі
 вяртаюцца дамоў!
Чорнай хмарай
 хай не засціць межы
Цень злавесны
 атамнай вайны!
Над зямлёй хай вее
 вецер свежы,
Вецер міру,
 працы і вясны!

1961

СТУДЗЕНЬ

Далеч марозная сонцам няяркім падсвечана.
Плечы зямныя ухутаны ў белы паркаль.
Срэбнымі іскрамі шэраці дрэвы расквечаны,
Быццам бы студзень рассыпаў празрысты
крышталь...

Звонкая ціша — ні спеваў птушыных, ні шэлесту.
Льецца па жылах пушыстай зімы халадок.
Бачыш, як шчокі дзяўчыніны заружавеліся,
Мілыя кудзеркі лёгкі апушыў спяжок?!
Бачыш, як юпыя лыжніцы, поўныя зграбнасці,
Міма праходзяць, і плешчацца гоман і смех...
Так вось юнацтва ружовае ў сэрца пракрадзецца,
Поўнае шчасця і гэтых няхітрых удэх...
Так разгаворыцца раптам прырода-маўчальніца,
Толькі кране яе подых паўднёвых вятроў,
Толькі напоўніцца першая светлая рапіца
Клёкатам радасным мілых гасцей-журавоў...
Так вось зямля на зыходзе калючага студзеня
Поўніцца снамі аб сіняй павучай вясне,
Каб распрастацца ўсёй сілай, ад спячкі абуджанай,
Краскамі ўсімі жыцця зашумець, заквітнець...
Так вось у немасці студзеня бачацца ўводдалі
Гулкай вясны шматгалоссе, і гоман, і шум,
Быццам пачуў маладосці ажыўшае водгулле,
Быццам зірнуў у глыбокую студню-душу!

1961

АЛЬБУЦЬ

Альбуць!
Старых дубоў
Зялёная падкова,
Пазалацелы луг,
Крынічкі срэбны зван...
Альбуць!
Як сэрцу шмат
Гаворыць гэта слова,
І гэты цёмны бор,
І неба сіні схон.

Усё пераадчуй,
Усё схапі вачамі,
У сэрцы зберажы,
У часе не забудзь:
Ты сцежачкай ішоў,
Ступаў яго слядамі,
Таго, чый шлях прайшоў
Калісьці праз Альбуць!

Таго, каму душа
Нясе свой скарб найлепшы,
І цёплы успамін,
І ўдзячнасці наклон,
Што не заглушыць шум
Нахіленых алешын,
Што не развее ў дым
Віхор асенніх дзён.

Альбуць!
Юнацкіх год яго
Праўдзівы сведка;
Альбуць!
Чароўны кут
Любімае зямлі!
Тут Колас жыў.
Тут казкі
Бор шаптаў падлетку,
Размову з юпаком
Тут перуны вялі.

Быць можа,
Ты, Альбуць,
На золаку стагоддзя
Узрушыла душу
Той сілай пачуцця,
Што стоена жыла
Вякі ў маім народзе,
Каб выйсці на прастор
Кіпучага жыцця?!

Быць можа,
Ты, Альбуць,
Вясёлкавыя блікі
Расыпала
Ў яго бліскучыя радкі,

Каб шлях адсюль пачаў
У свет Сымон-музыка
І Новую Зямлю
Шукалі хадакі?!

...Сны веку спяць дубы.
І безліч сонцаў дробных
На ўзорным лісці іх
Дрыжыць у кроплях рос...
Благаславёна будзь,
Зямля айчыны роднай,
Радзіўшая таго,
Хто славу ёй прынёс!

1961

ВЕРТЭР

У шыв паўзмрок б'е паўскасяк
Дажджамі стылы вецер...
Не, Вертэр проста быў дзівак,
І ты зусім не Вертэр.

Кахання смак зусім не той,
Даспехі ў антыквара,
І цень рамантыкі былой
Не прамільгне на твары...

Прасцёр даброт уладны быт
Бар'ер з гардзін і плюшу...
Ім тройчы Вертэр быў бы біт,
Калі б той быт парушыў.

Ну што там Вертэр? Чэзлы плод
Натхнення і ўяўлення.
Блукаць самотным ля варот,
Хадзіць па следу ценем.

Што Вертэр? Нема абажаць.
Схіляцца ў млоснай цноце.
Ад горкай рэўнасці дрыжаць.
Рыдаць у адзіноце.

Кахаць усё жыццё адну
Усёй душой і сэрцам.
Пасля сысці у цішыню,
Прасцей сказаць, памерці?!

Ха! Ёсё лухта! Шуміць праспект,
І па таму праспекту
Доўгавалосы йдзе суб'ект,
Як пудзіла адзеты.

Пушок радзюткі на губе,
Пустых вачэй бяццеце...
Скажы, стварэнне, хто цябе
Такім пусціў па свеце?

Ідзе нахабна, спакваля,
З пагардай на абліччы...
І гэта шчупленькая тля
Сябе адменнай лічыць?!

Пазнапы ісціны усе
Яшчэ ў дзевятым класе...
Скубе стварэнне пакрысе
З бацькоўскай шчодрай касы...

Паклаўшы ручкі на живот,
Шчасліва мама квокча:
Зазналі шмат мы ўсе нягод,
Няхай міне іх хлопчык...

А «хлопчык» — знаўца ўсіх акрас,
Даступных і прыгожых,
Дзе ўсе спакусы напаказ
Ад плеч да басапожак...

Чужы грамадству мот і фат,
Уцех жыццёвых знаўца —
Ну што яму там да брыгад
Камуністычнай працы?

Ну што яму, што ўвесь народ
На штурме сямігодкі?!
Гуляе ў скверы абармот
Развіпчанай паходкай...

Хіба маралі спажыўца
І звычайкам эгаіста
Знаёмы шчырасць пачуцця,
Парывы думак чыстых?!

Ты хлусіш часу й сам сабе,
Нікчэмнае стварэнне!
Ёсць пачуццё глыбінь глыбей,
Дзе кожнае імгненне

Напоўпепа да берагоў
Біццём крыві гарчай,
Дзе дружаць праца і любоў —
Сяброўкі дум юначых.

Дзе ў сіняй далечы відна
У сонечным убранні
Пачуццяў светлая вясна —
Дум чыстых хваляванне.

Яна, сястра чароўных слоў,
Сышоўшы да ўзгалоўя,
Адорыць шэптам дзіўных слоў,
Таемнасцю мелодый...

Паўторыць тысячы разоў
Імя адной-адзінай,
Яна, ўсеўладная любоў,
Душ юных гаспадыня...

Навучыць шчасцю мілых стрэч
І рэўнасці пакутам,
Абудзіць сілу рук і плеч,
Паскорыць дні й мінуты...

І будзе весці па жыцці
Заўжды насустрач ветру
Туды, куды не змог дайсці
Далёкі бедны Вертэр...

1961

ПАРА МАЛАДОСЦІ

Напоўнены свет
Шапаценнем пяўлоўным,
І музыкай гукаў,
І ласкавым ветрам,
І сінню,
І шчэбетах рознагалосым,
І той адраджэння зямнога
Няўяўнай салодкаю мукай,
Што з тонкіх сцяблінак
Узросціць
Налітае сонцам калоссе.

Пануе вясна —
Наша мілая,
Наша п'явучая госця —
Над парнай раллёю,
Кранутай
Празрыстай і лёгкай смугою,
Дзе творацца
Тайныя цуды жыцця,
Дзе пара маладосці
Вяртаецца зноў да цябе,
Напаўняючы кроў неспакоем.

Пануе вясна —
Над усім і ва ўсім:
Над сагрэтаю глебай,
Над морам зялёных лясоў,
Над квадратамі
Новых кварталаў,
Вясна пакарэння
Зямным чалавекам
Глыбіннага пеба,
Вясна пакарэння
Людзмі
Некранутай цаліцца далі.

Ступае вясна па зямлі,
Непакоіць,
Трывожыць
І будзіць
Крывёю Лумумбы,

В'етнама ахвярамі,
Голасам Кастра:
Выпроставайце плечы,
Крышыце пяволю,
Працоўныя людзі, —
Зямлю хай усцелюць
Не вашы,
А паймітаў косці
І ржавыя каскі!

Растаў красавік,
Палымнее усход
Светла-алай зарою,
Зямлі маладосць
Разгапяе барвяны туман ліхалеццяў,
Дзень новых здзяйсненняў,
Грыміць пад прасторай зямною
Магутным яднайцем,
Прадвеснікам мудрым
Вясны чалавецтва!

1961

ПАЧАТАК

Па слягах пушыстых хрусткіх
Крокам юным неакрэплым
Па абшары беларускім —
Белым полі, стых рэках,
З зорнай шэрапню на вейках,
Першазімкавай парошай
Госць ідзе да чалавека
І чаканы, і харошы...

Што за госць і як завецца?
Ён куды кіруе крокі?
Шчасцем вочы яго свецяць.
Ён заве ў паход далёкі,
Каб пад родным небасхілам
Не згасала міру сонца,
Каб буяла свежай сілай

Дужасць у парода-творцы.
Шлях ягоны — не кароткі,
Шлях ягоны — гераічны,
Ён — пачатак пяцігодкі,
Вежа ў век камуністычны!

Дык скажы, якім ты будзеш?
Чым народ ты мой адорыш?
Спорнай працай гучных будзень?
Скарбам, стоеным у горах?
Новым дзёрзкім штурмам неба?
На планету Месяц трасай?
Спелым морам збожжа-хлеба?

Характвом асенніх красак?
Што ж?! З табой мы маем права
Лёт прадбачыць сакаліны,
Ды прымножыць нашу славу
Службай вернаю Айчыне!
Можа, скажучь, праяічны
Сказ мой шчыры і кароткі, —
Слава справам гераічным
Распачатай пяцігодкі!

1962

ВОСЕНЬСКАЕ

Акіль прастор удумным позіткам,
У вочы светлых даляў глянь!
Асеў туман у вербалозніку,
Дрымотна дыхае зямля.

О, позняя восені празрыстая
І непаўторная краса!
Дрыжаць галінкамі бязлістымі
Бязрозкі белыя прысад.

Плывуць хмурыякі па-над Прыпяццю,
За пацьмянелы небакрай,
І цішу кратае у прыцемку
Напеўны шум, вятровы грай...

Якою песняй, сэрцам складзенай,
Азвацца мне? Якім з радкоў,
Зямля бацькоў маіх і прадзедаў,
Мая нязгасная любоў?!

Я даскажу, што недасказана,
Што недапета — дапяю,
Пра лёс твой ясны, лёс твой казачны,
Пра долю светлую тваю!..

Зірні: палошчацца ў крынічаньках
Агнёвакрылая зара,
І вечна юны дзень Кастрычніка
Ідзе ўрачыста па дварах...

І скрозь над роднымі прасторамі,
Па сёлах, людных гарадах
Бушуе алых сцягаў полымя
У маладых яго руках...

Тым зыркiм полымем асепены,
Народ мой цвёрда з дня у дзень
З вялікім імем, імем Леніна
Да шчасця ўпэўнена ідзе!

1962

МЫ З ТАБОЙ

Тваім агнём нязгасным свет асвечай,
Твой голас родзіць водгулле паўсцяж!
Усёю сілай думкі чалавечай,
Усёй гарачай сілай пачуцця,
Сваім сумленнем, сэрцам і душой
Мы, Партыя, з табой!

Цвярдзей наш горды поступ год ад году,
Ясней наш зрок, спрытней работа рук!
Ты — плоць і кроў, душа і мозг народа,
Зара надзей, жыцця нястрымны рух!
Паклічаш ты на свята ці на бой —
Мы, Партыя, з табой!

Сэнс іспавання, годнасць чалавека
Ты да вышынь пязнапых узняла!
Мы йдзём — і ў твар нам вее вецер веку
Струменнем чыстым сонца і цяпла.
У працы, ў шчасці, ў радасці жывой
Мы, Партыя, з табой!

Пакуль святло лье сонца з небасхілу,
Пакуль сінее неба над зямлёй,
Не разамкнуць ніякім чорным сілам
Табой з'яднаны, непахісны строй.
Нас асяняе сцяг высокі твой, —
Мы, Партыя, з табой!

Няма на свеце справы больш пачэснай,
Як выканаць прадбачанні твае!
Яны, як гук жывы ўрачыстай песні,
З якой у бой люд свету паўстае,
І голас наш грукоча над зямлёй:
Мы, Партыя, з табой!

1964

ПЕТРУСІЮ БРОЎКУ

О сіла часу! Хоць бы на хвіліну
Змог чалавек хаду тваю стрымаць,
І вечна юнай далечы вяршыні
Адкрыла б ты яму тады сама...

Калі б... І ўсё ж скрозь тлум жыцця

зямнога

Ці раз прарвуцца даўніх пор вятры,
І хоць на міг саступіць час дарогу
Далёкай яве сонечнай пары.

Тады ўспамін бярэ кірунак просты
Ў свет, дзе ўладарка — маладосць сама,
Дзе ёсць цяпло сапраўднага сяброўства,
Дзе месца чорнай зайздасці пяма;

Дзе памяць сэрца светлым адвяхоркам
Заслопу год пражытых расхіне, —

І ты глядзіш з крутой Сафійскай горкі
На рух плытоў па ўзбуджанай Дзвіне...

Якія воку бачыліся далі,
Святло падзей праз шэры вэлюм хмар,
Дзе ёсць усмешка светлая Купалы
І задуменны коласаўскі твар!..

Дзе ёсць на грам удачы пуд няўдачы
І першы хлеб, зароблены радком,
Навекі сэрцу мілыя Ушачы,
І ласка маці, і бацькоўскі дом...

...Плыты сплылі. Абрыўкі ж летуценняў
Праз пылу залацістага палёт
Праступяць часам хараством пятленным,
Растопяць крохкі марнаслоўя лёд,

Каб зноў плыла паэзіі паводка,
Дзе бліскаўка сапраўднага радка
Была пайдаражэйшаю знаходкай
У трапяткіх ад радасці руках...

О часу ўлада! Ўсё ў цябе так проста,
А паспрабуй твой лад пераінач!
Вось ты сыходзіш з Бруклінскага моста
Былым хлапцом аднекуль з-пад Ушач.

Чужыя ветры кратаюць нясмела
Срабрысты пыл няшчаднай сівізны.
Ён мроіць: пахне вечар пахам спелым
Надзвінскай той духмянай збажыны.

Ён мроіць: звоняць чыстыя крынічкі,
Гамоцяць дзівы-дзіўныя бары,
І падаюць на дно азёраў знічкі,
Як жнівеньскае поўначы дары...

Там родны дом, усё, што сэрцу міла,
Там цённы подых росных берагоў...
І льецца ў песню голас мужнай сілы
Пад сіль нябёс айчыны дарагой...

О песня сэрца! Ўсюды і заўсёды
Яна, як лёс, як неба ў светлы дзень,

Яна сяброўка ў горкі час нягоды,
У пору страт цяжкіх, у дні надзей...

Яна, як сонца першы бляск над светам,
Як першае любові пачуццё...
...Якое ўсё ж ткі шчасце быць паэтам,
Навекі закаханым у жыццё!

1965

ПРАМЕННАСЦЬ

На разамлелы дол зямны,
Зазелянелыя разлогі
Лье шчодро сонца з вышыні
Доўгачаканы дар вясны —
Каскад прамення залатога.

І ад надземных тых дароў
Зямля прыкметна падабрэла
Пад шум разбуджаных бароў,
Пад першы грукат трактароў,
Пад грай грачыны ашалелы.

Мы да яе сваю любоў,
Як слова вернае, стрымалі
Праз гул баёў, праз боль гадоў,
Праз попел, дым, пажар і кроў,
Праз люты гнеў і скрогат сталі.

І мы, хто выжыў і ажыў,
Хто духам вечна песпакойны,
Крычым: спаліце на лаўжы
Сцягі разбою і ілжы —
Зямля стамілася ад войнаў!

Для шчасця створана яна,
І хоць відаць былыя шрамы,
Непераможная вясна
Ідзе пад мірнымі палямі...
Дык ганьба тым, каго вайна
Запляміла крывёй В'етнама!

Спыніце іх, стрымайце іх,
Аброць на іх, паморднік, цуглі,
Каб гром бамбардзіровак сціх,
Каб песняй працы для жывых
Зноў шматгалоса пелі джунглі!

Вясна, вясна! Зялёны гуд,
Пралескі першай пах пясмелы!
Вачэй адвесці не магу,
Калі убачу скрозь смугу
Радзімы твар памаладзелы.

Маршчышкі свежых баразён
Не папсуюць красы нятленай.
Затое ў пору жніўных дзён
Яны абярнуцца як плён
Багаты, спорны і адменны!

Таму, узрушаны, лаўлю
У ясны дзень на тварах строгіх
Усмешкі сонцу і святлу...
Хай льецца шчодро на зямлю
Каскад прамення залатога!

1965

НАВАГОДНЯЕ

Як ліст апошні
Клён, самотай поўны,
Страсае сам
На ўцеху ўсім вятрам,—
Так год мінулы
Ў снежаньскую поўнач
Злятае прэч
Лістком з календара.

А ў гэты час
Арбітаю бясконцай
Ляціць у стынь
Зямлі нагрэты шар.

І ў кожным з нас
Драбок маленькі сонца
Хавае ўсхваляваная душа!

Ёй трошкі сумна,
Боязна і шчасна
Пераступіць
Часін круты парог
У свет, дзе кліча
Ў новы лёт сучаснасць,
Дзе шмат здабыткаў,
Пошукаў,
Трывог.

Але мігцяць
Іскрынкамі сняжынкі
Ў зыбучым бляску
Жоўтых ліхтароў;
Ідзе Снягурка —
Мілая дзяўчынка —
Наіўным цудам
Даўніны старої...

І Дзед Мароз
З сярэбрапае кайстры
Па поўнай жмені зорак
Сыпле ўсім;
І дружны келіх —
Весялосці майстра —
Ідзе па кругу
Гаманлівым тым.

А белы снег
Радзіме лёг на плечы,
Нібы акрыў яе
Пуховы шаль.
Ёй любя слухаць
Гоман чалавечы,
Дзе льюцца песні
І звініць крышталь.

Утульна ёй
Ад нашай цёплай ласкі,
Ад добрых спраў,
Сыпоўскае любві.

На вочы ёй
Не ляжа цень апаскі —
Мір і спакой
Чало яе абвіў.

Хай будзе так
На радасць чалавеку:
Віхрыцца поч
Кружэннем юных пар;
І стрэлак ход
Адмервае паўвека,
І свежы вецер часу
Вее ў твар!

Агоць бенгальскі
Сыпле ноч бясконца,
У змрок ляціць
Зямлі бліскучы шар...
І кожны з нас
Нясе часцінку сонца
Ў сваіх вачах,
Як навагодні дар!

1966

БЕЛАРУСКІЯ ЖАНЧЫНЫ

Не гартаў я фаліянтаў пажаўцелыя старонкі,
Не шукаў пра вас паданняў,
пыл стагоддзяў не страсаў.

Чуў я змалку плач ваш горкі,
чуў я смех ваш срэбразвонкі,
Беларускія жанчыны — неўміручая краса!

Стапам — зграбныя бярозкі,
што павыбеглі край руні,
Замест воч — адбіткі неба яснай чэрвеньскай пары,
Валасы — ручайкі лёну,
галасы — напеў шматструнны,
А усмешкі — водбліск ясны санцавейнае зары.

Гордасць, пэўна, узялі вы ў Рагвалодавай Рагнеды,
Дум ясноту Ефрасінья, пэўна, ў спадчыну дала.

ЯСНАЯ РАЇЦА

Крышталнай свежасцю кранутая,
з вачамі светла-бірузовымі,
Памаладзеўшая, паружавеўшая,
пахарашэўшая на халадку,
Устань, Айчына, яснай раіцай,
зарой умытая пупсоваю,
Прайдзі сваёй паходкай лёгкаю
на распісным, як шкло, лядку!

Прывець той дзень, што веку зарывам
здаўна адзіп з усіх памечаны!
Напоўні алых сцягаў ветразі
дыханнем цёплым павізы!
Каб хваля ўсмешак пракацілася
на крылах шчасця чалавечага
Па-над Палескаю раўнінаю,
на крутаберажку Дзвіны!

Прайдзі сталічнымі бульварамі
і беласценнымі кварталамі,
Дзе сонца ў вокнах свежавымытых
іскрыць праменнаю іграй;
Паслухай шэпт лясоў прытоены,
глянь на густэчу руці ўдалае,
На ўсё, што мы з любоўю шчыраю
завём Айчынаю сваёй!

І ў лістападны дзень, напоўнены
ўрачыстым гулам труб мядзяных,
Адчуеш крокі пакарыцеля
вышынь, глыбінь, зямель і рэк;
Адчуеш доўлідства прыгожасць,
калі знікаюць рыштаванні,
Адчуеш цвёрды поступ творцы,
імя якому — Чалавек!

1966

САКАВІК

Сакавік на зыходзе.

Пазвоп'ваюць кроплі вясны.

І, падталыя, з дахаў жалезных ляцяць ледышы.

Разбіваюцца ў шкельцы

празрыстых драбочкаў яны,—

Воку бліскаўкі сонца

ў крышталіку кожным відны...

Гэта голас вясны —

неспакой і трывога ў душы,

Гэта песня вясны —

крыгаходы Дняпра і Дзвіны...

Сакавік на зыходзе.

Пагульваюць жвава вятры,

Маладыя вятры

маладой і нясмелай вясны.

Гэта чыстае-чыстае

мора блакіту ўгары,

Гэта сінія-сінія,

ў далечы дымнай, бары;

Гэта водар смалісты

ажыўшай пад сонцам вясны,

Аднаўленне

напоўненай таінствам вечным пары.

Сакавік на зыходзе.

Трымценнем залочапых струн

Дорыць сонца праменне

разбуджаным далям зямным.

Сотні сот ручаін

сакавік — журкатлівы пяюп —

Абудзіў да жыцця

і пагнаў іх струменьчыкі ўгрунь;

З плеч атрос цёмны снег,

як цяжкія зімовыя сны,

І шпачыную песню завёў

весьялу-гаваруц...

Сакавік!..

Прыкладаю руку да вачэй казырком

І ўглядаюся ў твар

вечна юнай нястомнай зямлі,

А над ёю пывуць

белабокія хмаркі гуськом,

І спрабуюць свае галасы берасцянкі крадком,

І асілкі-зубры —
 беларускіх лясоў каралі —
 Гучна трубяць,
 працятыя шалам любоўным суздром.

Адчуваннем Радзімы напоўнены думкі мае,
 Прадчуваннем грымот
 навальніцы яе маладой;
 Сваім цёплым дыханнем мне сэрца яна саграе;
 Я вялікай сыноўскай любоўю
 жыву для яе,
 І ў яшчэ неапераным голлі
 яе перасцвіўшых садоў,
 Салавей, што яшчэ не вярнуўся,
 мне песню пяе...

Гэта я так спяшаюся жыць.
 Абганяе ж мяне,
 Нібы пешага копнік,
 вялікага часу хада.

Веру я:
 залатая дзянніца вясны
 не міне,—

Праляціць,
 прагрыміць
 і ласкава плячо закране,

Скажа ціха:
 «Стаміўся, стары?
 Аддыхні — не бяда!»

Дзён тваіх яшчэ шмат,
 не растрчаных марна раней!»

Так і будзе:
 зірні,
 загаіўшы глыбокі свой шрам,
 Каляіны вялікіх шляхоў
 пракладае паўсцяж

Віцязь Працы,
 што шчыт свой аздобіў адбіткам зубра;
 Пурпуровы дыван
 яму сцэле пад ногі зара,
 І вядзе яго цвёрдай рукою
 насунар вятрам

Майстра часу і шчасця —
 Вялікі Садоўнік жыцця!

ЧАС

Не капа снапоў —
Гадоў капа.
І з сабой
застаўшыся
Сам-насам,
Адказы:
Знайшоў ты,
Што шукаў?
Ці заўсёды
Паспяваў
за часам?

Ці заўсёды
Быў на вышыні,
Скуль лягчэй
Таго, хто ўнізе,
Спляміць?
Не трывож душы,
З вачэй гані
Пошасць крыўды,
Ўзрушаная памяць!

Зберажы адно,
Што нёс праз лёс,
Праз хрыбты вышышъ,
Прадонні, рэкі:
Шчырасць сэрца,
Веры чысты плёс
І яшчэ —
Аблічча чалавека.

Месяц люты —
Месяц завірух.
Першы дзень яго —
Тваё з'яўленне.
Мо таму і сівер —
Лепшы друг,
Памагаты ўсіх зямных імкненняў?!

Не ўвабрала памяць
Фарбы лет,
Бо прыпала перавага зімам.

Між завей
Хутчэй знаходзіў след,
Чым паміж пялёсткаў,
Да любімай.

Мора часу —
З кропелек-хвілін.
У адной з тых кропель —
Атам шчасця.
Паспрабуй знайдзі,
Калі прыліў
Распачне
Ўзбярэжнай галькай шастаць?!

Ты ж знайшоў.
Бо ўзяў не наавер
Песню тую,
Што й дасюль не снета,
Ні радком,
Што лёг у першы верш,
Ні страфой апошняга санета.

Не саліст,
Не «свіст»,
Не вакаліст,
Гучнатрубны,
Ў салаўіным садзе, —
Нёс ты песню,
Як чырвоны ліст,
Што трымціць дрыготка
Ў лістападзе.

Строй радкоў
На лінію агню
Ты вадзіў з сябрамі
Ў год трыццаты
Штурмаваць такую вышыню,
Што падчас
Займала дух зацята!

З імі разам
Гнаў ты музу ў цэх,
Сокамі зямлі
Паіў у лузе;

Слоў пялёсткі,
Як ружовы снег,
На дарожку сышаў
Добрай музе.

«Дзе вы, другі,—
Клічаш,—
Дзе, браты?
Аднадумцы
Тых гадоў далёкіх?»
Мо й табе
Да канцавой вярсты
Час адмераў скупа
Жменьку крокаў?

Так ці йначай
Прысягаў: «Люблю!»,
Хоць не быў
Залётнікам ці фатам.
Скаланалі ў тыя дні зямлю
Навальніц далёкія раскаты.

З імі ў такт
Грымелі цягнікі,
На паўночны ўсход
Кацілі колы.
З церняў плёў
Дваццаты век вяшкі
Тым,
Хто больш не верпецца ніколі!

Ты ж застаўся
Да канца ў страі,
Плоць ад плоці
Сын зямлі бацькоўскай,
Каб вярнуцца ў сад,
Дзе салаўі
Вучаць песням
Юных падгалоскаў.

І хоць сцюжай
Доўга быў прыкут
Да зямлянкі мёрзлай,
Да барака,

Музу ўсё ж
Трымаў на ланцужку,
Хоць, вядома,
Муза — не сабака!

Хай слухмянай
Будзе й надалей!
Ўсё ж
Неразмалёваная краля!
Людзям ад паэзіі цяшлей,
У паходзе,
Ў працы,
На прывале.

Людзям
Ад паэзіі святлей —
Прэч збягае
Адзіноцтва прывід.
Родных слоў
Струмень празрысты лье
Голас песні,
Што душой не крывіць!

Несучы яго
Насустрэч дню,
Хоць ты сам
Даўно ўжо не язычнік,
Пакланяйся век
Таму агню,
Што навечна распаліў
Кастрычнік!

1966

❁ ДЗЕНЬ ❁ НАСТУПНЫ

ДЗЕНЬ НАСТУПНЫ

Я прадбачу прыход твой,
Мне рысы твае, сэрцу мілыя,
Свецяць раннем празрыстым,
Адцешнем высокіх шырот.
І раскутая думка ляціць,
Лёгкавейная і шпаркакрылая,
Да шматлюдных кварталаў,
Што ўзняты кіпучаю сілаю,
Да ажурных тых шыбін,
Дзе дождж веснавы барабаніць, як шрот...

Да цябе, Дзень Наступны,
Скіраваны думкі, надзеі і помыслы.
Жураўліным ключом

Шалясцяць нашых дзёрзкіх задум

паслапцы,

Што лунаюць над жоўтым палеткам,
Над нафтавым промыслам
У гадзіну, як поч над зямлёю
Закіне сузор'яў каромыслы
І па зорцы блакітнай
Павесіць на кожным канцы...

Я чакаю цябе, Дзень Наступны,
З трывогаю светлаю нейкаю.
Ясны твар твой не засціць
Шумлівых турбот мітульга...

Я не сплю, я ўглядаюся ў вочы твае
З мігатлівымі вейкамі —
Бачу вобраз Радзімы,
Вясну
І таполі з лісточкамі клейкімі...
І тады нараджаецца верш,
Дзе папяты радкі,
Як стракатых вясёлак дуга...

І тады небасхіл,
Разатканы па сіні аздобаю зорчатай,
Асвятляецца бляскам малапкавым
Тысячавольтных вачэй;
І ўступае у сілу жыцця
Чарадзейства вялікае
Працы і творчасці;
І нязрушная веліч прадбачання
Ленінскай зоркасці
Палымнее над векам суровым
Ста сонцаў ярчэй!

Жарам сэрцаў сваіх
Растапляем мы нетры прамёрзлыя,
З непадатных парод
Высякаем мы россып алмазны кайлом!
І ўцякаюць пачвары,
Што ўчора драпежнай звярынаю мордаю
Выскаляліся злосна,
Напалмам пустэльні ствараючы мёртвыя
Там, дзе сонца нямаўна
Над вечназялёнай зямлёю плыло!

Веру я, Дзень Настуншы,
Ты прыйдзеш для шчасця,
Вялікай надзеяй асветлены,
Перашкоды змятаючы прэч
Непахіснай рукою,
Падстаўляючы сонцу гаючаму
Твар свой абветраны, —
Бо заве цябе воляй пястрымнаю,
Ласкай прыветнаю
Непераможная сіла
Любові людскоі!

1967

СОНЕЧНАСЦЬ

Добра лёгкім надыхацца ўдосталь
Перамытым дажджамі наветрам!
Добра спраўдзіць сатканыя сцюжай
Прадчуванняў зімовыя сны!
І адчуць, як бягуць легканогія,
Трапяткія вясновыя ветры
Лашчыць грыўкі зеленатравыя
Маладой легкадумнай вясны...

Ах, красуня! Гамонку ўзнаўлення
Чую ў срэбры тваіх ручаінак!
І навострапа вока на цуды,
І па дзівы настроены слых:
Ажываюць ад сонечнай ласкі
Мірыяды іскрынак-расінак,
Мірыяды раслінак-травінак,
Мірыяды лічынак малых...

І над тым ізумрудным разводдзем,
Дзе разбуджаных нетраў дыханнем
Уздымаецца цёплая пара
Ад вільготных узораных скіб,
І над тым шклобетонным калосам,
Дзе лягла прамізна скрыжаванняў,—
Раскалолася зырка сонечнасць
На прамешчыкі ўсмешак людскіх...

Той зямной пекнатой дух працяты
Акрыяе, уражаны раптам,
Ад цяпла на душы загрубелай,
Ад святла ў пацьмяпелых вачах!
Ён пакліча у далеч паходаў
Па нязведаных сонечных трактах,
Дух вандроўны няўтольных шуканняў,
Што да сівых гадоў не ачах...

Крылы ўзяць бы ў юнацтва на шчасце
Для палёту арлінай дарогай,
Скуль відаць, як на цёплай далопі,
Ўся залітая сонцам зямля!
Глянеш проста ў людскія абліччы —
І мякчэе іх выраз пястрогі;

Глянеш вышай — расчэрчвае неба
Рэактыўнага следу пятля...

Так і трэба! Вясна, гулкім рэхам
Поўні вушы, і душы, і сэрцы
Тым, хто створаі для міру і шчасця,
Для адвагі, для працы, для ўцех!
Хай растуць толькі кветкі і злакі
Для працягу жыцця, а не смерці,
Хай растуць толькі травы і дрэвы,
Хай цвітуць толькі песні і смех!..

1967

ВЯСНА МАЛАДОСЦІ

Я чую ўсім сэрцам
прыход твой, жаданая госця,
Лаўлю тваю ўсмішку,
трымцепне заранкі ў вачах,
Вясна аднаўлення,
вясна залатой маладосці,
З красою-касою,
з праменьняў заплеценай проста,
На зграбных, нягнуткіх
пакатых дзявочых плячах!

Уся ты ў абноўках,
сатканых з пярэстых вясёлак,
Ў маністах азёраў,
у стужках завілістых рэк,
Уся ў аксаміце,
што сцелецца рупню па долях,
З брывамі чарнявых бароў
і мігценнем навек
Ідзеш ты, як пава,—
і ўсё ажывае наўкола...

Ідзеш —
і прыветна схіляе зялёнае вецце
Танклявых бярозак
крыху сарамяжлівы гурт,

І штосьці нашэптвае вербам
задумапы вецер,
І краскі вітаюць чмялёў барытонавы гуд,
І песня твая разлятаецца рэхам па свеце...

Вясна маладосці!
На сонечна-сінім узмежку,
Як помнікі часу,
мы памяць аб тых збераглі,
Хто паў у баях,
хто прайшоў партызанскія сцежкі,
Каб ты маладою красуняй
прайшла па зямлі
Раздорваць
святлістага шчасця праменныя ўсмешкі!..

Твой поступ спакойны
назад аніхто не паверне,
Хоць гул навальніц
далятае аднекуль з-за хмар,
Хоць зброяй пабразгвае хтось
ваяўнічы празмерна...
Растуць на зямлі велікапы
з драбнюткага зерня,
Паўвека назад,
што пасеяў народ-гаспадар!

Вясна маладосці!
У крузе сяброўскім і цесным
Вітаюць цябе
і юнак і стары ветэран,
І ў гонар табе
узлятае арліная песня,
Зганяючы прэч
чорнай змовы атрутны туман,
Каб чыстым было над Радзімай
тваё паднябессе!

1967

БЕЛАРУСЫ

А хто там ідзе, а хто там ідзе
У агромністай такой грамадзе?
— Беларусы.

А што яны нясуць на худых плячах,
На руках у крыві, на нагах у лапцях?
— Сваю крыўду.

Янка Купала

Над горадам вецер асенні гудзе,
Барвянай зарою займаецца дзень...
А хто там, а хто там, а хто там ідзе?
— Ідуць беларусы!

Паўвека ўрачыста адмервае час
З той даты, калі пад сцягі Ільіча
У бой за свабоду плячо да пляча
пайшлі беларусы!

І крыўду, што гнула людзей да зямлі,
Кастрычніцкім ветрам навекі змялі,
Каб з гэтай часіны назвацца маглі
людзьмі беларусы!

А хто там ідзе ды ў такой грамадзе,
Хто песняй і меддзію аркестраў гудзе,
Дзе месца няма ні бядзе, ні нудзе?
— Сыны Беларусі!

Устань жа, паэт, мудрым вокам зірні:
Ты сны аб Камуне трывожпыя спіў,—
Ярчэюць яе залатыя агні
па ўсёй Беларусі!

А хто там ідзе? Чуеш гучны адказ:
Ідзе шматмільённы рабочы клас,
Каму падуладны Наступнага час
зямлі беларускай!

Ён шчасце нясе, а не крыўду з бядой,
На плошчы, на вуліцы сёл, гарадоў,
У кожны, асветлены радасцю дом
зямлі беларускай!

А хто там ідзе з надпямонскіх нізін?
З-пад пушчаў палескіх,
наддзвіпскіх раўнін?
Прапраўнук Скарыны? Заслопава сын?
— Народ Беларусі!

Народ, што на бітву з фашызмам паўстаў,
Што меч грознай помсты высока трымаў,
Што мужна стаяў, што грудзьмі адстаяў
зямлю Беларусі!

А хто там ідзе ў алым моры сцягоў?
Шахцёр? Нафтавік? Пакарыцель палёў?
Вучоны ці воін?
— Мільёны сыноў
зямлі беларускай!

А хто на чале тых мільёнаў ідзе?
Хто ў заўтрашні дзень іх да шчасця вядзе?
Як зваць тых нязломных і простых людзей?
— Іх зваць — камуністы!

1967

Мой горад

ВЯЧЭРШІ МІНСК

Калі загараюцца ў горадзе родным агні
І мякка кладуцца на сцены яго светацні,
Я Час заклікаю: вярні,
хоць на момант вярні
Стракаты ўспамін
у ружова-праменным спляценні!

Па-даўняму на паваротах скрыгоча трамвай,
Блакітныя іскры выкрэшвае сіні тралейбус,
І спіць, не паспеўшы пажоўкнуць,
у парках трава,
Дзе снег прыцярушыў
яшчэ не застыўшую глебу...

Мой горад!
Суровай і строгай твая прыгажосць
Стваралася ў дні,
калі памяць вайны не астыла.
І камень твой кожны
любоў сагравала, не злосць,
І сонца Наступнага з кожнае шыбы свяціла.

Мой горад,
паклаўшы на сэрца руку, я скажу:
Памножыўшы веру і мужнасць
на гарт і адвагу,
Ніхто з нас не кляўся
ні кнігам святым, ні крыжу,
Каб вернасць табе захаваць,
як пад сцягам прысягу!

Праз бедствы васнай разлукі
з нас кожны пранёс
Пязменнасць пачуццяў,
высокай любові гарэшце,

Каб шчасцем вяртацца,
як токам працятым паскрозь,
Шчакою прыпасці
да цёпных ад сонца каменяў...

Як з попелу казачны птах,
ты узняўся з руін
Да светлых вышынь,
перамытых праменным разводдзем,
Каб люд разнамоўны
з далёкіх ці блізкіх краін
Нямеў ад здзіўлення —
кім стаў ты за чвэртку стагоддзя!

Я ведаў калісьці
і ведаю гэта цяпер:
Цябе я не ўслаўлю
радком сваім сціплым і сціслым.
А ўсё ж запаветнаму слову паэта павер,
Хай шчырасць прызнання
падслухае ціхая Свіслач:

Я твой з нараджэння,
ўлюбёны ў цябе старажыл,
Твой муляр,
Што ўклаў не адну ў твой падмурак цагліну,
Каб пыл руйнавання пракляўшы,
ты тройчы ажыў
Ва ўсім характэве
і ва ўсёй прамізне
строгіх ліній...

Калі загараюцца ў горадзе мілым агні
І блізіцца поўнач,
я Часу пагадваю часта:
Старонку жывую пражытага дня адгарні,—
Хай, сонцам заліты,
дзець заўтрашні свеціцца шчасцем!

1970

ГУБЕРНАТАРСКІ САД

Памяці І. Пуліхава

Губернатарскі сад.
Духавыя аркестры.
Трубным голасам стогнуць
Палкавыя басы.
Звон малішавы шпораў
І букецік пярэсты
Беласнежных паненак
Кісёйнай красы...
Губернатарскі сад!
«Уваход забаронен
Для сабак і салдат»
(І для чэрні любой!)...
Далятаюць званы
Дзесьці з плошчы Саборнай —
Кат Курлоў едзе ў сад
У карэце сваёй...

Яшчэ стрэлы расстрэлу
Ў сэрцах — спуджаным рэхам
І на вулічным бруку
Не высахла кроў, —
У расквечаны сад
Для пацехі-уцехі
Едзе царскі сатрап —
Губернатар Курлоў.

Гнеў рабочы, каб мог,
Нечысць гэтую змеў бы,
Утапіў бы ў гразі,
Каб не пэцкаць ваду...
І студэнт малады
Самаробную бомбу
Безразважна штурляе
Ў брыду на хаду...

Памяць, востраю будзь, —
Не забудзь сваёго сыпа,
Што задунае пятлёй
На варотах турмы!..

.

На прыцішаны парк
Вечар лёг цёмна-сіні,
І агні пагасілі гіганты-дамы.

Горад спіць.
Горад будняў і вечнае славы,
Што за дзевяць вякоў
На калені не стаў,
Каб з патхнення і працы —
Цудоўнага сплаву —
Харашэць і сталець
Непахісным, як сталь.

Льецца мякка святло
На граніт абеліска.
Ля падножжа,
Як сімвал бяссмерця, —
Агонь.
Дзень паступны ўступае
На вуліцы Мінска,
Золак сцягам чырвоным
Вітае яго.

1970

МОЙ ДОМ

Мой дом стаіць на вуліцы Купалы,
На беразе няшпаркае ракі,
Дзе нізка вербы да вады прыпалі,
Дзе за акном лунаюць галубкі.

Дзе я з паверха пятага, як вязень,
Палоннік вечны рыфмы і радка,
Гляджу на кроны стогадовых вязаў,
На снег, што лёг на парк,
нібы паркаль...

І бачу я, падняўшы, як забрала,
Тугую штору над сваім акном:
Ідзе з кійком на вуліцы Купала
У невялічкі свой драўляны дом.

Непадалёк, не больш за два кварталы,
Ён пад таполяй, у густым садку,
Той мілы кут, дзе жыў калісь Купала,
Дзе салаўіны спеў будзіў раку...

Вось узышоў ён на каменны ганак,
Зірнуў наўкол, зірнуў і не пазнаў:
Ружовым птахам б'ецца ў вокны рапак,
І вочы слепіць снегу белізна...

І дом не той, і ссечана таполя,
І паяспеў нібыта даляглед,
І з барэльсфа ён глядзіць, як колісь,
На малады ў сняхынках срэбных сад...

І ўсё, чым жыў калісьці, жыў і марыў,
Як у чароўнай казцы ажыло:
Вунь за ракою падпірае хмары
Ажурнай вежы вострае стыло;

Вунь бераг дружна гмахі абступілі,
Зарэчных хатак знік пахілы строй...
«Народзе мой, дзе ўзяў ты столькі сілы,
Каб гэта ўсё стварыць сваёй рукой?!»

Ён так сказаў? А можа, мне здалося?
Адно здаецца — ісціну знайду:
Былое тут з цяперашнім злілося
У сугалоссе здзейшаных задум!

1970

ЛЕНИНСКІ ПРАСПЕКТ

На Ленінскім праспекце сонца многа,
Усмешак многа добрых і шчаслівых.
На велічы, сатканай з ліній строгіх,
Паклаў адбітак свой здзяйсненняў час імклівы.

Над ім зіхціць святлісты дзень красавіковы,
Над ім плывуць аблок празрыстыя чародкі,

Галінкі ліп вась-вась успалыхнуць гатовы
Вясновай прозелені полымем салодкім...

Умельства рук сваіх, любоў гарачых сэрцаў,
Агонь душы сваёй уклаўшы ў кожны камень,
Яго народ узняў з руін, нябыту, смерці
Над прахам дзён былых, над хмурнымі вякамі.

Таму ад плошчы той, дзе моўчкі ўзняўся Ленін,
Узяў пачатак ён артэрыяй Радзімы.
Таму як лепшых мар жывое ўвасабленне
Яго народ назваў найдаражэйшым імем.

Друг юны, калі ідзеш па Ленінскім праспекце,
Не забывай, што ідзеш насустрач мэце светлай,
Якую ў час павалы, слот і ліхалеццяў
Вялікі наш Ільіч узняў над змрочным светам!

1962

МІНСКАЕ МОРА

О Мінскае мора!.. І смешна й дзівосна —
Мой горад спрадвеку зусім сухапутны!
А вецер гайдае высокія сосны,
Што выбеглі аж на ўзбярэжжа. І чутна,
Як шаптаюць хвалі на пляжы пячаным,
Як чайкі лунаюць над самай вадою,
Як катэр стракоча па гладзі люстранай,
Як міма байдаркі імчацца стралою...

Я знаю шэсць мораў, блакіт іх прастораў,
Сівых акіянаў раз'юшацы мораў, —
А гляну ў твой твар з беражка Ганалесу,
І доўга ў душы ўсё гучыць твая песня!..
Па хрусткаму жвіру пайду на змярканні
Пад шэпт чарацыны, гамонку сасёнак,
І даўня змора націху растапе
Ад паху аэру і белых рамонак...

Мне ў твар павявае чысцейшым паветрам
Да болю ўсім сэрцам любімай айчыны,

І скарб сваіх думак і слоў запаветных
Я ёй давяраю адной і адзінай.
Не танца мне гэтае шчасце далася,
Знаёмы яму і разлука, і ростань,
Глыбокага роздуму позняя восень,
І поціск рукі дарагога сяброўства...

У сонных затоках шапочуць асокі,
І разам з вясны маладымі вятрамі
Мне бачацца марывы мараў далёкіх,
Што сінім дымком праплылі пад кастрамі...
Мне чуецца голас адзіны у свеце,
Як з вуліцы Розы юнацкае скерца,
Мне мора майго несалёны вецер
Даносіць яго аж да самага сэрца...

Напоўні мне лёгкія, Мінскае мора,
Вільготным і чыстым вясновым дыханнем,
Каб бронхі не рыпалі даўняю змораі
На шостым дзесятку майго існавання!..
...Ну што — вадасховішча?! Гэта не імя,
А мора — тут веліч, любоў і пашана,
Тым больш што стварылі рукамі сваімі
Цябе дарагія мае мінчане!

1961

МІНСКІЯ АГНІ

Загараецца зоркамі вечар,
Дрэмлюць паркі ў нямоў цішыні.
Мы выходзім з табой на сустрэчу,
Свецяць нам залатыя агні.
Нас прывеціць ласкава сталіца
Бляскам вуліц і шолахам ліп,
Сэрцу мілых сябровак абліччам
І дыханнем шчаслівай зямлі...

Сябры, дарагія сябры,
Мы будзем далёка ці блізка,

Але не забудзем сустрэч вечары,
Агні залатыя над Мінскам.

Мы праходзім да самага рання,
Покуль золак асветліць зямлю,
І паўторым сто раз на расстанні
Непаўторнае слова «люблю»...
А працнецца наш горад любімы
І паклічуць да працы гудкі,—
Станем поплеч з сябрамі сваімі
Наша шчасце тварыць на вякі.

Сябры, дарагія сябры,
Мы будзем далёка ці блізка,
Але не забудзем сустрэч вечары,
Агні залатыя над Мінскам.

Пройдзе час, і кране цеплынёю
Нашы сэрцы чароўны ўспамін
Пра сустрэчы над ціхай ракою,
Пра асветлены зорамі Мінск.
Мы збяромся — сябры маладосці,
Як запаліць сталіца агні,
І паднімем заздраўныя тосты
За юнацтва шчаслівыя дні.

Сябры, дарагія сябры,
Мы будзем далёка ці блізка,
Але не забудзем сустрэч вечары,
Агні залатыя над Мінскам.

1961

Першы снег

ПЕРАДЗІМОВАЕ

Яшчэ не снег — пароша толькі,
Яшчэ далёка да каляд,
А твар кусае вецер золкі,
І лёдам скута каляя.

Адбітак колаў між калдобін
Змяёй паўзучаю пралёг,
І дрэвы ў срэбранай аздобе —
Нібы завей сівых пралог.

Так міла ўсё: і адзінота,
І гэта царства цішыні,
І шэпт засохлага чарота,
І пад лядком усплёск крыніц,

І прэлы ліст асіны горкай,
Ледзь прыцярушаны сняжком,
І след вяртлявае вавёркі,
І апусцелы дзятлаў дом...

Іду, мінаючы прысады,
Між дрэў бязлістых і пямых.
Бярозак белых каланада
Вядзе ў чароўны храм зімы.

Вядзе у свет забытай казкі,
У свет прыгод, дзівос, падзей,
Дзе ходзіць борам без апаскі
Даўно забыты Берандзей...

О свет наіўных уяўленняў,
О рамантычны дзіўны свет!
Лаўлю ўснамін, нібы аленні
Па першазімку лёгкі след.

І не дзіўлюся аніколькі
Прыкметам блізкай даўніны,
Калі убачу ў шэрым золку
Аблічча роднай стараны.

Калі ў застылых каляінах,
У грудях руйнае раллі
Убачу міля маршчыны
Маёй карміцелькі-зямлі.

Калі ў вачах маёй Айчыны
Убачу водсвет дабраты,
Душой спасцігнуўшы прычыны
Яе высокай прастаты.

Калі ў прасторы безбярэжным
Убачу, паланёны сам,
Як свеціцца ў кароне снежнай
Яе пятленая краса!

СПЯЖЫНКІ

Ляцяць смяжынкi, быццам успамiны
Малапкai перакрэсленых гадоў:
Над Бурхалою белыя вяршыні,
Запевы прысковыя гудкоў.

Там не смяжынкi, там пурга бушуе,
Снег замятае стылыя гальцы.
Там грэў кастром азяблюю душу я,
Каб не аддаць у бездараж канцы.

Там друг жыве. Нямеючы ад смагі,
За дваццаць зiм мы многа вёрст праiшлі...
На горных рэках нам грымелi драгі
Найвесеялейшай музыкай зямлі.

Гады сяброўства — гэта не адцiнак
Кароткіх стрэч: «Здароў — бывай здароў!»
Iх не купiць за жменю залацiнак
I не прадаць за ломкi хруст рублёў.

Яны пякельнай сцюжай гартаваны,
Дзе сопкі-сведкі строіліся ў рад,
Калі жывую здань палярных ззяшляў
Выводзіў снежань моўчкі на парад.

І вось цяпер сняяжынкі успамінаў
Скрозь забыцця залочаны пылок
Ляцяць, ляцяць заснежанай далінай
Туды, дзе ў тундру дружбы след пралёт.

І бачу я: друг Саша, нібы маг той,
Знікае горда ў чэраве зямным,
Адкуль на белы свет з глыбіняў шахты
Плывуць вагонкі з груптам залатым.

Бог кубажа, падземных нетраў знаўца,
Маркшэйдэр шахт, ён нёс тэадаліт,
Як булаву Багдан. Такіх, прызнацца,
Жыве не вельмі густа на зямлі.

Цяпер на дзікім тым мерыдыяне
Агні эпохі плаваць лёд і стынь.
І голас дружбы кліча на спатканне —
Яшчэ пуд солі з'есці хоць адзін.

Што адкажу? Нас — ты ды я — адзінкі.
Дык прылятай на «Іле» ці на «ТУ»,
Пакуль зімы сівенькае сняяжынкі
Не пабялілі скроні на ляту!

ПЕРШАЗІМАК

Ну вось і скончан доўгі паядынак.
Вятроў гамонка сціхла. Лес у спе.
Скуное сонца ў безлічы іскрынак
Адлюстрадаў сцюдзёны першы снег.

Як дабяла адмытая бялізна,
Лягла на дол сняяжынак белізна.
І сонца шар халодны і вялізны
Зямлі нямоі нібыта не пазнаў.

Стаю адзін, як слуп на скрыжаванні.
Скрозь белы сон

лаўлю пясмелы гук

І множу слодыч радасных спатканняў
На гаркату няпрошаных разлук.

Хто перамога? Як забыты здымак,
Уваскрашае памяць гэтакі ж дзень:
І цішыню, і снег, і першазімак,
І на ружовым снезе сіні цець...

І ў сэрцы рэха той адной хвіліны,
Што белым крыллем высака ўзнялі
Пірамідальных елак верхавіны,
Узвышшы заварожанай зямлі...

І ўсё, ў чым бачыў змест,
і сэнс, і сутнасць,
Чым так юнацтва ўмела даражыць,
Я перажыў, як і тваю адсутнасць,
І як сваё падзенне перажыў...

І за гады, што слухаў крокаў гукі,
Што рэха іх лавіў сто раз на дню,—
Я навучыўся быць глухім да стуку,
Я навучыўся слухаць цішыню.

Вось і цяпер я пемасці ў абдымкі
Душу і памяць сэрца аддаю,
Няхай сабе на чыстым першазімку
Кладуць сцяжынку роўную сваю.

1970

ПАМЯЦЬ

Дарога памяці пад ногі не кладзецца
Праспектам людным, дзе ў вітрынным шкле
Мінулае сучасным адаб'ецца,
У вечаровым прывідным святле.

А можа, памяць — позпія дажышкі,
Дзе страты — бы ў іржышчы каласкі?!
Ці ў пыл сухменю ўпаўшыя дажджышкі?!
Ці ліст, сарваны ветрам, трапяткі?!

А можа, памяць — ціхі закавулак?!
Зарослы сад, акацый жоўты цвет?!
Цень адзіноцтва, роздуму прытулак?!
Калейдаскоп пражытых зім і лет?!

А можа быць — крынічка-ручайка
У шапатлівым ніцым лазняку,
Што ў снёжку у збавіцельным цяньку
То прападзе, то вынаўзе змяінкай,
Лускай бліснуўшы ў залатым пяску?!

Не. Між пачаткам і канцом дарогі
Над быстрынёй гадоў кладзе наўпрост
Людская памяць, як канструктар строгі,
У дзень наступны свой ажурны мост.

Я ўдзячны ёй, што праз сатлелы прысак
Былых начуццяў цепліць аганёк,
Дзе свеціць вобраз з мілых сэрцу рысак,
Што побач, тут, зусім непадалёк...

О маладосць! Я твай ігрысты трунак
Калісьці піў без роздуму пабгом.
Ты цэлы свет дала мне ў падарунак,
Калі пад светам першы грывуў гром.

І так ці не, а шчодрым тым багаццем
Раснарадзіўся шчыра, як умеў:
Набудаваў наветраных палацаў,
Панасадзіў навокал райскіх дрэў...

І хоць не раз у тым вялікім руху
Старчма лицеў у бездань з вышыні,

Прайшоў я пеша скрухі-завірухі,—
Не па ружовым праскакаў кані!

Час, не крыўдуй! Праз пушчы, багны, горы,
Дзе мацярык ад сцюжы камянеў,
Як свой, працёс я твой высокі гошар
У той, не вельмі цёнлайі старане...
Там, на ўскрайку сушы, белы горад —
Вазьмі яго па памяць аба мне!

Я твой паэт. Не першы з гучнай плоймы,
Без лаўрэацкіх метак на грудзях,
І не патрон з чыноўнае абоймы,
Дзе размяркован талент па чынах...

Будзь да канца са мной, сяброўка-памяць,
Нібы крышталь гранёны, чыстай будзь!
Хай крыўда нават века не захламіць,
Калі мядзяна трубы загудуць!

1970

ЖЫВЫ СЯРОД ЖЫВЫХ

1

Вятроў павеўных з поўдня подых цёплы,
Уздых зямлі, абуджанаі ад сну,
На залатых ствалах жывіцы кронлі,
Нібы вясны аздобы з бурштыну;

Птушыны хор — лясоў рознагалоссе,
Гул крыгалому, раніц халадок,
Усё ў адну сімфонію злілося,
Усё слялося у адзін клубок.

Зямля гудзе. Зямля пяс ўрачыста,
Як песню несень гучны гімн жыццю.
Не дасць сначыну поступ той вячысты,
Не дасць дарогі памяць забыццю.

Бо ён жыве жывы ў душы народа,
Не волат з казкі, а звычайны, свой,

Суздром зямны, падзелены ад роду
Арліным вокам, яспай галавой.

Таму, праішоўшы тракты крыжавыя
Праз прах і попел, едкі дым вайны,
Мы з ім гаворым, як з жывым жывыя,
У светлы поўдзень сотае вясны.

І праз напевы — спевы веснавыя,
На міг спыніўшы пеўтаймоўны час,
Мы чуем крокі Леніна жывыя,
Мы чуем родны голас Ільіча.

2

Вось мы ідзём па ўскрайку катлавана
З табой, равеснік мой немалады,
Зірні: тут заўтра ўстануць велікапы
З бетону, шкла. І тыя гарады

Заселіць густа племя маладое,
Што не гарэла ў вогнішчы вайны,
Што з першых дзён не зналася з бядою,
Што не насіла плям чужої віны.

Яму жывецца весела, прасторна,
Яму глядзіцца смела ў далячынь
Ці то з крутых вяршынь высакагорных,
Ці то з палескіх пушчаў і нізін.

І хтосьці з юных позірк мімалётны
Прыпыніць, можа, ўбачыўшы ў кутку
Музейны скарб — забытыя палотны:
Кубанку-шапку, маўзер па баку,

Тачанак лёт, віхор у конскіх грывах,
Прабіты сцяг над конніцаю тої,
Дзе ўсё — імнэт адзінага парыву,
Дзе ўсё — рашучы і астатні бої.

Дзе мы праз дым, праз далі агнявыя,
Праз гучны кліч гарніста-трубача
Пачулі крокі Леніна жывыя,
Пачулі родны голас Ільіча.

3

Свет цішыні не знаў яшчэ ніколі,
 Нібы вулкан жывы, ракоча час.
 Па ўсёй планеце бой вядзе за волю
 Народ усіх краін, плямёнаў, рас.

Гудзе зямля. І полымя напалму
 Дракопаў свой висоўвае язык
 Сям-там, дзе цуд зямпы — жывыя
пальмы —
 Дзіцячы ловіць прадсмяротны крык.

Ці там, дзе рве блакіт Міжземнамор'я
 Атрутны дым разбойнае ганні,
 Ці там, дзе Крыж паўднёвага сузор'я
 Глядзіць, як тонуць астравы ў агні...

Але стаіць, нібы уцёс, Гавана,
 І ўзняў В'етнам высока алы сцяг,
 І дзень ірдзе над далінай Збанаў,
 І спяць тайфуны ў зарасцях трысця.

Дарма трасе падземны гул Неваду,
 Дарма рве нетры скуты вадарод,
 Зямля гудзе — ніхто не дасць ёй рады,
 Ні бог, ні цар; адзін герой — парод!

І дзе б ні ўзняў ён роты баявыя,
 І дзе б ён бой апошні ні пачаў, —
 Ён чуе крокі Леніна жывыя,
 Ён чуе родны голас Ільіча.

4

Шырокі свет. Даль тоне ў дымцы сіняй.
 Свой ясны твар падставіўшы вятрам,
 Усмешку шле краса зямлі — Расія,
 З касою русай большая сястра.

А там, дзе стэп у марыве дыміцца,
 Абвіўшы стап істужкаю Дняпра,
 Плячо ў плячо з малодшаю сястрыцай
 Ідзе Украіна — родная сястра.

Тры маладзіцы, тры сястры-славянкі,
У крузе ўсіх дваццаці братоў,
Яны ідуць шчасліва сінім ранкам
Да вышыні няскораных хрыбтоў.

Вядзе іх той, хто парадніў навечна,
Хто іх з'яднаў у дружную сям'ю,
Той, перад кім схіляе чалавецтва
У знак павагі галаву сваю.

Той, перад кім раскрыты нашы сэрцы,
З кім кожны дзень мы раімся ва ўсім,
Хто сам, прайшоўшы цераз грань
бясмерця,
Напрамак верны паказаў жывым.

Таму ў дні свят і ў будні баявыя
Па ім звяраем мы заўжды свой час,
Бо чуем крокі Леніна жывыя,
Бо чуем родны голас Ільіча!

1970

КАМУНІСТЫ

Гучных слоў не патрэбна.
Няхай прагучыць не ўрачыста
Дзелавае размова
спакойных руплівых людзей.
У пазведаны свет
пракладаюць шляхі камуністы,
І зямля ад вялікага зруху трывожна гудзе.

Бой за шчасце людское
ідзе па гарачай планеце —
Камуністы наперадзе. Так навялося здаўна,
Калі бліснула першай маланкаю
першая ў свеце
За народнае шчасце
пад сцягам свабоды ваіна.

Гучных слоў не патрэбна.
У лічбах спакойнай размовы
Веліч планаў, як вежа,
расце да нязнаных ясных,
Бо жыве ў кожным з нас
Ільіча заповітнае слова,
Што вяло першы трактар
і першы вядзе лунаход.

Гучных слоў не патрэбна.
Жывуць не для гучнае славы
Камуністы —
праходчыкі новых вышынь і глыбінь.
Хай грукочуць гады,
як на стыках цяжкія саставы.
Дні лятуць, як вятры
за абшыўкай касмічных кабіп.

Чым вышэй наш уздым
на вяршыні дваццатага веку,
Чым далей між халодных сузор'яў
лятуць караблі,
Тым жывецца смялей, спакайней,
шчаслівей чалавеку,
Бо за шчасце людзей
бой вядуць камуністы зямлі.

Вось і сёння са мной
па алеі геройскага Мінска
Ты прайдзі, мой сучаснік,
пагодлівым сонечным днём
Пакланіцца
суровай і мужнай красе абеліска,
Нахіліцца чалом
над нязгасным і Вечным агнём.

Ты прайдзі да зялёнае хаткі
над Свіслаччу-рэчкай,
Скуль пачатак узяў
вечнай плыні нястрыманы рух.
Не, ніколі, ніколі
не кануць ні ў Лету, ні ў вечнасць
Тых імёны,
хто першы запалку падносіў к кастру.

Тых імёны,
хто стаў да канца пенахіснай скалою
Бараніць сваю маці
ад нечысці чорнай ганні,
Хто прышаў да грудзей
яе кроўю палітага долу,
Хто застаўся ў адбымках
халоднай яго цішыні.

Памяць строгая,
будзь спадарожнікам сэрца вячыстым!
Свежы вецер эпохі,
у нашыя ветразі дзьмі!
Ёсць адзін абавязак
і права адно ў камуніста:
У рабоце, ў бядзе, у баі
першым быць між людзьмі!

Праз дрымучасць міпуўшчыны —
спадчыну цёмную веку,
Праз саваны і джунглі,
праз зарасні пестраў лясных
Пракладаюць у заўтрашні дзень
залатую прасеку
Камуністы пяці кантынентаў —
народа сыны.

Трэба ўсюды паспець —
будзь то цэх ці прастор каласісты.
Ці крываваых змаганняў далёкі рубеж
агнявы,
Бо жыве неспакоем
заўсёды душа камуніста,
Бо завешчан яму
ад Кастрычніка дух баявы.

Гучных слоў не патрэбна.
Адолены шлях камяністы.
Гмах вялікіх здабыткаў
вышэй узлятае штодзень.
У пязведаны свет
пракладаюць шляхі камуністы,
І зямля ад вялікага зруху трывожна гудзе.

СВАЯ ПАРА

Свая пара ўсяму. Свая пара
Зялёнай рамантычнай маладосці,
Што, ветразі падставіўшы вятрам,
Шукае у ружовых далях штосьці.

Свая пара ўсяму. Свая пара
Вандроўкам па заснежанай Сібіры,
Гаворкам задушэўным ля кастра
І птаха пералёту ў цёплы выраі.

Свая пара ўсяму. Свая пара
Ўспамінам пра ваенныя дарогі,
І смутку па загубленых сябрах,
І радасцям вялікай перамогі.

Свая пара ўсяму. Свая пара
Хвіліне найшчасліўшай пезваротнай,
Калі старое прэч ідзе з двара,
Каб новаму пастукацца у вокны.

Свая пара ўсяму. Свая пара
Ўзысці на заповітныя вяршыні,
Каб сцяўшы дух зірнуць, як лье зара
Спакой і сон на мірныя хаціны.

Свая пара ўсяму. Свая пара
Дайсці да нешматлюднага паўстаўку
І думаць, што вячэрняя зара
Бок адваротны алага світанку.

1971

ПРАДЧУВАННЕ

Свет красавіцкай повеі цішынёю,
Таемнасцю доўгачаканых змен.
Мінуўшы раўнадзеяства веснавое,
Як плыць наводкі, прыбывае дзень,
Праізілівай сінечай каб вырастаць,

Рассоўваць гарызонту берагі
І набрынялы след расталай ростані
Губляць у шызым прыцемку смугі;
Каб чуць і бачыць поччу: голас трубны,
Ласішы след, як копаўку з вадой,
Тумапаў зябкіх белы сырадой,
Вапдровак дальніх заклік вабна-згубны...
Зародак дня на хвойніку настоены,
Як гошка гошні ты у плоць і кроў,
Дух прадчування, што да часу стоешы
Сном трапяткім сярэбраных бароў!..
Ах дух бунтарскі — веснавое зьяне! —
Штодзень круцеюць сонца віражы.
І стрэхі плачуць светлымі слязамі,
І ўсё звапчэй лапочуць капяжы.
І ты шырока расчыняеш дзверы
У новы свет і сонца і цяпла,
І верыш птаху кожнаму і зверу —
Любоў зямная на зямлю прыйшла!
Прыйшла, каб шлюбным шалам свет
папоўніць.

І ты, ўлавіўшы той нячутны шум,
Імкнешся сам, як шпак сваю шпакоўню,
Хутчэй ачысціць ад грахоў душу!

1971

* * *

Есть за плечами песни два крыла...
М. Дудзін

Без крылаў песні не ўзляцець высока.
Рупліва ёй збіраць зярняткі слоў
На глебе той, што ад гнязда два крокі,
Дзе перлы ісцін пылам занясла.
Бяскрылай песняй іскры не запаліш,
Што палкай думкай сэрца апячэ,
Што шугане ў задымленыя далі,
Што чысцінёй крынічкі працячэ.
Няхай душу нянавісець не сцудошыць.
Пакуль жыве ў грудзях твая любоў,

Хай лёгкай стане зноў цяжкая поша —
 Гарачы сплаў п'явучых зважкіх слоў.
 Ты кажаш: шмат вулканаў не адкрыта
 Пад важкім спудам цвёрдае кары,
 Яшчэ зямля пажарамі снавiта
 І дым смуродны сцелецца ўгары...
 Што ж? Час вялікіх змен на строме веку
 Не толькі ружы шчасця дорыць нам,
 Ёсць горкасць страт, што не загойць лекі,
 Хавае памяць іх глыбокі шрам...
 Тваё ж аблічча хай гады не стараць,
 Няхай не гасне ў зрэзках ясната,
 Пакуль жыве ў радках жывая мара
 І думкі трапяткая прастата.
 Вер часу: глуштва мудрых не скасіла,
 Са сцэжкі яснай зайздрасць не звяла...
 Ёсць таленту збавіцельная сіла,
 «Есть за плечамі песні два крыла!».

1971

* * *

Multum ex parvo, parvum ex multo¹.
 Лацінскае выслоўе

З дробнага вялікае, дробнае з вялікага —
 Вось ён, існавання пакручасты ход!
 Але вечна жыць жывому, што заклікала
 Весці ў свет Наступнага чалавечы род.
 Хоць зямля варожасцю падвае расколата,
 І крывёй гарачаю збарваваны дол,
 А жанчыны кволя нараджаюць волатаў,
 Рушыць дух адзіства ў наступ на раскол;
 А блакітны сон п'ябёс, дажджамі вымытых,
 Скаланае гул п'ябачаных ракет;
 А з людское волі, пібы з бронзы, выліты
 Веку дваццаць першага бачыцца макет.
 З дробнага вялікае, дробнае з вялікага:

¹ Multum ex parvo, parvum ex multo — дробнае з вялікага, вялікае з дробнага.

Бліскавічны след — жыцця кароткі шлях.
Так з вышынь надмесячных
забаўкаю-бліскаўкай
Астрапаўту бачыцца Матухна-Зямля!
Чалавечы дух ні з чым не суразмерны,
Ён з драбніц стварае валатовы гмах
Будучыні той, што з нашым часам зверана,
Што, з хвілін народжаная, зажыве ў вяках.
У малым вялікае ўбачыш толькі розумам,
Створана вялікае з дробных велічынь,
Бо раджаюць шолахі павальпіцу грозную,
Бо ствараюць кроплі акіянаў пльынь!

1971

Праз лабірынты кручанья часу
Выходзь на мяккі бераг цішыні.
Бур свістапляска толькі уляглася,
Касым дажджом абмыты камяні.
Стой і маўчы, аддаўшыся спакою,
Пракляўшы слоўны блуд і сумятню!
Тут свет напоўнен велічнай красою,
Тут запускае ветрык пяцярню
У грыву лесу. Пошчак салаўіны
Тут рве разваг лагічнасць у шматкі.
Тут не шукай прычыннасці прычыны,
Атросшы поціск «сябравай» рукі.
Час ціхамірны, бэзавым настоем
Паі душу, лячы ад той мапы,
Што, як ірка, кладзецца тонкім слоём
З непаказной, з нябачнай старапы!
Гасі, паўзучы морак, рэшткі барвы,
Хаі растае яе апошні блік
І вырывае, пібы зух той бравы,
Навечна развянчаны маладзік.
Абмераны, абмацаны, двухрогі,
Саромячыся ўласнай галізны,
Ён знікне ўраз. І моўчкі ля парога
На ланы цемры сніць начныя сны

Прыляжа ноч. Ноч міру і спакою.
І толькі гулка дзесьці ў глыбіні
Ўсё будзе біцца вечнае, жывое
Зямное сэрца ў клетцы цішыні...

1971

Я ГЭТЫ ДЗЕПЬ ПЯЮ...

Каторы раз, каторы раз
Я гэты дзень пяю,
Як нараджэння светлы час,
Як маладосць маю!
Каторы раз, каторы раз,
Суняўшы сэрца бой,
Я паўтараю дзіва-сказ,
Падказаны табой!

І, заварожаны красой,
Дзіўлюся сам не свой,
Як ты хусцінкай снегавой
Прыкрыла твар і строй,
Як раскаціў туман сувоі
Па рупі маладой,
Як пурпуровай мітульгой
Кініць сцягоў прыбой,

Як роўна дыхаш, зямля,
Аддаўшы ўсё спаўна
За пот, за рукі ў мазалях,
За працу дацямна!
І чую я: гудзе здаля
Басовая струна —
Святочны голас узняла
Людская гамаца...

Каторы раз, каторы раз
Нясу я песень дар
У гонар твой, рабочы клас,
І твой — зямлі ўладар!

І тым, хто ўзняў высока нас
Да серабрыстых хмар,
Тым, хто працёс праз бурны час
Агнёвых сэрцаў жар!

Хвала табе, братоў хаўрус,
Што не разліць вадой,
Што злучаны ў адзін саюз
Дзяржаўнаю рукой!
Гадоў пражытых цяжкі груз
Ты з гонарам працёс,
Змяшаўшы тых у прах і друз,
Хто нёс нам рабства лёс!

Закон сяброўства, век жыві,
Свой круг шырокі множ!
Хай высахнуць сляды крыві,
Забойца кіне пож!
Цану сяброўству і любві,
Праверыўшы ў агні,
Мы клічам: прэч, крываваы вір,
Прэч, чорны цень вайны!

След рэвалюцыі на ўсім,
Жывы, гарачы след,
І там, дзе войны сцелюць дым,
І дзе праз мора бед
Ідуць народы шляхам тым,
Што наш народ праклаў.
О свет стары, дрыжыць пад ім,
Гарыць пад ім зямля!

Гудзе хай восень на дудзе,
Шумяць дажджы ў двары,—
Услаўце, людзі, гэты дзень
Кастрычніцкай пары!
Услаўце, людзі, гэты дзень,
Бо час, абмыты ім,
На цэлы век намаладзеў
У постуче сваім!

Каторы раз, каторы раз
Душа мая пяс,

Калі ў перадсвітальны час
Зямля ад сну ўстае,
Калі аркестраў гром ураз
Над плошчамі плыве...
Хай гэты дзень і гэты час
Над вечнасцю жыве!

1972

ПРЫГАЖОСЦЬ

Прыгажосць!
Глянць у вочы
Заснежанай далечы —
Час пібыта
Абліччам сваім пасвятлеў.
Бляск ліхтарны зайграў
У сняжынак крышталіках,
І растаў,
І прапаў
У бялявай імгле...

Ах ты, сцюжная ноч,
Гул жыцця песціхапы
Снежным пухам табе
Не пакрыць на зямлі!..
Студзень месяц,
Ты госць
Пачыпаніяў жадапых,—
Веру светлую ў заўтрашні дзень
Пасялі!

Свет стары насцярожапы.
Лаваю льюцца
Шквал вялікіх баёў,
Штормы грозных падзей.
Маладыя вятры
Маладых рэвалюцый
Веюць алым прадвеснем
І ўночы, і ўдзень!

Хай жа сэрца зямнос
Стривожапа б'ецца,
Галасамі змагання
Урачыста гудзе!..
Скажам шчыра, сябры,
Пам не кепска жывецца,
Дык працягнем руку
Тым, хто сёння ў бядзе!

Хай зімовым паветрам
Папоўняцца грудзі.
Час, на новыя подзвігі
Нас асяні!
Хай на ўсіх каптыцентах
Работныя людзі
Не пабачаць
Злавеснага ценю вайны!

Сыдзе з твараў хай выраз
Турботны і строгі,
Радасць хай пераступіць
Праз кожны парог!
Хай былыя гады,
Як слупы ўздоўж дарогі,
Стануць сведкамі
Нашых цяжкіх перамог!

Нам пямала прыпала
І поту, і працы,
Толькі мы ад тых спраў
Падужэлі ў плячах!
На трыбунах планеты
Пад буры авацыі
Голас Партыі нашай
Не раз прагучаў,

Каб зямлю адагрэла
Чаканай адлігай
Сошца дружбы і міру,
Што мы узнялі,
Каб халоднай вайны
Разламаная крыгі
У нябыт забыцца
Пазаўсёды сплылі!

Хай святляк-маладзік
Па сасёнках ды ёлках
Сее срэбраны пыл
Між маўклівых палян,
У шчаслівых вачах
Хай зайграюць вясёлкі,
Хай спачне
Ад натужнае працы зямля!

Хай пуховай хусцінкай
Сагрэе ёй грудзі
Легкадумных сляжынак
Павольны палёт...
Прыгажосць,
Спадарожніцай будзь добрым людзям,
Што за мір на зямлі
Выйшлі ў новы паход!

1974

ОДА ЗЕМЛЯРОБУ

На дол,
Яшчэ па-вераспёўску цёплы,
Хай сцеле восень туманоў сувоў...
У шэпце кожнай дажджавога кроплі,
Зямля мая,
Мне чуцен голас тваёй!

Ці ў зарапад,
Ці ў мокры пошум ветру,
Скрозь прозалаць таемнасці ляспой,
Відаць,
Як праступае вобраз светлы
Красы непараўнальнае тваёй!

Твой сон уяўны
Строкат мерны будзіць
Там, за узгоркам,
Дзе ляжыць напар...
Скажы, зямля мая,
Калі б не людзі,
Хіба б не снаў
Сном мёртвым тваёй абшар?!

За твой давер
Хіба не пчодра плоціць
Той род,
Імя якому — ЗЕМЛЯРОБ?!
Хто ў потны прыпар
Або ў зябкай слоце
Ідзе у бой за кожны спелы сноп!

Няшпаркіх дум яго
Увасабленне —
Бязмежных ніў
Залатаспелы плён,
Блакiт ільчоў,
Садоў плоданашэнне,
Пераўтварэння
Велічны разгон!

За дар,
Здабыты працаю няспынай, —
За хлеб духмяны й цёплы
На стале,
Работны люд працоўнае краіны
Вам, земляробы,
Оду славы шле!

Хвала і гонар
Вашаму умельству,
Рукам руплівым,
Хараству душы,
Вам, хто спасціг
Зямное чарадзеіства,
Хто ўзняў паш век
Да ззяючых вышынь!

Дабра і шчасця
Вам, зямныя людзі, —
Майстры жыцця,
Работнікі зямлі!
Пяхай удача
З вамі ў дружбе будзе,
Хай працы вашай
Будзе плён вялік!

❁ САНЕТЫ ❁

Жаданні

ПАЭЗІЯ

Хай будзе так, як хочаш ты таго,
Маёй душы п'явучая вяснянка!
Да сініх гор, далёкіх берагоў
З табой хадзіла песня-паланянка.

Хадзіла, пела. Я сябе ўсяго
Аддаў табе з юнацтва на зарапку.
Лічыне-маці сэрца пёс агопъ,
Як нёс яго свайму народу Данка.

У ёй гайдаўся Ціхі акіян,
Шумеў Дняпро, шаптаў дрымучы Пёман,
Грымеў абвал у скалах Верхаян...

Яе ствараў народ мой, а не я,
Гаршнем працы творчае натхпёны.
Вось там з табой пасябраваў і я!

ЖАДАШНЕ

Іх многа. Я прыберагу адно,
Калі ў грудзях жаданням стане дэсна:
Хачу ў магутным хоры, каб чуцьно
Было маю ўстрывожаўную песню.

Яна прайшла пякучае гарні,
Жыла са мною адна ў глушы бязлеснай.
Яе народу я аддаў даўно —
Яшчэ ў гады прадбур'я і прадвесця.

Пяхай радкоў расплаўлены свінец,
Сугуччам часу,
ладам думкі строгай
Заўсёды будзе ў сэрцы палымнец!

Я абышоў зямлю з канца ў канец
Таго жадання Дантавай дарогай,—
Так загадаў гадоў сівы мудрэц!

1956

СЛАВА

Купала!
Смутах, радасць,
боль і гнеў
Узняўшы да магутнае актавы,
Народа сын народу песні пеў
І тым здабыў любоў яго і славу.

Не, пездарма аддаў усё, што меў,
Каб свет стары сышоў са светлай явы:
На повай ніве буйны ўзрос пасеў,
На лузе скошаным высокая атава.

Мы голас твой высокай чыстаты
І рысы роднага твайго аблічча
Рупліва зберажом для юных тых,

Хто смела ідзе да вышні вялічнай,
Каго жыццё да яснай мэты кліча,
Каму аддаў душу і песню ты!

ХАРАСТВО

Блакiтнай хвалi песцiхапы бег
Па берагi ў смарагдавай аправе...
О Нарач! Сэрца я прынёс табе,
Валодаць iм — тваё сягоння права!

Па-над абрывама схiленай вярбе
Штось шэпчуць сарамлiвыя купавы,
Вяслом кранае воблака грабец,
Глядзi: крапе i сонца неўзабаве!

Я ўпершыню вiтаюся з табой,
Я першы раз красы твае прыгубiў,
Супяўшы сэрца гулкі перабой!

І я дзiўлюся, як у вечным шлюбе
Пясчаных берагоў сухiя губы
Цалуе хваляў ранiшнi прыбой...

МУДРАСЦЬ

З гадамі мы да дзсi свайх стражэi.
Да мудрасцi нялёгка дарога.
Той яспасць вока i думкi зберажэ,
Каму ў жыццi зазнаць прынала многа.

Перад аблiччам праўды не салжэ
Агнём загартаваны розум строгi.
Таму i дня святло мне даражэi,
Чым першай квадры водблiск срэбрарогi.

У ясны дзень ступiў па ганак твой,
Хаця пяскамі, каменем, жарствой
Мае ў дарозе доўгай ногi збiты.

Не клянучы цяжкое рамяство,
Твайх крупiпак зыркiх хараство
Прыберагу, як дарагi здабытак!

1956

ВЕРНАСЦЬ

Ты набыла ў чысцілішчы агня,
Ты спрабавана цвёрдай сталлю часу,
Ты — праўды пульс жывы, а не хлусня,
Аздобленая тапнаю прыкрасай.

Адзіп цябе на дабрабыт змяняў,
Другога ты сама ў свой час зраклася.
Ты маладушным зроду не радня,
Ты мужных сэрцам гонар і акраса.

З табою мы здружыліся даўно,
З табою разам бралі перашкоды,
З табой і ў цемры нам было відно.

Цяпер, праішоўшы слоты і нягоды,
Я аддаю цябе свайму народу,
Як сейбіт глебе чыстае зярно.

1956

МУЖНАСЦЬ

Не там яна, дзе напралом грудзьмі
Ты, кінуўшыся ў пекла небяспекі,
Свой лёс даручыш выпадку на міг,
Каб існаваць пасля з душой калекі.

Не. У бядзе ты з мужнасцю прымі
І роспач мук, і смерці страх, і здзекі,
Каб, выжыўшы, высока між людзьмі
Ты годнасць пёс байца і чалавека.

Страх — маладушша вырадак. Гані
Прэч ад сябе яго, як цень сумнення,—
Дух мужнасці гартуецца ў агні!

Жыццё зямное — непаўторны дар,
Дзе кожны дзень—і творчасць, і патхненне.
Над ім не ты — народ твой гаспадар!

1956

ДРУЖБА

Яна — апора духу і рукам,
Яна — глыток вады ад горкай смагі.
Ёй не да твару слоў бліскучых хлам,
Дзе заклінанні, клятвы і прысягі.

Глыбокай раны загаіўшы шрам,
Яе здабылі мы цаной адвагі,
Дзе хлеб і соль дзялілі папалам,
Дзе начавалі пад адной сярмягай.

На полі ратным я яе спаткаў,
Аглушаны грымот вялікім гулам,
Ад краю бездані на паўвяршка.

Як пробліск дня у цемнаце кутка,
Мяне суровай ласкаю кранула
Яе шурпатая і мужная рука.

1956

МЭТА

Не рыфмаў легкаважныя бразготкі,
А слоў, апаленых, цяжкі свінец
Каваць у перадышак час кароткі
Прысуджапа было аднойчы мне.

І я ў глыбінях шахтавай праходкі
Выкрэшваў кіркай іскры, каб мужней
Гучаў мой голас з перацятай глоткі
У той людзьмі забытай старане;

Каб мог дайсці да найвышэйшай мэты,
З якой усё жыццё павек звязаў,
Дайсці, не азірнуўшыся назад,

Каб вершам вольным ці радком санета
Змог даспяваць усё, што недапета,
І ўсё, што педасказапа — сказаць.

ІРОШЯ

Яна — палып і мёд, асы укус,
Знішчальны смех, ратунак ад маразма.
Хто не спытаў хоць раз яе спакус
Яшчэ з часоў Бакаччо і Эразма?

Яе палохаўся ў сутане хлус,
Была яна Сервантэсу прыязнай,
Ёй Шэрыдан службыў. Баварскі хлюст
Згінаўся, біты гейнеўскім сарказмам.

Была яна найлепшаю з уцех
Для Гогаля, смяцца й нам не грэх,
Пракладаючы ў будучыню сцежку

Да ясных дзён паміж высокіх вех...
Хай будзе бацькам ёй іскрысты смех,
А мацеркай — вясёлая усмешка!

1956

ЛЮБОЎ

Хто б ты ні быў і хто б ты ні была, —
Ты з ёю не пазбавішся спаткання.
Ёй век гарэць і не згарэць датла,
Ёй век цвісці, не знаўшы адцвітання.

Такою ты ў душы маёй жыла
І будзеш жыць без болю параканняў
За тое, што так шмат дала святла
У змроку шматгадовых вандраванняў.

І будзеш жыць заўздросніцы на злосць,
Якой імя — гадоў сівая пемач,
Як гаспадыня сэрца, а не госць.

Ты — накаленняў новых буіны рост,
Напеў нязгаснай чалавечай тэмы,
Вясна жыцця і часу маладосць!

1956

П'ЕРО

Арлекіп: Здраўствуў, мир!
Ты вноў со мною!
Твая душа блізка мне даўно!
Иду дышаць твоей весною
В твое золотое акно!

А. Блок

Круг патаемны завяшчаў адкінуць
Перад скананнем Аляксандр Блок,
Каб зіхацела ў вуснах Каламбіны
Паэзія, празрыстая, як шкло.

Паміж дастойных да вышынь арліных
Узняў Купала лірыкі жазло,
І нам аддаў, каб песняй Арлекіна
Яе жывое зерне прарасло.

Хоць тых ф'ацэцій плашч даўно струхлелы
Суровы час ад тлену не збярог,
А ўсё ж рыпіць пакутліва пяром,
Што доўгі час без руху іржавела,
Ад горкасных удач асатанелы,
Няўдачамі захоплены П'еро.

ПАМЯЦЬ

О памяць! Ты, як гама светаценьяў,
Як фарбы гукаў, як сцямцелы бляск
Шматграннага і рэдкага каменя,
Што зберагла для ўдачлівых зямля.

Дзівосны дар знаходак і здзіўлення
Схавай глыбей, каб водгуллем здаля
Не варушыў дакор твайго сумлення,
Каб час на ўзлёт высокі акрыляў!

Будзі, будзі далёкі свет юнацтва,
Дзе непаўторнасць радасных сустрэч,
Дзе цені пачы дзень страсае з плеч,

Як прывіды натхнёнага вар'яцтва,
Каб голле друзлых ссохлых слоў адсеч
У гонар непадкупнага мастацтва!

Рух

ПЛОШЧА

Тут плошча міру. Сэрца свету тут.
Адсюль бяруць пачатак веку даты.
Тут генія грабніца. Два салдаты
Застылі перухома на пасту.

За імі — Крэмль — людскіх надзей вястун,
Цвярдыня міру, вораг войнаў клятых.
Адсюль праклаў Ільіч у час крылаты
Да камунізма першую вярсту.

Таму сюды, як з горных ручаін,
Людскі патак са ўсіх зямных краін
Ракой жывой сцякаецца бяскопца,

З'яднаны тым, хто над смутой часін
Адкрыў шляхі ў такую далячынь,
Дзе людзям вечна свеціць шчасця сонца!

РУХ

Хіба ж можна сонца рух спыніць?
Часу вечны бег спыніць ці ж можна?
Так вясна, не знаючы граніц,
Па зямлі ідзе непераможна.

Веку рабства так ідзе канец,
У агні змагання ўся планета.
Вось чаму савецкі насланец —
Госць жадааны простым людзям свету.

Праз агонь і смерць, праз дым і кроў
Рвецца сталь іржавых ланцугоў,
Будучыня свеціць Чалавеку.

Гэта з вамі, люд мацерыкоў,
Мовай праўды, мовай простых слоў
Размаўляе сёння мудрасць веку!

СЛОВА

Быццам пlynь утаймаваных рэк
Прыпыпіла раптам рокат бурны.—
Узышоў рабочы чалавек
Пад высокай столлю на трыбуну.

Без шырокіх жэстаў, ад душы,
З аганьком трывалага запалу
Льюцца словы... І такая шыр
Раптам уварвалася у залу!

Быццам вецер будучыні ўнёс
На праменным крыллі светлы лёс,
Што яшчэ не сніўся чалавеку.

Гэта мовай простаі і зямной,
З кожнай чалавечаю душой
Размаўляе сёння мудрасць веку.

ПРАМЕТЭЙ

Ноч. Нацэліў вока тэлескоп
У таемны змрочны твар сусвету,
Дзе, як сімвал часу, ў зорны скоп
Іскаркай зямной ляціць ракета.

І прыціхла здзіўлена Зямля,
Быццам ёй не сніцца поччу гэтай,
Быццам ёй на вуха Млечны Шлях
Шэпча занаветныя сакрэты.

Сарамліва знік замшэлы бог,
Склаўшы скіпетр, бо ўстаяць не змог
Супраць сілы Творцы-Чалавека.

Так рукамі дзёрзкімі людзей,
Раскаванай думкі Праметэй
Пазнае і творыць мудрасць веку.

ЗАПАЛ

Запал тварэння — самы лёгкі груз,
Хоць стома разліваецца па целе.
Яшчэ ляжыць пясок, і жвір, і друз,
А сцены гмаху ў вышыню ўзляцелі.

І той, хто ў мур паклаў апошні брус,
Глядзіць з вышынь у далячыні смела.
Быць можа, так спасціг азарт спакус,
Жыццё ўдыхнуўшы ў мрамур, даўні элін.

Так раздаецца свет удаль і ўшыр
Хвіліпамі, гадзінамі, вякамі,
Рукамі тых, хто лёс людзей вяршыць,

Хто шчасце творыць генія рукамі,
Хто укладае ў шэры мёртвы камень
Гарэне сэрца і запал душы.

ПАВЕРКА

Старэем мы. Свой след кладзе няшчадны час
То попелам валос, то ценем пад вачамі.
Хачу свой век дажыць у часа на вачах
З адкрытаю душой, з цягнуткімі плячамі.

Нялёгка караблю на вечны стаць прычал,
Прывычнаму страчаць шаленства хваль грудзямі.
Такім, пранёсшы груз нялёгка на плячах,
Хачу ў страі стаяць байцом наміж байцамі.

Калі настроіць час — суровы камандзір —
Пас, радавых салдат, на страявой наверцы,
Як статут налявы гаворыць, над ранжыр,

І як на службе той спакоп вякоў вядзецца, —
Я стану, як заўжды, сярод байцоў за мір
Па закліку душы і па загаду сэрца!

ВЭТЭРАН

Салдат былой вайны пакульгваючы йдзе.
Зарубцаваны шрам на твары — метка лёсу.
Юначы мой, заўваж па выпраўцы, хадзе,
Што перажыць яму на свеце давалося?!

Ты бачыў — буйны град да долы гне калоссе,
Калі ж заціхне гром, паўстане дзе-нідзе
Такое, што зламаць віхурам не ўдалося,
Што без пары к грудзям зямлі не прыпадзе.

Такіх пазнаеш ты па мужных рысах твару,
Па рэдкіх слоў вазе і позірку цяжкім,
Дзе нібы тлее жар далёкага пажару

Ці водбліск бліскавіц адсвечвае у ім.
З такіх не зробіць страх сабе сляпой ахвяры,
Калі пахлыне бура з рокатам глухім...

ФАШТАН

Залатаногі бор лье гуд і водар смолкі,
Глядзяць на белы свет скрозь мох баравікі...
Рвучы дрымучы сон ад захаду да золку,
Гудзе рухавічок, не спяць буравікі...

На дымныя кастры кладуцца лапы ёлкі,
Нібыта ліжуць змрок дракона языкі...
Скрыгоча ў петрах бур алмазнаю каропкай,
Разведку боем тут вядуць нафтавікі...

Капец, капец табе, Палессе сон пакорны!
Дрыжыць нутро зямлі, сільвае прэч туман,
І воблакам цяжкім на небасхіле зорным

З глыбінь пластоў зямных — прыроды
шчодрай дань —
Узняўся, нібы конь крылаты з грываі чорнай,
Доўгачаканай нафты ўздыблены фантаі.

ДЗЕНЬ

Твой рух, твой поступ, неспакойны свет,
Адчуць хачу ўсім духам пранікнення,
Хоць праступае ледзь пункцірны след
Тых змен, што рвуць ланцуг
асноў нязменных.

Пазнаць бы, ў чым прадбачаццяў сакрэт,
Калі, як позірк лазера праменны,
Скіруеш вока пільнае ў прасвет
Паміж святла вытокамі і ценем!

А іх, на жаль, а іх яшчэ зашмат,
Віхлястых ценяў цёмнага былога,
Што, нібы ноч палярная, прымат

Сцвярджаюць свой, каб адступіў назад
Дзень перад ноччу, страціўшы дарогу,
Хоць ён для ночы той — старэйшы брат!

1960

Таму заву цябе па гэты пір маўчання,
Стань поплич і глыбіні хараства пазнай!
Зірні: зара кранула неба сіні край,

Цалуе вусны ветраў цёплае дыханне...
З вялікіх таямніц зямнога існавання
Ты лепшую вазьмі і лепшую аддай!

СПАДЗЯВАННЕ

Яшчэ жыве ў тваім трывожным позірку
Зямлі жывой пятленая краса,
А ўжо крануў лядок лясное возерка
І пазалотай гай апаясаў.

Ты не сумуй дарма — усё адновіцца,
Застыць не можа часу каляя,
І зноў на любыя душы Ждановічы
Ліне няшчадны пошчак салаўя...

Вось так з-за хмар пагодны дзень прадбачыцца,
Так пад лядком крынічная вада
Бяжыць, цурчыць вясёлая удачніца,

Да мутных рэк нясе празрысты дар...
Так нікне прэч дум чорных чарада,
Калі на золку павы дзень адзначыцца.

ЗАПАВЕТАЕ

Не хараством для хараства жыве душа паэта,
Бывае часта хараство бяздушным і пустым.
Так я шукаў яго ў табе. І не знайшоў. Паўсвета
Я абышоў, каб зноў прыйсці, хоць не чакала ты.

І стала радасна душы, што спозненае лета
Былых пачуццяў шчэ не ўсе асыпала лісты,

Што след забыты хараства знаёмаю прыкметаі
Ізноў вярнуўся і ажыў у цёпрых стрэчах тых;

Што запаветны чысты скарб растраціць не
паспела

Для выпадковых тых, хто быў таварышам на час,
Што зерне дробнае ўзышло і коласам даспелым

Ва ўсёй прыгожасці сваёй вярнулася да нас...

О маладосць мая, калі б ты зберагчы умела

Пачуццяў першых чысціню і сэрца першы сказ!..

СУСТРЭЧА

На беразе крутым вялікаснай Даўгавы,
Дзе певень тры краіны ўраз будзіў калісь,
Страчалі мы сыпоў балтыйскае дзяржавы,
Страчалі мы сяброў латвійскае зямлі.

Здавалася, журчалі хвалі мора справа,
А злева задуменна шумы пушч плылі,
Здавалася, стралкоў латышскіх вечнай славай
І славай партызан шумелі кроны ліп...

А з захаду плылі ў высокім небе хмаркі,
Свяціла шчодро сонца восеўскім святлом.
З паэтамі вялі калгаспыя даяркі,

Як між старых сяброў, гаворку за сталом...
Быў той саюз мацней за сталь вышэйшай

Бо пачуццё братэрства гарт яму дало...
маркі —

ДАГНЯ ¹

Дагніі Зігмантэ

Быць можа, даўні вікінг з хмурага фіёрда
Калісьці на шчыце імя тваё данёс
Да берагоў Даўгавы мілае, дзе горды
І працавіты люд куде свой шчасны лёс.

¹ Дагня — па-парвежску «новы дзень».

Але ва ўсім — у слоў гучанні, ў зроку цвёрдым,
У зграбным руху рук, у золаце валос
Мне бачыцца, як родны край рукою шчодрай
Свой лепшы дар красы табе ў пасаг прышэс.

Валодай ім, дачка шчаслівага парода,
Ясныты дзён наступных не заслопіць цень
Навекі адгрымеўшай буры-непагоды...

Лье будучыні сонца свой жывы струмень,
І на зямлі бацькоў, дзе зарунелі ўсходы,
Як маладосць твая, квітнее новы дзень!

ВІЛЬНЮС

О, Вільнюс, горад непаўторна дзіўны,
Дзе ўсё — кантраст, дзе даўнасць з навізнай
Існуюць побач! З вежы Гедыміна
Глядзеў я ўніз, захоплены табой!..

Свяціла сонца нам адной Айчыны,
Што парадніла нас навек з Літвой.
Так два сыны у мацеры адзінай
Жывуць у згодзе пад адной страхой...

О, Вільнюс! Гукі мілагучных дайнаў
Уперамежку з віхрам крыжачка
Ліліся тут, як сімвал дружбы даўняй,

Як шчасця паўнаводная рака...
Цудоўна жыць, калі тваім жаданням
Падмогай служыць братняя рука!

ТАШКЕНТ

Снаў мірны горад. Чорны аксаміт
Пябёс, расшытых бісернаю ілюймай,
Прыкрыў зямлю, як старадаўні шчыт,
Каб снала сэрца Азіі спакойпа.

І раптам — гул. І ў дробны друз грані
Умомант скрышан сілай неўтаймоўнай.
І лёг стагодні пыл на мрамур пліт,
І пацямнеў абрыс красы чароўнай...

Але ўстаяў і перамог хаос
Назло сляпой стыхіі раззлаванай
Краса Усходу — Азіі калос!

Я быў з табой у дзень той акаянны.
І твой, як свой, я ў сэрцы боль пранёс,
Каб зажылі зямлі жывыя раны.

ЗЯЛЁНАЕ

Зялёнае.
Светабудовы стрыжань.
Цыклоп з чырвонай зрэнкай — семафор.
І — стоп!
І што ні крок, то бліжэй, бліжэй
Кут салаўіны, дзьмухаўцы, чабор.

Тут цішыня.
Тут дзень ад сонца рыжы.
Тут разамлеў спякотаю сыр-бор.
Тут з-пад ялінкі вабіць вока рыжык.
Тут вечарком патрэсквае касцёр.

Тут неба — фіялетавым скляпеннем,
Тут водсветы далёкіх павальніц,
Тут вогнішчаў пачварыстыя цені,

Тут водар мацыёл і медуніц.
Зялёнае! Змяні душы тамленне
На цішыню і тонкі пах суніц!

ШЧЫРАСЦЬ

Мой добры друг, пяхай па сіняй плыні
Бягуць чаўны высокіх чыстых дум
Пад небам светлым роднае Аічышы,
Якой аддаў усё: і боль, і сум,

І радасці празрыстыя хвіліны,
І сэрца жар, і зарыва задум...
Мілей за прыстань ціхую спачыну
Хай будзе руху песціханы шум!

Бо той, хто ўсёй душой, парывам чыстым
Высокай праўдзе прысягнуў служыць,
Не сыдзе ў бок ад перашкод цяжкіх,

Не спыніць крок на цяжкім рубяжы...
Той дружбай вернай можа даражыць,
Хто сам прайшоў дарогай крамяністай.

1960—1966

Ліпень

МЕЛОДЫЯ

Свет гукаў трапяткіх, непадуладны,
Як многім іншым, ты і мне, на жаль,
Хоць слых, тваёй мелодыяй суладнай
Апанаваць, рвецца ўвысь і ўдаль!

Хай не будзіў я рухам пальцаў прагных
Ні рэха бур на ўздыме стромых скал,
Ні светлай тайны мрояў даляглядных,
Ні бірузовы ўсплёск гуллівых хваль,—

Затое сэрцам, перва кожнай ніццю,
Усёй няўтольнай сілай пачуцця,
Праз шэпт былінак, грукат навальніцы,

Праз пошум ветру, шолахі трысця
Я слухаў голас твой, прыпаўшы ніцма,
Мелодыя Радзімы і жыцця!

ЛІПЕНЬ

Гарачы ліпень лета напалам
Рассек праменнай шабляю смякоты,
Каб востра пахнуць скошаным лугам,
Адчуць касцям салодкую ламоту;

Каб на зажынках спелым каласам
Злучыцца ў першы сноп пазалацелы,
Каб засвяціцца радасцю вачам,
Пазпанаю ў далонях зацацелых.

Не толькі цветам ліп, а цветам душ,
Палітых гордай сілаю патхнення,
Што не адолеў холад зімніх сцюж,

Што дажылі да часу узмужнелля,
Ты славен, Ліпень, — бацька пахкіх руж
І сябра самых яркіх летуценняў!

ПРЫВІД

Як мыш у клець, шкрабецца ў дзверы
старасць.

Не размінуцца з ёю нам, відаць.
Наплыў бяссоння, успамінаў парасць,
Дзе сто пудоў няўдач — на фунт удач.

Прэч ложка, вокны пасцеж,
смутку марнасць —
Пад дождж, пад лівень!
Грукай, бубен-дах!
Дарэмны шал. Той госць быў толькі
сталасць.

Сядай жа, друг: віно, кашык падаць?

Плыві ў прастор, сяброўская гаворка,
Плыві, ўспамінаў светлая рака!
Крануў, як вермут вусны, прысмак горкі,

Дзён палыновых. Да пяра рука
Сама імкнецца, каб да ранняй зоркі
Юнацтва біла з кожнага радка.

СПАКОЙ

Спакой — не сон, не бросня забыцця.
Спакой — жывога руху раўнавага,
Грамоў і бур законнае дзіця,
У спёку — дождж, у дождж — сухая смага.

Ён там, дзе ветры густа шалясцяць,
Дзе крыюць неба воблачкі-бадзязгі,
Ён у крутым узлёце пачуцця,
Ён там, дзе плешчуць урачыста сцягі.

Айчыны дом! Стамлёнаю ступой
Іду я ў засень тапалёў слічастых,
Што сталі ў рад над Свіслаччу-ракой.

Тут жыў. Тут рос. Тут круг замкнецца мой.
Пакінуў тут я сэрца свайго частку,
Каб даў спакой мне вечны песпакой!

СУЛАДНАСЦЬ

Мудрэц ці невук —

хто жывым на пострах

З вас першы вырак ісцін цьмяны роў,
Што свет заўжды імкнецца да хаосу,
Што сушы весці вечны бой з вадой;

Што цемру рэзаць зарыва пракосам,
Што ураганам рваць зямны спакой,
Што перунам, пібы каменячосам,
Крышыць базальты вогнепнай рукой;

А чалавецтву век не ведаць ладу?!
Лухта! Агонь з вадой спрадвек сябры,
А ночы змрок заўжды світанню рады,

А перуны пясучь дажджоў дары...
І спрэс пануе розуму улада,
Дзе бой за мір вядуць гаспадары!

ПЛАГІЯТ

Расчараваў мяне мой друг дашчэнт,
Што мову веку знаў, як паліглот:
«Хто мы? Набор хімічных элементаў,
Звычайны згустак амінакіслот.

Глядзім на свет — з-пад чэрапу у зрэпкі
Б'юць біятокі, пібы ў шыбы град.

Мы скрозь з часціп матэрыі маленькіх,
Мы сінтэз іх і ў той жа час — распад!»

Хоць слоў карцеч, як у сцяну глухую,
Раз неўпапад, а два разы ўпапад,
Трапляла ў цэль, філосафа ўпкінуў я:

«Непадабенства ёсць між намі, брат,—
Я мыслю, дружа, для таго й існую! —
Даруй, філосаф, мне за плагіят!»

ПЕРАДБУР'Е

У кіпці зла не аддадзім душы,
Хоць вісне чорных змоў цяжкая павісь.
Мы дабратай залішняю грашым,
Яна ж гадуе нечую нянавісьць.

Час кліча нас паднал вайшы тушыць,
Каб не чадзіла дыму-гару намець,
Час кліча нас атрутны зман глушыць
Тых, хто з кароткай хвалі дзесь гугнявіць;

Хто ўсё хлуснёй атручвае кругом,
Хто чэрціць чорны цень крылом злавесным,
Шлючы «фантом» на чыйсьці мірны дом.

Дзень гневу блізак.

Дзесь з трушчобаў цесных,
З савапаў, джунгляў рушыць напралом
Суровы гул яго астатняй песні!

ІНДЭКС

Туды і ў думках нават не данасці
Пагам нядужым на зыходзе дзён,
Дзе даль прыкрыў заружавелы засціл,
Але абрыс паступнага відзён.

Машыныны век, люблю тваё сучасце:
Праз формул вязь, лагічных схем закон
Я бачу знак — умоўны індэкс шчасця, —
Да новых вех звышскорасны разгон.

І хоць у тых праколах перфакартаў
Зацесна ўсё ж пачуццям трапяткім,
Жыццё ідзе, сябруе розум з жартам,

Звяргае догмы ісцін рух упарты,
І пал любові пясе ў ядры сваім
Зародак той, што ўсіх адкрыццяў варты!

1968—1970

СВЯТЛІСТЫ ДЗЕНЬ КРАСАВІКА

1

Красою цёплай повея красавік,
Сіпечай неба, звопам крыгаходу,
І журавамі, што свой першы крык
Кідаюць зверху ў веснавыя воды.

Прамаці рэк славянскіх, новы лік
Пачні з той квадры, дзе пахмурна годы
Па ўсерасійскай бездаражы йшлі,
У бога марна молячы лагоды!

І ты, мой век, пачні летазлічэнне
З пары, калі над морам слёз і бед
З'явіўся той, хто свету на здзіўленне

Знайшоў рычаг (што бедны Архімед
Знайсці не мог!), каб сілай абуджэння
Пераварпуць ушчэнт збудзелы свет!

2

А як вятры галубілі раку,
А як вясны красавіковай дзіва
Плыло, калі ў прыволжскім гарадку
На шчасце маці сына нарадзіла!

Ён рос. Мужнеў. А мудрасць юнаку,
Дух барацьбы ды вольнай волі крылы
Даў той народ, што на сваім вяку
Скараўся хіба аднаму Ярылу.

Ён жыў. Тварыў. Каб шквалам скразнякоў
Прадзьмула свет імперый спаракнелы...
І хоць праішло больш ста красавікоў —

На сто гадоў зямля намаладзела!
Так сёння ёсць і будзе век-вяком —
Яго імя яднае ў бітву смелых!

3

Не, не прарок, а проты чалавек,
Сярод смяротных — сам такі ж смяротны,
Ён скіраваў дваццаты тлумны век
На шлях адзіны і беспаваротны.

І счэзне войнаў чад, і гвалт, і здзек
Для ўсіх, як ёсць бяздомных і гаротных.
Вядуць агні рэвалюцыйных вех
На бой астатні люд зямлі галодны.

Ён знаў, ён знаў: на ўсіх мацерыках
Жывое слова праўды абзавецца
Агнём баёў і гулам барыкад —

Не будзе ліхвярам куды падзецца.
Таму заўсёды дзень Красавіка
Жыве ва ўдзячным сэрцы чалавецтва!

4

Як не ставала часта нам Яго,
Калі бяда мой край за горла брала,
Калі на спелы цвет, на сінь сцягоў
Курэла дымам чорная павала!

На рубяжах, аплаканых пургой,
Насмерць стаялі пад грымотным валам —
На бой і кроў, у праведны агонь
Нас Ільчова слова падымала!

І ноч была, і дзень быў, і святло
Ліло цягло пад папалішчам дымным,
Каб зноў усё жывое расцвіло

Па ўсёй зямлі садамі маладымі,
Каб наша неба, чыстае, як шкло,
Свяціла мірна ў ясны твар Радзіме...

5

Ёсць веліч духу, веліч прастаты,
Яны цвярдзей грапітных маналітаў,
Яны ірвуць старых аспоў пласты,
Калі ў магутнасць класа пераліты.

Няма звароту, спалены масты,
Атакі сілы цёмнае адбіты.
Ёсць радасць з боем проізденай вярсты,
Ёсць у Зямлі для ўсіх адна арбіта!

Па ёй вядзе нас Генія рука.
І хоць яго даўно няма на свеце,
Ўзрыўная сіла кожнага радка

У плаўцы часу лавай сталі льецца.
Таму празрысты дзень Красавіка
Душу варушыць, будзіць памяць сэрца.

6

Імпэт тварэння, цэплыня душы,
Надзёпных спраў гарачае натхненне,
І караблёў касмічных віражы,
І ясны лёс наступных пакаленняў,

І хараство пакораных вяршынь,
І дум узлёт, і выбух захаплення,
І глыбіня задум, і мараў шыр —
Усё навек злілося ў слоўце ЛЕНІН.

Таму й жыве пародная любоў,
Па жылах гоніць кроў кіпучай сілы,
Як сокі ў целе векавых дубоў...

Таму у гэты дзень вяснова-сіпі
За найвялікшы дар з зямных дароў
Прымі наклон, вялікая Расія!

1973

СУМЛЕННЕ ВЕКУ

1

Агульных слоў, паэты, пазбягайце,—
Хай будзе слова чыстым, як крышталь!
Яно для тых, гаціў хто колісь гаці,—
На золку веку шлях шукаў у даль.

Хто йшоў з цвярдэняй тропнаю змагацца,
Каго вяла на эшафоты шваль,
Каб у вялікім пралетарскім гарце
Цвярдзела волі бальшавіцкай сталь.

Каб шуганула полымя з той іскры,
Якую геній веку распаліў
Над раздарожжам слоты ўсерасійскай,

Над беспрасвеццем рускае зямлі;
Каб з барыкады грывнуў першы выстрал,
Пачаўшы новай эры новы лік.

2

Не лаўры лоб мысліцеля вянчалі,
А горкі час клаў складкі горкіх дум:
Як з беспрабуднай скрухі і адчаю
Да бітвы ўзняць народа горды дух?!

І вось праз звон кайданшчы прагучалі,
Як гул гармат, як водгук капапад,
Грымоты Прэсні, ветраў свежых хвалі
І грозны голас першых барыкад.

Якая сіла волі, мыслі, духу
Жылі ў душы яго, ў яго крыві,
Каб скрозь вайны крывавай завіруху,

Скрозь твань ілжы, паклёпаў цёмны вір,
Даць верны курс нястрыманаму руху
Да берагоў разбуджанай Нявы?!

3

Ёсць назва гэтай сіле валатавай,
Што скаланула спрэс планеты шар:
Яна — жывое лепінскае слова —
Камуністычнай Партыі душа!

Яна праз чад вайны — іспыт суровы,
Нас зноў на светлы вывела бальшак;
Яна, чый рух бяздумныя галовы
Ці раз дарэмна праглі суцішаць.

Як лёт аднойчы ўзрушанай планеты
На міг не можа вечнасць прыпыніць,
Так свет, дыханнем Партыі сагрэты,

Як вёрсты часу адмярае дні,
Што ставяць вехі ўсім народам свету
Ад вышыні да новай вышыні.

4

Не! Не для пышнай гучнаструннай славы
Жыве вялікай Партыі калос.
Яна — душа жывой гарачай справы,
З якой павек народ звязаў свой лёс.

Яна — сумленне веку, мозг дзяржавы,
Да светлай эры ў высі ўзняты мост,
Ідэй бяссмертных мудрая праява,
Што ў век касмічны нас вядзе наўпрост.

Нага ў нагу ідучы з дваццатым векам,
У сінім небе прачарціўшы след,
Яна ў імя зямнога чалавека

Кладзе маршруты пяземных ракет.
Яе рука кілае ў цуглі рэкі,
Каб ліць святло ў тайгі замглёны свет.

5

Рыніць старога свету калымага
На ўхабах дрогкіх бітых каляін,
І дым смуродны сцеле над прасцягам
Вайны крывавай чорны паладзін.

Надзеяй веку, сімвалам адвагі
З высокіх гор, са стэпаў і з далін
Завеш заўжды пад ленінскія сцягі
Ты, Партыя, народы ўсіх краін.

Вядзі да шчасця іх! Хаі адзавецца
Твой мудры голас рэхам у грудзях
І у сыноў тваіх, і ў чалавецтва;

Хаі свеціць ім у навальнічных днях
Апошні гул апошняй бітвы ў свеце,
Што свет старога зрыне ў пыл і прах!

1971

ДЗІВА

1

Быў цёмны лес. Быў пошчак салаўіны.
Быў берасцянак звонкі пераклік.
Быў сэрцаў стук. Быў момант той адзіны,
Што не бярэ свядомасць на улік.

Згадай яго ты ў светлую хвіліну,
Калі замрэ ў грудзях ад шчасця крык,
Той непаўторны ранак, лёт хвіліны,
Без дум, разваг, без пошлых закавык.

Згадай і рук цяпло, і скрыжаванне
Бяздошніх зрэнак, цёмных, нібы поч,
Адно, як шолах ветрыка, дыханне,

Скупое шчасце на дваіх адно.
А над усім жыцця трыумфаванне,
Дзе лвы бляск ярчэй чароўных споў...

2

Даўно юнацтва ўдалеч адляцела,
Сатлеў на попел прысак пачуцця,
Снакою прагне і душа, і цела,
А не грымот і бліскавіц жыцця.

Так думаў я. Ды па-жапоцку смела
Ты увайшла, як бура ў сон трысця,
У мой спакой. І зноў душа запела,
Адчуўшы радасць поўную быцця.

З краіны сонца і пяскоў зыбучых,
Як дзіва дзіў, доўгачакапы цуд,
Прыйшла ты ў засень дум маіх
дрымучых,

Каб зноў вясны ўрачысты перагуд
Ажыў у словах песень неўміручых,
Як падказаў ласкавы твой прысуд.

3

Было і так: папуры і зацяты,
Нібыта скнара, я хаваў глыбей
Усё, чым сэрца і душа багаты,
Што не было прызначана табе.

А ты прыйшла, маё святло і свята,
Мой лепшы лекар ад усякіх бед,—
Я ўсё аддаў, зламаўшы сховаў краты,
Адну цябе пакінуўшы сабе.

І ў прах зляцелі ўсе мае трывогі,
І недаверу цень адскочыў прэч,
Бо ты ізноў паклікала ў дарогу,

Бо след твой час ніколі не сатрэ.
Багаты духам той, хто дорыць многа,
Убогі — хто не дорыць, а бярэ.

4

Я не над шчаснай зоркаю народжан —
Ханіў я перцу і солі цераз край!
За ўсё цяпер табою ўзнагароджан,
Майго жыцця вячэрняя зара!

Я не шукаў цябе, хоць тройчы згодзен
З тым, што прыйшла сама над пеўчы грай
Вянком маім пягодам і прыгодам,
Дзе шчырай дружбе месца і нара.

Усё было ў жыцці, апроч спакою,
Былі і рай, і пекла, і любоў...
Цяпер усё заноўнена табою,

Цяпер усё авеяна табой.
Таму й прашу я:
будзь сама сабой —
Так лепш,
чым быць уласнасцю чужою...

5

Пакуль належу я да той пароды,
Што сэнс шукае ў руху і хадзе,
Са мною будзь усюды і заўсёды —
У яве, ў снах, на сушы і вадзе!

Бо палыну гаркота й ружы водар
Табе і мне аддадзены ў надзел,
Каб страты боль і радасці знаходак
Дзялілі роўна ў шчасці і ў бядзе.

Ты, можа, момант толькі падарыла,
Але вага яго — раўня гадам,
А бляск яго — ярчэй любых свяцілаў;

Таму я памяць светлую не дам
У кіпці забыцця. З пязгаснай сілай
Хай да канца пароўну свеціць нам!

1971

РАДЗІМА

1

У світцы шэрай крочыць Лістапад...
Хоць і даўно ні лісціка на голлі,
А востра пахне яблыкамі сад
І збажыной прытомленае поле.

Зямля мая! Асенні далягляд —
Туманаў пена ў неба у прыполе,
Міраж дарог, задумны шэпт прысад
І жаўталісце бронзавае доле...

Цябе вачыма абягу угрунь,
Суздром здзіўленнем шчасным анямелы:
Дажджы вась толькі глуха прашумелі

І праступіла ізумрудам рунь...
Здаецца, тонкі колер акварэлі
Паклаў мастак на палатняны грунт.

2

Якая веліч! Праз імжысты дым
Акрэсліць можа зрок абрысы даляў.
Напружаніяў высокіх правады
Гудуць, як басавітыя цымбалы.

А пад скупым праменнем гарады
Высвечваюць высотныя кварталы,
І галасы жыцця на ўсе лады
Гучаць на доўгай і кароткай хвалі.

Я пазнаю, Радзіма, голас твой,
А ў ім высокай поты урачыстасць,
А ў ім узлёт памераў самых чыстых

У спалучэнні з яснай прастатой!
Высокі подзвіг твой, як сказ вячысты,
Увойдзе ў строй легендаю жывой!

3

Суровы век паклаў, хоць не знарок,
Маршчынкi часу на тваім абліччы,
А ўжо расце твой малады народ,
Той, што на подзвіг новы мужных кліча;

Той, што ў нязнаны свет кіруе зрок
Праз частаколы формул таямнічых,
Той, што праклаў у бездань першы крок,
Ступіўшы першым смела ў век касмічны!

Твой дух, Радзіма, ў ім заўжды жыве,
Дух працы, дух стваральнага гарэшя,
Што, ідучы праз безліч пакаленняў,

Сам не паддасца старасці павек,
Бо рыцар твой і збраяносец верны
Завецца простым імем Чалавек!

1972

РАСІЯ

1

Расія! Вечна ззяе над табою
Святлістых дзён прамепная пара.
Ледзь толькі згасне вечар за Нявою,
А ўжо ў Амуры плешчацца зара.

Расія! Ты Кастрычніка зарою
Прышесла сонца ў наш пахмурны край.
Спяць вечным сном твае сыны-героі
Ў краіне Буга, Нёмана, Дняпра.

Скажы, Расія, ці змаглі б адны мы
Адбіць нашэсцяў белую чуму,
Калі б усіх у дружнюю сям'ю

Ты не звяла пад сцяг адной Радзімы?
Калі б плячо ў плячо ў агні і дыме
Мы не пайшлі па закліку твайму?!

2

Хіба не ты ў гадзіны чорнай скрухі
Дапамагла атрэсці пыл руін,
Падаўшы нам братэрскай дружбы рукі,
І хлеб, і соль, і сталь сваіх машын?!

Багаццем працы, розуму і духу
Ці быў абдзелен брат твой хоць адзін?

Таму і ўстаў над попелам разрухі
Мой край, стапаны ў час ліхіх гадзін.

Таму, Расія, — доўлідаў дзяржава,
Апора ўсіх народаў і плямён,
Высокай праўды воля і закон, —

Нясуць нашчадкі партызанскай славы,
Як пайвышэйшай шчырасці праяву,
Табе падзяку, вернасць і паклон.

3

Цвітуць сады ў адроджаным Палессі,
Шумяць палі над Сожам і Дняпром,
Гучаць для ўсіх твае, Расія, песні,
Як першы дождж вясны,
як першы гром.

Спяваюць іх і муляры, і цеслі,
Ўсім людзям працы іх матыў знаём.
Мы іх на вышкі буравыя ўзцеслі,
Мы ў шахты іх, як хлеб, з сабой бяром.

І хоць на мове Коласа й Купалы
Мы пазнавалі свет, жылі, раслі,
Нам роднай моваю і тая стала,

Якой вучыў нас мудрасці Ільіч.
З табой, Расія, душы мы з'ядналі —
Сыны адной сям'і, адной зямлі!

1972

Вясны мелодыі жывыя

ЗДЗІЎЛЕННЕ

Заўжды хвалюе нас прыход вясны.
І хоць не лёг на гай зялёны колер,
А ўжо, як тонкі гук жывой струны,
Спеў жаўрука звiнiць над шэрым полем.

А ўжо вятры з далёкай стараны
Нясудь цяплынь у залатым прыполе;
А ўжо абрысы ясных дзён відны
І замірае сэрца мімаволі.

Глядзі, глядзі айчыне ў чысты твар,
Нямей, нямей ад шчаснага здзіўлення:
Вясна па небе коціць сонца шар

Насустрэч дням вялікім аднаўлення.
Прымі яго, душа, як лепшы дар,
Напоўнены ўрачыстасцю вясенняй!

ВЕЧАРЫ

Ты чуеш? Мякка крочаць вечары
Над павуціннем высветленых вуліц,
Над пенай хмар, застылаю ўгары,
Над стужкай мілай Свіслачы-крывулі.

Гары, душа, ўспамінамі гары!
Ужо іі дамы ставокія паснулі
І збеглі цепі ў цёмныя двары,—
Цябе ж спакой ніколі не атуліць!

Усё шукаць табе знаходку ўдач,
Усё блукаць табе сястрой паэта,
Каб сэрца голас, скрышкі тонкі плач

Пэралажыць на строгі рытм сапета.
І знаць, што песня лепшая не спета,
І паўтараць штодня: пераінач!

САКАВІК

Дзіця вясны — празрысты сакавік —
Па капілярах дрэва топіць сокі.
Ці чуеш ты гартанпа-шчасны крык
Над чысцінёю сіняе пратокі?

Забудзь усё — свет радасцю вялік,
Скіруй пасустрэч сонцу лёгка крокі.
Парві няўдачы першай чарнавік, —
Надзеі голуб зноў ляціць высока!

Зірні, вятры палошчуць пакрысе
Аўчынкі хмар бялява-кучаравых,
Зямля ад сну ўстае ва ўсёй красе

Кругазваротам вечна новай з'явы.
Сумуй па светлых днях, як па расе
Сумуюць ледзь разбуджаныя травы!

ЧАКАННЕ

Прыходзь, вясна, днём першае усмешкі,
Днём першай песні птаха-жаўрука,
Сцяблінкай першай на крутым узмежку,
Днём нараджэння першага радка.

Радок мой, ён пралёг прамою сцежкай
Да дум тваіх жывога церамка.
У ім — пачуццяў згаслых галавешкі,
Жаданняў абмялелая рака.

І ўсё ж ён новен светлага чакання
Між днём і поччу алай паласы,
І развітанняў у імя спаткання,

І адцвітаньняў у імя красы...
Прыходзь хутчэй, вясны
трыумфаванне,
Цяплом праменным, халадком расы!

ТАБЕ

Расталі, змоўклі веі снегавыя,
І зноў гучаць на сотні галасоў
Вясны маёй мелодыі жывыя,
Жыцця стовуснай песні ва ўнісон.

Гады мае, як вехі верставыя
У спелым моры жытніх каласоў,
Над вамі злыя непагадзі вылі,
Вас ахінаў начэй палярных сон!

Шматкаляровы бачу ваш адбітак
Я на шматгранных вырысах падзей,
Дзе ўсё адзінства повяззю спавіта,

Дзе месца страху не знайсці нідзе.
Жыццю й вясне душа мая адкрыта,
Табе, мая найлепшая з надзей!

1972

Кругазварот

ЧАС

Даруй мне, час, за слоў прасталінейнасць,
На ўяўнай злосці шал не наракай!
Не, выгінастай рыссю духу лепасць
Мяне не цікавала спадцішка!

Я ведаю: і рух жыцця, і тленнасць —
Усё ў тваіх упэўненых руках.
Ты нас вучыў не прыгіпаць каленяў,
Калі прыйшлося ў поцемках блукаць.

Табе я з дзён малецтва падначален,
І вось па бурным рэчышчы плыву
Да самага канечнага прычалу.

Але і там цябе я пазаву
Сказаць: хоць пас на вернасць не вянчалі,
Я сувязей з табой не разарву!

ФЭСТ

Свет пабудован так, што ў ім не цесна
Святлу і цемры, дабраце і злу,
Выццю шакала й салаўінай песні,
Сустрэч уцехам, палыну разлук.

Свет пабудован так, што ў ім сумесна
Суіснаваць і скакуну й аслу.
Адным ляцець высока; ходам крэсным
Паўзці другім, хто розумам аглух.

Хай так. Але ў маланках азарэння
Ёсць найвышэйшай праўды сэнс і змест,
Не тло карану, не біблейскі тэкст,

А стрыжань руху формул і патхнення,
Рэвалюцыйных бур і патрасенняў,
Вялікай эры найлюднейшы фэст!

НАКАНАВАНАСЦЬ

Што нам з табою погалас ліпучы,
Дзе соль на рану сыпле слоўны хлам,
Дзе мёд з атрутай горкай папалам
Імкнуцца развярэдзіць боль пякучы?!

Каму хапіла сіл адолець кручы,
Той духам гордым стаў раднёй арлам.
Хіба ж высока ўзняцца вераб'ям
Над вышынёй пустой мякіннай кучы?!

Сваё ўсяму:

хай лаз шукае ў плоце
Паўзун-пачвара,
крот зямлю грабе,
Хай жаба дзьмецца гордая ў балоце,

Тапырыць грозна пер'е верабей, —
Жыць днём наступным, быць заўжды
ў палёце
Накапавана звыш і мне й табе!

МАНА

Як у змяі, ў маны язык даўжэзны
І ў джала на канцы схаваны яд.
Іржа раз'есці можа слуп жалезны,
Душу пратнуць паскрозь — маны змяя.

Яна заўжды над маскаю пампезнай
Лускай усмешкі бліскае здаля;
Яна, нібы жартуючы гарэзна,
Душу прасець паскрозь, як моль і тля.

Зняславіць ёй любога проста любя;
Даць словаблудству без замінак ход
Пачвары той, як патака на губы,

Пачвары той, нібы на сэрца мёд!
Ганіце прэч маны атрутнай згубу,
Страляйце, як сцярвятніка, у лёт!

ВЕЛІЧ

Не мар пра мрамур славы ў час бяссоння —
Шмат славалюбаў у нябыт сышло,
Хто быць хацеў вышэй за нас, мільёны,
Хто ўладна хмурыў нізкае чало.

У пыл пяройдзе мрамору шматтонне,
У тлен — майстры хвалебна-гучных слоў.
Яшчэ ніколі на пустым загоне
Ад слаvasлоўя збожжа не расло!

Лунай, абрапнік, горды, нібы сокал,
Ды не забудзь пра зменлівасць жыцця,
Ад велічы да фарсу дзе паўкрока,

Дзе той, хто над сабой,
як шчыт, як сцяг,
Узняў цябе, смяротпага, высока, —
Нізрынуць можа ў бездань забыцця!

ДЫЯГЕН

Як Дыяген, у поўдзень з ліхтаром
Я ішоў, ад сонца жмурачы павекі,
І чуў у ясным небе гучны гром
І хваляў шум у перасохлых рэках...

Як Дыяген, блукаў я з ліхтаром,
Шукаў сваю надуманую Мекку,

Дарма заглядваў я у кожны дом,
Знайсці хацеў такога ж педарэку...

Як Дыяген, блукаў я з ліхтаром,
І раз спытаў мяне двухногі нейкі:
Чаго, вар'ят, шукаеш днём з агнём?

Нашто рацэ, што высахла, паром?
І я, працяты радасцю суздром,
Цябе, — сказаў, — шукаю, Чалавека!

ПАДРАХУНАК

Пакуль душа не ператлела ў прысак
І не астыў пад ім пачуццяў жар,
Не падвяду я канчатковай рысы, —
Хай пажыве ў ружовых міражах!

Начотчык хай чапляецца за норму,
Дзе ён на бязмежжа думак
ёсць мяжа,
Дзе ў рамках строга вывераных формул,
Як мёд у сотах, ісціны ляжаць.

А я вам, як на споведзі, скажу:
Шмат яшчэ доўгу лічыцца за мною,
Таму, калі бязвокая з касою

Пастукаецца, я не задрыжу
Ні сэрцам, схільным век да мяцяжу,
І ні душой, варожай да спакою!

КРУГАЗВАРОТ

Калі б ізноў пачаць усё спачатку
Было магчыма. Вер мне, я б пачаў
Не з тых дарог, дзе ўсё трывала ён гладка,
А з тых, што ў бездань клічуць і адчай.

Хай клаў бы час на лоб маршчыні пячатку,
А шрам на сэрцы круг пакут вяпчаў,
Цябе б знайшоў я зноў, і не вынадам,
На тым жа месцы, ў той жа самы час!

Хай хлус-няўдачнік ткаў бы небыліцы,
А пустаслоў гудзеў, як калаўрот,—
Вышэйшай праўды чыстая крыніца

Знайшла б з пячорных нетраў верны ход,
Каб праз хлусні чысцілішча прабіцца
Ва ўсёй красе да сонечных варот!

1972

ЗЯМЛЯ МАЯ, ЛЮБОЎ МАЯ...

1

Калі гадоў пражытых чарада
Над галавой шумне крылом арліным
І праплыве за далягляд удаль, —
Не гавары, што свет сышоўся клінам!

Вер — прыйдуць вёсны, грымне гром у дах,
У бліскавічным бляску хлыснуць ліўні,
І, перамыты ў ста буйных дажджах,
Не знікне след твой на шляхах айчыны!

Хай рэкі часу назаўжды сплылі,
Здранцвеў пякучы боль былой трывогі,
Ідзі й глядзі уважліва пад ногі —

Не так яшчэ ўсё гладка на зямлі:
Не ўсе віхуры сціхлі ад знямогі,
Не ўсе яшчэ завеі адгулі!

2

І ўсё ж я веру ў роздум чалавечы,
У існаванне шчасця і дабра,
Што свет з палёгкай выпрастае плечы,
Прагнаўшы чорных злыдняў прэч з двара;

Што хараства зямнога не знявечыць
Вар'яцкі дух раскутага ядра.
Што возьме верх любоў і чалавечнасць
Над цемрашальскай сілай тапара!

І той лятучай верай акрылёны,
Гаю я прэч надманлівы спакой
Туды, дзе доўга нам ісці з табой.

Туды, дзе бор гудзе вечпазялёны,
Дзе час грукоча песняю натхнёнай,
Пакуль закон жыцця не дасць адбоі!

3

І ўсё ж, калі паселіць не ў пару
 Між нас разлад той момант непатрэбны,—
 Не ў дол скірую позірк, а ўгару.
 Скуль пошчак льецца жаўруковы срэбны.

Як сонца жар пунсовую зару,
 Агнём душы спалю адчай ганебны.
 І, калі сам у тым агні згару,
 Шчаслівы буду, што не ўгруз на грэблі.

З тае прычыны ўголас я кажу:
 Нам жыць ды жыць ды шчасцю
пакланяцца!
 Няхай нам сны аб светлых вёснах сняцца—

Мы яве верым, а не міражу!
 Таму любоў, паэзію і працу
 Я ў моцны вузел наглуха вяжу!

4

Суровы час, не дакарай мяне!
 Табе служыў я вераю і праўдай.
 Я ў небе плыў, я ў нетрах быў на дне,
 Тваёй усмешцы кожнай быў я рады.

Крывіць душою яўна не па мне,
 Як быць наўзбоч, як жыць чужой парадай.
 Мне бальшаком па роснай старане
 Ісці пад зыркiм градам зарападу.

А ты, сяброўка, дзенешся куды! —
 Страшней за ўсё жанчыне адзінота!
 Зірні, блішчаць у далях гарады,

Шуміць тайга і смаліць стэп спякота...
 Усё для нас. Хадзем, хадзем туды,
 Дзе ззяе дзень пябачапай яснотай!

5

Вер у наступны дзень, як веру я
 У вернасць слову, у любоў зямную.
 Нас не стрымае веспіц верая,
 Як пашыбуем мы праз руць густую.

Вось тут зямля мая — любоў мая!
Цяпло яе грудзей рукою крапу я,
Каб зноў, нястомны духам, акрыяў,
Адчуўшы нанаў ласку трапяткую.

Ідзі смялей. Яна — ўсім цудам цуд,
Яна — вясёлак гранне веснавое,
Яна — душа матэрыі жывое,

Яна — гадоў грымотны перагод,
Яна — ў табе, з табой і над табою,
Зямля бацькоў, твой лёс і твой прысуд!

1976

Кляновае лісце

СУВЯЗЬ

Як сёння, як учора, як калісьці
Жыве дзівосных з'яў жывы паўтор:
Зямлю ўсцілае клёнаў жаўталісце,
Гудзе вятроў асенніх перабор.

Вазьмі адцінак часу самы сціслы,
Спыні, законам руху насупор,
І ты пачуеш, як шапоча Свіслач
Былінны сказ аб дзеях даўніх пор.

Пачуеш пра дамок, што сціпла й строга
Стаіць, ад камяніц наўзбоч, адзін,
Хоць ад яго пабеглі ў свет дарогі...

Ён і мяне, хто сотні каляін
Прайшоў за час свайго быцця зямнога,
Трымае моцна сувязю часін...

КЛЯНОВАЕ ЛІСЦЕ

Здаецца, ўсю зямлю кляновым лісцем
Услаў на фарбы здатны лістапад,
Нібы асколкі зарываў агністых
Шпурнуў з вышынь асенні зарапад.

Няхай, пяхай агеньчыкам цяпліцца
Душа, якой не кратае разлад,
Бо дадзена ёй з будучыняй зліцца,
Закасаваўшы ўсе шляхі назад!

Свет непадзельны. Водгуллем праклёнаў
Яго трывог жывых не заглушыць.
Ён узпясецца ўгору з дна прадошьяў,

Як успамінаў боль не варушы.
...Шапоча лісце пад нагамі клёнаў
У тон наскрозь расчуленай душы.

ПРАСЕКА

Шмат бачыў я на кручаным вяку,
Адпушчаным ашчадна чалавеку.
Скрозь памяці гушчэчу прасяку
Залочаную светлую прасеку.

І хлынуць немаведама адкуль
Святла і гукаў дыбістыя рэкі,
Віхор юнацтва ў бэзавым вянку,
Кругавярчэнне па жыццёвым трэку.

І ўяве ўбачу, як дзевяты вал,
Рвучы ў шматкі барвянае сутоіне,
Нясе былых жаданняў буравал

На берагі халоднага прадоння,
Дзе толькі сніцца слодычны прывал
На высмаленым марамі улонні.

СЯБРАМ

Памяці А. Астрэйкі

Ужо раллю астылую скародзіць
Вятроў прамоклых апантаны рух.
Сябры мае патроху адыходзяць,
Усё радзей іх нешырокі круг.

Праб'е мая гадзіна. Скажа: годзе,
Адбушавала ў гуле завірух
Твайі крыві густое калаброддзе —
Змірыся ў цуглях, неўтаймоўны дух!

Пайшлі сябры. Ды толькі песень рэха
Яшчэ не скоро далеч праглыне.
Збуцвее ліст, і лёд абдыме рэкі,

А ўсё адно зярнятам зарушцець,
Калі наставіць сонечныя вехі
Вясна па свежай цёплай ярыне.

ГАСПАДАР

Чым далыш, тым больш растуць цяжкія
страты.

Лік дзён тваіх таксама ідзе на спад.
Хай дурань трызніць славай Герастрата,
Я ж слову сябра больш чым славе рад.

Рубцы зажыўшых рап дарма не кратай
Слаўцом, зляцеўшым з вуснаў неўпапад.
Зірні: зямля прапахла мёдам, мятай,
На ўсходзе сонца — росы ў сто карат!

Вось тут і ёсць спакуса існавання:
Пі з кубка шчасця, кроплі не пралі,
Каб смагу пенатольную жадаццяў
Глытком астатнім мог ты паталіць;
І памятай: ты быў не госць названы,
А паўнапраўны гаспадар зямлі!

АЗГУР

Шлях мастака не ружамі, а цернем
Услапы. Так было спакон вякоў.
Нібы ў падземным царстве, у майстэрні
Папуе тагасветны супакой.

У бронзе, ў гіпсе, ў праўдзе неймавернай
З паўзмроку, з назаўленых куткоў
Равеснікі глядзяць, якіх не вернеш.
І светлы жаль агортвае крадком...

Але растане смутак шматпрычыны,
Калі з разцом ускінецца рука,
Каб згладзіў на чале часін маршчыны

Сівы мудрэц з вачамі юнака,
Каб ажылі у бронзе, гіпсе, гліне
Аб нашых днях сказанні у вяках!

ЦІШЫНЯ

Тишина, ты — лучшее
Из всего, что слышал...

Б. Пастарнак

Па-польску рокоі — азначае мір,
А мір і ёсць спакой і цішыня.
Ці раз цану яму спазналі мы,
Калі сціхала злых стыхій гульня.

Калі ад слёз гарачых стылы жвір
Ці раз пякучым болем сам брыняў,
Калі ўставалі мы вайной на мір,
Сканала каб крывавае грызня.

Свет патрабуе згоды й цішыні,
Ад катастроф грымотных ён аглух,
О, разнамоўны люд зямлі, вярні

Спакой — хацінам, яснату — святлу,
Жапчынам — шчасце, дзецям — тыя дні,
Дзе свет дабра не падначален злу!

«ПЕСНЯРЫ»

Калі асечку дасць сардэчны рытм
Ці страсяне, як грушу бура, стрэсам,
Аддайся цалкам непаўторнай стрэчы —
Паслухай, як спяваюць «Песняры»!

Нібы расою ранкавай зары
Твая душа умытая васкрэсне.
Увесь ва ўладзе мілагучнай песні,
Зачараваны мроямі, замры!

Чаруй, чаруй мяне, «Александрына»,
Юнацтва светлы сум узварушы!
Няхай гарачай хваляю нахлыне .

Усё, што так старанна сам глушыў...
Хай светлая мелодыя ўспаміну
Зліваецца з мелодыяй душы!

ПРАСВЕТ

Дрыготкі ліст асынала асіна,
Скавыча жоўты вецер у трысці...
У кожпага ёсць горкая часіна,
Якую мімаходзь не абысці.

Праз сіта часу зерне успамінаў
Прасей. І ўсё, што ў зорны час спасціг,
Схавай у сэрцы, як прасвет адзіны,
Які не паўтараецца ў жыцці.

І, акрыяўшы, ў піку ўсім напасцям,
Адчуеш крылаў шолах над сабой
І пойдзеш зноў да верхавін спічастых

Пад светлай сяміколернай дугой,—
Сабе не змог — дык іншым дольку шчасця
Прыдбаўшы ў час перадапошні свой!

ЗАЇЗДРАСЦЬ

Атросшы попел шызага туману,
Ён устае на ўвесь магутны рост.
Зачараваны нерухома стану
У цені яго каштанаў і бяроз.

У плынь, у рух яго раскалыханы
Мне не навесці больш ажурны мост.
І з зайдрасцю глыбока захаванай
Клянучу ў душы свой пенсіённы ўзрост.

Знайду яго — я гэта цвёрда знаю —
Знайду, бо веру ў лёс вязучы мой!

...Гады сплылі разгоністай паводкай.
Мне больш парод мярзлотных не крышыць.
Як хмар чародкі, зніклі аднагодкі.

Згадаю: ў горле штосьці запыршыць...
Я не шукаю болей самародка, —
Ён побач, тут, на дне тваёй душы!

СВЕДКА

Няма спакою мне. Ён толькі спіцца,
Як прывід нерухомы і нямы.
На апраметнай белаі калясніцы
Раве ўраган шалёны Калымы.

Гудзі, шалей! Усё адно скарыцца
Табе, дзіця палярнае зімы!
Зірні, зірні: ў руках маіх іскрыцца
Дар, што ў цябе адваявалі мы!

На злосць тваім падэсцям і каварствам,
Саскробшы з праўды покрыва іржы,
Я сведкам стану над халодным карстам

У вечнай мерзлаты на рубяжы,
Схаваўшы моцна ў памяці упартай
Твае медалі і твае крыжы!

МАГАДАН

Я — ціхаакіяпскі пасажыр,
Пятнаццаць дзён марскіх стыхій паддашы.
Авачынскую заняло туманам.
За пенным валам знік Парамушыр.

Раве ў сто горлаў вадзяная шыр
Ашчэранаю пашчай Акіяна.
Не значаны на карце капітана,
Вінт адсякае грэбністы пункцір...

Твіндэк — салон не для пяшчотнай скуры,
Як соты пчол, ячэйкі нізкіх нар.
Душа ўцякала ў пяткі не адна,

Калі ў Ахоцкім матлашылі буры...
Рос камсамольскі горад на Амуры,
Быў толькі ў калках юны горад наш!

ПРАЦЯГ ТЭМЫ

Хотят ли русские войны?

Я. Еўтушэнка

Аб тым, ці хочучь рускія вайны,
Спытайце вы найперш у беларуса.
Адказуць вам хатынскія званы
І на магілах братніх кветкі-ружы.

Адказуць вам рэспублікі сыны,
Чацвёрты кожны, ў дом што не вярнуўся;
Адказуць вам нямыя курганы,
Што ўвысь глядзяцца ў непазбыўнай
скрусе.

Скажу і я: хай маладому племю
Не ліць крыві ў стаптаную раллю,
Хай расцвітаюць ружы й хрызантэмы,

Гудзіцца ўсмак калматаму чмялю...
Не для ваеннай, а для мірнай тэмы
Паэт-пясняр прыходзіць на зямлю!

МАЦІ

Ужо суровай Арктыкі стыхіі
Мятуць на тундры шызыя снягі.
А тут бярозкі выгіпаюць шыі
Пад сонцам светлай восеньскай тугі;

А тут — на іржышчах сцірты залатыя,
На паплавах — асілкамі стагі...
Якая ж ты вялікая, Расія,
Які абшар бясконца дарагі!

Хіба ж дарма уся ў зялёных хвалях
Мая айчына, з сонцам у вачах,
З брыльянтамі азёр у валасах,

К плячу твайму магутнаму прыпала.
Як тая хмарка, што значавала
У велікана ўцёса на грудзях!

1978—1980

Сардэчныя санеты

ТРЭБА

А не пахіліць неспадзеўкі змора,
Пакуль пад ногі за вярстой вярста
Кладуцца,
нібы скібы у разоры,
Гады,
якіх назад не адгартаць.

Стук сэрца —
чуеш? — быццам стук матора —
Яму не проста біцца перастаць.
Нявер'я вірус з чорных пораў мору,
Пад жарам сонца знікні, згінь, растай!

У цішы ўсіх лабараторый свету,
Мужы навук, знайдзіце сінтэз той,
Што так патрэбен жыхарам планеты —

Падоўжыць век педаўгавечны свой,
Бо трэба жыць хаця б сто год паэту,
Каб мог раздаць усё, што за душой!

СМАК ХАРАСТВА

Свет повен пахаў мёду і ляўконій,
У жыце смяць зняможана вятры.
Нібы галоп ружовагрывых коней,
Імчацца дні малапкавай пары.

А ён, жаўрук, на ўвесь блакіт бяздонны
Адзіп, завіс бясклопатна ўгары
І трэлі лье на ўсё зямное ўлонне —
На сенажаці, нівы і бары...

Жывым — жывое. Так і пам з табою,
Спазнаўшым боль і слодыч, смех і плач,
Ісці ды йсці з падпятай галавою,

За дабрату не просячы аддач.
Затое будзем ведаць мы абое
Смак хараства і гаркату удач.

ПРЫСУТНАСЦЬ

Рысіным вокам, шостым пачуццём
Распазнаваў твой сілуэт у змроку,
Калі асенняй слотай, як асцём,
Калючы вецер сіверыў нам шчокі.

Пустых алеек змоклае лісцё
Прыглушвала няспешлівыя крокі.
О, юных душ бязгрэшнае зліццё,
Як зрэнка студні, бляск вачэй глыбокі!..

Куды ўцячэш ад памяці сваёй?
Яна жыве ўва мне, жыве і будзіць
Цяплынь душы, вясёлкавы пастрой,

І салаўіны май, і срэбны студзень...
І хоць цябе даўно няма са мной,
Твая прысутнасць век са мною будзе!

КРОПЛІ

Я не хачу развітвацца з табою —
Яшчэ ў запасе вечнасць ёсць у нас.
Яшчэ трубач-гарніст не граў адбою,
Імя якому — беззваротны час.

Яшчэ над толькі скошанай травой
Пах канюшыны ў лузе не ачах,
Яшчэ жыццё падорыць нам з табою
Цуд не адзіп на радасць ці адчай.

Дзве кроплі мы ў бясконцым акіяне.
Мы — людзі. Мы жывем сярод людзей.
І павальнічным подыхам падзей

Нас ахінае часу хваляванне.
Пакуль жывем — мы пад крылом надзей
Да самага апошняга дыхання.

БЕРМУДСКІ ТРЫКУТНІК

Нібы ў трыкутнік гібельны загнаны,
Я ў тры няўдачы трапіў заразом,
Згубіўшы ўраз і Веру і Каханне,
А заадно й Надзей абжыты дом.

Ды ўсё ж ажыў падстрэлены падрапак,
Усіх траіх пранёсны пад крылом,
Каб зноў ступіць на чарадзейны ганак,
Каб сок бяроз гаючы піць нагбом.

І Веры сіла ўстала дзівасілам,
І крылы павыросталі ў Надзей,
Адно Каханне педзе заблудзіла,

Што расцвіло шыншынай кагадзе...
Пільнуйся сцежкі той пад небасхілам,
Што ў Бермудскі трыкутнік не звядзе!

МІРАЖ

Ты мне не вер, хоць я не ашуканец,—
Я і дагэтуль веру ў міражы,
Дзе ні канца, ні краю, ні мяжы,
Дзе на шчацэ зямлі — ружовы глянец.

Ты вер у верш. У ім душа не зманіць,
Хоць і шыбуе крута ў віражы,
Пакуль яе крытычныя мужы
Не скуляць з тых наветраных лунашяў.

Няхай былое — сон, гульня вясёлак,
Ды толькі бачу ў тым ружовым сне,
Як пралятае бліскавічны сколак,

Што ты аднойчы падарыла мне...
Звяжу праявы тыя ў сотню столак,
Што так нядбала раскідаў раней.

ЗАБЫЦЬ

Хачу забыць і не магу забыць
Таго, што ўжо даўно перагарэла,
І толькі попел светлай той журбы
Падчас у сэрца стукае пясмела;

Забыць тых сопак рыжыя гарбы,
Што так юрліва выгіналі целы,
Каб рынуцца ў прадонне, дзе клубы
Туман ружовакрылы мякка сцеле;

Забыць, як марыў аб табе гады,
Ўспаміну, як скупому сонцу рады,
З вышынь арліных гледзячы туды,

Дзе б'юцца белапешныя каскады
Ля ног каменна шэрае грады,
Спакус маіх знішчаючы прынады.

ЕДНАСЦЬ

(Абвяржэнне)

Хотеть — это дело тел,
А мы друг для друга души...
Марына Цвятаева

Хачу, жадаю, прагну, мру — імкнуся
У двуадзіцтве — целаю і душой —
К табе, зямля і неба Беларусі,
Усёй сваёй істотаю жывой.

У час бядот ці ў палкі час спакусы
Ці змучаны дарожнаю жарствой,
Я да цяпла грудзей тваіх тулюся
Усёю непаздзельнасцю сваёй.

Калі ж Яна — узніскасці арліца —
Зачэпіць сэрца трапяткім крылом, —
З табой душой і целаю прагну зліцца

У плынь адну, дзе двое п'юць нагбом
З невычарпальна-светлае крыніцы,
Якую шчасцем еднасці завём!

РАБРО

Не веру я, што ты з майго рабра,
Хоць і дагэтуль часам ныюць рэбры.
Ты — з пляшкі Джын, ты — прыхамаць
Туманнасці пясчынкі ў зорным срэбра, пяра,
Туманнасці пясчынкі ў зорным срэбра.

А ўсё ж па волі розуму й дабра
На ўсіх зямных шляхах, на гразкіх грэблях,
Мы — дзве часцінкі аднаго ядра —
Суіснавання сутнасці патрэбны.

На глебе той гарой крутой стаю
Праціўнік люты прымхі звар'яцелай.
Таму і перавагу аддаю

Крыві гарачай, трапяткому целу,
Пазнаючы праз іх душу тваю,
Як ты, рабро маё, таго хацела!

АСТРАЎЛЯЦКА

Што варажыла на рудэ цыганка,
Усё не ў лад, не ў колер, неўпапад.
Свет цесны. У ім душа, як астраўляцка,
Дзе ў шэрым моры тоне далягляд.

Не клінам — свет. Ёсць і твая дзяляпка,
Хоць пашматаў яе і гром і град.
Нясмела зноў пастукае на ганку
Паэзія, спазнаўшы скруху страт.

Хіба ў сваяцтве талент і распуста?!
Разгулле плоці спеліць духу тло.
Душу не ўдзінеш на тапчан Пракрустаў,

Дзе дабрыню сілком павечыць зло.
Палын пяра, салодкай славы лусту
Не памяпай на ступу з памялом!

МАЛАНКА

Усё, што ўзяць было магчыма, ўзята,
Чаму гарэць — згарэла ўсё датла.
І ўсё ж, як песня ў сэрца, сонца ў хату,
У мой нязыркi свет ты увайшла.

І ён, датуль на фарбы не багаты,
Зайграў буянствам бляску і святла,
Дзе дваадзінства найвышэйшым святам
Пара узнёслай еднасці была.

Што ж?! Я й цяпер удзячны той напасці,
Што як малапка асляпіла зрок,
Што ў дні самоты памагла мне скрасці

Ружовай мары залаты шматок...
Я веру: людзі створапы для шчасця,
Ім і аддам апошні свой радок!

ЕВА

Апошні раз я стрэўся з бабкай Евай, —
Ёй толькі сто гадоў было. Пасля
Ляцеў то ўправа, то старчма, то ўлева
Майго жыцця вясёлы перапляс...

Калі ж прайшла шалёная залева;
Атрэсла пыл вайны мая зямля,

Я не знайшоў магілкі бабкі Евы —
Відаць, пяском віхура замяла...

Гады плывуць, нібы пад сонцам хмаркі,
І бачу я, калі іх расхіну,
Як за паміп душы дачушкі Даркі¹
У хвілю тую горкую адну
Ўуляе з жалем бабка Ева чарку...
Ах, бедны Ёорык, — твой, бабуля, ўнук!

ГУЗАК

Калі ты другу верыў, як сабе,
А той, адзінай, верыў, як святыні, —
Ды здрадзілі табе, — ў палон журбе
Не аддавай сябе! Няхай не з тымі

Дзяліў душы багацце. Для цябе
Існуе цэлы свет. У ім астыне
Твой боль. Дужэй ты станеш і глыбей
За тых, чыя душа пусцей пустыні.

Ах, маладосць! Расквечанай палянай
Ты ўсё жывое бачыш навакол,
Дзе расхінуты насцеж свет пязнаны,

Дзе шчасце з неба сыплецца ў прыпол!
Як часта лічыш ты гузак за рану,
За боль душы — іголачны укол.

ЗНАХОДКА

Ноч. Цішыня крадзецца па праспекту,
Праз сіта хмар прасейвае сляжок.
Спазніўся і я, як той праходжы пехта,
Што прыспяшае свой няцвёрды крок.

¹ Дарка, Дар'я Васільеўна — мая маці, бабка
Ева — матчына маці.

З акон дамоў святло так шчодро льецца,
Між мпоства іх свайго не пазнаю.
Мне родным домам свет увесь здаецца,
Калі ў пад'ездзе ў роздуме стаю.

Адгрукацеў мой горад. Дзень прэсты
За шторамі схаваўся і аціх.
А я свайго й дасюль шукаю месца

І ў покуце каляднае куцці.
Мне, столькі год прапаўшаму без вестак,
Сябе самога шчасна так знайсці!

ПЛАЧ

Чыстымі слязьмі бярозка плача:
Ствол яе бялюткі хтось падсек.
Цар прыроды тут прайшоў, няйначай,
Звер не змог бы, звер — не чалавек.

Звісне абяскроўленае вецце...
Як жа так, бяздумна, спакваля?!
На сваёй планеце ўсе ж мы дзеці,
Наша ж маці — родная зямля!

Песні пець ёй вёсны перастаюць,
Лісцем пазаўжды адшалясцяць...
Што ж вы гэта робіце, зямляне,

Сеяць псебыццё ў імя быцця?!
Я стаю, расчулены дазвання,
І гатоў заплакаць, як дзіця.

СЛЕД

Усё ў жыцці свайго пакідае след.
І нават мімалётная сустрэча
На момант заслання цэлы свет
З перабярхай лішніх слоў і рэчаў.

Я і цяпер удзячны таму дню,
Калі адчуў, зірнуўшы нібы ў студню,
У воч тваіх такую глыбіню,
Што не забуду і па дзень свой судны.

Калі табе такі аднушчан дар,
Шчаслівай будзь, прыгожая жанчына!
Я патушыў вар'яцкі той пажар,

Хоць тлее памяць аганьком лучыны.
Быць можа, ты, адна з маіх ахвяр,
І ёсць трывожных споў першапрычына!

СУСТРЭЧА

Яшчэ гараць агні універмагаў,
Яшчэ з вітрын стракацяць вітражы.
Чым паталіць жаданняў вечных смагу,
Ты па сакрэту шчыра мне скажы.

Пазвоньваюць з карнізаў лена кроплі,
На спад ідзе саслаблая зіма.
Спакойна мне, калі ідзеш ты поплич,
Трывожна мне, калі цябе пяма.

Як чарнакрылы птах, замглены вечар
Плыве над Мінскам. Вадаспад святла
З высокіх вокан льецца. Гмахаў плечы

Трымаюць моцна небасхіл. Звяла
Мяне з табою позняя сустрэча,
Таму, што быць ранейшай не змагла.

АКВАРЭЛЬ

Абрысы дрэў, як чорныя гравюры,
На ватмане зімовай белізны.
Не вер нашэсцю лютаўскай віхуры,
Вер у прышэсце гаманкой вясны.

Завеі зпiкнудць. Звонкі граі птушыны
У гушчыні зялёнай ажыве.
І смутак твой няўцямна-беспрычыны
Зарніц далёкіх водбліскам спыве.

І не гравюрай — тонкай акварэляй
Мастак-вясна распіша фон зямны,
У фарбы красак, лугавую зелень,

У бірузовы колер ярыны.
І ўсё, што ў сэрцах нашых адгарэла,
Загоіцца ад подыху вясны.

СВІТАШНЕ

У студзеньскую поўнач снегавую
Вятры зімы распачалі грызню.
Я па табе сягоння не сумую,
Цябе я не чакаю ўпершыню.

Будзь госцем, успамін, хоць і нязваным,
Хоць сёння я табе не вельмі рад.
Замкнуўся круг жадаццяў неспазнаных,
Як на камлі пазнання зла і добра.

Здаецца, свет увесь снягамі ўсланы,
А ў шыбы б'ецца новы дзень крылом.
І ўжо, як намець, смутак прэч змяло

Світанкам ясным і доўгачаканым.
І новым прадчуваннем ажыло
Усё, што завяршыць наканавана.

РЭХА

Люблю я Мінск вячэрні ў час сутоння,
Калі яшчэ не паляць ліхтары,
І шорхат шыи, і бег машын нястомны,
І водбліск хмар барвяністы ўгары;

І ў парках крокаў лёгкіх таямнічасць,
І смеху беспрычыннага усплёск,
І танец язычкоў агністых зніча,
Дзе памяць сцеражэ герояў лёс.

І неяк сумна з адзінотай знацца,
Глядзець здалёк, як паміж ліп старых
На лаўках сны пенсіянерам спяцца...

Мне ж свеціць з высяў ветаху абрыс,
І клічуць рэхам даўняга юнацтва
Рамантыкі блакітныя вятры.

БРЫГАДЗІР

Дзень дагарае ціха й нетаропка,
Ляціць зямля ў чарговым віражы.
Мой брыгадзёр даўно ляжыць пад сопкай,
Той, хто вучыў майстэрству працай жыць.

Я хваткай тою авалодаў хвацка,
Аддаўшы спрыт кайлу і малатку,
А заадно й гады свайго юнацтва,
А сталасць — службе вернаму радку.

Мы ўсе прыйшлі на гэту цвердзь зямную
Сцвярджаць правы на працу, шчасце, мір,
Каб ношу адкрывальнікаў цяжкую

Пранесці праз пустэчы, тваць і жвір.
Таму й хаваю ў сэрцы веру тую,
Што завяшчаў мне мудры брыгадзёр.

ГОРДАСЦЬ

Жыццём я не распешчаны. Наводліў,
Бывала, ўрэжа так, што не ўстаіш.
Тых выхаваўчых спосабаў наводле
Я сваё месца помніў у страі.

Не ўгруз ніхто з нас у мяшчанскім кодле.
Шаваю памяць аб сябрах сваіх:
Ні маладушнасць, ні учынак подлы
Не забраталі непахісных іх.

Вось і тлумачу ўнукам: стойце цвёрда
На грунце праўды, як бацькі й дзяды!
Мы ўсе з адной пароды і кагорты,

Адной зямлі пасеппе і плады.
Мы — людзі. Кожны званнем гэтым горды,
Як ні гразі атрутны цень бяды!

ПОКЛІЧ

У бессмяротнасць я не веру,
У апраметную тым больш.
Жывуць ва мне павадкі звера,
Сатлелых продкаў дух і боль;

І цень няспраўджаных павер'яў,
І адзіноты зябкай золь,
Расчараванняў колер шэры
І дружбы круўнай хлеб і соль.

Таму — і быць інакш не можа —
Кроў будзіць покліч даўніны,
Кірункі дальніх падарожжаў,

І подых кедраў смаляны,
І ўсплёскі Прыпяці і Сожа,
І зыбкі халадок Дзвіны.

ШКАДА

Не ў радасць старасць, як там ні круці,
Хоць б'е падчас нячысцік пад рабрыну,
Ды не ўзляцець увысь, не паплысці —
Праезд надзейны ў транспарце айчынным.

Хоць дух бунтоўны ў жылах не аціх,
Ды не завабіць прагай далячыняў.
Сляды юнацтва, памяць, замяці —
Праходзіць міма не мая жанчына!

Яна знянацку не мяне пратне,
Як бліскавіца, ўсмішкай белазубай,
І не мае пачуцці скалапе,

Той позірк, што штурхае і на згубу...
Як позна нам становіцца відней,
Што ява з марай у нявечным шлюбе!

ВЕРУ

Ці запішудь імя ў кнігу вечнасці,
Ці як пасынка возьме зямля,
Усё роўна, якой педарэччасцю
Перапыніцца земны твой шлях.

Ёсць імя ў чалавечай сардэчнасці,
Брудных слоў у яго не шпурляй,—
Скрозь і так дэфіцыт чалавечнасці,—
Свет гняце вераломства пятля.

Хоць граніц не існуе для беднасці,
Хоць для распачы межаў няма,
Ды жыве ў чалавецтва дух еднасці,

Грознай сілай яго не зламаць.
Веру: ў поцемку зможа ён след знайсці
І ўрагану таго не стрымаць!

БЕЛЫ КРЫК

Белы, белы цвет. Душа раскалыхана.
Белай цішыні няўрокам не паруш!
Быццам бы шматкі аблок, вятрамі рваных,
Пабялілі кроны вішань, яблынь, груш.

Дух вясны трывожыць белым хваляваннем,
Белай цішыні світальнае пары.
Белы свет — увесь трывога і чакашце,
У грудзях зямных затоен белы крык.

Свята шэсце чуеш? Схамянiся ззяблы —
Белая ўрачыстасць блізка у двары.
Хутка абзавецца берасцянка-зяблік,

Лік гадам зязюля распачне ў бары...
І пакуль пяро у пальцах не саслабла,
Хараства зямпога бліскаўкі збяры!

ПРАСВЯТЛЕННЕ

Я чакаю, як збавення, прасвятлення
Ад наплыву успамінных кветных сноў
І нямею ад раптоўнага здзіўлення,
Ўалі хлыне ў вочы мне праменны сноп.

Хто мне скажа, колькі тых ружовых ранкаў,
Колькі росаў, ліўняў, спёк і навальніц
Я сустрэну; колькі песень берасцянкi
Мне праслухаць, перш чым пасці долу ніц?!

Свет блакітам і вясёлкамі расквечан.
Мірным дням вядзіце, людзі, строгі лік!
Я ж хачу, прайшоўшы шлях свой чалавечы,

Ўаб са мною ў развіталыны час былі
Небасхілу беларускага сінеча,
Жытны подых беларускае зямлі.

КРУГ

Ён, толькі ён так мог дарожкі выслаць,
Сняжок сакавіковы шапаткі,
І з агалелых голяў проста ў Свіслач
Кідаць пухнатых снежак камякі.

Яшчэ вясне не скоро сокам выспець,
А ўжо шыбуе сонца напрасткі,
І на пагорку талым, як на выспе,
На поўны голас рэй вядуць гракі...

О, вечны круг зямнога існавання!
Шкада, цябе не ў сілах хоць на час
Спыніць, каб мог тваім упіцца ззяннем

І новы круг па схіле год пачаць,
Каб будучыні светлай прадчуванне
Мігцела ў затуманеных вачах!

ПРЫЦЯГНЕННЕ

Памяці М. Хведаровіча

Калі спасцігне скопу час арла,
Ён падае з уцёсу на каменне.
Паэт жа, прыкаваны да стала, —
Ва ўладзе іншай сілы прыцягнення.

Яго палёт — вышэй, чым у арла,
Яму страхою — небасхіл Айчышы,
Куды б яго па свеце ні вяла
Ухабістае долі пуцявіна.

Вось так і ты з падраненым крылом,
Праз бездарожжа даляў здратаваных,
Праз тундры муць, таежны буралом,

Праз частакол зямных мерыдыянаў
Да родных гоней рушыў напралом,
Высокай песні да канца адданы!

АДЗІНОТА

Адзінота — злая недарэчнасць,
Пачуцця і духу сумятня,
Стан трывожны крыўды скарацечнай,
У выключнасць генія гульня.

Адзінота — сэнсу супярэчнасць,
Нспрызнання ўяўнага мана,
Прызямленне ў свеце дробных рэчаў
Там, дзе прагне ўзлёту вышыня.

Апапус, дык скажыце: годзе!
Калі й вас падчас яна пратне,
І зацятасць духу хутка пройдзе,

Прахалодай розум ахіне.
Чыстая душа не ўгразне ў бродзе,
Ёй свяціць алмазам і па дне!

ЗАПАВЕДНІК

Дзе малапак зіхоткія стрэлы
Білі ў кедры паводкай прамоў,
Вартаваў, ад самоты здзічэлы,
Я тайгі першабытны спакой.

Па імшарынах, падзях гарэлых,
Дзе шуршэў прэлы ліст пад нагой,
Мне трапляўся гуран адурэлы,
Я вітаўся не раз з кабаргой.

Прабіваў цемрадзь почвы кароткай
Зырккі ранак праменным кап'ём,
А мне чуліся родныя ноткі,

Пошчак плешчаніцкіх салаўёў...
І сціскалася болем салодкім
Беларускае сэрца маё.

ЧЫСЦІНЯ

Ты не кажы, што ўсё даўно забыта,
Што ветрам часу памяць замяло.
Таго, што намі ў горкі час здабыта,
Не ператворыць ён у пыл і тло.

Малапкай, градам неаднойчы біты,
Правераны на стойкасць і на злом,
Жыву з душой, для добрых спраў адкрытай,
Як дзверы ў мой прытулак і жытло.

Не нас адных крапула дзікім смерчам
Жалеза, гromу, дыму і агню,
Не мы адны зірпулі ў вочы смерці,

Каб пець асанну Перамогі дню.
Таму і сэрцаў пашых чысціню
Пі тлумах дзён, пі забыццём не сэрці.

ПОДЫХ

Сасмаглы, п'ю настой сакавіковы,
Наброджаны на хмелю завірух,
І, як пупышкі, лопаюцца словы,
Адчуўшы ўсемагутны сокаў рух.

І адчуваю, як грудную клетку
Ужо не цісне водгук даўніх скрух,
І толькі тлее згадак прысак едкі,
Што пад трухой былога не патух.

Дык вей, гаючы подых сакавіцкі,
Разварушы грывучы крыгаход
І прадчуваннем майскай бліскавіцы

Вітай часін абноўлены прыход,
Каб, ненасытны, ўдоставь падзівіцца
Красой зямной я мог на схіле год!

СНЕГАЗАТРЫМАННЕ

Ці бачана такое? Трактары
Аруць снягоў глыбокіх белаполле,
І рэха іх у срэбравым бары
Сняжынкі ціха атрасае з голля.

Валкоў пукатых пышныя махры
Так расчарцілі роўніцы і доли,
Што ад здзіўлення ахнуў век стары,
Крысом завей хмызняк прыкрыўшы голы...

Я б сам гады свае ў валок звалок,
Каб рэшткі іх даўжэй не раставалі,
Каб на абшарах дзедаўскіх валок
Жыцця карэнні да канца ўвабралі
Магутнай сілы жыццятворны сок!

Ды не паспеў: гады мае расталі!

РЭТРА

Не сорам мне ў вочы табе зазірнуць,
Хоць бляск іх гарачы гады астудзілі,
Хоць спрэчкі, і крыўды, і слёз каламуць
Размецены часам, як даўнія былі.

Але ў блытаніне сустрэч і разлук
Высвечвае памяць з цямноты раптоўна
Ласкавасць вачэй і цяпло мілых рук,
Паходку й паставу князеўны чароўнай...

Што зробіш? Нас час апярэдзіў даўно.
Юнацтва махае рукою нам здалёку...
А ў мроіве бачыцца сад за акном,

Па роснай траве твае лёгкія крокі...
...І бродзіць у жылах старое віно —
Не хоча апасці асадкам на дно.

ВОДГУК

Так хацелася да перушы дапасці,
Піць з біклагі сок кляновы — не ваду.
Непазнапага таемны скарб украсці —
Хай накліча нечаканую бяду!

Не пазбег я той салодкае напасці,
Як таптаў дзе кураслеп, дзе лебяду.
Верыў шчыра — даганю я прывід шчасця,
Да кален тваіх стамлёны прыпаду.

Як жа хутка пазнікалі тыя дзівы!
Клён асыпаў пяціпалыя лісты,
Зацярушыў сцежкі снежань сівагрывы

На прышынку запаветнае вярсты...
А ўсё чую нейчы поступ палахлівы —
Гэта ты, юнацтва водгук, гэта ты!

КРЫЛО

Дзьмуць скразнякі, сумёты намятаюць
За вокнамі над Свіслаччу-ракой.
Я вершы Барадуліна чытаю,
П'ю, як віно, густы настой радкоў.

Дык, значыць, жыць паэзіі высокай,
Асенай Купалавай рукой,
Дзе б'юць яе празрыстыя вытокі
Крыніцай вечна чыстай і жывой.

Хай скразнякі эпохі дзьмуць заўзята,
Нясучь вятры халодныя здаля, —
Пад снегам дрэмле ўпотаі плён багаты,

Якім пасля адорыць нас зямля.
Як не існуе будніх дзён без свята,
Так не існуе песня без крыла!

СНЯЖЫНКІ

Сняжынак процьма ў бляску ліхтара
Іскрыцца, мітусіцца, каб упасці
На тратуар, на футра каўняра,
На тых, хто рады белаі той напасці.

За імі ўслед шыбую й я паўпрост,
Хачу патрапіць у пагу з юнацтвам,
Пра груз гадоў забыўшыся, пра ўзрост,
Пра наша шматгадовае сваяцтва.

Ды позна ўжо, як пі круці-вярці.
Ці ж варта на пацеху так спяшацца?
Цяпер не раз я згадваю, а часта,

Як многа значыш ты ў маім жыцці.
Цану зазнаўшы шчасцю і няшчасцю,
Не зможаш сам сябе перарасці.

ВІТАЮ

Не проціборствуй часу. Варты жалю,
Хто спрэчку з ім бяздумна распачне.
Што прошласць? Пыл вякоў, іржа скрыжалаў
І продкаў косці ў бездані на дне?

Што час? Дзевяты вал? Цунамі хвалі?
Разгул стыхій, што ўсё жывое гне?
Расколатыя перунамі далі?
І злілавелы сполахамі снег?

Не! Час — твой лёс, твой подзвіг непрыкметны.
Не проціборства — еднасці хаўрус,
І вечны рух да грані запаветнай,

У свет надзей нязбытных і спакус.
Вітаю век ядра і рух ракетны,
Касмічнай эры мірную зару!

БЛАКІТ

Блакiт, блакiт! Дар непаўторны неба!
Хмурынак белы статак — знак даброт.
Панлі касцам, аратым, творцам хлеба,
У працы спор цяплом сваіх ясот!

Сагрэй, сагрэй сваім дыханнем глебу
Айчынных роўніц, даляў і шырот,
Пашлі пашчадкам прыпяцкіх дулебаў
Янтарных злакаў буйны намалот!

Лі хараство, блакітны дах Айчыны,
Адлюстраваны ў безлічы азёр,
На моры лёну, стужкі ручаінак,

Над збажыной залочаны прастор!..
Мільгні і мне празрыстай бірузой
У зрэчках воч любімае жанчыны!

САНЕТ ПРА САНЕТ

Не папракай, што трапіў я ў палон санета,
Дзе б'ецца плоць і кроў паэзіі ў цісках.
Ды яксьці ж пазнае таемны рух сусвету
Праз лінзу тэлескопа зорных скопаў маг?!

Вялікае ў малым праз дробную прыкмету
Шукаю, як раслінку ў нежывых пясках,
Каб фальшу медзякі пячыстаю манетай
Да рук не прыраслі, як ліпкая луска.

Праз вязь скупых радкоў быццё зямное бачыць,
Як той вучоны муж праз шкельца ўвесь сусвет,
Хіба ж не момант шчасны рэдкаснай удачы,

На пошукі якой і створапы паэт?!
Не шротам дробных слоў ягоны шлях пазначан,
Вагой літых радкоў ён поўніць свой санет!

ЦІЛЬ УЛЕНШНІГЕЛЬ

Смак адзіноты добра мне вядом,
Блуканні Уленшнігеля вядомы.
Пад дахам белай почвы быў мой дом,
Бязлюдна мне было ў тым белым доме.

Блукаў і я, і рушыў напралом,
Пераплываў плынь рэк не на пароме.
Быў хрышчача і крыжам, і кайлом,
Спаў на зямлі сырой і на саломе.

Што Фландрыя? Дукорскія бары,
Чаромхі цвет ці палыханне макаў,
На жытным полі пяюшы-вятры
Куды бліжэй да сэрца і да смаку.

Адно шкада: з нядаўняе пары
Няма са мной вясёлага Гудзака!

НЕЎТАЙМАВАНАСЦЬ

Бліскучы ветах плойму хмар тарапіць
Сваім мярцвяна-срэбраным вяслом.
Дагэтуль сэрца мне глыбока рапіць
Пякучай памяці круты залом.

Хай. Пакладу ізноў пажыткі ў ранец.
Утульны рай канап пушчу на злом,
Хай размяце гаючы подых рапіць
Смог даўніх скрух пунсовым памялом.

Пярэсты покрыў звадак скіну з карку,
Хоць на кароткі момант каб вярнуць
Вапдроўны дух бадзязгу-перастарку,
Дзівосна-дзіўных казак старану...

...Ды чуцен віск жалобны цыркуляркі —
Здаецца, рэжуць дошкі на труну...

ЧАСЦІНКІ

Дыханне мора. Выдмы. Сосны. Рапіца.
Нібыта фарбы ўсе мастак змянаў:
І ў надвячорку памяці Дом Раініса,
І дзень, які забыць хацеў спярша.

Як мог аб позірк твой я так параніцца,
Каб захапленне, безразважнасць, шал
Так расцвілі ясноткаю барвяністай,
Што і дагэтуль курчыцца душа?!

Няхай. Быць можа, гэта й ёсць найлепшае,
Што падарыў той ранак нам калісь?!
Растопіць памяць, нібы снег той леташні
Часцінкі шчасця, што даўно сплылі...

А ўсё зіхціць крышталіпкаю першаю
Той момант светлы, што не ўбераглі.

КАРАН

У храме ўчарнелым, у сховішчах скарбаў іслама,
Дзе мякаццю лапчыць падэшвы насціл дываноў,
Дзе тхне неправетраным пахам свяшчэннага хламу,
Мула паказаў нам каран — помнік даўніх вякоў.

Пажоўклы пергамент... Людское крыві акіяны
Праліты паволі каварных прарокаў тваіх
У стэпах Ірана, ў гарыстых краях Курдзістана,
Ў пясках аравійскіх, афганскіх цяспінах глухіх.

О, дух рабаўласніцтва, ўкладзены ў вершы карапа!
Пятлёй цемрашальства ты душыш зняможаны люд,
Ты зброю ўкладаеш у рукі разбойных душманаў,
Па волі алаха крывёй заліваеш зямлю!

Я веру, што сонца на Ўсходзе нарэшце устане —
На дол упадзе цемрашальства скрываўлены склюд!

УНАЧЫ

У дзве шарэнгі ліхтары, як гузікі,
Уздоўж праспекта мільгацяць ігрыста.
Надрыўна хтось раве: «Спыніце музыку!» —
Напэўна, ён, пачны тырап — транзістар!

І вось таму, што нейчая каханая
З другім пайшла віхляцца, а не з гэтым,
Сон, цішыня, на шмоцце пашматаныя,
Бязглузда ў шыбы б'юцца тым куплетам.

А ў вышыні цямнеюць гмахі выспамі
І гаснуць вокап залатыя соты...
Я тым, хто крыкаў шрот бязладны высышаў,

Хачу гукнуць: Цішэй вы, абармоты!
Стамлёны горад хоча добра выспацца,
Яму ж уранку заўтра на работу!

БРАНЗАЛЕТ

На вуліцы Мацвееўскай жыла-была дзяўчынка,
Дзяўчынка-тапаліпка ў кароткім кажуху.
Хадзіла ў белых боціках, пад белаю хусцінкай.
Сасваталі дзяўчынку старому кашуку.

Не камень сэрца юнае. Залётнік закаханы
Пілюлю тую горкую зажураны скаўтаў.
Гады сплылі паводкаю, пранесліся ўраганам.
Дзяўчына стала бабкаю. Залётнік дзедам стаў.

Сустрэліся. Згадалі каханне сваё першае.
(Жыццё з пямілым — пекла. Не міл з нямілай свет.)
І разышліся. Крута жыццё бядой замешана.

Не часта удаецца пражыць яго як след!
...І сніцца той бабулі, ўспамінамі усцешанай,
Нядораны грапатавы чароўны бранзалет.

ГРУГАН

Ястраб смерці прасцірае крылы
Над Бейрутам. Цень згіноты, згінь!
Крываточаць Сабра і Шаціла
Так, як горкай памяццю Хатынь.

Разбурэння друз. Дамы — магілы.
Дзень адплаты ў сэрцах не астынь!
Пнецца зноў сцярвятнік тупарылы
Руйнаваць кварталы і масты.

Веру: катаў судны час спасцігне.
Напамінкам — боль пякучых рап
І тваіх, выгнаннік Палесціны,
І тваіх, скрываўлены Ліван!

Памятай: не дорыць мір хацінам
Пентагонскі выкармак — груган!

1983—1985

Сатырычныя санеты

ХАКЕЙ

Хакей — о'кей!
Хакей у рытме веку.
Сядзі і млей,
пакуль ідзе хакей.
Сцякаюцца,
нібы ў святую Мекку,
На йгрышча тое тысячы людзей.

Хакей — мазгоў масаж, пастрою — лекар.
Перад экранам сядзь і ўсмак хварэй!
Ну, што яшчэ патрэбна чалавеку?! —
Тут табе ў хаце Рым і Калізей!

Здаецца, ключку ў рукі сам узяў бы,
Хоць за плячыма год неўправарот,
Як той Траццяк, злавіў бы ў лёце шайбу,

Дарвацца б толькі да яго варот!
Не, без хакею люд наш маху даў бы,
Здрабнеў бы духам чалавечы род!

ВЕРЛІБР

Жую настырна даўкі той верлібр,
Як плод, сарваны не ў пару з галінкі.
Яго з Маимартра нам прывалаклі
Аматыры жавальнае рызінкі.

Згадай: даўно, калі вякі гулі,
Прабабкі, прадучы каля камінку,
Складалі песні, што да нас дайшлі,
Што зіхацяць дасюль, як залацінкі.

Не кучу цэгля слаўлю я, а Дом,
Дзе форма — не распад, а Дасканаласць —
Чаруе слых і вока хараством,

Як веснаход паэзіі Купалы,
Што льецца зіхатлівым серабром,
Плыве да сэрца меладычнай хваляй!

ГУЛІВЕР

Не, пустасловам я заўжды не верыў,
Хоць неаднойчы сустракаў такіх.
Што сам сябе лічыў за Гулівера,
За драбязу ж — астатні род людскі.

Хто знаў самоты дух і тло хімераў
І ў горле злосці даўкай камякі...
Як чалавеку жыць без дружбы й веры,
Без цеплыні сяброўскае рукі?!

А гэты жыў, як за глухой курцінай,
Браў дружбу ў доўг, а славу напавер,
Забывшыся, што і праўдзе ёсць часіна,

Якім аршынам сам сябе не мер,
Дзе пават неба здасца за аўчыну,
І ліліпутам здасца Гулівер!

ПАЭТЭСІЯ

Не, на Парнас больш не палезу я —
Западта многа там багінь,
Але, прыкуты да паэзіі,
Шапчу яе спакусам: «Згінь!»

Душа рубцамі і так парэзана
Пад непрыкрытай галізной,
Але каварны дух паэзіі
«Існуе, і ні ў зуб нагой!».

Ах, дзе ты, юных дзён гарэзія?!
Дарма машчу да іх масты.
Цякуць радкоў крынічкі свежыя —

І я зайздросчу дзевам тым:
О, колькі бляску ў іх парэзіі!
І колькі мілай пустаты!

ТРАКТАТ

Як сонца пырскі з кроплямі расы,
Як з плачам смех, як звыклае з пязвычным
Змяшалася трагічнае з камічным,
А зло з дабром. І ўсё — ў імя красы!

Не! — параканняў чую галасы —
Красы прынада — ў галізне антычнай,
Вы ж, маралісты, посныя абліччам,
Сілком падзелі на яе труссы!

Што ж? Эра эры порстка ідзе на змену,—
У сэрцы б'ецца часу гулкі крок,
А свет жыве красой сваёй пятлепнай,

Што харапэй, ярчэй відаць здалёк...
Ёй так патрэбна моднае адзенне,
Як голай праўдзе — фігавы лісток!

ЗЛАСЛІВЕЦ

Дабро і ліха трушанкаю ў кучу
Змянаўны, славалюбствам жывучы,
Шукае невідучы завідучы
У раі зямны таемныя ключы.

А як знайсці жар-птушку ў цёмнай пушчы
Ці зорку ў хмарным небе уначы?!
Чакай, калі навіны хвост распушчыць
Ружовага заранку далячынь...

Не! Злосць дабра не родзіць. Палахлівы
Не стане смелым, як ні варажы.
Так і зласліваму не стаць шчаслівым,

Хоць ад натугі ўшчэнт парве гужы..
Не раз прамчыцца ачышчальны лівень,
Перш чым яго навучыць праўдай жыць!

ЮБІЛЕЙНЫ САНЕТ

Сядзеў паэт на лаве урачыстай,
Макрэў сівы на галаве пушок,
І класік па складах чытаў басіста
Саф'янавы пухнаты адрасок.

І ля трыбуны ліўся серабрысты
Акторкін мілагучны галасок,
І ў ладкі дружна пляскалі ўсе чыста,
І на грудзях матляўся кругляшок.

Усё было: ён і гласатар свету,
Яго ўслаўляюць Случчына й Тува,
Яго йшчэ песня лепшая не спета,

Даўно чакае лаўраў галава..
Ды не хапала аднаго ў паэта:
Паэзіі хаця б радочкі з два!

ПУСТАЗЕЛЛЕ

Хвалёнае хваліць, а згапенае гапіць
Як часта любім мы, хоць, праўда, і не ўсе.
Не цяжка караціць скарочаную памяць,
Хаця і ў шкодзе сам, як конь той у аўсе.

Наскуб цытатак пук, аздобіў пустазеллем,
І трушанка (дакладней — слоўны камбікорм!)
Гатовая. Хрумсці. Ямеля ж сабе меле,
Аж пыл у вочы праўдзе б'е паперакор!

Цяпер футбол трывала ўсюды ўбіўся ў моду,
У форварды пралез — дык забівай галы!
Не здатны ж, дык не псуў спартыўную пароду!

Так і у нас. Ірві з крытычнага гароду
Сарняк пусты, бо там, дзе корань скрозь гнілы,
Не густа пабярэш разумных думак мёду!

ЯГУСЯ

Ёй не да смаку ні санет, ні ода,
Не па нутру й расхлістаны верлібр:
От, каб усе ў адну дуду гулі б,
Была б якая на Парнасе згода!

Такая ўжо крытычная урода —
Не патрапляць ні ў корань і ні ўглыб,
Між строф чужых, як між каменных глыб,
Шукаць расколін, водмеляў і бродаў.

Тым, хто ўхапіў крытычнае жазло,
Пярэчыць я, вядома, не бяруся,
Хай драбнадум'я пыл сабе цярусяць...

А ўсё ж скажу я, што б там ні было:
Уцям, бабуся — мілая ягуся,—
Не ступа — верш, пяро — не памяло!

1979

Маралістычныя санеты

САБАКА Ё ЛЮСТРЫ

Пра гэта, мусіць, ведае ўсялякі,
Што не існуе без грызні сабак,
І нават, кажуць, грош цана сабаку,
Што ўхаластую брэша, як дварпяк.

І вось аднойчы псіну-небараку
Да люстра падвялі. І што ж дзівак?
Ашчэрыў іклы грозна і... ё атакую!
Ледзь пенай злосці не сышоў, бядак.

Тут бег выпадкам знекуль купдаль гнаны.
Зірнуў, спытаў: ты брэшаш на каго?!

Мараль: бывае й з намі нечакана,
Хоць прызнаваць не хочам мы таго:
Свае ё другім пабачыўшы загану,
Мы, як на люстра, брэшам на яго!

АСЁЛ І КОНЬ

На ўсходзе педзе сцэжкаю гарыстай
Асёл паклажу не цяжкую нёс,
А тут кацяка, потная ўся чыста,
З апошніх сіл цягнула поўны воз.

Ну што б аслу з дарогі крамяністай
Звярнуць? Дык пе.

Ледзь буркнуў ён пад нос:
— Скуль знаць табе,
што на спіне шарсцістай
Вязу я мудрых кніжак поўны стос?!

Скажу табе, за век свой пезлічопа
Перацягаў тамоў я розных тых,
Што й сам вучоным стаць магу хоць сёння!

Мараль адна існуе для такіх:
Асёл, нагруканы цюкамі кніг,
Яшчэ не мае годнасці вучонай!

ГАРБУЗ

Здараецца ж такое: на гародзе
Пад сонцам вырас велікап-гарбуз!
Прыгожы, круглы, важкі — дзіва й годзе! —
Нібыта не гарбуз, а важны туз!

Глядзеў звысоку ён пры ўсім народзе
На землякоў, нібы на чарвякоў:
— Вы — драбязя, ды пры такой пародзе
Вас не адрозніш нават ад гуркоў!

Так выхваляўся ён, так падзімаўся —
Чуваць было, бадай, за тры вярсты!
Ды вось бяда — нябога не ўтрымаўся
І лопнуў, нібы выстрал халасты.

Мараль санета: калі ты зазнаўся —
То сам, як той гарбуз, путром пусты!

ГУСАК І АРОЛ

Гусак аднойчы ўтрэскаўся ў цацарку
(У байках можа быць і так і сяк!),
І хоць на ход і лёт не быў ён шпаркі,
А ўсё ж арлом сябе ўяўляў гусак.

Аднойчы ў часе летняга прыпарку
Арол сапраўдны (здарылася ж так!),
З двара ўмыкнуў прыгожую цацарку,
Пакуль драмаў разлапісты гусак.

Прачнуўся той, схапіў бляшанку з дзёгцем
І паляцеў з капца ў капец сяла
Перамываць цацарцы пер'е й косці
І з галавы да ног чарніць арла...

Мараль: ніхто не чуў на свеце штосьці,
Каб стаў гусак арлом хаця б ад злосці!

ДРОЗД

Скажу вам — ведаеце што? — ў ядлоўцы
Паміж яліп высокіх і бяроз
Жыў не звычайны балбатун-прамоўца,
А незвычайна красамоўны дрозд.

Дзе злёт ці сход, парада ці плапёрка,
Дрозд тут як тут, і верны сам сабе,
На дзве гадзіны развядзе гаворку,
Паснуць усе, а ён дзяўбе й дзяўбе!

Шчыглоў, сінічак, іншую драбноту
Кідае ў пот, у дрыжыкі, у сплін
Ён, дзяўбучы адну і тую ж ноту!

Як часта там, дзе спраў на грош адзін,
Мы з-за драздоў губляем шмат гадзін...
Ці не пара на іх завесці квоту?!

ЛІС

Жыў-быў не леў, а стараваты ліс,
Хоць, праўда, меў ён львіную пасаду.
Дрыжалі ўсе, як на асіне ліст,
Бо сіл не мелі даць яму па заду.

Сваю дапіну кожны моўчкі нёс
У фонд сакрэтны (на банкет ці п'янку).
Ды з блізкіх хтось на ліса ўсё ж дапёс,
Каб і яго патрэсла ліхаманка.

І што ж? Жыве ў пары спакойна ліс,
Усмак патрошку трушчыць курапятка,
Бо рэзюмо такое падвялі:
Не хабар браў, а штось пакштальт падатку.
Ну, а за гэта моцна не таўклі...

Мараль: рабі што хочаш, толькі гладка!

ЖЫРАФА І ВОЖЫК

Задраўшы важна ўгору галаву,
Жырафа дзесьці ў Афрыцы паслася.
А ўнізе, ледзь варушачы траву,
Маленькі вожык бег, да змеяў ласы.

— Што бачыш ты ля самае зямлі? —
Жырафа горда ў вожыка спытала.
— Вось я магу дастаць на пальме ліст
І азірнуць магу на мілі далі!

— Што ж? — вожык ёй сказаў. —
Хто як прывык, —
Нас абаіх зямелька корміць хлебам.
А толькі розум мой і твай жывы,
Па-мойму, іншай меркай мераць трэба:

Не метрам ад зямлі да галавы,
А мілям ад галавы да неба!

ПЕВЕНЬ І ІНДЫК

Хвалілі неяк сакатухі пеўня
(Ён старшынёю ў іх нядаўна стаў):
— Ах, як ён кукарэкае напеўна!
— Які грабеньчык, дзюбка — любата!

Так выніпаўся б век ён свой, напэўна,
Ды нейк індык па ітушнік завітаў.

Тут певень наш як кукарэчне гпеўна:
— А гэта што яшчэ за драбната?!

Не распазнаў. Ах, певень-педарэка!

Таптаў бы курак, зерняткі б дзяўбаў,
Глядзіш — значок які б сабе прыдбаў,
А не варыўся у каструлі нейкай!

Мараль: хоць ты і важным пеўнем стаў,
На індыка не падта кукарэкай!

1972

ПАЭМЫ

Загай

УСТУП

Мой край задумены!
Пад шолах палёў,
Пад грукат
жалезнага гromу,
Праз буры
ты постунам цвёрдым прайшоў,
Браў штурмам
спічастыя стромы.
Я вухам сваім
прыпаду да зямлі,
Біццё яе сэрца
пачую,
Калі на бярозцы
распусціцца ліст,
Сустрэўшы вясну маладую.
Пачую я водгулле
бур-навальніц
І рэха
былых ліхалеццяў,
Што памяць трывожаць —
гані не гані,—
Трымай не трымай яе ў лейцах!
Пачую я водгулле
даўніх гадоў
Праз лёгкі дымок успамінаў,

Што часам нахлынуць
нячутнай хадой,
Світанкам празрыстым
і сінім...
Згадаю:
на хвалях нягод і прыгод,
Рвуць ветразі
ветры тугія...
Адны дасягаюць
сваіх берагоў,
У бездані гінуць
другія...
І часта,
калі я адзін па адзін
З бяссонніцай —
госцяй нязванай,—
Мне вобразы
даўніх трывожных часін
Прымрояцца неспадзявана...
Я рад ім.
Самота — бяссонне й туга,
Паўзуць,
а не мчацца гадзіны...
— Сядайце.
Завуць вас, здаецца, Загай,
А вас, мне здаецца, Галінай...
Я вас не шукаў
на жыццёвых шляхах,
Блукаючы ў пошуках тэмы,—
Прыйшлі, дык жывіце
ў нязграбных радках,
Жывіце, як дома, ў паэме!..

1

Думы, думы! Узлятайце ўвысь,
Быццам птахі!
Адлятае ўсё, як журавы
Млечным Шляхам.

Белых крылаў лёгкапёры шум
Сціхне ў далях,
Закрапе ўспамінамі душу,
Светлым жалем.

Прашумела шчасце, як вясна,
Празвінела,
І дзяўчына ходзіць дацямна
Садам белым...

Галаву схіліўшы, ружы куст
Ціха дрэмле.
Маладзік рассыпаў па пяску
Блікі срэбра...

І павольна дзесьці той парой
Песня гасне:
— Дзе ты, мілы, дзе ты, сокал мой,
Сокал ясны?!

Можа, крылле сокал паламаў,
Мо загінуў?
Вечар, вечар, не трывож дарма
Ты дзяўчыну!

Па садочку я хаджу адна,
Пахаджаю.
Прынясі мне вестачку, вясна,
Я чакаю...

Хутка, хутка саду адцвісці
Цветам белым...
Ты ляці, саколiк мой, ляці
Горда, смела!

А ці крылле сокал паламаў,
Ці загінуў?!

.

Многа, многа вечар нашаптаў
Дум Галіне.

2

А час ішоў. Над краем скрозь
Дні повья ўставалі
У дьяментах ранніх рос,
У пунсавеіных далях.

Зірні паўкола, стань, пастой,
Дзівіся пекнатою,
Як белы месяц над ракой
Плыве ў нямым спакоі.

І калі здолен адчуваць, —
Адчуй усёй душою
Хаду зямнога хараства
Арбітай векавою...

Вядзе зямля свой прасты шлях
Праз зорак мірыяды...
Салодка дыхае зямля,
Жывому дорыць радасць...

У змене тых пачэй і дзён
Адчуй яе дыханне,
Вясны чароўны перазвон
І ў сэрцы хваляванне.

Маўчыць прастор... Былога гром
Знік водгаласам дальнім.
Рух аднаўлення ідзе суздром
Над прахам руйнавання.

Зірні: адноўлен вечны рух,
Пульсуе працай горад,
Што кроквы, пібы сотні рук,
Узняў рашуча ўгору.

Тут доўлідства такі размах,
Што глянеш — дух займае...
На жаль, чамусьці тут пяма
Таварыша Загая...

Чаму? Пажоўкля лісткі
Чыесьці я гартаю
І пазнаю руку і радкі,
Што пісаны Загаем...

(Лістки з записної книжки Загая)

«...Падобен дзень на дзень.
Ажно не верыцца,
Я ў краі тым,
Дзе неба ды кавыль,
Дзе ночы мяккім аксамітам
Сцелюцца,
Дзе не сціскае боль
Мне галавы...

Дзе поч не мучыць
Чорнымі кашмарамі,
Не глушыць боль
Каробкі чарапной,
Дзе тоне стэп
У ружаватым марыве,
І бліскавіцы
Б'юцца у акно...

Дзе ў табунах
Жаробкам так прывольна
Па-маладому вабна
Заіржаць,
Дзе атруціць душу мне
Больш не здольна
Расчараванняў едкая іржа...

Палюй па дроф,
Вазьмі ягдташ і лайку,
Паветрам чыстым
Змору з твару змій,
Расчулься —
Вуць вясёлыя малайкі
Табе падносяць
Пеністы кумыс...

І схлыне боль
З былой глыбокай раны,
Ўсплыне ўспамін
Аб дальняй дарагой,
Калі вады сцюдзёнае
З кунгану

Пап'еш ты з рук
Башкіркі маладой.

І гэтак смешна
Загарацца вочы,
Як скажаш ёй:
«Рахмэт, якшы кізэм!»¹
Ах, біся, сэрца,
У грудзях дзявочых,
Пакут не знала першых балазе!..

...Дзень, як джыгіт,
На плечы бурку ўскіне
І ўраз патоне
У начной імгле...
Згадаю ўсё я
Ў гэтую хвіліну:
І мілы вобраз,
Як маланкі след,
І тых сустрэч кароткіх
Прысмак горкі,
І расставанняў нежаданых час...
Чакай працягу
Нашае гаворкі,
Няхай яна
Навекі злучыць нас!..»

4

А было: над слабадой на ўскраіне
Каміны заводаў не дымяць,
Там, дзе некалі спявалі «барыню»,
Памінаецца чыясьці «маць»...

Свішча вецер глоткаю асіплай
Дні над горадам, як варапнё,
Каркаюць над хатамі, дзе Свіслач
Дрэмле ціхім немарасным сном...

Галадухі нечаканай гора
Ліхаманкай свеціцца ў вачах.

¹ «Рахмэт, якшы кізэм!» — «Дзякуй, мілая дзяўчына!» (башк.)

Спіць трывожна расстраляны горад,
Цемраю спавіты па пачах.

Каб назаўтра зноў каменным болем
Зеўраць з пашчаў выбітых акон...
Тут клясці дарэмна будзеш долю,
Тут разруха правіць свой закон...

Тут дамок на ўскраіне папуры
Пакасіўся моўчкі пежылы,
Толькі дах жалезны бровы хмурыць,
Уздыхае, можа, аб былым?!

Тут калісьці ў сям'і Загаяў
Гадаваўся непакорны сын...
Дом даўно ўжо век свой дажывае,
Драўляныя сняцца яму сны...

А ля кожнай маленечкай крамы
Доўгі хвост згаладалай чаргі,
Ды вітрыш апусцелыя рамы,
Абаранкаў жалезных кругі...

Гэта ўсё, быццам прыкрая небыль
Звар'яцелых забытых дзён —
Чорны фунт асцюковага хлеба
Па цане тагачаснай — мільён!

Сапраўды, можа, дні звар'яцелі
Ды імчацца шалёна кудысь?!
Можа, ў скогаце дзікіх мяцеліц
Пагубляліся сцэжкі й сляды?!

Не, ёсць адрас і помсце й праклёнам
За пажары, за смерці, за кроў...
...І няспынна плылі эшалоны
Пад жалезны калёсны гром...

Навальніца пад горадам вісла,
З фронту дзьмулі вятры падзей...
Прычакала дрымотная Свіслач
Свой авеяны зарывам дзень...

Дні чырвонай зарой зашугалі,
Над зямлёй загудзеў ураган,

І пястрымнай, разгойданай хваляй
Пракацілася слова «Паўстань!»

Хто пракляццем быў катаваны
І хто з голаду вечна пух,
Дзень прыйшоў твой доўгачаканы,
Над развееным попелам скрух!

Дні з імпэтам шалёным пабеглі,
І, спазнаўшы апошні урок,
Цар Міколка — паскрэбак нягеглы —
З Магілёва спалоханы ўцёк...

Але сціх той віхор перакатны,
Ды прамой песціханых град,
Па-ранейшаму гул гарматны
Далятаў з-за далёкіх Карпат...

І шугалі здалёку пажары,
І вайна не сціхала грымець,
І касіла свае ахвяры
Ненажэрная хцівая смерць...

Па-ранейшаму йшлі эшалоны
Ў пекла, ў лівень гарачы свінца,
Горла Керанскі драў натхнёпа:
«Вайна

да пераможнага
канца!»

А горад ашчэрыўся грозна
Спічкамі сваіх вільчакоў.
І па бруку ступаў асцярожна
Папярэднік наступных баёў...

Вось тады з пекла фронту й вярнуўся
З пезагоенай ранай Загай
Пад загад начміліцыі Фрунзе,
Большавіцкай кагорты загад.

5

Я мушу зрабіць адступленне,
Сюжэт павярнуўшы назад...
Чытач, набярыся цярпення,—
І час усяму свой, і лад.

...Дамок над рачулкай адменны,
Зялёны, абвіты плюшчом,
Стаяў у садку задумены,
Нібыта агорнуты сном...

Даўнотка чыноўнічак нейкі
Асеў ашчасліўлены тут,
Гадамі адкладваў капейкі,
Шчаслівы ствараючы кут...

Меў жонку-красуно чыноўнік,
Маленькую Галю-дачку,
Быў смехам дзіцячым папоўнеп
Дамок той утульны ў цяньку...

Не часта сюды далятала
Далёкае рэха вайны,
І плакалі гукі раяля,
І стогны гітарнай струны...

Адсутнічаў, значыць, чыноўнік,
Нявострае меў ён чуццё...
І толькі далёка за поўнач
Сціхала ў тым доме жыццё...

Чыноўнік? Трывогай ніякаю
Сабе не псаваў ён настрой,
Сучасны Акакій Акакіевіч
Любіў цішыню і спакой.

Любіў грамафон, і пласцінкі,
І Бальманта пару радкоў...
Галінка ж расла, як былінка,
Нібыта ў чужых, між бацькоў...

Дзяцінства гады залатыя,
Маленства ружовыя сны,
Лятуць, як віхуры ліхія,
Як дні хуткабежнай вясны!..

Гімназія й хатняя школа
Вучылі дзяўчынку штодзень:
Без паны у мамачкі Коля,
А з папай у мамы мігрэнь...

Вярнуўся той папа аднойчы,
Хоць заўтра чакалі яго,
У мамінай спальні уночы
Мільгаў ад лампадкі агопць...

І, мусіць, вярнуўся не ў пору
Парушыць салодкую поч,—
Пакінуўшы гошар і шпоры,
Паручнік уцёк праз акно...

Не будучы вельмі ахвочым
Да рогападобных аздоб,
Чыноўнік павесіўся ўночы,
І змоўк на паўмесяца дом.

Нядоўга трывожыла гора
Парушаны ў доме спакой —
Вярнуўся паручнік той скора,
Дакручваць раман з удавой.

Гады, нібы крыгі ў разводдзі,
Сплываюць вясновай парой...
Забралі ў шаснаццатым годзе
Паручніка Колю на фронт.

І ціха зрабілася ў доме,
Хоць дзесьці раз'юшаны смерч
У пекле гарматыным, у гROME
Нёс людзям дачасную смерць...

У полымным тым ліхалецці,
Той горка-гаротнай парой
Дзяўчынка Галінка, падлетак,
Расла, расцвітала красой...

Крывёю зямля набрышляла,
Грымела ўжо блізка вайна...
...Сястрою ў ваенным шпіталі
Сустрэла Кастрычнік яна...

6

О, горад! Натоўпы, ватоўкі
 На плошчы ўсё льюцца і льюцца,
 У руках то сцягі, то вінтоўкі —
 Кастрычніцкая
 Рэвалюцыя!

О, горад! Спявай марсельзамі,
 Грымі галасоў вадаспадамі,
 Хрышчаны агнём і жалезам,
 Гартаваны на барыкадах!

Пракляцце былога, з вачэй ты
 Знікні, развейся ў хмарах,
 Усюды Саветы, ячэйкі,
 Бальшавікі і камісары...

Так, сарваўшы вякоў аковы,
 Пракаціўшыся павальніцай над светам,
 У муках цяжару шматвяковага
 Нараджалася
 Рэспубліка Саветаў!

7

Глухая ноч маўчыць,
 Глухая ноч вакол...
 Трывожна горад спіць,
 Схаваўшы песпакой.

На вуліцах пустых
 Сабака — рэдкі госць...
 І шэпчацца кусты,
 Азяблыя наскрозь...

Ды ў цішыні начной,
 Узняўшы раптам пыл,
 На вуліцы пустой
 Мільгне аўтамабіль...

І спіць усё вакол
 Трывожна-чулым сном,
 Ды толькі лье з акуп
 Святло адзіны дом.

У доме гэтым штаб,
У штабе не да спу,
Цікуе вораг, каб
Зноў навязаць вайну...

Зноў віснуць зграі хмар
І гарай пахне зноў...
У штабе камісар
У куртцы скурапой.

З-за Нёмана чуваць
Трывожны гул гармат,
Зноў ворагі... Стрымаць! —
Ёсць з Піцера загад!

Не дрэмле вораг там —
Пільнуе кожны крок.
І словы тэлеграм
Так востра колюць зрок.

Паход варожых зграй
Любой цаной адбіць!
І моршчыць лоб Загай,
І пяць пачэй не спіць...

Світаньня паласа
Кладзе на шыбы след...
— Таварыш камісар,
З парочным вам пакет.

І скрозь пачную муць,
Туману шызы дым
Аўтамабіль шуміць
Па горадзе пустым.

8

У балотах пінскіх ногі вязлі,
Як мы йшлі паходам на Варшаву...
Акупанты край зрабілі вязнем —
Ожал бялы чорнаю няславайі
Зганьбіў сам сябе ганебнай справайі...

Толькі-толькі узышоў над краем
Золак сотні год чаканай волі,

Наляцела легіёнаў зграя
Здрасаваць, стаптаць чужое поле,
Каб вярнуць ярмо былой нядолі.

Год дваццаты... У агні пажараў
Маладой рэспублікі сталіца
З плеч сваіх страсала дыму хмары...
Паміналі не аднойчы ліхам
Ворагі Загая-камісара...

У сядле ў пялёгкіх пераходах,
Наймітаў б'ючы Антанты белаі,
Вызваленне братняму пароду
Неслі мы.

Не помстаю кіпела
Наша кроў,
а полымем свабоды.

Адгрымела, сціхла канаада,
Выйшлі ў поле рупныя ратаі
Сеяць зерне, ў сэрцы сеяць радасць,
Каб квітнець параненаму краю...
...Зпоў Загай Апанскага загадам
Апынуўся на пярэднім краі...

9

Горад, горад, зранены гадамі,
Не адразу раны ўсе залечыш...
Бо ляглі гадоў крываваых здані
На твае гранітавыя плечы.

З цёмных пор, з закуткаў усялякіх
Абывацель вылез з мешчанінам,
Каб пад шэпт мурлатых ваўкалакаў
Нам прарочыць гібелі хвіліну...

Анаўпочы ў цемрадзі імглістаі
Ці з абрэза, ці з замежнай зброі,
Цэляць прама ў сэрца камуніста,
Каб назад вярнулася старое...

А з лясоў, з зялёных петраў-сховішч
На нажары, на разбой крываваы

Гадам-катам выпаўз Балаховіч,
Белы найміт — майстар чорнай справы...

Смецце гэта вымесці ўсё чыста
Загадала праўда нам святая...
Не да сну Апацкаму-чэкісту,
Не да сну пашлечніку Загаю...

Хто ў ахвярах нас абвінаваціць,
Мы за ўсё расквітваліся дорага!
Пасылала нас краіна-маці
У апошні бой з заклятым ворагам...

Каб рассеч навалы збройнай хмары,
Быў народ наш воляй духу змушан
Востры меч рэвалюцыйнай кары
На галовы ворагаў абрушыць.

Вось і сёння. Белымі снягамі
Засыпала песпакойны горад,
І трывога гойсала начамі,
І страпней выскальваў зубы голад...

Каб жыла краіна маладая,
Каб прыбраць драпежны зброд з дарогі,
Не дрыжалі рукі у Загая,
Свой прысуд выкопваючы строгі...

...Абступілі чараўніцы-думы,
Маладосці светлыя ўспаміны...
А сняжынкі падалі без шуму
У марознай белаватай стыні...

На сталі забразгатаў раптоўна
Тэлефон настырнымі звапкамі:
— Слухаю... Калі і дзе? Запомню...
Буду сам, уласнымі нагамі...

10

Нізка неба навісла над горадам,
Вытрасаючы пыл снегавы...
І вятрыска,
атулены моракам,
Як сабака бяздомны, выў...

У чарзе
 на парадку пісалі
 Нумар кожнаму
 на спіне...
 — Хлеба! —
 гучыць пяснына.
 — Хлеба! —
 гудзе панель.
 У сяродку чаргі —
 Галіпа
 З нумарам
 на спіне...
 Дык вось як
 жыццё пазнаецца! —
 Цяпер
 яна ведае ўсё.
 Дзяцінства ружовае дзесьці,
 Ёй мроіцца,
 нібы сон...
 Відаць,
 на падгніўшых палях
 Палац той дзяржаўны
 стаяў...
 За бульбы асьміну
 аддалі
 Той самы, той мілы
 раяль!..
 ...Істоту
 агортвае стома,
 Бясконца
 цягнецца
 час...
 Сварлівая маці
 у доме...
 І сэрца спіскае
 адчай...
 І раптам —
 адкуль такос? —
 У квецені
 белы сад...
 Шапочуць
 пялёсткі ляўкошій,
 Язмін
 лье салодкі чад...

І тады уздымае для помсты
Меч каральны рабочы клас!

Бачыш:
сонца скацілася дзесьці за гай...

Бачыш:
з кошным атрадам імчыцца Загай...

Толькі грукат на грунце сухім капытоў,
Толькі рэха ў прасторах зялёных палёў...
І чыя на рэспубліку ўзнята рука,
І скірована кім — разбярэцца ЧК.
На парозе рэспублікі варта стаіць:
Белым бандам не жыць, белым бандам не быць!
І кідаўся Загай у пякельны агонь,
Абміналі варожыя кулі яго...

12

(Лісткі з запіснай кніжкі Загая)

«...Кавалачак пеба
сіні

Трымціць
над маёй галавой.

На ўзлессі
шапоча асіпнік

Таємна
лістотай густой...

Хрусціць буралом
над пагамі,

Галінкі па твары
сякуць...

Трымай
рукаятку пагана —

Падманная
гэтая муць...

Бо вораг —
каварны і подлы,—

Страляюць падчас
і кусты...

Мы знойдзем
бандыцкае кодла,

Што тоіцца
ў цетрах густых!

Я чую,
 як глуха ўздыхае,
Як грудзі ўздымае
 зямля...
Хай мірна яна
 спачывае,—
За гэта,
 не будзь я Загаем,
У ворага
 буду страляць!..
Радзіме
 не быць палацянкай,
Яна —
 на арбіце прамой.
Хай светлым і ясным
 заранкам
Дзень шчасны
 узыдзе над ёй!
Раз трэба ахвяры,
 дык трэба,—
Крывёю акроплен
 наш шлях...
...Сінее
 кавалачак неба,
Вось-вось і працнецца
 зямля...
.
...Зноў запіскі свае
 я гартаю.
Для чаго іх пішу
 і каму?!
Крылы чорныя
 ноч расхінае,
Прагацяючы
 мораку муць.
Вымер свет,—
 цішыня...
 ні гуку.
Абступіла
 цёмра з бакоў,
Толькі стукі сэрца
 гулка,
Пад прыглушаны тупат
 падкоў...

Цішыня навакол — нікога.
 Конь мой гнеды,
 шпарчэй скачы!
 Не відаць
 папацёмку дарогі,
 Толькі вухкаюць
 дзецьці сычы...
 Вунь на небе
 скацілася знічка,
 Вунь вятрыска
 дыхпуў на гушчар...
 А трывожнае сэрца ўсё кліча
 У абдымкі няпрошаных мар...
 Прэч слабінку!
 Пад гэткай аховай
 Не знасіць на плячах галавы!
 Разгуляўся Булак-Балаховіч
 Па дарогах лясных
 крыжавых!
 Хмурыць бровы суровая поўнач.
 Скача конь.
 Скача ззаду каўполк...
 Будзе сёння
 разбіт Балаховіч —
 Чорнай зграі
 ашчэраны воўк!
 Хутарок паказаўся
 за гаем,
 Лугавінкай папоўз
 туманок...
 І на гэтым
 у кніжцы Загая
 Абарваўся
 апошні радок...

13

І было яшчэ:
 Што гэта?
 Дзе я?
 — Ціха, таварыш,
 ляжыце.
 Мы ўжо згубілі
 падзею...

Доктару «дзякуй» скажыце.
Ціха,
ляжыце спакойна,
Потым раскажаце ўсё...
Постаць дзяўчыны стройнай
Знікла з вачэй...

Гэта сон?

Белыя сцены...

Глядзіцца

Ў вокны

садок малады...

Праўда ўсё гэта

ці сніцца?!

Як я патрапіў сюды?!

...І наплылі успаміны,

І абарваліся ўраз...

Помніцца:

крык,

страляніна,

Шабель скрываўленых ляск...

Помніцца:

рэчка і бераг,

Жудасны боль

і кроў...

...Зноў адчыніліся дзверы,

Белая мостаць

ізноў...

— Што гэта?

Ява ці казка?

Рвецца

уражанняў ніць,

Зіркам прабег —

павязка,

Боль у грудзях

смыліць...

Голас пяшчотны

і ціхі,

Повец жывой пекнаты:

— Ну, абмінула вас ліха!..

Дайце, папраўлю бінты!..

Тыдні ўжо з два прамінула,

Як вас прывезлі сюды...

Выняў праклятую кулю

Доктар — хірург малады...

Ну, а цяпер папіце
І спачывайце... Пакуль!
...І абрываюцца піці,
Быццам сляды на пяску...

14

— Праўда, праўда, мілая сястрыца,
Каб не вы — не жыць бы мне па свеце...
— Я чакала вас... магу адкрыцца...
Вы ж пасля шпіталя зніклі дзесьці...

У дзяўчыны вочы, як агаты,
А у іх туга і боль зацяты,
А у іх — удзячнасць за спагаду,
А над імі ўзлёт брывей крылаты...

І згадаў Загай шпітальны ложкак,
І каханне да сястрычкі ўпотай...
Вінават тут хто? Ці сам, ці, можа,
Без астачы ўсё ўзяла работа?..

І запылі дзве старыя рапы:
У грудзях адна, другая — ў сэрцы,
І сказаў ён ціха іі нечакана:
— Я іі цяпер кахаю вас, паверце...

15

Мара, мара! Голуб лёгкакрылы
Залунае ў думках нечакана,
І жыве ўжо ў сэрцы вобраз мілай,
Можа быць, на ўсё жыццё жаданы...

Будзеш ты насіць яго з сабою
Праз усе пакуты іі перашкоды,
Хоць жыццё грымець будзе прыбоем,
Хоць шумець вятрам і будуць годы...

Сум душу агорне лёгкі нейкі,
Будзе ўяве вобраз любай сніцца,
Як прымружыць ноч свае павекі,
Як бліснуць далёкія зарніцы...

Будзеш ты спяшацца на спатканне,
Бо за вечнасць здасца дзень разлукі,
Расчачіць не зможаш да світання
У абдымках сілеценныя рукі...

Можа, ты прыйшла занадта позна,
Пачуцця паводка веспавая,
Для такіх, што у паходах грозных
Баранілі будучыню краю;

Для такіх, што маладосць у сёдлах
Аддавалі цалкам без астачы,
Каб народ у гарадах і сёлах,
Паспытаўшы волі, жыў іначай.

Ці такая думка, ці другая,
Калі йшоў у той дамок зялёны,
Свідравала пачуццё Загая,
Шапацела, нібы лісце клёну...

Але вось і гапак, сэрцу мілы,
І з-за штор святла праменьчык цьмяны,
І ты ўвесь ва ўладзе цёмнай сілы,
Што бруіцца з чорных воч кахавай...

Гаварыла: любы, я кахаю,
Зацвілі у сэрцы маім ружы...
Гаварыла: любы, я чакаю —
Будзь маім гаспадаром і мужам...

Ён адказваў: хутка час той будзе,
Адваюю — і да мірнай працы —
Будаваць муры на шчасце людзям
І з табою век не расставацца...

...Мара, мара, голуб легкаккрылы!
Праляціш і знікнеш светлай зданню...
А ў душы жыве той вобраз мілы,
Што навекі памяццю схаваны...

16

Адгрымелі суровыя дні,
І завеі даўно адшумелі...
Сваю мэту знайшлі ў іх адны,
А другія яе праглядзелі...

На параненым целе зямлі
Зажывалі глыбокія раны,
І плугі ў свае рукі ўзялі
Учарашніх баёў партызаны.

І ўставалі з руін гарады,
І над попелам
шчэбнем і друзам
Зноў цвілі маладыя сады,
Зноў цвілі вечна юныя ружы...

Але вораг, адкінуты прэч,
Лез ізноў
праз патайныя сховы...
Дыктатуры няступлены меч
Быў заўсёды напагатове.

Шмат было тых ахвяр —
не адна,
Быў забіты Вароўскі і Нетэ...
...І агеньчык гарэў давідна
У Загаевым кабіпцеце...

Галя, Галка мая,
пачакай...
Пачакай — адваюемся хутка...
Будзе шчасця і ў нас цераз край,
А цяпер дарагая й мінутка...

І хвілінкаю тою скупой
Ён імчаўся пад покрывам ночы
У прытулак,
дзе ласка й спакой,
Дзе любімай бяздонныя вочы...

Вось і сёння машына бяжыць
Па раз'езджаным ляхаўскім бруку,
Дождж асенні маркотна імжыць,
Праглынае няясныя гукі...

Вось і галак знаёмы даўно,
Жаўтаватыя кветкі любістку,
Цьмянай лямпы святло праз акно
Скупа льецца на мокрае лісце...

Лёгкі стук, і ў адказ мяккі крок...

— Гэта ты?.. — І на грудзі прыпала...

Мілы, цёплы, жывы камячок...

— Ну, заходзь, ну, заходзь, што ж мы сталі?..

Увайшоў. Над сталом абажур.

За сталом — незнаёмы мужчына.

— Калі ласка, сядайце... баажур!

Распалі самаварчык, Галіна.

— Гэта — муж мой, другі... Мікалай,

Пазнаёмцеся!.. Ах, як я рада!

Гэта Галін таварыш, Загай...

Пабягу, павяду там парадак...

Выйшла. Моўчкі паглядваў Загай.

Штось знаёмае ў твары мужчыны

Мільганула... І раптам — згадаў!

І маланкай прабеглі ўспаміны:

...Ноч. Над Прыпяццю гарадок

Нібы курчыўся ў дыме, пажары...

Стрэлы, крыкі і енкі... Здалёк

Бачна — горад палёту ахвяра...

Кіпуў з ходу атрад свой у бой

На знішчэнне звярынае зграі.

Раптам бачыць перад сабой:

Ад пагопі жанчына ўцякае,

Тупат конскі бліжэй што ні крок,

Дзіцянё к сэрцу туліць жанчына...

А пад ёю занесла клінок

З перакошанай мордаю псіна...

Вось яна, за сталом! Трэба браць!

Бо крадзецца рука да кішэні...

— Імем рэвалюцыі... Устаць!

Раптам — цемра, звон шкла, чорным цепем

З падвакошпя і ў палісад...

«Браць жывога, хутчэй!» — мільганула.

— Стой, пікуды не дзенешся, гад!

Прасвістала над вухам куля...

І калішні паручнік Коля

Быў дастаўлены у ЧК...

Лёс яго не цікавіць пас болей...

Ну, а Галя?

Дарэмна чакаў

З дня на дзень наш герой засмучоны
Ад яе хоць радка, хоць слаўца...
Дні ж, нібыта крылатыя коні,
Праляталі над морам жыцця...

Па закону суровага часу
Маці Галі саслалі кудысь...
Не піла з тае горкае чашы
Наша Галя ў гадзіны бяды...

І адказу ў яе не спыталі
За чужыя цяжкія грахі...
Не хавайце, блакітныя далі,
Шапаценнем надрэчпых ракіт,
Лёгкім пошумам спелых калоссяў;
Лёгкім ценем лясной цішыні
Вобраз той, што аднойчы увосень
Завалодала сэрцам маім...

Навальніцы хадой несціханай
Прагрымелі пад нашай зямлёй...
Зноў занылі Загаевы раны,
Боль сціскаў пакручастай пятлёй...

І тады па загаду Наркома
Без пярэчанняў — на спачын!
Так вось сталі яму родным домам
Стэп кавыльны ды неба сінь...

Кавылі, кавылі, кавылі,
Песня жаўрука над галавою,
Цёплы подых айчыны-зямлі
І жыцця трапятанне жывое!

Статкі хмарак па небу пывуць,
Як у стэпе авечак атара...
Чую клеткаю кожнай: жыву,
А з жыццём ажываюць і мары...

Дні гарачыя, дні-скакуны!
Я джыгіт ваш, імчуся ў страмёнах,

У абдымкі блакітай вясны,
За жыццём у няспынай наголі...

Сёння я здаравей, чым калісь.
Сёння я шчаслівейшы на свеце,
Вось, чытайце ў руках маіх ліст,
Сонца, белыя хмаркі ды вецер!..

Вось што піша яна: «Родны мой,
Я чакаю, даўно ўжо чакаю,
Дык вяртайся хутчэй ты дамоў,
Маё сэрца ў тузе і адчаі...
Дзе б ні быў ты, ўсё роўна ты мой,
Па табе я сумую і плачу,
Абдымаю...

Р. С. Адрас твой
Даў мне друг твой. Пішу я наўдачу.
Галя».

19

Грукай жа, колавы гром,
Ліся, ліся, чыгунная песня!
Я ахоплены шчасцем суздром,
Майму сэрцу ў грудзях стала цесна.

Прамільгпулі Самара, Разань,
Вёрсты доўгія шпарка мінаюць...
Вобраз мілы, са мной побач стань,
Круг я новы з табой пачынаю!..

Ты імчыся, імчыся, цягнік,
Як жыццё, у няспынным імкпенні!
Я вітаю чароўныя дні,
Я вітаю сваё абуджэнне!

20

Я стаўлю кропку... Дзён віхуры
Шумяць, гудуць над галавой.
І чую я праз той прыбой:
«А ён, зацяты, просіць буры,
Нібыта ў бурах ёсць спакой!»

Шчасце

I

Усё жыццё шукаў мой дзед прыгошны
Ад шчасця запаветныя ключы,
Свой беспрасветны век чужыя гоні
Крывенькаю сахою аручы.

І чатыром сыпам у хвілю скрухі
Ён загадаў самім шукаць свой шлях
Да тых ключоў. Лягла навекі пухам
Яму на грудзі слудкая зямля.

Па дзесяціне выпала на брата,
Калі сканаў прыгон, а з ім і дзед.
Адрокшыся ад спадчыны «багатай»,
Пайшоў па шчасце бацька ў белы свет.

II

Папрацаваць на ўсіх хапіла сілы,
Праліць на ўсіх салёных сем патоў:
На графаў Чапскіх, і на Радзівілаў,
І на падпанкаў дробных, і паноў.

Так бальшаком у тыя дні глухія
Па шчасце ў Мінск губернскі ён прыйшоў.
Дваццаты век займаўся над Расіяй,
Прадвеснем грозным будучых баёў.

Цягаў бядак і гліну і каменне,
Каб той мулярскі спрыт сабе прыдбаць,
Каб, жывучы ў паўзмрочным сутарэнні,
Умець другім палацы будаваць.

III

Так стаў батрак рабочай справы майстрам.
Хоць працаваў і дзень і ноч, аднак
Не заваляўся ў пашарпанай кайстры
На чорны дзень зароблены мядзюк.

Так і лавіў бы ён жар-птушку шчасця —
Працуй, працуй, а гол як той сакол...
Ды цар паслаў ад лютае напасці
Абараняць Расію і прастол.

Па-царску шчодро быў узнагароджан
Салдат за службу, за крывавы пот,
Японскай куляй у чацвёртым годзе,
Курлоўскай куляй акурат праз год.

IV

Прайшоў і ён пад той жалезнай аркай,
Дзе быў студэнт павешан малады,
На тры гады пакінуўшы мулярку
Ды распазнаўшы, з кім ісці й куды...

Няхай жыццё згінала цяжкай працай,
На мінскім бруку трукаў першы крок
Рабочых непахісных дэманстрацый,
Свяціў баёў наступных аганёк...

Людскога гневу выбухі глухія
Зноў закіпалі жорсткай барацьбой,
Ўздымалася рабочая Расія
На бой за шчасце, на астатні боі...

V

Бег час. Прыішоў у цернявым убранні
Год чатырнаццаты, злавесны год.
Ізноў, закіпуўшы за плечы рапец,
Пайшоў салдат на кайзера ў паход.

Быў так патрэбен кайзер той салдату,
Як, скажам, цюцьку пятая пага...
Былі ў салдата дзеці, жонка, хата,
Прыйшла туды смяротная туга.

І чатыром сыпам малым у час той
Сказаў салдат, слязы прагнаўшы муць:
— Шукайце, хлопцы, самі сваё шчасце,
Калі мне трэцяй кулі не мінуць...

VI

Быў лёс вайны на ўдачы не багаты,
Дарыў не часта поўным кацялком.
Прайшоў салдат ад Віслы да Карпатаў
Са сто трыццатым Кобрынскім палком.

Хоць адчыняў не раз чужыя дзверы,
Не ўбачыў шчасця і ў чужых дварах,
Паразгубіўшы ўшчэнт сляпую веру
І ў бога і ў нягеглага цара.

Узнагароджан быў і тут багата
(Такі вайны няпісаны указ)
Не куляй, дык асколкам ад гранаты,
Ды выжыў паяк і на гэты раз.

VII

Быў месяц люты памятнага года,
Чацвёрты год бязглуздае вайны.
Расія, ўмытая крывёй народа,
Чакала шчасця, міру і вясны...

Пакінуў мулкі лазарэтны ложкак
Салдат, каб зпоў і зноў ісці-брысці
Па тых, вайной разбітых раздарожках,
Дзе праўды сэнс адразу не знайсці...

І вось найшло акупнае братанне, —
Братазабойства — ўсім адна бяда!
Кулём зляцеў цурбан каранаваны,
Цяпер да шчасця ўжо рукой падаць!..

VIII

Цяпер да шчасця простая дарога,
Дыміцца параі цёплая ралля...
Страчай, страчай кульгавага нябогу,
Радзімы блаславенная зямля!..

Таптаная чужым каваным ботам,
Варопкамі, як воспаю, наўсцяж
Пабітая, аплеценая дротам,
Жывая для жывых і для жыцця...

О бацькаўшчыны мілай цёплы вецер!
О пахкі дым ад мілых, родных хат!
Начуючы то ў лесе, то ў кювеце,
Дадому рушыў змучаны салдат...

IX

Ды не дайшоў. Навіслі хмары здрады —
Нахмурыў лоб салдат і зубы сцяў.
І стаў у строй з рабочым Петраградам
Пад ленінскі, пад бальшавіцкі сцяг.

І мужпасць увайшла агнём у сэрца,
І палілася сілаю рука,
Каб у рашучай бітве біць да смерці
Дзянікіна, Пятлюру, Калчака

І легіёнаў зграю белай масці,
Што зноў ярмом прыгнула вольны люд...
...Так веку чвэрць ваюючы за шчасце,
Ступіў баец на родную зямлю.

X

Зямля Радзімы! Ё сэрцы боль салодкі
Хто не адчуў, сустрэўшыся з табой?!
Зямля, палітая крывёю продкаў
І нашчадкаў гарачаю крывёй!..

Яшчэ дыміўся горад зруйнаваны
Кварталамі, згарэлымі датла...
Захараўская вуліца крывая
Да Камароўкі бацьку прывяла...

Вось ён ужо ў падслепаватай хаце...
Заселі словы ў горле — што сказаць?
Як выраслі сыны, зблажэла маці!..
Ты згіль з вачэй, праклятая сляза!..

XI

Прышло, прышло цяпло скупага шчасця,
Не таннага, не лёгкага, твайго!
«Арцель» на працу выпраўляе маці:
І майстра і памочнікаў яго...

Работы шмат, працуй, народ, на славу,
Кладзі падмурак новага жыцця!
Сталіца павароджанай дзяржавы,
Ўздымай высока свой дзяржаўны сцяг!..

Тваіх здабыткаў ворагу не скрасці,
Як не спыніць пястрымны часу рух,
Твайго крывёй акроплепага шчасця
Не вырваць больш нікому з мужных рук!..

XII

Краіна йшла з уздыму да уздыму,
Авеяная подыхам вясны...
І, расхінуўшы крылы маладыя,
Па свеце разляцеліся сыны.

Не дачакаўся ў гэты час суровы
Стары шасцідзiesiąтае вясны,
Знайшоў спакой на могілках вайсковых,
Адваяваўшы спраўна тры вайны.

Заснула вечным сном старая маці,
Патух нявыплаканых слёз агонь...

.

...Дык што ж? Канец аповесці аб шчасці?
І аб нялёгкіх пошуках яго?

XIII

Не. Зноў сустрэла чорную навалу
Радзіма няматнакутная мая,
Каб у астатняй бітве небывалай
Зямлю бацькоў грудзямі адстаяць.

І адстаяла, каб змаглі унукі
Палац падзей людскіх дабудаваць,

Каб будучыню ў маладыя рукі,
Як эстафету шчасця, перадаць.

Каб ярка ззяла сонца камунізма,
Каб далягляд падзеямі ясней,
Каб выбіць зброю з рук у тых, хто трызніць
Аб спусташальнай атамнай вайне.

XIV

Ты мімаволі забываеш часта,
Мой юны друг — чытач маіх радкоў,
Што недарма к табе прыходзіць шчасце,
Цана яму — жыццё тваіх бацькоў.

Іх кроў і пот, іх праца і змаганне,
Усё, чым падзяліў суровы век,
Аддадзена, каб нёс ты горда званне
Вышэйшае з высокіх — Чалавек!

Само не будзе стукаць шчасце ў дзверы,
На ўтульны аганёк не забрыдзе,
Яно ў нязгаснай сіле нашай веры,
Яно заўжды паперадзе ідзе.

1960

Соль зямлі

I

Дрогкая, глуха і пема,
Сцелецца поч вясны.
Зноў ажывае тэма
Даўніх вапдровак зямных.

Вокны раскрыю пасцеж —
Доступ хай будзе вясне!..
Побач соннае шчасце
Штосьці лапоча ўва сне...

Не, тут ніяк не збочыш —
Дужы, учэпісты быт!
...Вецер палярнай ночы,
Сівых туманаў клубы
Будзяць на самым світанні.

Ў шуме гагарыных крыл
Чуецца гул акіяну,
Контурны цёмных Курыл
Грозна ўстаюць з туману.

Бераг Ахоцкага мора,
Доўгачаканы прычал.
Высака лысыя горы
Неба ўзнялі на плячах.

Вокліч, як выстрал: «Палундра!» —
Катэр ляціць за борт.
Сопкі. За сопкамі тундра
Ўладна вядзе за сабой.

Дзесьці за сінім кражам
Родзіцца радасны дзень.
Сонца парчовую пражу
Круглыя суткі прадзе.

Там, за крутым перавалам,
Край пепачаты прац,—
Пробу нам браць на трываласць,
Пробу на мужнасць браць.

Змору спазнаць пераходаў,
Дымных кастроў цеплыню...
О, абуджэнне прыроды
Ад паўгадовага сну!..

О, неспакойная ноша
Думак заўжды маладых,
Скарбу упарты пошук,
Першай удачы сляды!..

Што там нястача ці голад
Перад жаданасцю мэт,
Раз ты па званню геолаг,
А па прызначэнню паэт!

Шмат калясіў ты, разведчык,
Многім няўдачам пазло,
Там, дзе нагі чалавечай,
Можа, зусім не было.

Тыя шляхі не проста
Да простых высноў прывялі:
Жоўтых крупінак россып —
Вось яна, соль зямлі!

II

З першым цяплом ажывае
Прага вандровак зямных,
Б'ецца у жылах жывая
Палкая кроў вясны.

Ловяць пабудку антэны,
Гоняць у рупары хрып.
Зноў ажывае тэма
З пробліскам ранняй зары.

Як гэта хораша-дзіўна
Вокам абняць далячынь

Землі любімай радзімы,
Неба цнатлівую сінь!..

Як гэта хораша-люба,
Груз перажытых гадоў
Скінуўшы раптам, прыгубіць
Родных вятроў сырадой!..

Хораша!.. Белыя хмаркі
Сонцу пасустрач ляцяць,
І абуджаюцца шпарка
Рухі зямнога жыцця.

Гром крыгалому. Рэха
Зыбіць разводдзяў плынь,
Пеняцца бурныя рэкі.
Ловіць навостраны слых

Першы папеў берасцянкі,
Курлыкае журавоў,
Шэпт халаджавага ранку
З леташняю травой...

Вясна прымярае абнову —
Сонечны персцянёк.
Сцелецца красавіковы
Травінак зялёны дымок.

Жыцця неўтаймоўная сіла
Плешчацца у берагі.
На ўзлёт размінае крылы
Год сямігодкі другі.

Там, дзе бязлюддзя немасць
Нікла у шэпце трысця,
Родзіцца новая тэма
Мудрае кнігі жыцця.

Случчына! Край прыгожы,
Бацькаўшчына бацькоў
Кліча мяне ў падарожжа
Шэптам прысад і садоў.

Там галасы абуджэння —
Звонам вясны у вушах,

Сілай жыцця пятленнай
Там маладзее душа!

Сон маладзецкі шахцёрскі
Там абрываюць гудкі,
З горада Салігорска
Ў шахты ідуць гарнякі.

Як ветракі без крылаў,
Высяцца ў неба капры.
Свідруе гарачая сіла
Тоўшчы зямной кары.

З рокатам крышаць забоі
Адбойныя малаткі,
Крышаць пласты мезазоя
Хлопцы-маладзякі.

Праца кіпіць несціхана,
Пласт падразае ствол:
Вось яна, доўгачаканая
Ў нетрах схаваная соль!

Тая, што караваем
Ляжа ў вяселле на стол,
Тая, што ўзніме ўраджаі,
Тая, глыбока зямная,
З петраў здабытая соль.

...Вымпел узняўся ўгору —
Новы рубеж узялі!
Так і рашылі шахцёры:
Вось яна — соль зямлі!

III

Вугаль на Украіне,
Золата на Калыме,
Нафта з каспійскіх глыбіняў,
З петраў казахскіх медзь;

Скарб незлічоны алмазаў
З карстаў якуцкіх мярзлот,
Маргапец на Каўказе,
Соль з-пад дрымотных балот;

Гэта ўсё вамі здабыта,
Людзі Айчыны маёй!
Прывід крывавае бітвы
Хай не крапе ваш спакой!

Юных загінула колькі,
Колькі накладзена сіл!
На прыдарожных узгорках
Колькі іх, братніх магіл!

Клічуць вайны ахвяры
Голасам трубным вясны:
Людзі, зламайце карак
Чорнаму богу вайны!

Ярка вам сонца свеціць,
Веюць вам ветры вясны,
Ленінскай партыі дзеці,
Светлай радзімы сыны!

К мэце, што вызначыў Ленін,
Вашыя сцежкі ляглі,
Веку майго пакаленне,
Камуністычнае племя,—
Моцная соль зямлі!

1960

Залаты алень

(*Легенда*)

Доўгі шлях у падарожжы
Да шляхоў Эгвекінота:
Снегавое бездарожжа,
Запалярная цямнота.

Ні лясоў,
ні гор абанал,
Толькі снег ды снег бясконца.
Поч сханіла сонца ў лапы,
Поч схавала недзе сонца.

Толькі даль
імжыць пургою,
Туманы ляглі заслонай,
Цішыня пад пусткай тою
У бяздонні белым тоне...

...Вось і ўсё.
Капец ухабам.
Аганькі пасустрач воку.
Цеплынёй прыпаднай вабіць
Дом па вуліцы шырокай.

З гаспадыняю лагоднай
Адбываецца знаёмства...
Быў бы ты жывы,
Джэк Лондан,
Паглядзеўся б цудаў мноства!

У дамах Эгвекінота,
Што як горад
стаў пад пусткай,
Ты б убачыў не галоту,
Эскімоскае дзікуства.

Ты б убачыў лёс народа,
Што ідзе дарогай шчаснай,
Пастухоў-алеяводаў,
Ўладароў зямель калгасных...

...Гаспадар кідае ў сени
Збрую, хутры і кухляшкі,
Ў тундру ён пусціў аленяў
Папасціся на палянку.

Хоць бы што ім сцюжа тая,
Невядома ім і смага,—
Снег капаюць капытамі,
Здабываюць хрусткі ягель.

У камінку вугаль тлее,
На сталі дымяцца стравы,
Гаспадар садзіцца злева,
Гаспадыня стала справа.

Цепь ад лямпы на абрусе
Сцалецца ажурным кругам.
Госць з далёкай Беларусі
Стаў для чукчы лепшым другам.

Так няветлівая тундра
У дарозе дружбу родзіць.
Ад дзядоў да ўнукаў мудры
Той закон жыве ў народзе.

Ці сняданне, ці вячэра
Госцю трошкі неуцямна:
Ўдзень і ўноч пад небам шэрым
Льецца змрок свінцова-цьмяны.

За акном гуляюць ветры,
Дзесьці ў снег упала зорка...
Курыць люльку чукча ветлы.
Задушэўная гаворка,

Як струмень крынічкі цёплай
Каля той гары бязлюднай...
Словы падаюць, бы кроплі,
У глыбіні цёмнай студні:

«Не сягоння і не ўчора,
То было ў далёкім часе:
Гульбавала ў тундры гора,
У народа скрала шчасце.

Ноч, як зараз, разляглася,
Над зямлёю стыгла вусціш,
Бракавала ў чумах мяса,
Не было ні кроплі тлушчу.

Па-над стойбішчамі скруха,
Голад поўз цынгою згубнай.
Шамапы склікалі духаў,
Шаманы лупілі ў бубны.

Бо прагневалі іх людзі,
Награшылі вельмі многа.
У зямлі чужацкай блудзіць
Той алень залатарогі,

Што прыносіў людзям шчасце —
Рыбакам і зверабоям,
Той, што на рагах гальчастых
Сонца нёс перад сабою.

І пачуў алень той голас,
Голас беднага народа,
І пабег ён сухадолам,
Каля ставу, каля броду.

Бег удзень, скакаў уночы
Праз каменныя атрогі,
Асвятлялі яму вочы
Невядомую дарогу.

Ратаваўся ад пагоні,
Капыты збіваў аб слапец.
Не хацеў алень палону,
Вольнай тундры выхаванец.

Бег лясамі Забайкалля,
Праз хрыбты крутых Саянаў,
Пераскокваў цераз скалы,
Праз цясіны Верхаянаў.

Бег тайгою прыкалымскай,
Бег чукоцкім узбярэжкам.
З акіяна кідаў пырскі
Вецер родны, вецер свежы.

Бег ён коратка ці доўга,
Ды ўзяла сваё зпямога,—
Бо гублялі сілу погі
У аленя залатога.

Ад яго святло лілося —
Сонца стала па-над краем.
Пільнаваў жа вораг злосны
Смерць яго ваўчынай зграй.

Стаў алень па-над пратокай,
Бушавала ўнізе мора,
Родны край акінуў вокам
І узняўся ён угору.

Не дасяг ён гордай мэты,
Грымнуўся грудзьмі аб скалы,
Кроў, бы кроплі-дыяменты,
Дзіўным бляскам заіграла.

Заіграла дзіўным бляскам,
Асвятліла ночы мора.
Рогі ўпалі на Аляску,
Галава упала ў мора.

Сам жа тулавам магутным
Захаваўся ў родных нетрах.
Над зямлёю шматпакутнай
Змоўклі буры, сціхлі ветры.

І прыйшлі да тундры сцюжнай
Людзі з дальняе дарогі,
Працягнулі рукі дружбы,
Рукі братняй дапамогі.

І пабралі ў рукі кайлы,
І праклалі скрозь дарогі,
І аленя залатога
Цела ў нетрах адшукалі.

Так спазпаў народ мой шчасце
У прасторах тундры повай,
Дзе жыве алень мышасты
Статкам тысячагаловым».

.

Цішыня. У раннім змроку
Пралятаюць самалёты,
Асвятляюць шлях далёкі
Ім агні Эгвекінота.

1953

Праўдзе веку

(Вянок санетаў)

1

Пульс часу, біся ў роўным рытме
сэрца —
Табой жыву, табе заўжды служу,
Хоць і нялёгка шрам былога сцерці,
Як між дабром і злом знайсці мяжу.

Не раз зірнуўшы ў твар кашчавы смерці,
Адно з усмешкай шчыраю скажу:
Не звузіць свет закрачанаму шкельцу,
Арліны лёт не прыпыніць стрыжу!

Бо ты жывеш на свеце, Праўда Веку.
Хоць сто разоў прарочылі твой скон
І аддавалі на пацеху здзеку —

Не пагасіць вячысты твой агонь!
Таму на злосць пыхлівым педарэкам
Табе служу аддапа з першых дзён!

2

Табе служу аддана з першых дзён,
Зарок на вернасць даўшы, як прысягу.
Даўно пяройдзен Сцікс і Рубікон,
Даўно на іншых выспела адвага.

Вядзі ж наперад. Хай круты адхон
Збівае ногі, вусны сушыць смагай —
Мы ўсё даўно наставілі на кон,
Музеям здаўны светкі і сярмягі.

За ўсё, за ўсё заплочана даўно.
Хай кроў ніколі болей не пральецца,
Хай свеціць сонца шчасця ўсім адно:

5

Я не вагаўся ў хісткай папяверцы,
Калі баі грымотныя гулі.
Боль сціх. Няхай хутчэй мігцення тэрцыі
Пульсуе з петраў пафта — кроў зямлі.

Як перад боем, стрэлкі часу зверце,
Каб нас пашчадкі марна не клялі,
Што ў бурны век імклівых кілагерцаў
Зраўняцца з часам не заўжды маглі.

Крывіся, скептык, з'едлівы і колкі,
Дзікун звышмодны, слоўны пустазвон.
Мне блізка ўсё: краса жывой вясёлкі

І таямнічы волат — пазітроп!
Калісь і я згінаўся ў віхар золкі,
Як той някемны ў бойцы маладзён.

6

Як той някемны ў бойцы маладзён,
Юнак, агнём вайны не абстраляны,
У свет ілюзій, пачуццю ў палон
І я ўступаў, жыццём зачараваны.

Вось і цяпер, ужо на схіле дзён,
Душу ўспаміп кранае нечакана,
Калі раптоўна рве кароткі сон
Забыты голас мілай і каханай.

Што ж? Маладосці прывіду я рад,
Хай саграе прытомлепае сэрца —
Хачу, ссівелы радавы салдат,

Быць навабрапцам юным на паверцы!
Таму прашу: мне добрых стрэч і дат,
Гады жыцця, яшчэ крыху адмерце!

7

Гады жыцця, яшчэ крыху адмерце,
Хоць колькі часу дзеля добрых спраў!
Шмат на планеце набралася смецця —
Каб не прыкрыла парасткі добра;

Не той, што сыпле медзякі праменняў
На беднасць тым, хто духам слеп
і глух,
Хто ўяўна служыць зыркаму святлу,

А той, хто жарам сэрца і патхнення,
Нязломнай сілай чыстага сумлення,
Высокай Праўды не аддасць на глум.

10

Высокай Праўды не аддасць на глум,
Хто за яе плаціў сваёй крывёю.
Ажыццяўленнем самых светлых дум
Яна ўстае над нашаю зямлёю.

Яна жыве і будзе! Біржаў бум
Штогод прарочыць ёй усё ліхое —
Праз пыл хлусні, нянавісці самум
Гарыць яе свяціла агнявое.

Азорап ёю наш дваццаты век,
Што ўсіх былых крывавай і агніцей,
Што праз цяспіны гор, разводдзе рэк

Пранёс, як сцяг, ідэі камуністаў;
Што горда ўзвысіў слова Чалавек,
Які жыве не для сваёй карысці.

11

Той, хто жыве не для адной карысці,
Не для канап, квяцістых дываноў,
Той, хто прайшоў дарогаю цяжкіх,
Хто хрышчап дымам, порахам,
вайной,—

Не размяняе ідэалаў чыстых
Ні на ўслаўленняў пешнае віно,
Ні на утульных дач спакой цяжкіх,
Ні на нейлон замежных рызманоў!

За тых, каго завём мы: рабацягі,
Не аглушыў каго авацый шум,
Давай пальём у келіхі павагі,

Сучаснік мой, мой даўні аднадум!
Мы ж да чужых заслуг не маем прагі,
Мы ж не імкнёмся ў рай праз тваць і тлум!

12

Я не імкнуся ў рай праз тваць і тлум,
У безгалосым хоры быць салістам.
Зірнеш падчас — душу агорне сум:
Эўтэршы маску носяць кар'ерысты!

Што муз хаўрус для іх? Шматлюдны ЦУМ,
Дзе з-пад прылаўка знойдзеш усё чыста!
Той друг міністру, той Літфонду кум,
Бяздарны ж той — сааўтар сцэнарысту!

О Крапіва, мінулым трасяпі,
Блісні ізноў Хвядосам¹, як калісьці,—
Жыве ж курылка той і ў нашы дні!
Усюдысны, пнецца ён кудысьці,
Нібы ваўчок — куды ні павярні,—
З крутога віру ўмела знойдзе выйсце!

13

З крутога віру ўмела знойдзе выйсце
Той бессаромны, вёрткі, як уюн,
Хто цень кладзе на дзень наш прамяністы,
На мару — лапу сквапную сваю.

Як пустазеллем ён на ніве выспеў,
Саладкагучны ўчэпісты пяюн,
Прыгрэты нашай дабратай з калыскі?!
Чуццём яго здалёк я пазнаю.

Радзіма-маці, будзь жа тройчы строгай!
Узяўшы ў рукі добрую мятлу,
Гані ты прэч ад чыстага парога,

Не падпускай к гасціннаму сталу
Тых, хто, падзеўшы праўдалюбства тогу,
Замест добра употай служыць злу.

¹ «Хвядос — Чырвоны нос» — сатырычная паэма К. Крапівы.

Замест дабра, хто ўпотаі службыць злу, —
 Хітруш і хлус нямала сее шкоды.
 Змыі, хваля часу, іх! Хутчэй вяслуй
 Праз быстрыню, парогі, перашкоды,

Мой горды век! Магутнаму крылу
 Размах вышынь і рызыка прыгоды
 Да твару больш.

Страле патрэбен лук.

Байцу — адвага. Мудры дух — народу!

Пад вечна юным сонечным шатром
 Цвіці, Зямля, у вечнай кругаверці!
 Хай над табой не грымне войнаў гром

І не чадзіць смуродны попел смерці!
 Хай шчасце міру ўвойдзе ў кожны дом,
 Пульс часу б'ецца ў роўным рытме сэрца!

Пульс часу, біся ў роўным рытме сэрца!
 Табе службыў аддана з першых дзён,
 Калі шукаў з цямніцы вузкай дзверцы,
 Адкуль абрыс Наступнага відзён.

Я не вагаўся ў хісткай паняверцы,
 Як той някемны ў бойках маладзён.
 Гады жыцця, яшчэ крыху адмерце
 Пługамі часу ўзнятых баразён!

На злосць жрацам хадзячых таных ісцін,
 Высокай праўды не аддасць на глум
 Той, хто жыве не для адной карысці,

Хто не імкнецца ў раі праз твань і тлум.
 А той з любога віру знойдзе выйсце,
 Замест дабра хто ўпотаі службыць злу!

Кругі

(Вянок санетаў)

1

Вастру я памяць, як лязо нажа.
Хай рэжа скібы забыцця крутыя.
Хай на змяркальным захадзе дрыжаць
Гадоў лятучых крылы агнявыя!

Хай з даўніны, як з прорвы чорных хмар,
Пары юнацкай блісне азарэнне,
Дзе пад сабой ты ўжо не валадар,
Дзе ты — ў палоне шчасным вокамгнепня.

Няхай, няхай прымроіцца табе
Скрозь цішыню нямую ўтульных сценак
І прывід дзіва ў сонечнай разьбе,
І сінявокі веснавы барвенак,
Сямідзесяты лютаўскі набег,
Калі ўварвецца раптам у прысепак.

2

Калі ўварвецца раптам у прысепак
Як госць нязваны водгук дзён былых —
Не позірк — іскры палятуць са зрэнак
У вышыню, у далягляд, углыб!

І ажывуць: і мост, і сівер гулкі,
І санны след, як гнуткая змяя,
І шпацыр наш на полацкіх завулках,
І мілая даверлівасць твая;

І снежных скрыпак срэбрапыя струны,
І першай страты печаканы жаль,
Падзенне ў бездаць — першы пацалунак,
І летуцення ўзлёт вышэй стрыжа.
Жыве й цяпер той чарадзеіны трунак —
Былых пачуццяў незгасальны жар.

3

Былых пачуццяў незгасальны жар,
Сабою поўніш ты радкі санета!
Я зберагу твой неацэнны дар
Як успамін адзіхацелы лета.

Адзіхацела і ты сваёй красою,
І падышоў канец тваёй уладзе.
Даўным-даўно другая ідзе са мной
Па брукаванай сонцам эспланадзе.

А там, далей, між светлых тых прасек,
Рамопкам, мёдам дзе прапах засцепак,
Ляглі дзве стужкі ціхаплынных рэк —
Жывой зямлі пульсуючыя вены, —
Ідзе ў зеніт дваццаты бурны век,
Увесь ён рух і прага перамены.

4

Увесь ён рух і прага перамены,
Часцічка часу — кожны новы дзень,
Што ашане зямлю дажджом праменным,
Перш, чым скаціцца ў вечаровы цень.

У ім і з ім канец жыцця й пачатак,
І я хачу, пакуль жыве душа,
Не даць у лапы неадступнай даты
Ні гул крыві, ні свой сардэчны шал.

Хіба ж не шчасце — ў гrome гучных будзен
Адчуць дыхацце неба і зямлі
І знаць, што ў тым працоўным рытме і гудзе, —
Хоць ён, быць можа, і не так вялік, —
Ляжыць крышталік у алмазнай грудзе —
Тваіх учышкаў выпік і падлік!

5

Тваіх учышкаў выпік і падлік
Хай не пасее золь расчаравання,
Хоць не ў прасцяг шляхі твае ляглі,
А ў глыбіню зямных напластаванняў.

Дзяўбаў кайлом ты кварц і парфірыт,
І мёрзлых сланцаў цвёрдыя пароды,
Каб адшукаць глыбінныя дары
Спрадвечна шчодрай матушны-прыроды.

І не аднойчы ў трапяткіх руках
Нёс, як жар-птушку, ты, шукальнік юны,
На запалярных сіверных вятрах,
Здабыты ў нетрах колішняй лагуны,
Сабе на шчасце, ворагам на страх,
Радзіме роднай сціплы падарунак!

6

Радзіме роднай сціплы падарунак
Нясе з нас кожны, хто на што багат,
У павальніцу, ў штормы і буруны,
У дзень пагодны, ў буру, ў дождж і град.

Нас абдымалі лесатундраў сцюжы,
Рыпеў пясок пустэльнаў на зубах.
Няхай сабе над галавою кружыць
Зімы сямідзiesiąтай белы птах.

Кружы, кружы! Няма душы спакою!
Ад ран былых не збіцца ёй на крык.
Пакуль святло лье сонца залатое,
Пакуль лье пурпур зарыва зары,
Я прычакаю, каб усё зямное
Злілося ў радасць, як вада ў арык.

7

Злілося ў радасць, як вада ў арык,
Усё, чым так была душа багата.
Ты — чалавек. І званнем тым вялік,
Хоць на пачварных вырадках зацяты!

Душа твая — пібыта мяккі воск —
Ад чалавечай ласкі ўраз растане,
Ды скамянее ад ліхіх пагроз
І ў небяспецы непахіснай стане.

Жыццё такімі гадала нас,
Праз гул і гром такі дало кірунак.

Быў шчасны час, і быў накутны час,
Ці раз глыталі мы пякучы трунак.
І, як адзін, сцвярджалі кожны раз:
Усё, што робім мы,— ў імя Камуны!

8

Усё, што робім мы,— ў імя Камуны.
Для тых, хто ў рупна высаджаны сад
Услед за намі ўвойдзе шчасны й юны,
Хто не зірне спалохана пазад.

Хто гвалту, змовам проста скажа: кропка!
Хто крыважэрным войнам скажа: прэч!
Для іх руду мы здабывалі ў сопках,
Стваралі моры ў марыве пустэч!

Не злічыць найсучаснейшы камп'ютэр
Ні нашых неймаверна цяжкіх страт,
Ні сіл, што веку геніем раскуты,
Ні ў будучыню вынайздзеных трас.
Таму свой месяц параджэпня — Люты
У поўнай сіле напаткаць я рад!

9

У поўнай сіле напаткаць я рад
Цябе, радок мой, шчырасцю сагрэты,
Што па крывінцы сочыцца з п'яра,
Каб зліцца з формай строгаю санета;

І вас вакол сяброўскага стала,
Майстры версіфікацый і паэты,
Каго са свету зайздрасць не зжыла,
Хто лёс няўдзячны ўзяў сабе за мэту!

Сустрэну я й цябе, мой добры друг,
Ва ўсёй красе, што звянуць не паспела,
З кім разамкнуць не можам шчыльны круг,
Дзе невядом спакой і целу.
Хай напаткае таварыства дух
Усіх сяброў, як ты таго хацела!

10

Усіх сяброў, як ты таго хацела,
Ці ў вольны час, ці ў час кіпучых спраў,
Сустрэну твар у твар адкрыта й смела:
Нідзе й нікога я не абылгаў!

Ні мёртвых, ні жывых, ні ў час пакуты,
Калі ад болю ўздрыгвала зямля,
Хоць сам атручан зямлем быў атрутным,
Хоць бачыў смерць і зблізку, і здаля!

З нас кожны, як каму наканавана,
Прайшоў чысцілішч тых агнёвы град.
Не выхваляйся ж — не заслуга рана,
А немы сведка мужных тваіх спраў.
Злавесны смог няхай навек растане,
Спадзе няхай на дол, як з плеч гара!

11

Спадзе няхай на дол, як з плеч гара,
Нялёгкі друз акасцяцелых звычак.
Зірні: ўзнаўлення светлая нара
У салаўіны сад упарта кліча.

Той сад садоўнік мудры пасадзіў
І даручыў нам даглядаць старанна.
Як харашэ ён штодня, глядзі,
Рукамі працавітымі прыбраны!

Тут змест і сутнасць пошукаў усіх,
У даль сусвету ўзлёт рашучы й смелы.
Касмічны век, да зорак дапясі
Той карабель, што мы стварыць паспелі!
І, як куроным едкі, пагасі
Усё, што нам перашкаджаць пасмела!

12

Усё, што нам перашкаджаць пасмела,
Змяці, рука рабочая, з двара!
Хай прарасце наш клонат збожжам спелым,
Жывой трапой народнага добра!

Свет, зрэшты, стане з галавы на ногі,
Хоць рыне ў прорву сто разоў старчма!
У чалавецтва ёсць адна дарога —
Дарогі іншай у яго няма!

Дык хай любоў жыве ў грудзях гарачых,
Хай дабратаю зрэнкі воч гараць,
Бо злосцю пельга свет пераіначыць,
Пакуль не ўзыдзе розуму зара!
Ты, мая мара, абміні няўдачы,
Жыві ўладаркай думак і пяра!

13

Жыві, ўладарка думак і пяра!
Скрозь ліхалецці мы цябе пранеслі.
Сарві сваёй рукой з календара
Лісток мой з тэкстам лебядзінай песні!

Яе не проста ўголас праспяваць,
Пакласці ўсё сваё жыццё на ноты.
Няхай гучыць, хоць часам і чуваць
У ёй матыў забытай адзіноты.

Са мною поплеч ты ішла тады,
Калі зямля ад дрыгацення млела,
Калі звярнуў сонцаварот гады
На курс, дзе ўсё зямное пацяплела.
Дык услаўляцьму бацькаўшчыны дым,
Пакуль я сам жыву на свеце белым!

14

Пакуль я сам жыву на свеце белым,
Усё жывое сэрцам ахаплю:
Сінечу неба, піраміды елак,
Птушыны граі, гарачую зямлю;

Раскаты грому, лівень навальнічны,
Вясёлкі зялне, пошчак салаўя,
Твой голас мілы, перазвон крынічны —
Усё, багата чым душа мая!

Усё ўбярэ ў сваю грудную клетку,
Чаго раней, сляпак, не заўважаў.

Усё, чаму саўдзельнік быў і сведка,
Што не раз'ела забыцця іржа.
Таму сабе й нагадваю я зрэдку:
Вастры ты памяць, як лязо нажа!

15

Вастру я памяць, як лязо нажа,
Калі ўварвецца раптам у прысенак
Былых пачуццяў незгасальны жар.
Увесь ён — рух і прага перамены.

Тваіх учынкаў вынік і падлік —
Радзіме роднай сціплы падарунак.
Злілося ў радасць, як вада ў арык,
Усё, што робім мы, — ў імя Камуны!

У поўнай сіле напаткаць я рад
Усіх сяброў, як ты таго хацела.
Спадзе няхай на дол як з плеч гара
Усё, што нам перашкаджаць пасмела.
Жыві, ўладарка думак і пяра,
Пакуль я сам жыву на свеце белым!

1977

Званы

(Вянок санетаў)

1

Гулі званы над плошчаю Саборнай,
У ратушы хаваўся магістрат.
Рамесны люд — пашчадак косці чорнай
На белую тачыў касу й булат.

А чым суняць гнеў чэрні непакорнай? —
Астрогам, плахай, жалязякай крат?!
Зляталі, калі гнеў яе агорне,
Як гарбузы, галовы акурат.

Тады старчма грувасціліся крыгі,
Пабоішчаў тых рэшткі несучы,
Каб зноў цякла лагодная Няміга

У сонна-баравую далячынь...
...Пазвоньвалі манашыя вярыгі,
Кружылі над крыжамі крумкачы...

2

Кружылі над крыжамі крумкачы,
Дзе тлелі косці віцязяў сярмяжных,
І пёс народ на змуляным плячы
Бяды ярмо, ў грудзях жа — дух адважны.

Скрыжоўваў з крыжакамі ён мячы.
І з ханскай зграяй. І з дружынай княжнай.
Дух волі ўпарта неслі крывічы,
Як самую каштоўную паклажу.

Яны грамілі орды чужаціц
І рыцарства грабежнікаў адборных,
Калі склікалі галасы званіц

На пляц Саборны баявую зборню,
Каб згінуў ад мяча, упаўшы ніц,
Хто падцімаў свой меч на край азёрны.

3

Хто паднімаў свой меч на край азёрны,
Ці ганарысты пан, ці сквапны швед —
Той у зямлі даўно, зарослай дзёрнам,
Згубіў разбойны след, бяслаўны след.

А ты ўставаў, мой Мінск, пад небам зорным
І, прашчураў згадаўшы завет,
Узводзіў новы крэмль са смолкіх бёрнаў
І пракладаў шляхі ў шырокі свет.

Каціла Свіслач свае воды плытна,
Чаўны у стольны Кіеў несучы.
Над чарналесем беглі хмары спрытна...

Ды зноў званы гудзелі уначы,
І той, хто пёс табе пагібель скрытна,
Не ўпершыню плаціў крывава чынш.

4

Не ўпершыню плаціў крывава чынш
Наняты кат з прыдворнай сабакарні,
Што на цябе употай пож тачыў,
Што спапяліць хацеў на дым выжарны.

О, доля, доля! Дзе твае ключы?
Каб пот і кроў народ не траціў марна,
Ён, вілы й косы ў рукі беручы,
Пад сцяг Багдана йшоў самаахвярна.

У пушчах глуха вухкалі сычы.
Удзень і ўноч палалі ў кузнях горны,
Дзе кавалі адкоўвалі мячы...

А люд ішоў і збройны і бяззбройны,
Каб на Дняпры ці дзесьці па Збручы
Насмерць біць служак хіжае кароны.

5

Насмерць біць служак хіжае кароны
Ізноў, ізноў прыходзіў твой чарод,
Калі Кастусь падняў на бой няроўны
Самадзяржаўем змучаны народ.

Калі ж у спежань Пятага сцюдзёны
Гул дакаціўся й да тваіх варот,
Ты ўслед за Прэсняй сцяг узняў чырвоны
І пёс пад дуламі салдацкіх рот.

І нават залп крывавага Курлова
Твой горды дух не змог перамагчы,
Калі работны люд узняў галовы

І, падхапіўшы прэсненскі пачыц,
Пад марсельезы грамавыя словы
Сам перамогі азбуку вучыў.

6

Ты перамогі азбуку вучыў,
Калі ў баях Семнаццатага года
Жыцця старога карчаваў карчы,
Каб прарасталі новага усходы.

Усё табе, мой горад, па плячы
Было ў гады вялікага паходу.
Быў строгі час, і строга ён лічыў
Твой кожны крок няўхільны ў свет свабоды.

Ты ўсё адужаў, выжыў, перажыў
Пад дзікі лямант свалаты адборнай,
Хоць час рабіў крутыя віражы,

Хоць і не вабіў выгляд твой знадворны...
Шмат страт было — тужы ці не тужы, —
Аб тым шумяць таполяў гонкіх кроны.

7

Няхай шумяць таполяў гонкіх кроны,
Што памяць нашу пільна сцерагуць.
Праз кроў і боль, праз смерці дух тлятворны
Ты, мужны з мужных, змог перасягнуць.

Падполля дух жывы — не ілюзорны —
Быць ці не быць, магу ці не магу —
Дылем не ставіў. Бой навалю чорнай
Даваў на кожным кроку і рагу.

Сачыўся дзень крываваю зарою.
Знішчэння дым удушлівы гарчыў.
Адзіп загінуў — заступалі трое...

Ля абеліска стаць і памаўчы:
Тут не згасае памяць аб героях,
Што смерцю смерць змаглі перамагчы.

8

Мы смерцю смерць змаглі перамагчы
Дзеля жыцця ў шчаслівым новым свеце.
Жыві ў вяках, кастрычніцкі зачын,
Служы вялікай чалавечай мэце!

Лязо вайны употай не тачы,
Гісторыяй адкінутае смецце!
Не выдумляйце для вайны прычып, —
Хай будзе мір на стомленай планеце!

Мой горад, ты, прайшоўшы ўсе кругі
Не Дантавай — сапраўднай апраметнай,
Цаной крыві і памяццю магіл,

Цаной жыцця герояў непрыкметных,
Як птах той з прыску ўстаў, як светлы гімн
І як дакор у памяці сусветнай.

9

І як дакор у памяці сусветнай,
Не моўкнуць галасы тваіх ахвяр.
Яны засцерагаюць век ракетны:
Не раздзімайце атамны пажар!

Няхай нясуць цяплынь тугія ветры,
Хай поўніць грудзі пах вясновых чар.
Чакаюць людзі перамен адметных,
Чад Хірасімы каб не дзьмуў у твар.

Ты, горад мой любімы, неадпойчы
Гарэў датла. Куродыму туман
Блукаў на плошчах, вуліцах сірочых,

Дзе каркаў непрыкаяны груган...
Не засціць хай табе ніколі вочы
Вайны злавеснай гібельная здань!

10

Вайны злавеснай гібельная здань
Спакой твой мірны не парушыць болей.
Ты вер — настапе чалавецтва раць
Пад ясным небам без пакут і болю.

Яна развее подласць і падман,
Як вецер пыл дарожны ў чыстым полі.
І ўжо ні шах, ні хан, ні багдыхан,
Ні хлыст-расіст не спыняць руху волі.

Раскуты розум рынецца ў сусвет
Ажыццяўленнем мары заповітнай,
І, як зігзаг маланак, рух ракет

Прачэрціць трасы ў далях міжпланетных...
І міжусобных бойняў горкі след
Бяследна знікне ў далечы прыветнай...

11

Бяследна знікне ў далечы прыветнай
Набегаў жах, гаркотны смак бяdot.
І ты, мой горад, сад мой яркакветны,
І ты, працоўны люд, рабочы род,

Пад небасхілам сінім, сонцам ветлым
Стагоддзя дваццаць першага прыход
Сустрэнеш юным, радасным і светлым,
З чала сагнаўшы жаль былых нягод.

Не, не адзін граніт мемарыялаў
Нясеш ты дням наступнага, як дань,
А мужнасць, адкаваную са сталі,

А подзвіг, што праз кроў, і бруд, і твань
Праносіш ты ў вякоў нямыя далі,
Каб руць рунела, ружавела раць.

12

Каб руць руцела, ружавела рань,
Ярчэй свяціла сонца ў мірным небе,
Дух розуму, над цемрашальствам стаць,
Не дай яму расці на плоднай глебе!

Не дай вар'яцтву перайсці за грань,
Дзе шквал хаосу узнясе на грэбень
Зпішчэння вадародны ураган
Крываваму Малоху на патрэбу!

Мой родны горад, на сваім вяку
Ты ўсё зазнаў: дым руйнавання едкі,
І пошвіст стрэл, і лёт смяротны куль...

Твой кожны камень, як маўклівы сведка,
Шапоча у каштаваным цяньку,
Каб на зямлі раслі сады і кветкі.

13

Каб на зямлі раслі сады і кветкі,
На ёй раслі спачатку курганы,
Крывавым потам злітыя палеткі
Чакалі рук, сахі і барашы.

Дваццаты ж век так страсянуў планетку,
Што будзе поміць кожны да труны,
І Бухенвальда уцалелы сведка,
І той, хто чуў хатынскія званы.

І ты, з руін адноўлены, мой горад,
Крыху ссівелы ў бітвах ветэран,
Глядзіш вачамі маладымі ўгору,

Дзе твой зямляк касмічны акіян
Перасякае на вачах у зорак,
Каб ты не ведаў больш пякучых ран.

14

Каб ты не ведаў больш пякучых ран,
Цябе такім майстры адбудаваці,
Каб кожны дом, праспект, квартал, фантан
Красой сваёю позірк чаравалі.

Красуї, красуї, герої і партызан,
Расці угору, ўшыркі, ў неба, ў далі,
Адзіп з братэрства дружнага славян
Увесь са шкла, бетону, кветак, сталі!

Жыві, жыві ж у дзейнасці жывой,
Жыві ў штодзённых справах непаўторных!
Хай вечна ззяе неба над табой

То сонцам, то зарой, то скопам зорным...
Прыспіцца толькі сон табе парой:
Гудуць званы над плошчаю Саборнай...

15

Гулі званы пад плошчаю Саборнай,
Кружылі над крыжамі крумкачы.
Хто паднімаў свой меч на край азёрны,
Не ўпершыню плаціў крываваы чынш.

Насмерць біць служак хіжае кароны
Ты перамогі азбуку вучыў.
Няхай шумяць таполяў гонкіх кроны:
Мы смерцю смерць змаглі перамагчы.

І як дакор у памяці сусветнай —
Вайны злавеснай гібельная здаць
Бяследна знікне ў далечы прыветнай,

Каб руць рунела, ружавела рань,
Каб на зямлі раслі сады і кветкі,
Каб ты не ведаў больш пякучых ран!

1978

З М Е С Т

• Рыгор Няхай. На высокай хвалі	3
Сябрына	7

ПУНСОВАЕ РАНЦЕ

Почы	14
*** Доўга быў прытулкам мне падвал...	16
*** Праходзяць хвіліны...	17
• Якубу Коласу	17
*** Дагарэла зара ў небакраі...	18
Балада пра камуніста	19
*** Асфальт, і пыл...	21

V

Полаччына

Полацк	22
Дзвіна	23
Час ідзе...	24
• Цень Ефрасіні	25
*** Плывуць над полем журавы...	26
*** Вечар. Гадзіна каторая?.. . . .	27
*** Асенні холад, стыць...	27
Беспрытульнаму	28
*** Норд-остам халодным павеяла з мора...	30
• На Волзе	30
*** Даўно трывогі праплылі...	31
Рэспубліка маладая	32
Крокі эпохі	33
• Арбат	35

Песні Балтыкі

Балтыйскае мора	40
Шторм	41
Ідуць балтыйцы	42
Перад бурай	43
Мёртвы карабель	44
*** Калі праўда ўсё гэта — вазьмі...	46

Чапаоў	47
Мая Радзіма	49
Смерць Андрэя Блажко	50

ПАЎНОЧНАЕ ЗЗЯШНЕ

*** Хай за акном пурга шалёна...	52
У дні вайны	53
*** Няма на карце свету гэтай кропкі... . . .	54
*** Вецер носіць лёгкія сляжынкi...	55
*** Ты сказала, відаць, падарэмна...	56
*** За парогам восень снчыць...	57
Белая птушка	58
У даліне маўчання	59
*** Ноч. Нада мной, над табою цярушыцца снег...	59
*** Паэт празорліўцам не створап...	60
Ноч пад Новы год у Запаляр'і	61
*** У гэтую ноч бяззорную, сіваю...	62
*** Машыны грывелі на трасе...	63
*** Пагасалі дня жывыя гукі...	63
Савецкая зямля	64
Асеннія скрыпкі	66
*** Шлях да цябе згубіўся між туманаў... . . .	67
У тайзе	67
*** Дождж ідзе...	68
*** Верас рыжаваты...	69
*** Горныя рэкі па звiлінах рэчышч...	69
Вясна па Поўначы	70
За далёкім горным перавалам	72
*** Вайна размяла нас...	73
*** Каля цёмных берагоў...	74
*** Як хораша!..	75
Сляжынка	76
Ноч каля кастра	78
*** Прамільгне відовішча залётнае...	80
Паўночная рапсодыя	80
На перавале	82
*** Ну вось і ўсё...	83
*** Я спяшаўся...	84
Развітанне	85
Старацелі	87
Трытон	88
*** Гарыць тайга...	89
Слапiк	90

Гужовая чайка	91
*** Выпадкова зірці...	92
Песня	92
Запаляр'е	93
Маладосць	95
*** Ноч. Пад сузор'ямі Стажараў...	97
*** У сінняй вокладцы блакнот...	97
Арлан	98
Два берагі	99
Бурхала	100
Там, дзе займаецца дзень	101
*** З табою памяць зрошчана...	102
Чалавек ідзе на Поўнач	103
На возеры Джэка Лондана	104
Пад небам Поўначы далёкай	105
Вясна ідзе	106
Слаўлю жыццё	107
Геолаг	108
Успамін	109
Дзе пройдзе маладосць	110
Паўпачнае ззянне	111
*** Усё міне, а праўда застаецца...	112
Калыма	113
*** Мінула ўсё...	114

ТАБЕ АДНОЙ

Табе адной...	115
Чырволае Урочышча	116
Размова ад душы	118
Творчасць	120
*** Падкраўся вечар...	121
*** Плыве над паркам гарадскім...	122
Песня вясны	122
На аўтастрадзе Мінск — Масква	124
Помнік	125
Ты спілася мне...	126
Рапак сталіцы	128
Гады прайшлі, а я ўсё помню...	130
Лясная казка	131
Маё накаленне	132
Золата	133
Над Бугам	136
*** Нямала дзён з жыцця Айчыны...	137
Залатая пара	138
Вілія	139

КРАСАВІК

Пас партыя вядзе	141
Святло Кастрычніка	143
Мелодыя вясны	145
Красавік	147
Дарагія рысы	148
Стансы аб Леніне	149
Ільч з намі	150
Разьбярка	151
Скрыпач	152
Блакітны аганёк	153
*** Гэта ўсё прамінула...	154
*** Не шкадую я аб згубленым...	155
Май	156
Сын веку	157
Па зямлі праходзіць Ленін	159
Мір — яму імя	160
Студзень	162
√ Альбуць	162
Вертэр	164
Пара маладосці	167
Пачатак	168
Восеньскае	169
Мы з табой	170
√ Петрусю Броўку	171
Праменнасць	173
Навагодняе	174
Беларускія жанчыны	176
Ясная раіца	178
Сакавік	179
Час	181

ДЗЕНЬ ПАСТУПНЫ

Дзень наступны	185
Сонечнасць	187
Вясна маладосці	188
Беларусы	190

√

Мой горад

Вячэрні Міпек	192
Губернатарскі сад	194
Мой дом	195
Ленінскі праспект	196

Мінскае мора	197
Мінскія агні	198

Першы снег

Перадзімовае	200
Сняжынкi	201
Першазімак	202
Памяць	204
ЖЫВЫ сярод ЖЫВЫХ	205
Камуністы	208
Свая пара	211
Прадчуванне	211
*** Без крылаў песні не ўзляцець высока...	212
*** З дробнага вялікае...	213
*** Праз лабірынты кручаныя часу...	214
Я гэты дзень пляю...	215
Прыгажосць	217
Ода землеяробу	219

САПЕТЫ

Жаданні

Паэзія	221
Жадацце	221
Слава	222
Хараство	223
Мудрасць	223
Вернасць	224
Мужнасць	224
Дружба	225
Мэта	225
Іронія	226
Любоў	226
П'еро	227
Памяць	227

Рух

Плошча	228
Рух	228
Слова	229
• Праметэй	229
Запал	230
Паверка	230
Ветэран	231
Фантац	231
Дзень	232

Сустрэчы

Аганёк	233
Цішыня	233
Спадзяванне	234
Запаветнас	234
Сустрэча	235
Дагнія	235
♫ Вільшос	236
♫ Ташкент	236
Зялёнае	237
Шчырасць	238

Ліпень

Мелодыя	239
Ліпень	239
Прывід	240
Снакой	240
Суладнасць	241
Плагіят	241
Перадбур'е	242
Індэкс	242
Святлісты дзень Красавіка	244
Сумленне веку	247
Дзіва	249
Радзіма	251
Расія	253

Вясны мелодыі жывыя

Здзіўленне	255
Вечары	255
Сакавік	256
Чакашце	256
Табе	257

Кругазварот

Час	258
Фэст	258
Наканаванасць	259
Мапа	259
Веліч	260
Дыяген	260
Падрахунак	261
Кругазварот	261
Зямля мая, любоў мая...	263

Кляновае лісце

Сувязь	266
Кляновае лісце	266
Прасека	267
Сябрам	267
Гаспадар	268
Азгур	268
Цішыня	269
«Песняры»	269
Прасвет	270
Зайздрасць	270
Надзеі	271
Самародак	271
Сведка	272
Магадан	272
Працяг тэмы	273
Маці	273

Сардэчныя санеты

Трэба	275
Смак характва	275
Прысутнасць	276
Кроплі	276
Бермудскі трыкутнік	277
Міраж	277
Забыць	278
Еднасць	278
Рабро	279
Астраўлянка	279
Малапка	280
Ева	280
Гузак	281
Знаходка	281
Плач	282
След	282
Сустрэча	283
Акварэль	283
Світанне	284
Рэха	284
Брыгадзір	285
Гордасць	285
Покліч	286
Шкада	286
Веру	287

Белы крык	287
Прасвятленне	288
Круг	288
Прыцягненне	289
Адзінота	289
Занаведшчк	290
Чысціня	290
Подых	291
Снегазатрыманне	291
Рэтра	292
Водгук	292
Крыло	293
Сняжынкi	293
Вітаю	294
Блакiт	294
Санет пра санет	295
• Цiль Уленшпiгель	295
Неўтаймаванасць	296
Часцінкi	296
Карап	297
Уначы	297
Бранзалет	298
Гругап	298

Сатырычныя санеты

Хакей	300
Верлібр	300
• Гулівер	301
Паэтэсія	301
Трактат	302
Зласлівец	302
Юбілейны санет	303
Пустазелле	303
Ягуся	304

Маралістычныя санеты

Сабака ў люстры	305
Асёл і копь	305
Гарбуз	306
Гусак і арол	306
Дрозд	307
Ліс	307
Жырафа і вожык	308
Певень і індык	308

ПАЭМЫ

Загай	310
Шчасце	338
Соль зямлі	344
Залаты алень (Легенда)	349
Праўдзе веку (Вянок саветаў)	354
Кругі (Вянок саветаў)	361
Званы (Вянок саветаў)	368

Зволак А.

З-44 Сябрына: Выбр. творы: Вершы. Паэмы, 1925—1985/Прадм. Р. Няхая.— Мп.: Маст. літ., 1987, 383 с., 1 л. партр.

Алесь Зволак належыць да пакалення беларускіх паэтаў 20-х гадоў. Яго творчы шлях пачынаўся яшчэ ў шэрагах творчай арганізацыі «Маладняк». Вершы, санеты і паэмы, якія створаны аўтарам, адлюстроўваюць глыбінныя пачуцці нашага сучасніка, веліч яго душы, высокую любоў да Радзімы і яе людзей.

З $\frac{4702120200-051}{M 302(03)-87}$ 106—87

ББК 84 Бел 7

АЛЕСЬ ЗВОНАК
(Петр Борисович Звонок)

ДРУЖИЦКА
Избранные произведения

Стихи. Поэмы
1925—1985

Минск, издательство «Мастацкая літаратура»
На белорусском языке

Рэдактар Р. М. Яўсееў. Мастак В. П. Масцераў. Мастацкі рэдактар Л. Я. Прагін. Тэхнічны рэдактар А. Б. Барадзіна. Карэктар П. У. Доваль.

ІБ № 3005

Здадзена ў набор 04.09.86. Падп. да друку 06.02.87. ЛТ 13545. Фармат 84×100¹/₃₂. Папера друк. № 1. Гарнітура звычайная новая. Высокі друк. Ум. друк. арк. 18,72+0,10 вкл. Ум. фарб.-адб. 18,82. Ул.-выд. арк. 17,71. Тыраж 3000 экз. Зак. 2893. Цана 2 р. 20 к.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. 220600, Мінск, праспект Машэрава, 11.

Мінскі ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга паліграфкамбінат МВПА імя Я. Коласа. 220005, Мінск, Чырвоная, 23.